

ALBRECHT Z VALDŠTEJNA

DOPISY

— SVAZEK I —

Albrecht z Valdštejna, vévoda frýdlantský (1583–1634)

A stylized, handwritten signature in gold ink, consisting of several loops and flourishes, representing the name Albrecht z Valdštejna.

vlastnoruční podpis Albrechta z Valdštejna

Úplný český překlad Försterova vydání z let 1828–1829

Staré texty · www.stare-texty.cz

Tiráž

Dopisy Albrechta z Valdštejna

Svazek I: Valdštejnův život a tažení do roku 1628, dopisy č. 1–270 (1627–1628)

Úplný český překlad s vysvětlivkami

Autor dopisů: Albrecht z Valdštejna (1583–1634), vévoda frýdlantský a mecklenburský

Vydavatel a autor vyprávění: Friedrich Förster (1791–1868)

Původní název a vydání: *Albrechts von Wallenstein, des Herzogs von Friedland und Mecklenburg, ungedruckte, eigenhändige vertrauliche Briefe und amtliche Schreiben aus den Jahren 1627 bis 1634 an Arnheim (v. Arnimb), Aldringer, Gallas, Piccolomini und andere Fürsten und Feldherrn seiner Zeit. Mit einer Charakteristik des Lebens und der Feldzüge Wallenstein's, herausgegeben von Friedrich Förster. Erster Theil*, Berlin, G. Reimer, 1828. Dílo i vydání jsou volným dílem.

Předloha: digitální kopie prvního dílu z Internet Archive (exemplář Harold B. Lee Library, Brigham Young University). Text byl pořízen novým rozpoznáním z obrazu stránek a opraven podle skenu.

Překlad a vysvětlivky: Staré texty. Překlad vznikl s pomocí umělé inteligence a prošel jedním kontrolním čtením; sporná místa (jména, data, čísla) byla ověřována přímo na obrazu stránek. Není to vědecká edice.

Obálka: portrét Albrechta z Valdštejna (rytina Pietera de Jode podle obrazu Antoon van Dycka, z doby kolem 1630, podle signatury „Pet. de Jode sculp., Ant. van Dyck pinxit“; Rijksmuseum, Amsterdam, inv. č. RP-P-OB-7926; volné dílo; digitalizace přes Wikimedia Commons); vlastnoruční podpis Valdštejna (vektorová kresba z Wikimedia Commons).

Vydal: JUDr. Libor Petříček (Staré texty), Březenská 2466/4, 182 00 Praha 8, www.stare-texty.cz

Výroba: Staré texty; elektronická publikace ve formátech EPUB a PDF

Vydání: první, elektronické

Rok vydání: 2026

Autorská práva: © Libor Petříček (Staré texty), 2026, k redakčnímu zpracování. Šíření podle licence CC BY-NC 4.0 (viz níže).

Text byl v tomto znění poprvé publikován na www.stare-texty.cz/knihovna/.

O Starých textech

Staré texty jsou digitální knihovna českých překladů historických pramenů z volného díla – pamětí, cestopisů, kronik a dalších svědectví lidí, kteří u událostí sami byli. Knihy jsou zdarma ke stažení ve formátech EPUB a PDF na www.stare-texty.cz. Překlady vznikají s pomocí umělé inteligence; u každé knihy je uvedeno, z jakého vydání se překládalo a co je přeloženo.

O zakladateli

Staré texty založil a provozuje JUDr. Libor Petříček, advokát se zálibou v historii. Cílem projektu je zpřístupnit českým čtenářům původní historické prameny, tedy svědectví očitých svědků, zdarma a v češtině.

Volné šíření

Tuto knihu můžete volně šířit, kopírovat, tisknout, upravovat i dále publikovat, avšak nikoli komerčně (licence Creative Commons Uveďte původ – Neužívejte komerčně 4.0, CC BY-NC 4.0). Podmínkou je uvést jako původní zdroj Staré texty s odkazem na www.stare-texty.cz, například: „Zdroj: Staré texty, www.stare-texty.cz“.

Chce-li kdo knihu použít jinak, než jak je uvedeno výše, musí k tomu mít předchozí souhlas provozovatele Starých textů. O souhlas lze požádat e-mailem na liborpetricek@gmail.com.

Obsah

Poznámka k tomuto vydání	4
Věnování	5
Předmluva	6
Úvod	9
Kapitola první	10
Kapitola druhá	12
Kapitola třetí	17
Kapitola čtvrtá	19
Kapitola pátá	22
Kapitola šestá	24
Kapitola sedmá	27
Kapitola osmá	29
Kapitola devátá	32
Kapitola desátá	80
Kapitola jedenáctá	86
Kapitola dvanáctá	102
Slovníček dobových pojmů	166
Tabulka jmen	168

Poznámka k tomuto vydání

Roku 1828 vydal berlínský historik a spisovatel Friedrich Förster první ze tří dílů sbírky, která poprvé tiskem zpřístupnila Valdštejnovy dosud nevydané dopisy: důvěrné, psané vlastní rukou nebo diktované, plné příkazů, výčitek a starostí o vojsko, peníze a ubytování. Největší část pocházela z archivu císařského polního maršálka Hanse Georga von Arnim na Boitzenburgu. Förster je nevydal samy: opatřil je rozsáhlým vyprávěním o Valdštejnově životě a tažení, které tvoří větší část prvního dílu, a poznámkami pod čarou.

Tento první svazek českého vydání obsahuje celý první díl Försterova vydání: věnování, předmluvu a úvod, vyprávění o Valdštejnově mládí a o jeho tažení do roku 1628 a dopisy č. 1 až 270 z let 1627 a 1628. Další svazky budou následovat.

Předloha

Překládáno z prvního dílu vydání Berlín 1828 (G. Reimer). Text jsme pořídili novým rozpoznáním písma z obrazu stránek (fraktura) a opravili ho podle skenu; obsahuje vyprávění, dopisy i Försterovy poznámky v pořadí originálu. Dopisy jsou číslovány podle originálu.

Překlad

Překlad je úplný a nezkrácený. Jména osob a míst jsou v dnešní, zavedené české podobě, u málo známých míst je při prvním výskytu v závorce německý tvar. Vojenské a úřední pojmy jsou přeloženy a vysvětleny v Slovníčku na konci knihy; přehled jmen je v Tabulce jmen.

Försterovy poznámky pod čarou jsou v textu označeny jen číslicí. Naše vlastní doplňky (vysvětlení osob, míst a pojmů, upozornění na nejisté čtení nebo na zjevný omyl originálu) jsou uvedeny na konci téže poznámky za slovy „Pozn. překl.“ nebo tvoří poznámku samostatnou.

V dopisech jsme Valdštejnovo kancelářské oslovení ve třetí osobě („Er, Herr Oberst, wolle...“) překládali vykáním; latinské a jiné cizojazyčné vsuvky jsou ponechány kurzívou s překladem v závorce, kde je to potřeba pro smysl.

Překlad vznikl s pomocí umělé inteligence a prošel jedním kontrolním čtením; jména, data a čísla byla ověřována na obrazu stránek. Není to vědecká edice.

Věnování

Velevážené a ctihodné měšťanské obci královského města Stralsundu věnuje k oslavě dvoustého výročí hrdinné obrany proti císařské moci a papeženskému útlaku tento první díl Valdštejnových dopisů vydavatel.

Dějiny zapsané v knihách nemají cenu, nezůstaly-li živé v duchu lidu.

Odvažuji-li se tedy věnovat velevážené měšťanské obci královského města Stralsundu tuto sbírku dopisů, nečiním tak proto, abych připomínal zapomenuté a zpřítomňoval památku velké minulosti; toho není třeba tam, kde zůstaly živé vlastenecké smýšlení, stará odvaha a stará věrnost.

K tomu, abych Vám tuto knihu věnoval, mě přimělo přání přiložit k čerstvému vavřínovému věnci, který vděční potomci letos kladou na hroby statečných předků, jednu, snad ne nevítanou, ratolest.

Přeji Vám všem radostnou slavnost a dobré dny a podepisuji se jako

velevážené měšťanské obci města Stralsundu

zcela oddaný

Fr. Förster.

Předmluva

Dosud netištěné, vlastnoruční důvěrné dopisy a úřední písemnosti Albrechta z Valdštejna, vévody frýdlantského a meklenburského, z let 1627 až 1634, které v následující sbírce poprvé předkládám veřejnosti, pocházejí z největší části z archivu císařského polního maršálka a kurfiřtského saského generálporučíka Hanse Georga von Arnim¹ na Boitzenburgu (Boyzenburg) v Ukerské marce, který je dnes majetkem hrabat von Arnim.

Hans Georg von Arnim, jehož podrobnější životopis s mnoha pozoruhodnými listinami najde místo ve druhém svazku této sbírky, byl synem kurfiřtského braniborského nejvyššího dvorního maršálka a zemského fojta Ukerské marky Bernda von Arnim. Narodil se roku 1581 a roku 1613 vstoupil do švédských služeb, kde se těšil mimořádné důvěře Gustava Adolfa. Přesto tuto službu opustil a roku 1621 vstoupil do služeb polských, avšak rovněž jen nakrátko. Roku 1626 vstoupil jako válečný rada a plukovník jízdy i pěchoty do služeb císaře Ferdinanda II., roku 1628 se stal císařským polním maršálkem, roku 1629 se však uchýlil na své statky. Roku 1631 přijal místo generála polního maršálka a později generálporučíka ve službách kurfiřta saského. Jakou důvěru v něho Valdštejn choval, vidíme z velkého počtu *vlastnoručních* dopisů, které mu psal, a z mnoha důležitých úkolů, jimiž ho pověřoval, a to i poté, co Arnim císařskou službu opustil.

Jakkoli významné však tyto dopisy mohou být pro Arnimův životopis, mnohem větší zájem budí tím, že nám o Valdštejnových činech a povaze podávají svědectví, jakého se nám dosud nikde nedostalo. Neboť od chvíle, kdy Schiller ve své velké tragédii kouzelnou hůlkou básnictví vyvolal postavu Frýdlantského z podsvětí minulosti na světlo přítomného dne, neučinili historikové nic, co by nám o tomto pozoruhodném muži mohlo říci něco bližšího a určitějšího; básník naopak zapůsobil na historiky tak neodolatelně, že v dějepisných knihách, které od onoho dramatu vyšly, nenacházíme jiného Valdštejna než toho, který patří Schillerovi. A třebaže básník bledé stíny, jež přivolał od Styxu, napojil krví života, jako to kdysi učinil Odysseus, aby znovu nabyly barvy a řeči, přece nám až příliš často připomínají, že pily z Léthé a že pozbyly paměti o sobě samých.

Umění, a především poezii musíme přiznat právo povznášet své výtvořky z bezprostřední skutečnosti do říše ideální pravdy; avšak postavy poezie mají mít maso a kosti, mízu a sílu, a nemají se vznášet mezi nebem a zemí jako přeludy z mlhy. I ony potřebují pevnou půdu, a Valdštejnův krok a slovo, jak ho Schiller ve své tragédii uvádí na scénu, jsou dost zřetelné, abychom ho nepokládali za stín. Jakkoli vysoko ho však postavila Múza *tragická*, uplatňuje teď na něho svůj nárok také Múza *dějepisná*. Dosud nám žádný historik nepodal věrný a pravdivý obraz *toho* Valdštejna, který patří dějinám, dosud nám žádný nevyličil jeho život, jeho povahu, celého muže tak, *jak se choval on sám*. Tím nikterak není řečeno, že má historik dělat komorníka a že se smí domnívat, že svého hrdinu zná, když ho doprovodil až na záchod nebo byl při tom, když si měnil prádlo; taková od něho ovšem výtečně odkoukali, „jak odkašlává a jak plive“, jeho duch však kolem nich prošel nepoznán. Činy velkého muže sice dost otevřeně vypovídají, čím byl, zvláště ty činy, které patří světovým dějinám; neboť právě ony předstupují při tomto světovém soudu jako porotci k soudnímu zábradlí a volají své „vinen“ či „nevinen“; samo toto svědectví však nestačí. Máme-li poznat *celého muže* v jeho pravdě, nestačí pohlížet na jeho čin jako na něco, co je mu vnější a co je od něho odtrženo; „Bůh hledí k srdci“, praví staré slovo, které nesmí pominout ani historik. Bohužel se pak mezi badateli našli nejen komorníci pro pokoje, ale i psychologičtí komorníci pro srdeční komory hrdinů, kteří dovedli každý velký čin zmařit tím, že jej pokaždé převedli na nějakou malichernou ješitnost, na nějaký zcela zvláštní skrytý pud; a pokud se naneštěstí ještě k tomu pokoušeli o lékařství, přišly při vyhraných bitvách, revolucích a zákonících ke slovu i větry a zácpy jejich hrdinů. Ve většině případů je ovšem historik ponechán bez pomoci a bez rady; zvláště zle jsme na tom v Německu. Vedle *anglických* a *francouzských* dějepisců zauímají němečtí vždy jen podřadné místo. Důvod netkví v tom, že by politický život našeho národa neměl ve světových dějinách stejné právo jako život jmenovaných národů, ani v tom, že by našim badatelům chyběl dar podání a praktický i filozofický pohled, nýbrž, jak se zdá, spíše v tom, že mnohá důležitá svědectví a listiny našich dějin

¹ Schiller i jiní ho vždy nazývají *Arnheim*.

práchnivěji hluboko v prachu archivů a badateli k nim není povolen přístup, ani když se chce omezit na doby a muže, kteří už dávno patří dějinám, kdežto v Anglii a ve Francii se vše, co se týkalo politického života národa, tou či onou cestou stalo společným majetkem veřejného života. V Anglii se Shakespeare a parlament postarali o to, aby vlastní dějiny nezůstaly lidu tajemstvím, a ve Francii zčásti národní hrdost, zčásti zvědavost způsobily, že velcí mužové nebyli zapomenuti a zanedbáni; kde chyběla veřejná jednání, vykonaly potřebné paměti, takže úzkostlivé a tajnůstkářské střežení listin, na nichž má zájem každý, by tam bylo zcela marnou námahou. Jen v Německu bylo možné zfalšovat dějiny velkého muže z doby, kdy se nejen psalo, ale i *tisklo*, tak, jak se to stalo s dějinami Valdštejnovými. – Při tom všem je i německý badatel pro tuto dobu odkázán na prameny; kde však tekou čistě a nezkaleně? Kroniky z nevzdělané, pověřivé doby s sebou nesou převelmi podivné příměsi; obecně, zhruba a vcelku se sice dozvíme, jak to tehdy ve světě chodilo, avšak stopu za jednotlivostmi brzy zavane vítr, živel, který v dějinách nikdy nechyběl. Lidé se pak vždy rádi drželi pamětí a vlastních životopisů samotných aktérů; ale i ten nejpřímnější a nejpoctivější nám přece dá jen „*báseň i pravdu*“, jakmile píše s úmyslem, aby se jeho činy dochovaly potomstvu; co básníkovi Múza dopřává, to je u historika, zvláště je-li sám hrdinou, povážlivé.

Ze všech pramenů, z nichž může badatel, a zvláště životopisec čerpat, se tedy zdají být *důvěrné dopisy* velkých mužů těmi, v nichž pravda teče nejméně zkalená. Valdštejnovy dopisy o tom přátele dějin znovu přesvědčí, a to způsobem překvapivým a uspokojivým. Vévodu frýdlantského jsme dosud neznali; jeho život zahalil do tajemného šera zčásti on sám, zčásti ti, kdo krvavou stopu jeho smrti dovedli zakrýt jen tím, že přes celý jeho život přetáhli závoj zrady. V těchto dopisech před nás poprvé předstupuje takový, jaký byl. Většinou jsou určeny podřízenému veliteli, jemuž důvěřoval a před nímž nic nezastírá; sděluje mu nejen rozkazy a nařízení týkající se vojska a války, ale hned při jejich zrodu také dalekosáhlé plány, tajné úmysly a záměry. Dopisy jsou psány nepředpojatě. Valdštejn netušil, že to, co tehdy psal, bude po dvou stech letech vytaženo z prachu a zapomnění; nepsal v duchu a s úmyslem pisatele pamětí či vlastního životopisu. Vojevůdci, který často psal z polního ležení, bez přípravy, bylo dopřáno málo rozvahy; musel se soustředit, události a stav věcí naléhaly, a on sám, duch neklidný, se poháněl ještě víc než ostatní; a protože se jeho slovo často kryje s jeho činem, nejeví se nám tento čin jako vnější událost odtržená od toho, kdo ji vykonal, nýbrž podržuje svůj vztah k duchu a srdci, z nichž vzešel.

Co však této sbírce dopisů dodává zcela zvláštní význam, je jednak množství dopisů *vlastnoručních*, jednak okolnost, že nejsou s proměnlivými přestávkami určeny mnoha lidem, nýbrž v uspořádaném sledu především *jednomu*. Tím se stávají dějinným deníkem, takže můžeme události sledovat krok za krokem. Netvrdím, že všechny dopisy, ordonance a rozkazy jsou stejně důležité; mezi vlastnoručními (jsou označeny znaménkem +) však sotva bude jediný, který by nám neukázal stopu Valdštejnovy svérázné povahy. Že se však Arnim těšil Valdštejnově důvěře v míře jako žádný jiný vojevůdce z jeho okolí, vyplývá z mnoha důležitých, a snad ještě více z leckterých drobných úkolů, které mu uděluje. Neboť to, že mu zcela samotnému svěřuje obléhání Stralsundu, že mu ukládá jednat s dánskými říšskými rady, aby sesadili krále Kristiána a zvolili dánským králem císaře Ferdinanda II., že se mu úplně svěřuje se svými vztahy ke Švédům a k císaři, a zároveň mu ukládá, aby vypátral den narození švédského krále a místo, kde se narodil, aby mu mohl sestavit horoskop, že ho dále zasvěcuje do svých spletitých peněžních záležitostí, ba dokonce ho pověřuje, „aby mu opatřil bílé pivo, protože nechce hasit žízeň vínem“, že konečně tomuto jedinému muži posílá často v týž den pět, šest, ba i *osm* listů – to vše dostatečně dokazuje, že vévodovi frýdlantskému v oněch letech jistě nikdo nestál blíž než Arnim.

Poznali-li jsme však v těchto dopisech výmluvný portrét, živý obraz našeho hrdiny, bylo nezbytné zasadit jej do historického rámu. Ozdob a kudrlinek nebylo třeba, stačila prostá lišta; jen zcela bez ohraničení zůstat nesměl. Protože dopisy začínají teprve rokem 1627, bylo nutné dovést Valdštejnovův život až k tomuto roku, abychom poznali půdu, na níž se Valdštejn objevuje se zářící hlavou; neboť konstelaci, která určuje jeho životní dráhu, nemáme hledat na nebi; horoskop mu můžeme sestavit jedine z dějinného okolí a z „hvězd osudu v jeho hrudi“. K porozumění poměrům a událostem, jež dopisy naznačují, najde čtenář před každým ročníkem přehled tažení téhož roku; do dějin obléhání Stralsundu bylo pojata několik listin, které již uveřejnil Neubuhr a které s naší sbírkou dopisů nejtěsněji souvisejí.

Při dějepisném líčení tažení jsem se většinou držel dopisů; ve druhém svazku se najde soupis pramenů, které se vůbec vztahují k dějinám Valdštejnovým a jichž jsem užil.

O Valdštejnovi bylo napsáno mnoho, avšak poprvé se mu má dostat té spravedlnosti, že obžalovaného samého necháme předstoupit před soud a hájit svou věc, aby od sebe odmítl těžká obvinění, jimiž ho i Schiller ve svých Dějinách třicetileté války žaluje jako „*křivopřísežného zrádce*“ a „*zločince hodného smrti*“. Dozvíme se, čím se provinil; zároveň však také, že nebyl souzen, nýbrž na vyšší rozkaz ubit najatými vrahy. Tři tisíce zádušních mší zaplatil Ferdinand II., aby od svého lože zaplašil rozhněvaný stín zkrvavené mrtvoly; jezuitští zpovědníci snad dokázali uklidnit jeho svědomí, avšak světové dějiny žádný rádce svědomí umlčet nedá.

Berlín, 2. června 1828.

F. F.

Úvod

Čechy, vlast Valdštejnova

Když poutník překročí severovýchodní hřbet saského Krušnohoří a stane na výšině u Nakléřova (Nollendorf), přehlíží s potěšením údolí rozložená před ním a řadu vrchů Českého středohoří. Brzy ho upoutají podivně, avšak stejnoměrně zaoblené vrcholy hor, a přírodopysce znalý hor tu nachází bohatou látku ke zkoumání. Tyto vrchy, dnes pokryté hustými lesy, byly kdysi otevřenými ohnivými jícnými, z nichž se násilím osvobozovaly přírodní síly spoutané v nitru. Žhavá láva se z rozpukaných skal vylévala do úrodných údolí, sloupy plamenů stoupaly vysoko a svítily do daleka a horký popel roznášela bouře přes hory do sousedních zemí.

Kdysi strašlivé jícní jsou nyní uzavřeny, žádní svědkové nám o oněch divokých vzpourách nemohou podat zprávu; čedičový útvar, který na některých místech přechází ve skutečnou lávu, nám však nedovoluje pochybovat o převratech, jež se tu kdysi udály. Živelní duchové, bouřlivě se deroucí ze žaláře otroctví, se vybouřili, avšak země dosud chová ve svých hlubinách posvátný oheň. K uzdravení trpících vysílá vzhůru léčivé prameny, a ty nám podávají zprávu o dávno minulém čase i o tom, že v srdci české země to dosud teple tluče.

Příroda bývá často nazývána symbolem ducha, podivuhodným zrcadlem, v němž člověk v tisíci obrazech poznává sám sebe. Nikde však nejsou dějiny národa vepsány do dějin přírody tak čitelnými tahy jako v této zemi.

Neboť co jsme řekli o oněch výbuších spoutaných sil přírody, to se zde opakovalo i v dějinách, a to o to děsivěji, oč prudší je výbuch tam, kde řetězy trhají spoutané síly ducha.

Nežijí už svědkové, kteří stáli u hranice, na níž hořeli Hus a Jeroným Pražský, nežijí ti, kdo s Žižkovými mstíci zástupy táhli do sousedních zemí, ani ti, kdo viděli popraviště, které dal postavit Ferdinand II.; dějiny však nemlčí, a jako pod mechem na horách stopy lávových proudů, tak pod listy dějin stále nacházíme čerstvě zachovanou stopu tam, kde kdysi krev tekla proudem.

Vášně, jež kdysi zuřily v divokém výbuchu, došly klidu – zčásti ovšem klidu hřbitovního –, avšak vnitřní, posvátný oheň, který vyšlehl tak zhoubnými plameny, když ho chtěli násilím zadržet, žhne stále; jména Hus a Jeroným dokázal Rudolf II. vymazat z kalendáře, nikoli však ze srdcí jejich krajanů, a jako se léčivé prameny Čech, divotvornější než sám svatý Nepomuk, staly pravými poutními místy, kde nemocné lidstvo hledá a nalézá uzdravení, tak si i pod mírnou vládou, po všech bouřích a strastech, čisté evangelium tu a tam otevřelo pramen, z něhož ti, kdo se lopotí a jsou obtíženi, čerpají útěchu a uklidnění.

Síly, které se v této zemi v říši přírody i ducha ohlašují ve strašlivé *obecnosti*, se nám tedy znovu zjevují i v *jednotlivém* duchu; Čechy jsou *Valdštejnovou* vlastí.

Jak tento mimořádný muž na jedné straně patří přírodním silám, jež se tajnou vědou snaží prozkoumat a určit, a na druhé straně silám ducha, kterým říkáme vášně; jak v něm obojí propukají, až se pod nimi zhroutlí – to vylíčit je úkolem toho, kdo píše jeho život. Domníváme se, že dopisy, které po sobě zanechal a které zde poprvé uveřejňujeme, k tomu přispívají nikoli nevýznamně. K porozumění těmto dopisům, jež začínají rokem 1627, je však nutné dovést život našeho hrdiny až k tomuto okamžiku a uvést přitom nejdůležitější události politické a náboženské revoluce, jejímž synem se jeví. Jednotlivé ročníky dopisů bude provázet přehled toho, co se v tomtéž roce událo.

Kapitola první

Valdštejnovo narození. Valdštejn žákem ve Zlaté Hoře; studentem v Altdorfu; pážetem v Innsbrucku.

Albrecht Václav Eusebius svobodný pán z Valdštejna, ve světových dějinách proslulý pod jménem „Wallenstein“, narozený v Praze 14. září 1583, byl synem Viléma z Valdštejna, pána na Heřmanicích (Herzmanicz)², a Markéty, rozené Smiřické (Smiecziczky)³; oba rodiče byli protestanti a hlásili se k luterské evangelické víře, v níž byl vychován i syn. Již z nejranějších let se dochovaly stížnosti na chlapcovu zatvrzelou povahu. V otcovském domě ho nedokázal zkrotit žádný učitel; otec ho odvezl na knížecí školu do Zlaté Hory (Goldberg), kde ho svěřil přísné kázni kantora Fechnera.⁴ Kdekoli šlo o to provést nějaký divoký kousek, byl náš Albrecht v čele; hry na vojáky a rvačky ho zaměstnávaly víc než knihy, a učitelé se viděli nuceni poslat nezkontrolovaného mladého pána zpět k rodičům. Přesto otec rozhodl, že se má věnovat vědám, a v srpnu 1599 ho s jeho domácím učitelem Heldrichem ze Zhořelce (Görlitz) poslal do Altdorfu, na univerzitu svobodného říšského města Norimberka. Valdštejnovi bylo nyní šestnáct let a nevázaný život akademické mládeže odpovídal jeho povaze. Dodnes se uchovávají akta univerzitního soudu, v nichž jsou Valdštejnovy rozpustilé kousky zaznamenány; významu nabyla Valdštejnovou pozdější proslulostí, a tak je zde uvedme.

Actum Altdorf.

Dne 7. prosince 1599 si stěžoval pan dr. Schopper *propter nocturnas actiones ante aedes suas* (na noční výtržnosti před svým domem). Pachateli tohoto činu byli, jak se po mnohé námaze zjistilo, svobodný pán z Valdštejna, Sebisich, Jeroslaus Secolinsky, Joh. de Lopes *et famulus Secolinsky, qui aufugit* (a Secolinského sluha, který uprchl).

Dne 9. ledna 1600 se dostavili *Baro a Waldstein* a Gotthardus Livo, jehož baron bodl do nohy. Nato byli smířeni a baron musel zraněnému (*vulnerato*) nahradit škodu.

Dne 14. téhož měsíce byl *Baro a Waldstein* žalován, *qui famulum suum Joh. Reheberger loris mirum in modum tractasset, quia otiosus per fenestram in forum prospectaverat* (že svého sluha Joh. Rehebergera neslýchaně zřezal řemeny, protože zahálčivě vyhlížel z okna na náměstí), a protože ho tak nelidsky zřídil, byl chlapec poslán do Norimberka k pánům scholarchům.⁵ Nato došel 19. téhož měsíce rozkaz pánů scholarchů, že baron má za to zaplatit akademii 30 zlatých pokuty a vyrovnat se s chlapcovým příbuzenstvem. Baron si na to stěžoval a namítal, že chlapec byl nedbalý; nabídl se, že zaplatí lékaři, dá chlapce vyučit poctivému řemeslu a přičtenou pokutu zaplatí.

Žena řezníka Hanse Bauera žádá jménem chlapce 100 zlatých bolestného, nepočítaje v to lazebníka a pokutu pánům.

Nakonec se pan baron vyrovnal se zástupci svého sluhy, totiž s krejčím Hansem Westeerem a řezníkem Hansem Bauerem, a slíbil dát za všechno dohromady 45 zlatých; z toho se má chlapec živit a uspokojit lazebníka. K tomu 3 tolary na jeho mzdu a dále šaty, za něž dal 4 zlaté; tuto dohodu obě strany přijaly a byly s ní spokojeny; 5 zlatých z toho již také bylo vyplaceno.

Dne 3. února byl zbytek k oněm 5 zlatým složen u pana rektora, k tomu 4 zlaté za šaty a 3 tolary čelední mzdy, které byly vydány ženě Hanse Bauera na její náрек a pláč.

2 Pozn. překl.: Heřmanice nad Labem u Jaroměř. Podle dnešního bádání se Valdštejn narodil právě zde, nikoli v Praze, a to 24. září 1583 podle nového kalendáře (14. září podle starého).

3 Toto jméno se píše různě; tato podoba se zdá být správná (Mysesyc znamená měsíc). Pozn. překl.: Markéta Smiřická ze Smiřic; rod se psal podle Smiřic u Hradce Králové, Försterův výklad jména z českého slova „měsíc“ je mylný.

4 Když Valdštejn roku 1627 přišel jako císařský generál a vévoda frýdlantský do Slezska, dal si starého učitele přivést do ležení, poděkoval mu za přísnost, s níž s ním zacházel, a propustil ho bohatě obdarovaného. Pozn. překl.: Goldberg je dnešní Złotoryja v polském Dolním Slezsku.

5 Pozn. překl.: Scholarchové byli norimberští radní pověřeni dohledem nad altdorfskou akademií; „správce“ (Pfleger), o němž je řeč níže, byl norimberský úředník spravující město Altdorf.

Dne 9. února dal pan rektor se svolením správce chlapcově sestře 4 zlaté.

Dne 17. března poté byl na rozkaz pana správce zbytek vydán Christoffu Ambergerovi, měšťanu a pekaři, jako chlapcovu ustanovenému poručníkovi, a ten z toho akademii vystavil kvitanci.

Protože baron při Fuchsově usmrčení přispěl svým dílem⁶ a i jinak napáchal mnoho svévole, pročez byl držen ve vazbě a bylo mu uděleno *consilium abeundi* (rada, aby odešel), obrátil se kvůli tomu *ad Magistratum Noricum* (k norimberské městské radě).

I tento list se dochoval a uveřejňujeme jej.

Urozeným, ctihodným, počestným a velemoudrým pánům purkmistru a radním chvalitebného říšského města Norimberka, mým příznivým pánům a přátelům.

Můj přátelský pozdrav, urození, ctihodní, počestní a velemoudří, přízniví páni a přátelé. Z toho, že páni na mou prosbu poněkud zmírnili vazbu, která mi byla uložena, poznávám jejich příznivé smýšlení vůči mně a přátelsky a snažně jim za to děkuji. Avšak rozkaz, který páni dali zdejší své chvalitebné univerzitě, zní tak, že se mi vedle vazby má uložit, abych se po řádném zaplacení odtud odebral, kterážto slova v sobě jaksi zahrnují *tacitam relegationem* (mlčky vyslovené vyloučení); a to by nejen mé osobě, ale i urozeným pánům, panu Karlovi a panu Adamovi, oběma pánům z Valdštejna, tajným radům Jeho římského císařského Veličenstva (mého nejmilostivějšího krále a pána), jakož i celému mému chvalitebnému rodu mohlo být k velké potupě a újmě. Proto tímto pány přátelsky a snažně prosím, aby se ráčili spokojit s dlouhou vazbou, jež mi byla uložena, zmíněné vyloučení zcela prominuli a odpustili a ponechali na mé svobodné vůli, kdy se odtud odeberu, a rovněž mě nyní z vazby propustili. Já jsem naproti tomu ochoten řádně zaplatit svým věřitelům, nebýt pánům dlouho na obtíž a chovat se napříště ve všem tak, jak se na pána sluší, a také se pánům za to podle svých sil přátelsky odvděčit.

Dáno v Altdorfu 20. ledna 1600.

Váš ochotný

Albrecht z Valdštejna, svobodný pán.

O tom, jaký měl tento list výsledek, se nedochovaly žádné doklady; víme jen tolik, že Altdorf opustil již v dubnu 1600. Podle rozšířené pověsti prý Valdštejn, aby unikl hanbě, že nový karcer bude pojmenován po něm jako po prvním, kdo do něho musel nastoupit, pustil dovnitř napřed svého psa. Důkladné historické bádání nás o tento kousek připravilo; karcer se tehdy jmenoval „Stumphel“ podle jistého Stumpfleina, který jej musel zasvětit už roku 1576.

Po krátkém pobytu v otcovském domě vstoupil Albrecht jako páže do služeb markraběte Karla z Burgau, syna arcivévody Ferdinanda, hraběte tyrolského. Ve službách tak malého dvora nebyly vyhlídky na skvělou dráhu, zvláště pro kacíře a českého šlechtice.

Jednoho dne (roku 1604) Albrecht usnul u otevřeného okna nebo na pavlači ve třetím patře innsbruckého zámku. Neklidný sen ho z této výše srazil dolů, avšak polekaný jinoch dopadl na zem bez úhony. Zachránit ho mohl jen zázrak; Panna Maria, již byl tento zázrak připisován, bohužel tentokrát zachránila život kacíři, ale horliví kněží si přesto dovedli zázrak vyložit ve svůj prospěch: Maria prý páže přijala do svého lůna jen proto, aby se dal přijmout do lůna samospasitelné církve; mimoto tak zázračná záchrana ukazovala na vysoké poslání.

Ať už na tuto příhodu pohlížíme jakkoli vnějškově, na Albrechtovu mysl měla rozhodný vliv; poprvé se zamyslel sám nad sebou. To, že nyní přestoupil ke katolické církvi, už nesmíme pokládat za lehkomyšlný studentský kousek; uznal nad sebou neznámou moc, věřil, že je povolán k velkým věcem, a poznat toto povolání se nyní stalo úkolem jeho života.

⁶ Pozn. překl.: Míni se rvačka studentů s altdorfskými měšťany v prosinci 1599, při níž byl zabit praporčík městské hotovosti Fuchs (neověřeno).

Kapitola druhá

Valdštejn na cestách; studuje v Padově astrologii. – Kepler. – Valdštejnovo první tažení a první sňatek.

Dvojím směrem, jímž se nyní dává, lze Valdštejna přirovnat k doktoru Faustovi, jak nám ho vylíčil básník. Neboť jednou se vrhá do víru světského života, projíždí Francii, Španělsko, Nizozemí a Itálii, pak se však uchyluje do tajemné komnaty astrologa a chce z běhu hvězd vyčíst chod svého osudu. Vypráví se, že se dovedl velmi obratně přizpůsobit mravům a způsobu života různých národů a že se i v oblékání řídil zemí, v níž právě pobýval. Na těchto cestách ho několik let provázal Paulus Virdungus z Frank, který se rovněž velmi horlivě zabýval astrologií a astronomií, ačkoli v dopise Keplerovi z roku 1608 píše, že ony cesty jeho studia velmi přerušily.⁷ Jakkoli se však rozptyloval v hluku světa, nakonec ho přece zase obestřely svou magickou mocí kruhy putujících planet, a v Padově, kde si daleko zcestovalý poutník na delší čas odpočinul, ho nacházíme jako horlivého žáka astrologa Argoliho, u něhož se učil kabale a tajné vědě, jak z hvězdy, která vládla při narození, určit další běh lidského života.

V době, kdy se bortí půda zpuchřelé skutečnosti, kdy se to, co platilo po staletí, stává pohádkou, žene hlubší povahy neodolatelná touha hledat si domov a pevnou oporu jinde. Záliba v magii a astrologii, jak se objevuje na počátku 16. století, nestojí v dějinách lidského ducha osamoceně; o pět století dříve se ukazuje cosi podobného. Tehdy křesťanstvo již nenacházelo uspokojení ve slově Božím, seschlém v suché podání; toužilo po bezprostřední přítomnosti a jistotě Spasitele, který se kdysi zjevil, a tato touha hnala národy k Božímu hrobu. Avšak toho, jehož hledali, v hrobě nenalezli, neboť jeho království nebylo z tohoto světa. S tímto poučením se křížáci vrátili; Germán však byl příliš svěží a zdravý, než aby se stravoval touhou po abstraktním záhrobí a než aby se jako Ind s celým bohatstvím okolního světa pohroužil do nazírání nekonečna a ztratil se v něm. V době, kdy se hroutilo papežství a s ním stará římská církev, hnala sice touha po jistotě a pravdě lidské myšlenky k nekonečnému hvězdnému nebi, které se při všeobecném převratu věcí jevilo jako to jediné pevné. *Víra* tehdy ještě zápasila s *pověrou*, od níž se ještě neosvobodil ani sám Luther; avšak jakkoli se zdá, že lidé přiznávali hvězdám onoho světa moc nad zdejší planetou, usilovali mnohem spíše o to, aby ony vzdálené světy podřídili službě světu našemu. Už z toho, že se za drahými hvězdami plížili s chtivostí vědění, tímto smrtelným jedem všeho tajemného a neznámého, poznáváme, jak malý ostych před nimi měli; zároveň je to však i podstatný rozdíl oproti věštibám starověku. Rozhodující teď už není let ptáků, plamen na oltáři a jiné veskrze nepochopitelné, či spíše bezpojmové nahodilosti; astrologie byla povýšena na *vědu* a hvězdy odpovídají jen tomu, kdo se snaží jejich běh zkoumat *vědecky*. A i když se římská augurové honosili tajnou vědou, vyšší stanovisko astrologie přece vždy tkví v tom, že v tom, čím se zabývá, totiž v běhu hvězd, je přítomen rozumný systém, řád světa. Je v tom větší troufalost ducha, člověka vůbec, který nyní svou osobnost pokládá za tak oprávněnou a rozumnou, že její odlesk nachází ve věčném hvězdném nebi, v tom, co je v proměnlivosti neproměnné.

Proto vidíme, že se muži velké povahy a velkého ducha, a především matematikové a astronomové oné doby zabývají astrologií; přede všemi ostatními tu musíme jmenovat *Keplera*, kterého roku 1620 nacházíme u Valdštejna v Zaháni.⁸ Tři císaři, Rudolf II., Matyáš a Ferdinand II., si od Keplera dali sestavit nativitu a radili se s ním v mnoha životních záležitostech. V kalendáři na rok 1618 Kepler prognostikem šesterého (či sedmerého) M, z něhož se vyčetla slova (*Magnus*) *Monarcha Matthias Mense Martio Morietur* (tj. „(Veliký) mocnář Matyáš zemře v měsíci březnu“), předpověděl smrt císaře Matyáše, čímž si tehdy získal větší proslulost než svým nesmrtelným objevem zákonů absolutně volného pohybu nebeských těles.⁹ Ani tehdy sice nechyběli rozumní pochybovači o takovém vědění

⁷ V tomto dopise píše: *Accesserunt deinde impedimenta non pauca, inprimis peregrinatio aliquot annorum, quam cum illustri Baro a Waldstein per Galliam et Italiam suscepit, qua non haec tantum, sed et reliqua mea studia non leviter fuerunt interrupta* (Poté přibýly nemalé překážky, zejména několikaletá cesta, kterou jsem podnikl s urozeným baronem z Valdštejna po Francii a Itálii a již byla nemalá přerušena nejen tato, ale i ostatní má studia). (*Kepl. epist.*, s. 210.)

⁸ Zenno, obvykle zvaný Seni, byl u Valdštejna v pozdější době a zmíníme se o něm u roku 1634. Pozn. překl.: Letopočet 1620 je zjevně omyl; Kepler vstoupil do Valdštejnových služeb roku 1628 a v Zaháni žil v letech 1628–1630.

⁹ Hansch, *Epistolae Kepleri aliorumque*, předmluva, s. XXVII. Gladov, *Versuch einer Reichshistorie*, s. 342. V dopise Joh. Removi se o tom Kepler zmiňuje jen letmo: „*Jam explicet quis mihi causas columnae; cur vel horizonti parallela per centrum*

o hvězdách; když však proti astrologii vystoupil dr. Philipp Faselius, napsal proti němu Kepler „Výstrahu některým teologům, lékařům a filozofům, aby při spravedlivém zavržení hvězdopracecké pověry nevyhlídali s vaničkou i dítě, a nejednali tak proti svému povolání“.¹⁰

Císaři, jejichž astronomem byl, i jiná knížata se na Keplera mnohokrát obraceli s dotazy na konstelaci; odpovídal pak podrobně, i když s jistou zdrženlivostí.

Astrologie hraje ve Valdštejnově životě tak velkou úlohu, že chceme pro bližší poznání toho, jak se tato věda pěstovala, odkázat na pozoruhodný Keplerův dopis císaři Rudolfovi II., týkající se sporu papeže Pavla V. s Benáťany.¹¹ Kepler císaři opatrně nepředkládá ani tak mínění své jako mínění astrologů

Solis vel ad Horizontem perpendicularis, qualem vidi triduo ante mortem Caesaris Matthiae; dixisses Solem cornutum.“ (Ať mi teď někdo vyloží příčiny sloupů: proč je buď rovnoběžný s obzorem a prochází středem Slunce, nebo je k obzoru kolmý, jaký jsem viděl tři dny před smrtí císaře Matyáše; řekl bys, že Slunce má rohy.) *Ep.*, s. 520.

10 Z jeho dalších příležitostných spisů vztahujících se k astrologii je třeba ještě jmenovat:

Podrobná zpráva o vlasatci neboli kometě, která se nedávno objevila v měsíci září a říjnu roku 1607, a o jejích významech. Dále rozprava o tom, co komety vlastně jsou, odkud přicházejí, kým jsou řízeny jejich pohyby a jakým způsobem mají lidskému pokolení něco naznačovat. Halle v Sasku 1608, in 4°.

Astronomická zpráva o dvou velkých a podivných zatměních Měsíce pozorovaných v uplynulém roce 1620, jakož i o velkém zatmění Slunce, které nastane v roce 1621 dne 11./21. května, s krátkým zopakováním všech velkých zatmění Slunce, jež byla v Evropě pozorována během 80 let, a toho, jaký byl pokaždé předtím i potom stav věcí duchovních i světských. Sestavil Joh. Kepler. Ulm 1621.

Rozprava o velké konjunkci neboli setkání Saturna a Jupitera v ohnivém znamení Lva, k němuž dojde v měsíci červenci roku 1623, jakož i o mnoha rozmanitých prognostikách na tento rok, co vlastně dalo ke každé z nich podnět a co lze od té i oné očekávat, s připojeným obvyklým prognostikem o počasí, úrodnosti, jakosti vzduchu a o tom, co z hvězd přirozeným způsobem vyplývá pro lidské záležitosti. Linec 1623, in 4°.

Pozn. překl.: Spis jmenovaný v textu je Keplerův *Tertius interveniens* (1610); lékař, proti němuž je namířen, se psal Faselius.

11 *Augustissimo atque Invictissimo Romanorum Imperatori Rudolpho II. Iohannes Keplerus.*

Augustissime imperator.

Saepe declaravi, me non existimare, quod coelum se particularibus cum voto immisceat. Sed tamen quia jubeor, dicenda est ab initio sententia Astrologorum. Stella nova effulsit in Sagittario. Urbs Venetorum refertur sub Cancrum. Nihil itaque huic motui cum stella nova, nisi sub generali ratione totius orbis terrarum. At contra Eclipsis Solis in 18 Librae est in primo quadrangulo, Venetiae etiam sub primo quadrangulo, scilicet sub Cancro. Et negotium hoc videtur inde natum, ex quo Eclipsis fuit scilicet ab Octobri superiori. Certe sub moderno Pontifice natum est, qui nondum annum sederat. Ergo Eclipsis Solis ex Astrologorum sententia connexa est cum hoc negotio. Addo ego Astronomicum argumentum probabile ex mea sententia. Eclipsis illa fuit totalis in mari Tyrrheno infra Romam et per Neapolim et Calabriam atque Siciliam: ut et per confinia Galliae et Hispaniae montesque Pyrenaeos. Significat igitur malum, cui implicentur Gallus et Patrimonium Petri, et Principes Italici, multo vero maxime Rex Hispaniarum, et Venetiae propter iter marinum Occidentis et Orientis Eclipsi subiectum, illud Hispani, hoc Venetorum. Igitur ex Astrologorum sententia multa sunt argumenta pro Venetis contra Pontificem. Primum Eclipsis cadit Venetae urbi non in medium Coeli, non in horoscopum aut locum Solis: sed praecise in imum Coeli et oppositum Solis. Nam Venetiae sunt fundatae, quando Sol in sexto Arietis fuit in Medio Coeli; Pontifex vero natus est, quando Sol fuit in quarto gradu Librae, prope locum Eclipsis, praecise in opposito loco Solis urbis Venetiarum; quod delectabit Astrologos. Deinde apud Venetos Sol exaltatur, apud Pontificem cadit. Tertio constellationes mense Aprili et Majo anni MDCVI, quando exarsit contentio, fuerunt similes constellationibus urbis Venetiarum. Nam fuit oppositio Solis et Martis. Quarto Saturnus stetit in quadrato Solis utriusque: sed hoc non est contra Venetos; quia Sol fuit illis in fundatione in hujus Planetae opposito. Quinto, Jupiter tunc fuit in 28. 29. Aquarii, loco eo, quem Saturnus nascente Pontifice obtinuit, et in domicilio Saturni, ipse peregrinus. Sexto, Pontifex iste natus videtur magnis turbis, quia fuit oppositio magna Saturni et Jovis in Leone et Aquario, Sole non configurato, quod facit, ut turbae haec magis in malum inclinent. Et Saturnus in Aquario fortior est Jove. Sic medium Coeli fuit 10° Sagittarii, locus conjunctionis magnae, quae fuit MDCIII Decembris. Septimo, Pontifex habet Martem suum in Cancro, signo Venetiarum, quod itidem praedicabunt Astrologi. Et quia Cancer est casus Martis, significari dicent Astrologi, quod bellum contra Venetos non bene sit processurum. Contra Veneti habent Martem in Libra, quod est quidem detrimentum Martis: unde Cardanus dixit, quod Veneti non possint esse felices bellatores; sed tamen eum habent in loco Solis Pontificis, ubi Sol cadit, et in loco Eclipsis. Hinc dicerent Astrologi, quod non futurum sit bellum valde magnum, plus tamen nocituri Veneti. Et quia Eclipsis Pontifici cadit in ipsissimum locum Mercurii et quadratum Martis, potior est significatio, quod res gerenda sit consiliis et calliditate. Octavo Lucas Gauricus praedixit Venetis imperium usque ad annum MDCCCLXXX. Contra ex eo themate coelesti, quod tribuit Restaurationi Ecclesiae S. Petri a Julio II. Pontifice Augustissimo institutae, anno MDVI d. XIIX. Aprilis: ponit Gauricus haec verba: „Stellae insalubres cum nodo Austrino dispendia intolerabilia denunciabant, et inferent ad calcem usque virginei partus MDCVIII.“ Nono, non est contemnendum, quod Venetiis nullum omen praecessit, sicut anno MDLXXI, quando instabat amissio Cyprae, Arsenalis conflagravit. At Romae non ita pridem initio anni MDCVI, vel fine anni MDCV. magna contigit inundatio. Ventus vero ille, qui fuit circa Pascha MDCVI. communis fuit toti Europae, signum humidi anni secuturi. Decimo, si quis velit ludere, potest id per Eclipsin Solis proximam anno MDCV. Sol significat Romanum Pontificem, Luna Venetos, quia est Domina maris, et Turcas Venetorum patronos, quibus est Luna apud Astrologos praeposita, et dominatur in Cancro, signo Venetorum. Luna igitur obscuravit Solem, apud nodum ascendentem, ipsa nimirum exaltabatur,

a za jistý výsledek ručit nechce.

Přesto se, ačkoli mluví jen proto, „že to bylo poručeno“, pouští do tolika podrobností, že svůj zájem o věc nezapře.

Že papež má svého Marta ve znamení Raka, mohlo by skoro platit za ironii, kdyby list nebyl psán tak vážným tónem. Že by Kepler, jak mu bylo vyčítáno, využíval lehkověrnosti císařů ke svému prospěchu, nelze nijak prokázat; stejně málo však i to, že by astrologii zavrhl celou. V dopise anglickému přírodopysci Thomasi Harriotovi se o tom Kepler vyslovuje bez obalu.¹² V tomto dopise shledáváme, že Kepler, ač se vzdává různých astrologických tretek, si přece jen leccos vyhrazuje a že to s vírou, že

cum Sol caderet. Undecimo, Directio Solis in themate Pontificis est ad Saturni quadratum hoc ipso tempore: si dirigas per itinera diurna Solis, ut ego semper soleo; quod habetur pro malo. Hanc igitur ego puto Astrologorum sententiam futuram, qui dominationem planetarum defendunt. De certitudine eventus ipse viderint. Mihi, quod erat demandatum, negligendum non fuit. Deus tueatur causam justam, et uniat vires Christianorum contra communem hostem avertatque conspirationes cum hoste ulteriores, quibus ipsi porta aperitur ad orbem Christianum! M. Majo MDCVI. Sae Cae Mti Vae Subjectissimus Mathematicus Johannes Keplerus. (Keppl. epist., s. 371.)

(Nejjasnějšímu a nepřemožitelnému císaři římskému Rudolfo II. Johannes Kepler.

Nejjasnější císaři,

často jsem prohlásil, že se nedomnívám, že by se nebe podle něčího přání vměšovalo do jednotlivostí. Protože je mi to však poručeno, je třeba nejprve vyložit mínění astrologů. Nová hvězda zazářila ve Střelci. Město Benátčanů se přiřazuje pod Raka. Toto hnutí tedy nemá s novou hvězdou nic společného, leda z obecného hlediska celého okrsku zemského. Zatmění Slunce na 18. stupni Vah naproti tomu spadá do prvního čtyřúhelníku a Benátky rovněž pod první čtyřúhelník, totiž pod Raka. A zdá se, že tato záležitost vznikla právě od doby, kdy zatmění nastalo, totiž od loňského října. Jistě vznikla za nynějšího papeže, který tehdy ještě ani rok nezasedal na stolci. Zatmění Slunce je tedy podle mínění astrologů s touto záležitostí spjato. Připojuji astronomický důvod, podle mého mínění pravděpodobný. Ono zatmění bylo úplně v Tyrhénském moři pod Římem a přes Neapol, Kalábrii a Sicílii, a rovněž přes pomezí Francie a Španělska a Pyrenejské hory. Znamená tedy zlo, do něhož budou zapleteni Francouz, dědictví Petrovo a italská knížata, nejvíce však král španělský a Benátky, a to kvůli námořní cestě na západ a na východ, jež byla zatmění vystavena: ona patří Španělovi, tato Benátčanům. Podle mínění astrologů je tedy mnoho důvodů ve prospěch Benátčanů proti papeži. Za prvé zatmění nepadá městu Benátkám do středu nebe ani do horoskopu či na místo Slunce, nýbrž přesně na dno nebe a do opozice ke Slunci. Benátky totiž byly založeny, když bylo Slunce na šestém stupni Berana ve středu nebe; papež se však narodil, když bylo Slunce na čtvrtém stupni Vah, blízko místa zatmění, přesně na místě protilehlém Slunci města Benátek; což astrologové potěší. Dále je Slunce u Benátčanů v povýšení, u papeže v pádu. Za třetí konstelace v dubnu a květnu roku 1606, kdy spor vzplanul, byly podobné konstelacím města Benátek; byla totiž opozice Slunce a Marta. Za čtvrté Saturn stál v kvadratuře ke Slunci obou; to však není proti Benátčanům, protože při založení jim Slunce stálo v opozici k této planetě. Za páté Jupiter byl tehdy na 28. a 29. stupni Vodnáře, na místě, které při papežově narození zaujímal Saturn, a v domě Saturnově, sám tam cizí. Za šesté se zdá, že se tento papež narodil k velkým zmatkům, protože byla velká opozice Saturna a Jupitera ve Lvu a Vodnáři a Slunce k nim nestálo v žádném aspektu, což působí, že se tyto zmatky kloní spíše ke zlému. A Saturn je ve Vodnáři silnější než Jupiter. Středem nebe byl přitom 10. stupeň Střelce, místo velké konjunkce, která nastala v prosinci 1603. Za sedmé má papež svého Marta v Raku, ve znamení Benátek, což budou astrologové rovněž hlásat. A protože Rak je pádem Marta, řeknou astrologové, že to znamená, že válka proti Benátčanům nedopadne dobře. Benátčané naproti tomu mají Marta ve Vahách, což je sice Martovo vyhnanství – proto Cardanus řekl, že Benátčané nemohou být šťastnými válečníky –, mají ho však na místě papežova Slunce, kde je Slunce v pádu, a na místě zatmění. Z toho by astrologové usoudili, že válka nebude příliš velká, že však více uškodí Benátčané. A protože zatmění padá papeži přesně na místo Merkura a do kvadratury Marta, znamená to spíše, že věc bude třeba vést rozvahou a lstí. Za osmé Lucas Gauricus předpověděl Benátčanům panství až do roku 1880. Naproti tomu u onoho nebeského obrazce, který přikládá obnově chrámu svatého Petra, zahájené nejvznešenějším papežem Juliem II. dne 18. dubna roku 1506, uvádí Gauricus tato slova: „Nezdravé hvězdy s jižním uzlem ohlašovaly nesnesitelné ztráty a budou je přinášet až do konce roku 1608 od porodu Panny.“ Za deváté: nelze přehlížet, že v Benátkách nepředcházelo žádné znamení, jako roku 1571, kdy hrozila ztráta Kypru a shořel Arsenál. Zato v Římě nastala nedávno, počátkem roku 1606 nebo koncem roku 1605, velká povodeň. Onen vítr však, který vál kolem Velikonoc 1606, byl společný celé Evropě a byl znamením vlhkého roku, jenž měl následovat. Za desáté: chce-li si kdo pohrát, může tak učinit s posledním zatměním Slunce roku 1605. Slunce znamená římského papeže, Měsíc Benátčany, protože vládne moři, a Turkey, ochránce Benátčanů, jimž astrologové kladou Měsíc do čela; a Měsíc vládne v Raku, znamení Benátčanů. Měsíc tedy zatemnil Slunce u vzestupného uzlu; sám byl totiž v povýšení, kdežto Slunce v pádu. Za jedenácté: direkce Slunce v papežově nebeském obrazení směřuje právě v této době ke kvadratuře Saturnu, vede-li se direkce podle denních drah Slunce, jak to vždy dělávám; což se pokládá za zlé. Takový tedy podle mého soudu bude výrok astrologů, kteří hájí vládu planet. Jak je to s jistotou výsledku, ať posoudí sami. Já jsem nesměl zanedbat, co mi bylo uloženo. Bůh ochraňuj spravedlivou věc, sjednot' síly křesťanů proti společnému nepříteli a odvrát' další spolčování s nepřitelem, jímž se mu otvírá brána do křesťanského světa! V měsíci květnu 1606. Vašeho posvátného císařského Veličenstva nejponíženější matematik Johannes Kepler.) Důkladné poučení o astrologii podává J. W. Pfaff, *Astrologie*, Norimberk 1816.

12 *Audio tibi malum ex Astrologia conflatum. Obsecro, an tu putas dignam esse, cujus causa talia sint ferenda? Ego jam a decennio divisionem in 12 aequalia, domus, dominationes, triplicitates etc. omnia rejicio, retentis solis aspectibus et traducta astrologia ad doctrinam harmonicam. Videbis meam sententiam ex opusculo, de stella nova, quod jam prodit Francofurti. Pozn.*

lidské věci stojí pod vlivem hvězd, myslí opravdu vážně. Pro ducha, jako byl Kepler, není hvězdné nebe jakýmsi odloučeným oním světem; svět je mu jedním celkem, totalitou, a proto také znovu přejímá staré Pythagorovo učení o harmonii sfér. I o Valdštejnovi se říkalo, že si astrologií chtěl jen dodat tajemného zdání; byl prý na to mužem příliš osvíceným. V dopise z roku 1628, v němž se Valdštejn shání po nativitě krále Gustava Adolfa, nalézáme důkaz, že to s ním myslel opravdu vážně. Pokud však jde o takzvané osvícenství, o tom ještě nemohlo být řeči, neboť vzdělanost byla tehdy teprve na cestě k němu. Reformace se rozešla s bezprostřední, zvenčí danou vírou; úkolem bylo dosáhnout smíření zprostředkujícím věděním. Proto nás nemůže překvapit, že právě v prvních dobách reformace nacházíme u vyznavačů nového učení ještě pověry všelijakého druhu. I Kepler byl luterský protestant, a to nikoli jen navenek, nýbrž podle svého nejvnitřnějšího a nejsvětějšího přesvědčení.¹³

překl.: Česky: „Slyším, že sis astrologií přivodil nepříjemnosti. Prosim tě, pokládáš ji snad za hodnu toho, aby se pro ni něco takového snášelo? Já už deset let zavrhuji dělení na dvanáct stejných dílů, domy, vlády, triplicity atd., to všechno; ponechávám jen aspekty a astrologii převádím na nauku o harmonii. Můj názor poznáš ze spisku o nové hvězdě, který právě vychází ve Frankfurtu.“

13 Tento rys Keplerovy povahy je třeba zvlášť vyzdvihnout, a proto zde uvádím místo z odpovědi, kterou dal Joh. Pistoriovi, jenž mu z Freiburgu v Breisgau napsal, že je na smrt nemocen. „Cum autem considero, *adjacere Tibi dissolvi, sed in carne diutius esse; ex usu literarum esse: nec minus ex scriptis Magnificentiae Tuae utilitatis venire ad Ecclesias reformatas, quam solet ex Agarico, aut Rhabarbaro redundare in ventriculum, noxiis humoribus repletum: votorum dubius, ne cum tuis imperite pugnem, illud unice suspiro, ut de Magnificentia Tua Deus id statuatur, quod et Tibi et Ecclesiae, adeoque et mihi, sciat esse saluberrimum. Neque sane dubito te hac fiducia Christi Servatoris, partaeque per illum coelestis haereditatis, hoc contemptu, quod scribis, adeoque, quod interpretor, odio et poenitentia, inanitatum hujus mundi (quarum ego magnam partem esse puto, studium partium fervidum, privilegia beatitudinis somniantium, Romae coeli portas unicas statuentium, indeque natum in reges indirectos Regum merum obsequium, merum contemptum eorum, qui libertatem amplexi sunt, sinistras dictorum factorumque interpretationes, quasi quod his mediis Romani Sacrorum Regis hostibus nocetur, Dei hostibus noceatur, quod vicissim factioni validissimae lucrefit, Deo et Ecclesiae non aliter lucrefieri possit) hac, inquam, inanitatum hujus mundi poenitentia paratum et accinctum, nunquam non aptum esse, beatae illi transitioni faciendae. Venies igitur si haec praestiteris (Deo etiam de occultis, de ignoratis peccatis, de opinione cultus Deo praestiti in quorundam exagitatione confessus et deprecatus) venies inquam, in illum coetum electorum, mihique in illo magno die ad Tribunal Christi comparenti testis eris, me nullo privato odio in Pontificem, Episcopos, Sacerdotes; sed mero zelo Dei studio mandatorum et institutionis Christi, cura praemonitionum ejus et Apostolorum (quae proclivitate summa mediocrium ingeniorum in Romanam illam Monarchiam, vel Tyrannidem Ecclesiasticam trahuntur) his inquam, de causis in libertate stetit, in qua Dei permissu natus sum, neque jugo Romano mancipari ultro voluisse eorum, qui non tantum caeremoniis indifferentibus, quae persimiles sunt illis a quibus D. Paulus Galatas asserit, Christianos onerant, sed etiam verba, et mandata Christi et Apostolorum periculosissime interpretantur, jus hoc interpretandi suum unice facientes, sensus humanos, quibus cum Deus per suos ministros agere solitus est, simpliciter captivantes, ut aliter ii judicare non possint, quam interpretamenta verbis alicubi e diametro esse contraria. Quo interpretandi stricto jure concesso, nihil porro defuerit, ne ipsissimo quidem Antichristo (quem in templo Dei et ipsum sedere dicit Scriptura) quo regnum suum in Ecclesia stabiliat, Christi evertat. Haec ego, commotis intimis praecordiis, quasi migraturus cum migraturo (quia incertum, uter alterum praevertat) responsi loco ad partem Epistolae M. T. de morbo et morte instante, respondere volui.“ Keppl. Epist., s. 385. Pozn. překl.: Česky: „Když však uvažuji, že Ti je sice nablízku rozloučení s tělem, ale že je k užtku věd zůstat v těle déle, a že ze spisů Tvé Magnificence přichází reformovaným církvím právě tolik užtku, kolik ho z choroše nebo rebarbory obvykle plyne žaludku naplněnému škodlivými šťávami, tu, na rozpacích, co přát, abych se neobratně nedostal do sporu s přáními Tvými, vzdychám jen po jediném: aby Bůh o Tvé Magnificenci rozhodl to, o čem ví, že je nejspasitelnější pro Tebe i pro církev, a tedy i pro mne. A věru nepochybují, že s touto důvěrou v Krista Spasitele a v nebeské dědictví jím získané, s tímto pohrdáním, o němž píšeš, ba – jak tomu rozumím já – s nenávistí a lítostí nad marnostmi tohoto světa (za jejichž velkou část pokládám horlivé stranictví těch, kdo sní o výsadách blaženosti a jedinou bránu nebes kladou do Říma, a odtud vzešlou čirou poslušnost králů vůči králům nepřímým, čiré pohrdání těmi, kdo se chopili svobody, a zlovolné výklady slov i skutků – jako by se tím, čím se škodí nepřítelům římského krále posvátných věcí, škodilo nepřítelům Božím, a jako by to, co zase získává nejmocnější strana, nemohli Bůh a církev získat jinak), s touto, pravím, lítostí nad marnostmi tohoto světa jsi připraven a přepásán a vždy způsobilý vykonat onen blažený přechod. Přijdeš tedy, učiníš-li to (a vyznáš-li se Bohu a odprosíš-li ho také za hříchy skryté a nevědomé i za domnění, že Bohu sloužil, když jsi některé lidi pronásledoval), přijdeš, pravím, do onoho shromáždění vyvolených a v onen veliký den, až stanu před soudnou stolicí Kristovou, mi budeš svědkem, že jsem nikoli z nějaké soukromé nenávisti k papeži, biskupům a kněžím, nýbrž z pouhé horlivosti pro Boha, z oddanosti Kristovým příkázáním a ustanovením a z dbalosti jeho i apoštolských výstrah (které i prostřední duchové s největší snadností vztahují na onu římskou monarchii čili církevní tyranii), že jsem, pravím, z těchto důvodů setrval ve svobodě, v níž jsem se z Božího dopuštění narodil, a nechtěl jsem se dobrovolně dát v porobu římskému jhu těch, kdo křesťany nejen obtěžují hostejnými obřady, velmi podobnými těm, od nichž svatý Pavel osvobozuje Galatské, nýbrž také velmi nebezpečně vykládají slova a příkázání Krista a apoštolů, právo výkladu si osobují jen pro sebe a lidské smysly, jejichž prostřednictvím Bůh skrze své služebníky obvykle jedná, prostě berou do zasetí, třebaže tyto smysly nemohou soudit jinak, než že ony výklady jsou místy v přímém rozporu se slovy. Přizná-li se takové výlučné právo výkladu, nebude už nic chybět ani samotnému Antikristu (o němž Písmo říká, že i on sedí v chrámu Božím), aby v církvi upevnil království své*

Opustili jsme Valdštejna v Padově, zaměstnaného vědou o hvězdách. Argoli rozpoznal ve Valdštejnově povaze cosi neobyčejného, a tak mu i z běhu hvězd věštil věci neobyčejné. Kde jinde však mohl Valdštejn hledat naplnění svého osudu než na poli slávy; vytáhl do války, kterou Rudolf vedl proti dědičnému nepříteli křesťanstva. Zde našel nejen ukojení své žízně po činech vůbec, nýbrž zároveň boj, v němž bojovalo i jeho nejvnitřnější přesvědčení. Neboť i později, když už byl vévodou frýdlantským a meklenburským, směřovala jeho mysl především k válce proti Turkům, jak se o tom dočteme v dopisech psaných jeho vlastní rukou.

Mír uzavřený 11. listopadu roku 1606¹⁴ ho přivedl zpět do Čech, kde mu otec zanechal nevelký dědický podíl. Bez bohatství a bez vysokých příznivců se při vši své podnikavosti viděl postaven jen na nízký stupeň života; o obě tyto páky se teď bylo třeba postarat. Jako ten, kdo odpadl od evangelické víry, nemohl doufat, že natrvalo získá důvěru strany, která byla s císařem ustavičně ve sporu o svobodu víry; musel se držet vídeňského dvora, jakkoli pohrdal kněžourským klamem i dvorskými patolízaly.

Aby své postavení učinil skvělejším, oženil se s bohatou, již letitou vdovou z rodu z Víckova (Wiczkowa) na Moravě;¹⁵ námluvčím mu byl pražský arcibiskup. Vypráví se, že se odkvetlá choť snažila získat si Albrechtovu náklonnost nápoji lásky, které ho jako nebezpečný jed přivedly na pokraj smrti. Choť zemřela dříve a Valdštejn se stal dědicem jejích bohatých panství na Moravě. Zde žil v zapomenutém ústraní a záměrně se neúčastnil bratrské války, která císařskému domu a zemím k němu náležejícím přinesla mnoho zlých dnů. Než budeme Valdštejnovu životní dráhu sledovat dále, musíme nyní poznat běh dějin jeho vlasti, neboť jinak by nám celý zjev takového muže zůstal hádankou.

a vyvrátil Kristovo. Toto jsem, pohnut v nejhlubším nitru, jako ten, kdo má odejít, tomu, kdo má odejít (neboť je nejisté, kdo z nás koho předejde), chtěl odpovědět na tu část listu Tvé Magnificence, jež mluví o nemoci a blížící se smrti.“

14 Pozn. překl.: Mír uzavřený u ústí Žitavy (žitvatorocký) mezi císařem a osmanským sultánem, jímž skončila takzvaná dlouhá turecká válka.

15 Pozn. překl. Förster tu přejímá starý klep. Správně: Valdštejn se v květnu 1609 oženil s Lukrécie Někšovnou z Landeka (asi 1582–1614), mladou vdovou po Arklebovi Prusinovském z Víckova, který zemřel roku 1608 a byl starší asi o dvacet let; vdova tedy nebyla z rodu Víckovských a nebyla letitá. Do manželství přinesla moravské statky Vsetín, Lukov, Rymice a Holešov se Všetulý; Valdštejn je po její smrti roku 1614 zdědil. Sám si do horoskopu zapsal jen: „V květnu 1609 jsem uzavřel sňatek s jednou vdovou.“ Podle Františka Roubíka (1934) byla nejvýš o pět let starší než Valdštejn (nar. 1583) a řeči o její „vlné starozitnosti“ nemají podklad.

Kapitola třetí

Bratrská válka. Matyáš vynucuje na Rudolfovi koruny uherskou a českou. Majestát. Rudolf umírá. Matyáš určuje svého nástupce v Čechách. Arcivévoda Ferdinand je v Praze korunován a přísahá na Majestát.

Matyáš, nejstarší bratr císaře Rudolfa II., jemuž bylo svěřeno místodržitelství v Uhrách, přitáhl před Prahu a přinutil Rudolfa, aby mu postoupil Uhry a Rakousy a přislíbil mu českou korunu (1608). Tísňen bratrem, dovolal se Rudolf pomoci českých stavů a za to jim potvrdil jejich staré listy svobod, které se týkaly především svobodného konání evangelických bohoslužeb; *dvě třetiny* Čech se hlásily k evangelické víře a sami papežové jim „kalich“ přiznali. Sotva se Rudolf s bratrem vyrovnal, právě udělená privilegia odvolal. Tu jmenovali evangeličtí stavové třicet direktorů; hrabě Jindřich Matyáš Thurn se postavil do čela stavovského vojska a táhl s 5000 muži na Prahu; Slezané se spojili s Čechy; vojsko posílili dva další polní velitelé, Linhart z Felsu a Jan z Bubna. Císař žádal o vyjednávání, jenže stavové se teď už nespokojili s pouhým potvrzením starých svobod, žádali k nim nové, a tak jim Rudolf 5. července 1609 udělil slavný *Majestát*. V této císařské listině bylo Čechům přiznáno nejen svobodné vyznávání náboženství podle augsburského vyznání, nýbrž i právo stavět kostely, zřídit vlastní konzistoř, zakládat školy a jmenovat ze svého středu ochránce víry. Největší význam pro upevnění evangelického učení však mělo to, že Rudolf předal evangelickým stavům pražskou univerzitu. Všechna nařízení proti svobodě víry byla prohlášena za neplatná a stejně tak neměl mít žádnou moc a neměl být přijat žádný rozkaz, který by on nebo jeho nástupci vydali proti *Majestátu*; Slezanům bylo zaručeno stejné právo. Jakmile Rudolf viděl, že je v jeho blízkosti klid obnoven, zbolelo ho znovu příkoří, které utrpěl od bratra; svolal do Prahy říšský sněm, stěžoval si na násilí, jež mu Matyáš učinil, a shromážděná říšská knížata se vyslovila v tom smyslu, že Matyáš má bratra vkleče odprosit a vrátit mu Rakousy a Moravu. Matyáš nebyl ochoten se výroku říšského sněmu podrobit a zbrojení obou bratrů začalo nanovo. Císař tajně povolal arcivévodu Leopolda, biskupa pasovského, bratra arcivévody Ferdinanda, a stavové stejně jako Matyáš se nikoli bezdůvodně obávali, že toto zbrojení je namířeno proti nim. Pasovští úskočně vpadli do Prahy (1611), došlo k bouřím a krvavým výjevům. Stavové sebrali vojsko a dostali od krále Matyáše osm tisíc mužů z Uher; on sám je následoval v patách. Pasovští odtáhli z Prahy ještě dřív, než Matyáš dorazil, v zemi však ještě strašlivě řádili. Na dotaz, proč ho stavové do Prahy povolali, dostal Matyáš vítanou odpověď, že ho chtějí požádat, aby se ujal vlády v zemi, protože císař je pro vysoký věk k vládnutí neschopen. Císař musel ustoupit násilí a složil českou korunu do Matyášových rukou. Když měl podepsat listinu, jíž zprošťoval Čechy, Slezany a Lužičany přísahy věrnosti, dupal nohama, mrštil baretem o zem, místo podpisu udělal několik zlostných inkoustových kaněk a vzteky rozkousal pero. Matyáš byl nato od stavů co nejslavnostněji provolán řádným a *zvoleným* králem českým. Král přísahal u oltáře na evangelium, že Čechy zachová „při jejich rádech, právech, privilegiích, ustanoveních, svobodách a spravedlnostech, jakož i při jejich starých dobrých a chvalitebných obyčejích“. Přítomný lid byl ještě jednou tázán, „je-li jeho vůlí, aby Jeho královská Milost byla korunována“. „Ano, je to naše vůle!“ zněla odpověď a Matyáš byl v květnu 1611 korunován, odpřisáhl a potvrdil *Majestát* a zdálo se, že se v lásce národa zcela upevnil. Protestanté postavili v Praze dva nové kostely, evangelické bohoslužby se všude konaly bez překážek. Počátkem následujícího roku (30. ledna 1612) zemřel císař Rudolf a Matyáš nyní získal i korunu německé říše.

Již roku 1616 oznámil Matyáš stavům shromážděným v Praze, že arcivévodu Ferdinanda, vévodu štyrského a korutanského, svého bratrance, vnuka císaře Ferdinanda I., který prý byl už zvolen jeho nástupcem v německé říši, určil i za svého nástupce v Čechách. Evangeličtí stavové s úmto oznámením naprosto nesouhlasili. Ferdinand byl znám jako zapřisáhlý nepřítel evangelického učení; ve Štýrsku už roku 1599 zakázal luterské bohoslužby, vyhnal kazatele a dal spálit Lutherovy spisy; od něho se Čechové nemohli nadít ničeho dobrého. Matyáš však získal na svou stranu několik nejpřednějších, a když Ferdinand slavnostně ujistil, že Čechy zachová při jejich právech a svobodách, podvolili se jeho vůli, avšak jen za těchto podmínek:

- 1) Aby Ferdinand stavům při korunovaci vykonal a složil náležitou povinnost a přísahu.

Dále aby rovněž potvrdil všechna jejich privilegia a majestáty, obdarování, svobody, práva a zemské zřízení, všechny dobré obyčeje a zvyklosti ve všech bodech a klauzulích, nic z toho nevyjímaje, tak jak to učinili Jeho císařské Veličenstvo, jejich nejmilostivější král a pán, i předešli králové čeští.

- 2) Ihned při korunovaci má být Jeho knížecí Jasnost povinna vydat stavům Království českého revers, že se Jeho knížecí Jasnost za života Jeho císařského Veličenstva jako král český sama od sebe vlády *naprosto nechce ujímat*, a to až do smrti Jeho Veličenstva, leda se zvláštním svolením Jeho Veličenstva a po poradě nejvyšších zemských úředníků a přísedících zemského soudu, rad Jeho císařského Veličenstva při soudu dvorském a komorním, dále dvou osob ze stavu panského z každého kraje, Pražanů a vyslaných, z ostatních stavů pak šesti osob, jež byly tímto sněmem ustanoveny; Jeho knížecí Jasnost má být nyní nazývána korunovaným králem českým, za něho pokládána a má se jí dávat titul jako korunovanému králi; kdyby se však Jeho knížecí Jasnost přesto chtěla za života Jeho císařského Veličenstva vlády ujímat, nemají být stavové v takovém případě Jeho knížecí Jasnosti *vázáni žádnou poddaností ani povinností*.

Ferdinand listinu podepsal, a když byl poté korunován, složil v kostele před shromážděným lidem tuto přísahu:

„Přísaháme Bohu, Matce Boží a všem svatým na toto svaté evangelium, že pány, rytířstvo, šlechtu, Pražany i jiná města a celou obec Království českého chceme a máme zachovat při jejich řádech, právech, privilegiích, ustanoveních, svobodách a spravedlnostech i při všech dobrých, starých, chvalitebných obyčejích a že od tohoto Království českého nic neodcizíme ani nezastavíme, nýbrž je spíše podle své možnosti rozšíříme a rozmnožíme a učiníme vše, co slouží k užitku a cti tohoto Království českého. K tomu nám dopomáhej Bůh a všichni svatí.“

Kapitola čtvrtá

Uzavření protestantských kostelů. Zvůle místodržících. Shromáždění a protest stavů. Místodržící jsou vyhozeni z okna hradu. Další opatření stavů a císaře. Matyáš umírá.

Od Rudolfova Majestátu nacházelo Lutherovo učení v Čechách stále více vyznavačů; za Matyáše byly v Praze už bez překážek postaveny protestantské kostely. Když však nyní chtěly protestantské obce v Broumově (Braunau) a v Hrobu (Klostergrab) vysvětit své nově postavené kostely, katolické duchovenstvo jim, údajně na císařův rozkaz, jeden z kostelů zavřelo a druhý zbořilo. Místodržitelství v Praze, jemuž došly stížnosti oněch obcí, dalo stěžovatele místo jakékoli odpovědi uvrhnout do vězení. S největší nevolí přijali evangeličtí stavové zprávu o tomto tvrdém zacházení. Shromáždili se ve velkém počtu v pražském Karolinu a s odvoláním na Majestát, odpřísáhnutý císařem Matyášem i králem Ferdinandem, prohlásili císařské rozkazy k uzavření kostelů v Broumově a v Hrobu za neplatné. Zároveň sepsali prosebný spis k císaři, v němž mu připomněli tyto dva články Majestátu:

- 1) „Kdyby pak také někdo ze sjednocených tří stavů tohoto království *sub utraque*¹⁶ kromě kostelů a chrámů Božích, které již drží a které jim dříve náležely a při nichž mají být pokojně zanecháni a chráněni, chtěl nebo chtěli, ať ve městech, městečkách, vsích nebo kdekoli jinde, dát vystavět ještě více chrámů a kostelů k bohoslužbě anebo také škol k vyučování mládeže, budou to moci jak stav panský a rytířský, tak i Pražané, Kutnohorští a všechna ostatní města společně i jednotlivě kdykoli volně a svobodně učinit bez překážky od kohokoli.“
- 2) „Nemá také proti výše řečenému míru, o náboženství zřízenému, ani proti tomuto pevnému ujištění, jež jsme stavům *sub utraque* dali, od Nás, Našich dědiců a budoucích králů českých, ani od nikoho jiného vycházet ani být přijímán žádný rozkaz ani nic takového, co by jim v tom činilo sebemenší překážku nebo změnu. A kdyby i něco takového vyšlo nebo od někoho bylo přijato, *nemá to přece mít žádnou moc*.“

Císař přijal tento prosebný spis stavů s nejvyšší nevolí. Uložil místodržícím, aby stavům ještě jednou prohlásili, že k uzavření evangelického kostela v Broumově a ke zboření kostela v Hrobu došlo na císařský rozkaz, dále že stavové Majestátu zneužili a že hlavy jejich shromáždění mají být potrestány jako buřiči. Prikázal jim, aby se až do jeho příjezdu do Prahy chovali klidně.

Zpráva o tomto tvrdém výměru pobouřila mysl po celé zemi tím více, že se stavové postarali, aby byl ve všech evangelických kostelech vyhlášen z kazatelen, a to ne bez trpkého výkladu.

Místodržitelství v Praze předvolalo stavy, aby vyslechli císařovu odpověď. Stavové požádali o opis listu a slíbili, že příštího rána přinesou odpověď. Slovo dodrželi. Nazítří, 23. května 1618, se stavové dostavili, provázeni ozbrojeným zástupem lidu, do paláce královského místodržitelství. Mluvčími byli muži, kteří už při dřívějších povstáních a při vpádu Pasovských stáli v čele vojska, jmenovitě Jindřich Matyáš hrabě Thurn, Colona z Felsu, Vilém starší z Lobkowicz, hrabata Jáchym Ondřej a Albín Šlikové, Václav z Roupova a jiní. V předsíni se ujal slova hrabě Thurn a prohlásil, že dokud budou mezi místodržícími sedět Vilém Slavata a Jaroslav z Martinic, nelze doufat ve spravedlnost, a proto navrhuje tyto dva odklidit z cesty. Většina s ním souhlasila, a tak vnikli do sálu, kde byli z místodržících shromáždění nejvyšší purkrabí Adam ze Šternberka, Vilém Slavata, Martinic a velkopřevor Děpolt z Lobkowicz. Jménem stavů mluvil Pavel z Říčan a důraznou řečí místodržícím prohlásil, že rušiteli klidu jsou oni a že porušili Majestát. Nejvyšší purkrabí se snažil s klidnou důstojností odkázat běsnící dav do mezí; Colona z Felsu mu odvětil, že k panu nejvyššímu purkrabímu mají veškerou úctu, s pány Slavatou a Martinicem však nikterak spokojeni nejsou. Tu zvolal pan Václav z Roupova: „Nač ty okolky, vyhoďte je po starém českém způsobu z okna!“ Nejvyšší purkrabí a velkopřevor byli vyvedeni ze sálu. Nyní byl nejprve Martinic uchopen panem Vilémem z Lobkowicz za ruce, jinými za nohy, a svržen z okna hradu.

¹⁶ *sub utraque*, scil. *forma*, tj. „pod obojí způsobou“. Tak se nazývaly ty náboženské strany, které přijímaly večeři Páně pod obojí způsobou, chleba i vína.

Stejnou cestou musel Slavata, jehož hrabě Thurn popadl se slovy: „Urození páni, tady máte druhého.“ Tajemník Fabricius Platter, který byl rovněž ve špatné pověsti, byl poslán za nimi. Naštěstí bylo pod oknem nakupeno smetí a hlína, takže se nikdo ze svržených nezabil, ačkoli výška činí 56 stop. Písař se sebral první a pospíchal donést tu zprávu císaři do Vídně.

Oba pány z místodržitelství dopravili jejich přátelé do domu nejvyššího kancléře z Lobkowitz, kde je jeho odhodlaná choť Polyxena ochránila před dalším týráním. Martinic se ve špatném selském oděvu vytratil do Mnichova; Slavata musel pro těžká zranění na hlavě zůstat v Praze.

Stavové nezůstali jen při této bouři; věděli, že se od císaře nemohou nadít ničeho dobrého, a rozhodli se postavit se mu mocí. Následujícího dne jmenovali direktorium třiceti mužů z nejurozenějších a nejváženějších rodů; těm byla svěřena vláda v zemi a hradní hejtman i magistráty tří měst, z nichž se Praha skládá, složili do jejich rukou přísahu věrnosti. Hrabě Matyáš Thurn byl znovu potvrzen v hodnosti nejvyššího vojevůdce. Císaři byl sice poslán omluvný list, v němž stavové ujišťovali, že zůstanou císařovými nejvěrnějšími poddanými, jen když jim bude zachována náboženská svoboda zaručená Majestátem; zároveň však vyslali posly k sousedním evangelickým knížatům a žádali je, stejně jako Uhry, Slezany a Lužičany, o pomocná vojska. Císař Matyáš znejistěl; poslal do Prahy svého tajného radu Eusebia von Khan se zvláštním poselstvím k hraběti Thurnovi a panu z Felsu, aby vzpouru utišil; ti však dobře viděli, že věc zašla příliš daleko, než aby mohli couvnout.

Jako původci nového utiskování protestantů byli ze země vypovězeni pražský arcibiskup, opat broumovský a jiní katoličtí preláti, a protože se vina za všechno zlo přičítala především jezuitům, kteří se do země vloudili a jež císař chránil, byl proti tomuto papeženskému bratrstvu vydán manifest, v němž se mimo jiné praví:

„Každému je známo, jak velkým nebezpečím bylo toto království vystaveno od doby, kdy do něho byla uvedena pokrytecká jezuitská sekta, a jaké změny a pohromy muselo za ty časy vytrpět. To vše jsme my stavové, stejně jako naši poddaní a jiní obyvatelé království, museli těžce pociťovat a snášet, ba často kvůli tomu dávat v sázku i statky a krev. Protože jsme tedy zjistili, že hlavní příčinou všech těchto nepořádků je jedině řečený jedovatý jezuitský řád, který usiluje jen o to, aby upevnil římskou stolicí a všechna království a země celého světa přivedl pod její jho a moc; který užívá všech prostředků, aby popudil potentáty proti sobě navzájem, poštvá pány proti poddaným a poddané proti pánům a aby i mezi stavy zemí, kde je různé náboženství, rozséval vzpouru a nepřátelství; a který dokonce každému zlosynovi dovoluje ukládat o život králi a pomazanému Páně a ještě mu za to v odměnu slibuje život věčný; protože tedy řád této buřičské a nebezpečné jezuitské sekty musel být pro hrozné úklady, které strojí proti hlavám světa a celým zemím, vyhnán z těch říší, kde chtěli zachovat mír a pokoj, a to i od katolických vladařů: chceme i my tuto nebezpečnou sektu ze svých zemí odstranit.“

Do čtrnácti dnů museli jezuité opustit Čechy a Slezsko a návrat jim byl zakázán pod trestem smrti. Vedle toho stavové ustavičně vyjednávali s císařem a Matyáš byl stále ještě nakloněn míru, dokud měl za rádce kardinála Khlesla, biskupa vídeňského; avšak Ferdinand, budoucí dědic trůnu, mařil každé narovnání a Khlesl zaplatil za svou mírumilovnou radu vyhnáním a vězením. Čeští stavové, k nimž se připojili stavové slezští a moravští, žádali především, aby císař nedal do Čech vtáhnout žádnému cizímu vojsku a aby dal potrestat původce nepokojů. Matyáš i teď ještě odpověděl po dobrém. V listě ze 6. července 1618 se praví:

„Poněvadž nemíníme své věrné poddané urážet, nýbrž hodláme jedině a pouze potrestat nepokojné škůdce vlasti, a to nikoli cizím lidem, nýbrž lidem najatým v Našem království a zemích a pak ve Svaté říši římské – a také nebyl žádný lid najímán tak dlouho, dokud jste vy sami nevystoupili a ne zvolili a neoblíbili si raději zbraně, nepokoje, válku a z nich plynoucí krveprolití než mírné prostředky. – Pokud jde o rušitele míru, s nimiž se nehodláte pouštět do žádného soudu a o nichž na Nás žádáte (a po Nás chcete), aby byli dále skutečně potrestáni, uznáváme to za spravedlivé a jsme také ochotni dát takové rušitele míru potrestat;

protože však podle *všeho rozumu a přirozeného práva* nemá být nikdo za takového pokládán, dokud nebyl dříve slyšen, usvědčen a odsouzen, má při tom také po právu zůstat. V opačném případě si sami zrušíte svou svobodu, právo i zemské zřízení a uvedete na sebe, své děti a potomky velmi škodlivý příklad, který vám *My, jako spravedlivý král*, jenž přísahal na zemské zřízení a vaši svobodu, nemůžeme schválit ani k němu mlčet.“

Jakkoli mírné ujištění císař dával, Ferdinand se už postaral, aby do Čech vtrhlo vojsko deseti tisíc mužů pod generálem Dampierrem. Thurn mu vytáhl vstříc a zahnal ho. Hraběte Buquoye, který se objevil s druhým císařským vojskem, stihl stejný osud. Čeští stavové najali do žoldu hraběte Arnošta z Mansfeldu se 14 000 muži, Slezané postavili četné pomocné vojsko, císařští byli z Čech vyhnáni a čeští vojevůdci vtáhli do Rakous. Zima přiměla obě strany ke klidu. Od polského krále Zikmunda a od vévody Maxmiliána Bavorského došly českým stavům listy napomínající k míru a kurfiřt saský svolal sjezd do Chebu, kde slíbil společně s jinými knížaty vyslechnout stížnosti Čechů a zprostředkovat ve válce smír. Stavové se usnesli obeslat chebský sjezd čtrnácti vyslanci; ti byli pověřeni žádat, „aby jim císař znovu potvrdil Majestát a všechna privilegia týkající se náboženské svobody; aby byly odvolány a zrušeny rozkazy o uzavření broumovského a jiných kostelů, stejně jako zákaz konat stavovské sjezdy bez vědomí a vůle krále; aby jezuité nebyli nikdy a žádným způsobem do království znovu přijati; těm, které stavové ze země vypověděli, jmenovitě pražskému biskupu Lohelioví, opatu broumovskému a jiným, nemá být návrat nikdy dovolen; dále stavové žádali, aby směli nejen obnovit stará spojení se svými sousedy, nýbrž i uzavírat nová a postavit a vydržovat vojsko k obraně své vlasti a svých privilegií“.

Ještě před dnem určeným k mírovému jednání zemřel 20. března 1619 císař Matyáš.

Kapitola pátá

Ferdinand nastupuje na trůn. Thurnovo tažení k Vídni. Čechové volí kurfiřta falckého králem. Maxmilián, vévoda bavorský, vpadá jako Ferdinandův spojenec do Čech. Bitva na Bílé hoře.

Ferdinand, který, jak víme, obdržel českou korunu už za císařova života, poslal neprodleně do Prahy nejvyššího zemského hofmistra království Adama z Valdštejna, Albrechtova strýce, potvrdil místodržící, které vzbouřenci vyhodili z okna, znovu v jejich hodnostech, nařídil však, aby se stavům zároveň naznačilo, že hodlá potvrdit i jejich svobody a privilegia.

„Nařizujeme Vám,“ zněl list nejvyššímu zemskému hofmistrovi, „abyste stavům, městům atd. oznámil, že pamětlivi reversu, který jsme při korunovaci vydali stavům Království českého, chceme obecná zemská privilegia konfirmovat a potvrdit, tuto konfirmaci také odevzdat nejvyššímu purkrabímu a dále s pomocí Všemohoucího přede vším ostatním usilovat a dbát o to, aby naše království bylo opět uvedeno v dobrý a pokojný stav.“

Čechové tomuto mírumilovnému smýšlení nedůvěřovali, neboť v téže době vpadl do Čech císařský generál Buquoy s vojskem loupeživých Valonů a Italů. Hrabě Mansfeld mu vytáhl vstříc, byl však 9. června u Záblatí (Jablot) na hlavu poražen. Hrabě Thurn mezitím vzbouřil Moravu a položil se táborem před Vídni. Horní Rakousy (Oestreich ob der Ens) byly povstáním nakaženy, v samé Vídni byli protestanté tak smělí, že pod vedením Andrease Thonradela vnikli do hradu a žádali na Ferdinandovi, aby povolil úplnou náboženskou svobodu. Už se chystali zmocnit se jeho osoby, když do hradu vjelo pět set kyrysníků, které Dampierre poslal z Kremže do Vídně. Spiklenci se dali na útěk a král byl osvobozen.¹⁷ Thurn byl kvůli porážce, kterou utrpěl Mansfeld, odvolán zpět do Čech. Ferdinand nyní spěchal do Frankfurtu nad Mohanem, kde byl přes protest podaný českými stavy korunován císařem. Na spojené Čechy, Moravany, Slezany a Lužičany neučinilo Ferdinandovo povýšení na císařský trůn žádný dojem; vydali 29. srpna patent, v němž slavnostně prohlásili,

„že Jeho Veličenstvo krále Ferdinanda nemohou, nemají a nechtějí přijmout za svého krále a pána, a to z těchto důvodů:

- 1) Protože Ferdinand dosáhl korunovace nikoli svobodnou volbou, nýbrž pletichami a postranními cestami proti všem ustanovením a privilegiím království; k tomu si některé hlasy koupil penězi, jiné vyloudil sliby významných čestných úřadů a jiné vynutil hrozbami;
- 2) protože nejen jednal proti reversu, že se nebude vměšovat do vlády, dokud bude císař živ, nýbrž i porušil přísahu složenou při korunovaci;
- 3) protože si osobil vést tuto zhoubnou válku a pokračovat v ní z vlastní moci, pod jménem císaře, který o mnohém nevěděl, nařídil svému vojsku ze Štýrského Hradce vpadnout do Čech a vojskům, která zemi pustošila ohněm a mečem, dával ještě za císařova života rozkazy svým vlastním jménem;
- 4) protože bez vůle a vědomí stavů uzavřel se Španělskem jisté dědické smlouvy, podle nichž měla království uherské a české se všemi přivtělenými zeměmi připadnout Španělsku, kdyby Ferdinand zemřel bez dědiců, čímž chtěl stavy připravit o právo volit si krále a podrobit je španělskému jhu. Protože tedy Ferdinand jednal proti reversům a porušil složenou přísahu, učinil tím svou korunovaci, i kdyby byla bývala po právu, neplatnou a stavy zprostil jejich povinnosti a poddanosti.“

Byl určen den nové volby krále a kurfiřt Fridrich Falcký, hlava protestantské Unie, zeť anglického krále, byl zvolen většinou 31 hlasů pánů, 91 hlasů rytířů a téměř všech měst; avšak mnozí z nejstarších a nej přednějších stavů v Čechách a na Moravě se drželi katolické církve a krále Ferdinanda.

¹⁷ Vyprávění, že tyto kyrysníky přivedl do Vídně Valdštejn a že krále osvobodil on, je nepodložené, neboť byl právě tehdy v Čechách u Buquoye.

Příliš ukvapeně přijal Fridrich nabízenou korunu, odebral se do Prahy a byl zde 4. listopadu 1618¹⁸ slavnostně korunován. – Místo aby se ihned postaral o řádné vyzbrojení země, pořádal Fridrich skvělé slavnosti, aniž si získal srdce Čechů. Prostý lid mu zazlival, že jako přísný kalvinista dal odstranit obrazy z kostelů a zvony z věží a že vymáhal stříbrné a zlaté kalichy, aby je vyměnil za dřevěné. Urození pak byli rozladěni tím, že vrchními veliteli nejmenoval žádného z českých vojevůdců, kteří už dávno bojovali s vyznamenáním, ba ani hraběte Mansfelda, nýbrž knížete Kristiána z Anhaltu a hraběte Georga z Hohenlohe.

Císař prohlásil Fridrichovu volbu za neplatnou a vyzval ho, aby korunu složil; stejný pokyn dostal Fridrich od sboru kurfiřtů shromážděného v Mühlhausenu, k němuž přistoupil i protestantský kurfiřt Jan Jiří Saský. Brzy nato uzavřela katolická Liga s protestantskou Unií ulmskou smlouvu (3. července 1620), již vévoda Maxmilián Bavorský získal volnost vytáhnout do Čech na pomoc císaři, který mu slíbil kurfiřtský klobouk a Falc, zatímco vojska Unie musela krýt Falc proti Španělům, kteří pod Spinolou táhli z Nizozemí.

Ještě větší nebezpečí než povstání v Čechách hrozilo císaři od druhého povstání, v Uhrách, kde utiskovaní protestanté svolali svým králem sedmihradského knížete Gabriela Bethlena. Ten postupoval proti proudu Dunaje a spojil se s hrabětem Thurnem; v síle 60 000 mužů táhli oba na Vídeň, kde jim vytáhl vstříc Buquoy. Došlo (24. října 1619) k bitvě, v níž *Valdštejn* bojoval s vyznamenáním, třebaže císařští museli ustoupit za Dunaj. Drsné roční období přimělo obě strany, aby opustily pole a hledaly zimní kvartýry. Thurn se vrátil do Čech. Zimu strávily obě strany zbrojením k novému tažení a sháněním cizí pomoci. Čechové, Moravané, Slezané, Uhři a Sedmihradané uzavřeli v Prešpurku spolek, císař získal na svou stranu krále španělského, francouzského a polského; papež Pavel V. dával na válku proti Čechům 20 000 dukátů měsíčně. Pokus knížete Kristiána z Anhaltu,¹⁹ jemuž Fridrich svěřil vrchní velení, vpadnout do Rakous se nezdařil; Buquoy ho zahnal zpět a Anhaltovy přítomnosti v Čechách bylo zapotřebí tím spíše, že do Čech již s vojenskou mocí vtrhl Maxmilián Bavorský a jeho generál Tilly vražděním a pálením dobyl několik měst. Fridrich stáhl své síly a vytáhl nepřátelům vstříc; několikrát došlo k prudkým srážkám, aniž některá strana ustoupila. Nedostatek potravin konečně přiměl vévodu Maxmiliána k rozhodné bitvě. Fridrich se jí vyhnul a ustoupil ku Praze; jeho vojsko se utábořilo poblíž města na Bílé hoře. Maxmilián mu byl v patách, doslechl se o nepořádcích a nespokojenosti v českém vojsku a rozhodl se udeřit. Pod ním bojovali: hrabě Karel Buquoy, hrabě Jan Tilly, Vilém Verdugo, Fridrich z Teuffenbachu a Gottfried z Pappenheimu. Valdštejn přítomen nebyl; byl s donem Baltasarem de Marradas vyslán, aby opatřil potraviny.

Bylo 8. listopadu 1620 v polední hodině, když dal Maxmilián znamení k útoku. Kníže z Anhaltu spěšně poslal do Prahy pro krále; ten však právě pořádal skvělou hostinu a vzkázal, že přijde, až se vstane od stolu.

Jakkoli srdnatě bojovaly na počátku bitvy české pluky pod mladým Anhaltem a mladým hrabětem Šlikem, zvítězil nakonec přece Maxmilián; tábor byl vzat útokem a české vojsko rozprášeno tak, že vojevůdci ani nepomysleli na to, aby v pořádku ustoupili do Prahy. Měšťané slibovali králi věrnou pomoc, vojevůdci radili shromáždit uprchlíky, silné vojsko pod Mansfeldem, který se bitvy nezúčastnil, stálo nepřátelům v zádech; Fridrich však pokládal své postavení za zoufalé, zachránil se zbabělým útekem a město i zemi ponechal jejich vlastnímu osudu.

18 Pozn. překl.: Tak v originále; Fridrich Falcký byl korunován 4. listopadu 1619.

19 Pozn. překl.: Kristián I. Anhaltsko-Bernburský (1568–1630), vrchní velitel českého stavovského vojska; „mladý Anhalt“ zmíněný níže je jeho syn Kristián II. (1599–1656), na Bílé hoře zajatý.

Kapitola šestá

Nejbližší následky bitvy na Bílé hoře. Gabriel Bethlen. Ferdinand a katova sekera. Jezuité a španělští dragouni v Čechách. Vyhlazení protestantů.

Měšťané otevřeli druhého dne (9. listopadu 1620) vévodovi Maxmiliánovi brány, přítomní stavové se vzdali na milost císaři Ferdinandovi jako svému právoplatnému králi a vydali listiny o spolcích, které uzavřeli s Uhry, Moravany a Slezany. Maxmilián jim přislíbil císařovu milost a odkázal je na jeho místodržícího, knížete Karla z Lichtenštejna. První úkol, který kníže od císaře dostal, byl povolání zpět vyhnané jezuity; druhý: zatknout nejpřednější z buřičů; třetí: vypovědět ze země všechny učitele a kazatele kalvinistů a českých bratří v Praze.

Ještě jednou podnikl Mansfeld nájezdy po Čechách, dokonce až do blízkosti Prahy; císař nad ním vyhlásil klatbu a vypsál na jeho hlavu cenu 100 000 zlatých. Tilly brzy zemi od nepřátel vyčistil, Mansfeld ustoupil do Horní Falce. Mezitím se i císař zbavil nepřítele, který ho ohrožoval neméně než Čechové. Bethlen vyrazil s novými zástupy z Uher; Ferdinand proti němu poslal dva ze svých prvních vojevůdců, Dampierra a Buquoye; oba našli v bojích s ním smrt. Zatímco byl Bethlen zaměstnán obléháním Prešpurku, poslal část svého vojska pod markrabětem Janem Jiřím Braniborsko-Krnovským na Moravu, avšak tam ho Valdštejn, který po vzdání Prahy opět odtáhl na Moravu jako plukovník tamní zemské milice, v několika střetnutích porazil (20. září a 18. října 1621). Tři ukořistěné prapory poslal Valdštejn císaři do Vídně; Bethlen přišel o jádro svého vojska, přiklonil se k míru, postoupil uherskou korunu Ferdinandovi a dostal od něho příslib slezských knížectví opolského a ratibořského. Císař mu slovo nedodržel a Bethlen, k němuž se uchýlili hrabě Thurn a markrabě krnovský, vpadl na Moravu ještě jednou: i tentokrát vděčil císař za vysvobození od tak obávaného nepřítele především Valdštejnově rozhodnosti.

Nebyly to však jen zbraně a vítězství v polní bitvě, čím Ferdinand vrátil svým zemím klid; jeho spojencem se stala i katova sekera. Ve Vídni se konal nad buřiči v Čechách hrdelní soud; velký počet z nich, jimž byla zprvu přislíbena milost, byl odsouzen k smrti, jiní k doživotnímu žaláři, další k vyhnanství. 21. červen 1621 je nejkrvavější den, jaký kdy byl zapsán do českých dějin. Již tři dny předtím bylo před Staroměstskou radnicí postaveno popravní lešení; k smrti bylo odsouzeno sedmadvacet mužů. Jako první vystoupil na popraviště pan Jáchym Ondřej Šlik, hrabě z Pasounu a Lokte, nejvyšší zemský sudí v Čechách, direktor a zemský fojt Lužice. Byla mu sřata pravá ruka a hlava. Po něm následovali Václav Budovec z Budova, pán na Hradišti, Kláštere a Zásadce, a Kryštof Harant, pán na Bezručicích, Polžicích a Pecce, prezident české komory; oba byli sřati. Rektorovi univerzity, doktoru Janu Jesseniovi z Jeseného, byl nejprve vyříznut jazyk, pak mu byla sřata hlava, jeho tělo bylo rozčtvrceno a kusy nabodnuty na kůly. Městský písař Mikuláš Diviš byl za jazyk přibit k šibenici.²⁰ Tak byl na všech s více či méně vybranou krutostí vykonán rozsudek smrti. Statky popravených zabral císařský fiskus.

Další pomsta, kterou poté jezuité vykonali, stihla evangelické duchovní a profesory v Praze. Byli vyzváni, aby znovu zavedli staré církevní obřady, dali se vysvětit od arcibiskupa, zřekli se manželství, sehnali několik tisíc zlatých na udržování vojska atd. Protože tyto body nepřijali, byli jako buřiči vyhnáni ze země. Nejen přísnost, ale i zrádnou lstivost španělské inkvizice tehdy ve Vídni dobře znali, a podle ní se v Čechách postupovalo. Kníže místodržící vyzval každého usedlého a zámožného obyvatele, který si je vědom jakékoli účasti na posledních nepokojích, aby se k němu dostavil a sám se obžaloval. Těm, kdo se sami neobžalují, pohrozil pro případ odhalení trestem smrti. Výzva účinkovala; dostavilo se a samo se obžalovalo sedm set dvacet osm šlechticů, zámožných rytířů a pánů. Výrok, který jim byl oznámen, zněl: „že sice zasloužili ztratit hrdlo i život, čest i statek, z císařské milosti jim však má být čest a život darován, s jejich statky ale císař naloží *podle své libovůle*.“ To se také stalo; mnozí přišli o své statky úplně, jiným byla vzata polovina, dalším třetina.

20 Pozn. překl.: Mikuláš Diviš z Doubravína nepatřil k sedmadvaceti popraveným: k šibenici byl za jazyk přibit jen na určenou dobu a poté uvězněn.

Avšak nejen na vnějších statcích, i na tom nejníteinějším a nejsvětějším, co měli, na své víře, byli Čechové trpce zraňováni. Kalich a meč, které dal král Jiří z Poděbrad roku 1462 umístit na Týnský chrám, byly na císařův rozkaz sňaty, kosti ctiuhodných hrdinů víry vykopány, spáleny a jejich popel vydán napospas větrům. Jezuité ve Vídni, zejména oba císařovi rádcové svědomí Lamormain (obvykle zvaný Lammermann) a Weingärtner,²¹ naléhali na úplné vyhlazení evangelického učení; v Čechách se měly nacházet jen katolické kostely, žádné jiné.

Nejprve byli ze země vypovězeni všichni nekatoličtí kazatelé a protestantské kostely v Praze byly předány různým mnišským řádům. Protože se přesto, zvláště na venkově a v menších městech, protestantské obce udržely, začalo konečně roku 1626 ono strašlivé pronásledování, a týž král Ferdinand, který na evangelium složil přísahu, že bude Čechy chránit při jejich svobodě víry, podepsal nyní rozkaz, z něhož vyjímáme tyto body:

1. „Všem, kdo se žádným způsobem nechťejí uvolit přijmout katolické náboženství, se zakazuje veškerá živnost, řemeslo a obchod.
2. Každému se zakazuje, aby ve svém domě připouštěl kázání, křty a oddavky, pod pokutou sta zlatých.
3. Kdo u sebe nechá evangelického kazatele, ztratí všechny své statky i život.
4. Řádný a katolický farář nemá žádného zemřelého nekatolíka doprovázet k pohřbu; kostelní a pohřební poplatky mu nicméně mají být zaplaceny.
5. Kdo by se katolickému faráři, jeho kázání, slovům, posunkům, a tedy i katolické bohoslužbě posmíval a zlehčoval je, rovněž kdo ve svém domě dává konat kacířské bohoslužby, má být vypovězen a jeho statky zkonfiskovány.
6. Kdo po domech tajně vyučuje mládež, tomu má být vše vzato a on sám vyveden biřicem z města.
7. *Závěť nikoho, kdo není katolík, nemá být platná.* Nekatolík nemá mít vůbec svobodu pořídít závěť.
8. Kdo o Bohu, svaté Panně a svatých, jakož i o církevních obřadech a o přeslavném domě rakouském mluví nebo zpívá něco nenáležitěho, má být bez milosti potrestán na hrdle a ztratit své statky.
9. Nebudou-li se chudí ve špitálech do letošního svátku Všeoh svatých chtít obrátit, mají z nich být vyhnáni a napříště tam nemají být umístováni a přijímáni jiní než katolíci.“

Protože i po tomto příkazu mnozí ještě věrně a poctivě stáli při evangelické víře, dal místodržící dům od domu předkládat měšťanům, ženám, čeledi, tovaryšům atd. čtyři otázky: 1. Narodili jste se jako katolíci? 2. Stali jste se katolíky? 3. Slibujete, že se katolíky stanete? 4. Nechcete se katolíky stát žádným způsobem? – Ačkoli se lidé mohli nadít jen zlého, přece většina dala své jméno připsat k poslední otázce. Nejbližším následkem bylo, že osmdesát nejváženějších měšťanů bylo z Prahy vypovězeno. Mnohem žalostnější byl úděl měšťanů v ostatních městech. Do Mladé Boleslavi, kde se měšťané po dvě století hlásili k víře českých bratrů, byli poslání dragouni a kapucíni; kdo se evangelické víry neodřekl, byl skolen, pokud neuprchl. Do Kutné Hory byl poslán španělský plukovník don Martin de Huerta se svými kyrysníky; do Litoměřic španělský hejtman don Baltasar a oba kapucíni Valerián Magni a František z Rozdražova;²² v Hradci Králové převzal dílo obracení houf Chorvatů. Nejohavnějšího týrání se dopouštěly surové žoldnéřské tlupy a slepě zuřiví mniši; ženy štvali se psy na mši, zatímco muže vrhali do žaláře nebo je pobíjeli šavlemi. Postavili-li se však lidé dohnání k zoufalství na odpor, byli zcela vydáni napospas zuřivosti vojáků, kteří zároveň zastávali úřad katových pacholků. V Kouřimském kraji vypuklo selské povstání; zdálo se, že začíná být nebezpečné, a rozšířilo se i do kraje Hradeckého. Z Prahy bylo k potlačení nepokojů vysláno několik pluků. Sedláci, kteří se rovněž dopustili mnoha výstřelků proti katolickým kněžím a vrchnostem, byli rozprášeni a jednotlivci, podle toho, jak se vojákům zlíbilo, lámání kolem, věšení, stínání; zacházelo-li se s nimi mírněji, byli cejchováni na čele nebo jim uřezali uši a nosy.

21 Pozn. překl.: Vilém Lamormaini (1570–1648), jezuita, od roku 1624 zpovědník Ferdinanda II. Weingärtner je patrně jezuita Johannes Weingartner, dvorní kazatel (neověřeno).

22 Pozn. překl.: Valerián Magni (1586–1661), kapucín, teolog a diplomat. Druhé jméno zní v originále „Franz von Nozrazow“; míněn je patrně kapucín František z Rozdražova (neověřeno). „Don Baltasar“ je snad Baltasar de Marradas, zmíněný výše (neověřeno).

Když císař v listopadu 1627 přijel do Prahy a vsadil svému synu Ferdinandovi na hlavu českou korunu, shledal zemi dosti uklidněnou. Aby si však byl zcela jist, vydal edikt, v němž prohlásil, že „nechce mít v Čechách jiné poddané než katolické“; do šesti měsíců musel každý protestant, který se nechtěl stát katolíkem, prodat své statky a opustit království. Přes *třicet tisíc* rodin ze všech stavů (přes 200 000 duší) se vystěhovalo; pohostinného přijetí se jim dostalo v Sasku a Braniborsku.

Kapitola sedmá

Valdštejnův život v letech 1608 až 1623. V. ve službách arcivévody Ferdinanda. Tažení proti Benátkám; stává se plukovníkem moravské zemské milice; druhý sňatek; je povýšen do hraběcího stavu; opouští své statky na Moravě; táhne proti Gabrielu Bethlenovi; stává se generálmajorem a brigádýrem; knížetem frýdlantským.

Když jsme takto poznali všeobecné kvašení oné doby a zvláště povstání Čechů, z něhož se nakonec Valdštejn vynořuje jako jediná pevná hlava, vyhledejme tohoto pozoruhodného muže, který si nyní začíná získávat jméno, tam, kde jsme ho, zatlačeného velkými událostmi do pozadí, opustili.

Za války, kterou spolu vedli bratři Matyáš a Rudolf, zůstával Valdštejn klidně na svých statcích; nezdálo se mu radno přidat se k jednomu z bratrů, neboť předvídal, že jakmile se oba zase smíří, zůstane mu vždy jeden z nich nepřitelem. Nabídky, které mu činil Rudolf i Matyáš, odmítl a omluvil se nemocí. Dlouho však doma v klidu nevydržel. Arcivévoda Ferdinand Štýrský vedl válku s Benátkami v téže době, kdy Matyáš válčil s Rudolfem.²³

Pro Valdštejna to byla příznivá příležitost, jak na sebe upozornit. Naverboval (1617) na vlastní náklady dvě stě jezdců a s touto vítanou pomocí, jakkoli byla nepatrná, byl u Ferdinanda dobře přijat. Válčištěm bylo Furlansko, Gradiška byla sevřena vojskem republiky a šlo o to, zásobit těžce tísněnou pevnost potravinami. Vrchní velení měl Dampierre; Valdštejn dostal za úkol prorazit zásobovacímu konvoji cestu skrze obléhatele; podařilo se mu to a v celém vojsku se o tomto skvělém válečném činu mluvilo. Již za tohoto tažení se chválí Valdštejnovo vlídné chování k vojákům; v jeho stanu byl otevřený stůl pro důstojníky, jeho dragouni měli lepší koně i oděv než arcivévodovi, vše se hrnulo do jeho služeb.²⁴ Ještě téhož roku (1617) byl s Benátkami uzavřen mír a Ferdinand odměnil Valdštejna tím, že mu opatřil místo plukovníka moravské zemské milice. Valdštejn si vzal dovolenou, přijel do Vídně a v hlavním městě se mluvilo o skvělých slavnostech, které pořádal, o jeho bohatě oděném služebnictvu, o jeho nádherném stolním náčiní a koňských postrojích, tak jako se předtím v poli mluvilo o jeho válečných činech. Ještě více se upevnil v přízni Ferdinanda, budoucího panovníka, k němuž se přimkl raději než k ostatním vládcům císařského domu už proto, že on jediný prozrazoval pevnou a rozhodnou povahu. Valdštejn však snad již tehdy nepokládal Ferdinandovu přízeň za neotřesitelnou skálu; pro stavbu své budoucí velikosti potřeboval ještě širší základ. Získal si za přátele císařovy ministry a císařský tajný rada a komorník hrabě Karel z Harrachu mu dal ruku své dcery Isabely Kateřiny. Valdštejn se stal císařským komorníkem a byl povýšen do hraběcího stavu. Na svých moravských statcích pobýval vždy jen krátce; několikaměsíční nepřítomností nabývalo jeho opětovné objevení v hlavním městě vždy nového půvabu.

Když roku 1618 vypukly nepokoje v Čechách a na Moravě, nabídli buřiči hraběti Valdštejnovi místo jednoho z nejvyšších vojevůdců; odmítl jakékoli spojení s hrabětem Thurnem a jeho stranou a hned od počátku se rozhodně prohlásil pro věc arcidomu. Jako plukovníku moravské zemské milice mu příslušela péče o zachování klidu v této zemi; evangeličtí stavové Moravy nebyli o nic povolnější a o nic méně odhodláni k vážnému odporu než čeští. Konali ve Znojmě předběžné shromáždění a hodlali se odtud odebrat na obecný zemský sněm do Brna. Valdštejn se se svým plukem skryl v záloze, aby vzbouřené stavy na cestě do Brna zajal a zasáhl tak povstání u samého kořene. Avšak Thurn poslal stavům potřebný ochranný doprovod, podrobil si několik měst a donutil Valdštejna vyklidit Olomouc. Ten však přitom vyklidil i tamní hlavní zemskou pokladnu, z níž císaři přivezl do Vídně 96 000 tolarů. Stavové sice tím, že zatkli generálního plukovníka Moravy kardinála Dietrichsteina, přinutili císaře vydat zemskou pokladnu, kterou Valdštejn odvezl, až na 12 000 tolarů; těch Valdštejn použil na postavení nového pluku kyrysníků. Neboť jeho moravská milice se mu, když opouštěl Olomouc a chtěl táhnout do Uher, zpronevěřila a opustila ho. Moravští stavové ho prohlásili za zbaveného místa plukovníka zemské milice; tím pevněji se přimkl k Ferdinandovi. Se svým tisícem kyrysníků dorazil v pravý čas do tábora před Budějovicemi, odkud Buquoy právě vytáhl proti Mansfeldovi, který se blížil od Plzně. Valdštejn byl ukryt v záloze,

23 Pozn. překl.: Válka s Benátkami o Gradišku (tzv. uskokká válka) probíhala v letech 1615–1617, kdežto spor Matyáše s Rudolfem II. spadá do let 1608–1611; Förster obě události klade do téže doby.

24 *Vite et Azzioni di Personnaggi militari e politici.*

jeho jezdci vyrazili příliš brzy, a tak došlo 10. června 1619 u Týna²⁵ k urputnému střetnutí. Se zoufalou odvahou se mansfeldské oddíly, stažené za vozovou hradbu, bily proti Buquoyově přesile. Nakonec Valdštejnovi kyrysníci prorazili a bitva byla pro Čechy ztracena. Vídeň však byla nyní volná, neboť Thurn byl spěšně povolán do Čech. Buřiči nabyli nové odvahy; prohlásili Ferdinandovu korunovaci za neplatnou a dali korunu kurfiřtu falckému. Kdo novému králi odepřel hold, byl vypovězen ze země; napočítalo se *devět* Valdštejnů, kteří byli v Čechách a na Moravě prohlášeni za zbavené statků. Císař byl takovou věrností dojat, avšak ani k novým důkazům odvahy a vojevůdcovského nadání Valdštejnovi nechyběla příležitost. – Gabriel Bethlen táhl se vzbouřenými Uhry a Sedmihradany proti proudu Dunaje, podruhé se císař třásl ve svém Hofburgu a podruhé mu byl Valdštejn jmenován jako ten, jemuž vděčí za záchranu. Kryl Buquoyův ústup (24., 25. a 26. října 1619) přes velký dunajský most u Vídně a nakonec tento jediný přechod strhl. Císařští zaujali bezpečný tábor v lužních lesích, Čechové a Uhři se marně pokoušeli přepravit přes rozvodněný tok, zima je přinutila okolí Vídně opustit; s Bethlenem bylo uzavřeno příměří. Posílen novými spojenci obrátil císař veškerou svou sílu proti novému českému králi; ve vévodovi Maxmiliánu Bavorském získal podnikavého vojevůdce a revnivost mezi císařskými a bavorskými veliteli dávala oběma stranám podnět, aby se na každém bojišti snažily jedna druhou předstihnout. Valdštejn měl již nyní v *Tillym* nebezpečného soka, dovedl však své jméno uhájit. Dostal sbor oddělený od hlavního vojska, a když Maxmilián vytáhl k bitvě na Bílou horu, zásoboval Valdštejn vojsko potřebnými potravinami a obsadil několik pevných měst, městeček a vsí. Proto nebyl při samé bitvě (8. listopadu 1620) přítomen, avšak jeho kyrysníci bojovali se slávou pod velením podplukovníka La Motta; zajali hraběte Šlika. – Po bitvě táhl Valdštejn s Buquoyem a Marradasem na Moravu; všude se vítězům otvíraly brány. Valdštejn si zřídil hlavní stan v Olomouci; když nyní Buquoy odtáhl do Uher, byla ochrana markrabství svěřena Valdštejnovi. – Bethlen mezitím vypověděl příměří, Dampierre i statečný Buquoy v boji proti němu padli a Uhři nezadržitelně postupovali na Moravu. Zde je Valdštejn přivítal u Standtschütz; jejich lehká jízda byla obklíčena jeho kyrysníky a pobita, třináct set Uhrů zůstalo na bojišti, tři ukořistěné prapory poslal Valdštejn císaři do Vídně. Sotva tuto ránu zasadil, spěchal za Bethlenovým spojencem, markrabětem Janem Jiřím Braniborsko-Krnovským, který se obrátil do Slezska. U Kroměříže na něho 18. října 1621 narazil. Markrabě ztratil čtyři tisíce mužů; Valdštejn uváděl, že sám ztratil jen sedmdesát mužů. Těmito porážkami byl Bethlen donucen zřít se uherské koruny a uzavřít s císařem mír. – Buquoy a Dampierre, oba vojevůdci, jimž Ferdinand vděčil za toliké vítězství, již nebyli, vévoda Maxmilián dostal falcký kurfiřtský klobouk; zbývalo odměnit jen Valdštejna. Ferdinand na něho pamatoval se štedrostí císaře zachráněného z velkého nebezpečí. Dal mu české panství Frýdlant (5. června 1622), povýšil ho do stavu říšských hrabat a v následujícím roce na knížete frýdlantského (září 1623).²⁶

Nevraživě hleděl český místodržící, zavilý kníže Lichtenštejn, na Valdštejnovo rychlé štěstí. Obžaloval Valdštejna u dvorské válečné rady ve Vídni z údajné liknavosti při vpádu Uhrů na Moravu. Valdštejn svého žalobce předešel; jeho vlastní přítomnost ve Vídni a dvanáct tisíc dukátů přesvědčily předsedající dvorské válečné rady o jeho právu, a byv znovu doporučen císařově přízni, byl jmenován generálmajorem a brigádyrem.²⁷ Jeho služeb bylo hned zase zapotřebí, neboť Bethlen porušil mír a postupoval na Moravu; byli u něho hrabě Thurn a markrabě krnovský. Vrchní velení císařského vojska dostal markýz Carafa di Montenegro, Neapolitán; Valdštejn a Marradas veleli pod ním. Císařskému vojsku, které bylo v táboře u Hodonína (v listopadu 1623) Uhry zcela obklíčeno, již hrozila zkáza, když byl Bethlen, který za nastávající zimy rovněž trpěl nedostatkem, přinucen k návratu. Že se zde Montenegro dal chytit do pastí, to mu Valdštejn ještě později vyčítal.

25 Pozn. překl.: Mínen je nejspíš Týn nad Vltavou; střetnutí z 10. června 1619 je známo jako bitva u Záblatí.

26 Lünig, *Reichsarchiv*, díl XXIII, s. 1454.

27 Pozn. překl.: V dobovém názvosloví generální wachtmeister (*Generalwachtmeister*), hodnost odpovídající pozdějšímu generálmajorovi.

Kapitola osmá

Valdštejnův život v letech 1623 až 1627. V. staví na vlastní náklady vojsko do pole; stává se vévodou; jeho tažení do dolnosaského kraje; poráží hraběte Mansfelda u Dessavského mostu; táhne za ním do Slezska a Uher; vrací se do Vídně.

Valdštejn žil nyní opět střídavě na svých statcích na Moravě a ve Vídni, zatímco Tilly dobýval nových vavřínů ve Falci a v Dolním Sasku. Oba dobrodružní vojevůdci, hrabě Mansfeld a Kristián Brunšvický, kteří střídavě bojovali ve službách vyhnaného falckraběte Fridricha a Holanďanů, od něho byli několikrát poraženi; protestantskou Unii rozbil. Kurfiřt saský byl odškodněn Lužicí, Maxmilián Bavorský dostal Horní Falc a kurfiřtskou hodnost Fridricha, stíženého klatbou. Bezohlednost, s níž Ferdinand II. v říši vystupoval, přivedla konečně evangelické stavy k tomu, že se zamysleli nad povážlivou budoucností, která jim hrozila; chyběla jim jen hlava, která by se postavila do jejich čela. Jakmile se však dánský král Kristián IV. jako německý říšský kníže dolnosaského kraje²⁸ prohlásil k tomu ochotným, byl (1623) mezi ním, kurfiřtem braniborským, vévodou brunšvickým, holštýnským a meklenburským a říšskými městy Hamburkem, Lübeckem a Brémami uzavřen v Brunšviku spolek, který měl s dvanácti tisíci muži vzdorovat císaři. Nakrátko vstoupil do služeb spolku Kristián, vévoda brunšvický, administrátor halberstadtský; to dalo Tillymu jako generálovi vojsk Ligy podnět, aby vtáhl do dolnosaského kraje. Císař nedbal žádné stížnosti, kterou kvůli tomu dolnosasští stavové vznesli; shromáždili se proto (v květnu 1625) v Lüneburgu, rozmnožili své spolkové vojsko až na 60 000 mužů a jmenovali krále Kristiána IV. svým krajským plukovníkem. Hrabě Mansfeld a vévoda Kristián, nyní oba ve službách anglického krále Jakuba, se opět objevili v Dolním Sasku; Tilly žádal na pomoc císařské vojsko.

Války v Čechách, na Moravě, v Uhrách a ve Falci vyčerpaly císařské pokladny, ke střežení neklidně smýšlejících národů ve vlastních hranicích bylo zapotřebí vojska,²⁹ dvorská válečná rada ve Vídni potrášala zaprášenými parukami, a rady si nevěděla.

Tu se Valdštejn nabídl, že na vlastní náklady postaví do pole vojsko čtyřiceti tisíc mužů. Zprvu nabídku zavrhl jako velkohubé chvástání; avšak nouze naléhala, podnikavý vojevůdce opakoval, že to se svou nabídkou myslí vážně; byl první, kdo císaři učinil přijatelný návrh vyzbrojit vojsko, aniž od něho žádal peníze. V oné době to nebylo nic tak neslýchaného; Mansfeld míval často pohromadě 10 000 mužů a nevydržoval své oddíly ničím jiným než výpalným v zemi přátel i nepřátel; stejně si počínali Kristián Brunšvický a Tilly. Dvorská válečná rada konečně povolila, chtěla však jen vojsko dvacet tisíc mužů. Dvacet tisíc, odpověděl Valdštejn, by mi pomělo hladem; chci vytáhnout do pole s padesáti tisíci, to jsou pomocníci, s nimiž mohu vymáhat výpalné ve všech zemích.³⁰ Prozatím žádal Ferdinand od knížete frýdlantského, kterého povýšil na vévodu, jen dvacet tisíc mužů, aniž ho v dalším verbování omezoval. V Čechách mu byly vykázány tři kraje, aby si tam zřídil verbovací a mustrovací místa. Nejen potulná sběr, která si u Mansfelda a Kristiána již nepřišla na své, ale i z Čech, Moravy a Slezska se

28 Pozn. překl.: Dolnosaský kraj byl jedním z deseti krajů, na něž se dělila Svatá říše římská; dánský král k němu náležel jako vévoda holštýnský.

29 Jak neklidno bylo v oné době v Čechách stále ještě, vidíme z následujícího *vlastnoručního* rozkazu vévody Valdštejna jeho zámeckému hejtmanovi ve Frýdlantě (Davidu Hainovi z Löwenthalu):

„Doslýchám se, že ten ničemný šelma Kryštof z Redernu prý objíždí okolí Frýdlantu a přemlouvá venkovský lid ke vzpouře; i divím se velice, že jste se hned nepostaral, aby byl chycen za krk. Proto vám také přísně poručím, abyste *in continenti* (neprodleně) dal po celém frýdlantském a libereckém panství vyhlásit, že kdo s ním bude mít sebemenší společenství, propadne hrdlem, statkem i ctí; kdo mi ho však živého nebo mrtvého vydá do rukou, dostane *in continenti* pět tisíc tolarů odměnou. Jeho Veličenstvo nyní také píše kurfiřtu saskému, aby byl, kdekoli bude dopaden, vzat do vazby. Kdyby se pak někteří z poddaných opovážili dopustit se nějaké ničemnosti, zpravte o tom ihned mého bratrance pana Maxmiliána z Valdštejna v Praze; má rozkaz dát tam vytáhnout pěti praporcům pěchoty a třem rotám jízdy a protivníky po zásluze potrestat. Také poručím, aby pro lepší bezpečnost zámku bylo tam do Frýdlantu ihned posláno několik mušketýrů v menším počtu.

A. H. Z. F. (tj. Albrecht, vévoda frýdlantský.)

Vídeň 9. června léta 1625.“

30 Khevenhüller X, 802.

scházely zástupy pod jednotlivými vůdci, kteří tomuto již tehdy slavnému vojevůdci přiváděli pluky a roty; z Polska přitáhlo několik pulků kozáků, z Uher Chorvati. Čechy byly brzy vyjedeny a Valdštejn odvedl v červenci 1625 vojsko třiačtyřiceti tisíc mužů do franského kraje.³¹ Protože udržoval přísnou kázeň a zvláště nedovolil rušit rolníka při polní práci, nechybělo vojákům živobytí; jakmile byl jeden kraj vyjeden, táhl dál. Jeho nejbližším cílem byl dolnosaský kraj, jehož dosáhl oklikou, aby do té doby měl vojsko v plném počtu. Hesenskem, Hannoverskem a Brunšvicem se Valdštejn ubíral k bohatým arcibiskupstvím halberstadtskému a magdeburskému. Přednímu voji pod hrabětem Jindřichem Šlikem se u Halberstadtu postavil Bernard Výmarský; po několika šťastných šarvátkách musel přece ustoupit a Valdštejn se na zimu ubytoval v Halberstadtu; arcibiskupství magdeburské se podrobilo a zaplatilo velké částky.³² Tilly tábořil ve vévodství brunšvicím; stačilo, aby si oba vojevůdci podali železné ruce, a dolnosaský spolek by rozdrtili. – V Brunšvicu došlo ještě této zimy (31. prosince 1625) ke kongresu, který obeslali dolnosaskí říšští stavové a také kurfiřt braniborský a kurfiřt saský. Říšská knížata a král dánský žádali: odchod císařských a ligistických vojsk, náhradu způsobených škod, svobodný výkon své soudní pravomoci ve věcech duchovních i světských. Valdštejn dal svými vyslanci prohlásit: „Zákony dává císař, a ne Sasové. Ti, a ne císař, mají vojsko propustit první. Král dánský ať odvede svůj lid z německé říše; propuštěné saské vojsko nesmí být přenecháno Mansfeldovi, stíženému klatbou, ani Halberstadtskému (Kristiánu Brunšvicému), a první z nich ať se vyhýbá půdě císaře i říše. Ani král dánský, ani Dolnosasové nepodniknou napříště nic, ani radou, ani skutkem, pod žádnou záminkou proti císaři a jeho věrným stavům. Bez svolení vídeňského dvora nebude dolnosaský kraj napříště verbovat žádné vojsko; kdyby však prospěch císaře a císařovo blaho s císařským svolením verbování vyžadovaly, bude tento lid postavený krajem užít jedině k obraně císaře a spojí se s císařskými pluky. Dolnosaský kraj nahradí císaři všechny válečné náklady a stavové vévodovi brunšvicke-lüneburskému Kristiánu staršímu nejen vrátí města, která krajské vojsko obsadilo pro oddanost, již vévoda projevil císaři, nýbrž mu také nahradí veškerou škodu.“ Valdštejn prohlásil, že císařské vojsko je ochoten odvést teprve tehdy, až král dánský a Dolnosasové dají bezpečnou záruku za splnění těchto bodů.³³ Stejnou řečí mluvil Tilly; jednání se rozbila; z obou stran vyšly prudké hanopisy. Král dánský byl sám přítomen u vojska; počítal s tím, že Valdštejn a Tilly se tak snadno ke společnému postupu nespojí, a proto své síly také rozdělil. Mansfeld táhl k Labi; měl stále ještě na zřeteli Čechy a Slezsko a jeho pohled zalétal až do Sedmihradska, kde věděl, že jeho starý druh ve zbrani kníže Bethlen je připraven k válce. Kristián Brunšvicí a Bernard Výmarský táhli do Vestfálska; sám král zůstal stát na Veseře proti Tillymu. Tomu Valdštejn nezapomněl, že mu ještě před rokem, když na Moravě bez zaměstnání nabízel vévodovi Maxmiliánovi své služby u vojska Ligy, dal zamítavou odpověď. Když ho proto nyní Tilly požádal, aby ho při podniku proti králi podpořil osmi tisíci muži, Valdštejn mu to odepřel, a došlo kvůli tomu ke sporu, kdo z obou je generalissimem;³⁴ každý táhl svou cestou. Valdštejn však neztrácel nepřitele z očí; dozvěděl se, že Mansfeld táhne z Meklenburska proti proudu Labe; ihned dal sevřít Zerbst a již v lednu (1626) zřídit u Dessavy předmostní šance, které svěřil k obraně plukovníku Aldringenovi. Mansfeld společně s administrátorem Kristiánem Vilémem³⁵ podnikl první útok na dessavskou šanci 1. dubna; Aldringen jej vydržel, a stejně tak druhý 11. dubna. Mansfeld nyní Aldringena z jedné strany sevřel, kdežto na druhé straně mu zůstalo volné spojení s Valdštejnem. Ten vytáhl s celým svým vojskem Aldringenovi na pomoc a přes most zastřený plachtami přivedl do šancí trojnásobnou posilu. Jízda číhala pod hrabětem Jindřichem Šlikem v záloze. Mansfeld podnikl 25. dubna (1626) třetí útok na šance; jakmile však v nich zpozoroval posily, nařídil ihned ústup. Tu vpadl Valdštejn se svými kyrysníky do mansfeldské pěchoty, ústup se změnil v nejzmatenější útěk a porážka byla úplná. Z dvaceti tisíc mužů přivedl Mansfeld do Braniborské marky sotva pět tisíc; tři tisíce mužů ztratil na mrtvých a raněných, zajatci vstoupili většinou dobrovolně do služeb u Valdštejna, jehož vojsko přeběhlíky a nově příchozími pluky vzrostlo na 40 000 mužů.

31 Podle Khevenhüllera X, 803 to bylo jen 14 800 mužů.

32 Khevenhüller X, 891.

33 Khevenhüller X, 838.

34 Gualdo, *Hist. di Ferd. III.*, díl I, s. 150.

35 Pozn. překl.: Kristián Vilém Braniborský (1587–1665), protestantský administrátor arcibiskupství magdeburského.

Čas, který Valdštejn Mansfeldovi v Marce dopřál, využil i tento k tomu, aby se znovu posílil. Anglický král Jakub, v jehož žoldu stál, mu poslal tisíc Skotů, vévodové meklenburští mu poslali posily, jistý vévoda Jan Arnošt Sasko-Výmarský mu přivedl 5000 mužů z dánského vojska; pomocné peníze z Francie mu umožnily vyplatit dvouměsíční žold a brzy měl opět pohromadě vojsko dvaceti tisíc mužů. 30. června (1626) vytáhl přes Frankfurt nad Odrou do Slezska, kam ho povolal Bethlen. Valdštejn zanechal posádky u Dessavy, v Zerbstu a ve městech magdeburského arcibiskupství a spěchal přes Jüterbog Lužici za hrabětem Mansfeldem, který pokračoval v pochodu přes Krosno (Crossen), Hlohov, Bratislav, Opolí a Ratibor k Jablunkovu, aniž ho Valdštejn dokázal zadržet.

Bethlen se na smluvené shromaždiště nedostavil; k Jablunkovu poslal jen malý počet lehkých oddílů, Mansfeld a vévoda Jan Arnošt Výmarský se nemohli odvážit Valdštejna zadržet, i rozhodli se vyhledat svého nespolehlivého spojence Bethlena v Uhrách.

Uhrům nebyli vítanými hosty, zvláště když za nimi táhlo valdštejnské vojsko. Vévoda výmarský se od Mansfelda oddělil a táhl zpět do Slezska; Mansfeld přešel (8. září 1626) Váh a dalšímu Valdštejnovu pronásledování unikl tím, že odtáhl do horských měst, kam za ním Valdštejn nemohl. Valdštejn se brzy ocitl v nejobtížnějším postavení: v důvěře v Uhry nechal své vojsko vzrůst až na 60 000 mužů, avšak Uhři jeho očekávání naprosto nesplnili. Zatímco byl vystaven ustavičným Mansfeldovým výpadům z hor, musel bojovat proti Bethlenovi a s ním spojenému budínskému pašovi Murtezovi, a přitom nemohl ani za peníze dostat pro své vojsko chléb. Vojáci se bez míry živili nezralým ovocem a hrozny, nejbližším následkem byly zlé nemoci a za několik měsíců ztratil Valdštejn pětadvacet tisíc mužů. Mansfeld trpěl stejným nedostatkem a nemohl nic podniknout. Bethlen začal vyjednávat, věrolomně opustil hraběte Mansfelda a uzavřel opět mír s císařem. Protože Mansfeld dobře viděl, že se v Uhrách neudrží, povolal k sobě ze Slezska svého druha ve zbrani, vévodu výmarského, a předal mu zbytek svého vojska, aby je odvedl zpět do oné země. Sám se chtěl pokusit dostat tureckým územím do Benátek a odtud se nalodit do Anglie, kde hodlal králi předložit plán nového tažení. Ve vsi Urakowitz mezi Sarajevem a Splitem³⁶ onemocněl; když viděl, že se blíží jeho konec, přál si postavit se smrti, jíž často neohroženě hleděl do očí, i tentokrát v plné zbroji. Dal si obléci pancíř a připnout meč a vstoj, mezi dvěma svými důstojníky, zemřel, jak žil, jako statečný voják, ve 46. roce svého života. Vévoda Jan Arnošt ho brzy následoval; zemřel (4. prosince 1626) ve Svatém Martině v Turčanské stolici v Uhrách.

Valdštejn se se zbytkem svého vojska stáhl na Žitný ostrov (Schütt), velký a úrodný dunajský ostrov v Horních Uhrách; sám se brzy nato vrátil do Vídně, aby císaři podal zprávu o svém tažení.

Jeho přítomnost srazila k zemi obžaloby jeho nepřátel, kteří mu kladli za vinu zpusťování dietrichsteinských a lichtenštejnských statků ve Slezsku a zkázu jeho vojska v Uhrách. Dánské a výmarské oddíly tábořily dosud ve Slezsku; Valdštejn se nabídl, že tuto provincii dobude zpět.

Tilly si vydobyl nové vavříny v bitvě u Lutteru am Barenberge (27. srpna 1626) proti králi dánskému; Valdštejn nechtěl zůstat za svým sokem pozadu a vytáhl do Slezska.

36 Pozn. překl.: Míneň je Rakovica u Sarajeva v Bosně, kde Mansfeld zemřel 29. listopadu 1626.

Kapitola devátá

Valdštejnovo tažení roku 1627.

Za Valdštejnova tažení do Uher se hrabě Thurn a markrabě Kristián Vilém, administrátor magdeburský, s oddíly, které tu zanechali hrabě Mansfeld a vévoda Arnošt Výmarský, usadili ve Slezsku; opevnili Hlubčice (Leobschütz), Horní Hlohov (Kleinglogau), Hlívce, Újezd (Oyest), Kožle, Těšín, Krnov, Opavu a Šternberk. Protestantsky smýšlející Slezané poskytovali souvěrcům nejednu pomoc a rakouští plukovníci Dohna, Schaffgotsch, Colloredo a Hertel viděli, že jsou stále více zatlačováni. Valdštejn jim oznámil, že počátkem června opustí Prahu, spojí se s nimi u Nisy a převezme vrchní velení; plukovníku Arnimovi dal pluk a pozval i jeho, aby přišel do Slezska.³⁷ Dánský generální komisař právě uložil královským dánským plukovníkům, aby zavedli jisté dny pokání a svátky: „Aby se takové dny postu a modliteb náležitě světily,“ zněl rozkaz, „mají všichni lidé i dobytek zcela zanechat veškeré práce, každý se má postit a nejíst ani nepít, veškeré čepování piva, vína nebo kořalky i jiné živnosti mají být pod velkým trestem zakázány až do skončení bohoslužby.“³⁸ Valdštejn Dánům nedopřál času, aby své dny pokání v klidu vyčkali; počátkem června vykonal u Nisy přehlídku svého vojska; čítalo 40 000 mužů. Nejprve přitáhl před Hlubčice (v dopisech zvané Lischwitz), a když toto místo přinutil ke kapitulaci, před Krnov. Již nyní, počátkem června, byl Valdštejn přesně zpraven, že nepřítel Slezsko vyklidí a ustoupí Polskem nebo Braniborskou markou; pro druhý případ dává 27. června plukovníku Arnimovi pokyny, jak si má počínat.³⁹

Když se Krnov vzdal, byly sevřeny Opava a Kožle; Kožle, město přírodou i uměním stejně silně opevněné, se vzdalo 10. července. O jinak vychvalované statečné obraně Dánů se Valdštejn nezmiňuje; naopak píše plukovníku Arnimovi z Kožle 11. července, „že nepřítel *utekl* a Kožle mu vydal“.⁴⁰ To se ovšem může vztahovat jen na hraběte Baudissina, který v noci se čtyřmi tisíci koňmi ujel. Dánskému veliteli byly přiznány čestné podmínky; důstojníci dostali volný odchod se zavazadly a služebnictvem, vojáci s poboční zbraní a se slibem, že půl roku nebudou sloužit proti císaři; nikdo neměl být nucen vstoupit do císařských služeb.

Houževnatěji než Kožle se bránila Opava pod velením plukovníka Rantzaua. Když však Valdštejn 24. července město zapálil žhavými koulemi, viděl se Rantzau (30. července) donucen ke kapitulaci. Velká část posádky vstoupila do služeb u Valdštejna, který nyní se 40 000 muži vytáhl do dolnosaského kraje. Plukovník Arnim dostal za úkol postarat se, aby kurfiřt braniborský opatřil děla, střelivo a proviant. Arnim zastoupil cestu Dánům ustupujícím Markou a Meklenburskem do Dánska; Valdštejn ho chválí za prokázanou statečnost a posílá mu posily.⁴¹ Plukovník Pechmann přešel u Landsbergu Vartu, dostihl Dány u Friedeburgu a odňal jim tu množství praporů; sám v tomto střetnutí padl. – Kurfiřtský braniborský plukovník von Kracht se Dánům postavil a nedovolil jim přejít Netec (Netze).

Valdštejn vytáhl ze Slezska v polovině srpna a táhl přes Goldberg (Złotoryja) a Šprotavu do Chotěbuzi, odkud již 21. srpna dává plukovníku Arnimovi příkaz, aby obsadil Meklenbursko a vyjednával s Wismarem a Rostockem o přijetí císařské posádky.⁴² Sám Valdštejn táhl k dolnímu Labi přes Jüterbog a Perleberg do Dömitz, kam dorazil 30. srpna. Vévodům meklenburským, kteří se již nyní, plní oprávněných obav, na Valdštejna obraceli, dával odtud ještě ta nejútěšnější ujištění;⁴³ avšak plukovníku Arnimovi v téže době ukládá, aby po dobrém i násilím obsadil pevná místa Meklenburska; zároveň mu oznamuje, že se spojil s Tillym, s nímž hodlá společně napadnout krále dánského v jeho vlastních hranicích;⁴⁴ neboť dosud se král Kristián, posílen anglickými oddíly pod velením markraběte Jiřího Fridricha Bádenského, rozkládal v Meklenbursku a Pomořansku. V Lauenburgu, kde si Valdštejn v první

³⁷ Valdštejnovy dopisy z roku 1627, č. 1.

³⁸ Khevenhüller X, 1632.

³⁹ Dopisy č. 9 až 19.

⁴⁰ Dopis č. 21.

⁴¹ Dopisy č. 26 a 27.

⁴² Dopisy č. 28 a 29.

⁴³ Dopisy č. 34 a 36.

⁴⁴ Dopis č. 35.

polovině září zřídil hlavní stan, smluvil s Tillym další plán tažení. Kristián IV., který viděl, že jeho zemím hrozí zpusťování a zkáza, klonil se k míru, a vévoda Fridrich Holštýnský se uvolil vyhledat oba vojevůdce v Lauenburgu a zeptat se jich na podmínky. Kladli-li oba generálové tvrdé podmínky již roku 1625 při mírových jednáních v Brunšviku, kladli je nyní ještě mnohem tvrdší, a až příliš zřetelně je z nich patrný úmysl, že Valdštejn a Tilly nyní mír nechtěli. Mírové články, jež byly králi předloženy, zněly doslova takto:

1. „*Depositio armorum* (složení zbraní).
2. *Renunciatio* (zřeknutí se) úřadu krajského plukovníka.
3. *Renunciatio* všech arcibiskupství a biskupství.
4. *Item* vévodství holštýnského, propadlého *per feloniam* (pro porušení lenní věrnosti), a jiných lén pocházejících od císařského Veličenstva a Svaté říše římské.
5. Až do úplného postoupení vydat pevnost Glückstadt.
6. *Refusio expensarum belli* (náhrada válečných výloh).
7. *Renunciatio* všech žalob a nároků, ať jsou jakékoli, na knížectví brunšvické.
8. *Renunciatio* všech žalob a nároků na knížectví lüneburské a všeho, co král kdy měl nebo se ještě domnívá mít proti některým knížatům, stavům nebo městům celé Svaté říše římské.
9. *Refusio* všech škod způsobených ohněm a válkou všem zemím, *in specie* (zvláště) vévodství brunšvickému a lüneburskému.
10. *Renunciatio omnium confederationum contra Caesaream Majestatem et Domum Austr.* (zřeknutí se všech spolků proti císařskému Veličenstvu a domu rakouskému).
11. *Rex Daniae* (král dánský) má užívat Sundu *secundum concordata* (podle úmluv), jak je odedávna zvykem, bez nových poplatků a tak, jak tomu bývalo dříve, aby obchod měl svůj průchod.
12. Nad to vše má *Rex Daniae* vydat pevný revers a složit záruku.“⁴⁵

Král tyto podmínky, jak se dalo předvídat, zavrhl a válka pokračovala. Spojená císařská a ligistická armáda čítala 80 000 mužů; hrabě Tilly vedl levé křídlo po proudu Labe a oblehl Pinneberg, Valdštejn vyrazil na Glückstadt a koncem září dorazil do Itzehoe; pod ním velel krajnímu pravému křídlu hrabě Šlik⁴⁶, který postupoval přes Lübeck a porazil markraběte bádensko-durlašského.⁴⁷ Plukovník Arnim, který stál dosud v Meklenbursku, dostal od Valdštejna rozkaz, „aby obsadil všechny zámky, i kdyby měly *salva guardia* (ochranný list) od něho samého, neboť přišel na podivné pletichy“. Již nyní měl Valdštejn úmysly s Meklenburskem, a proto se také všemožně snaží zabránit, aby se do této země snad nevrhl se svým vojskem Tilly.⁴⁸ Brzy se naskytla vhodná příležitost dostat tohoto generála ze své blízkosti docela. Brunšvicku hrozil vpád Holanďanů; Tilly se dal snadno přemluvit, aby odtáhl do bohatého území brémského, kde směl hospodařit sám, kdežto v Holštýnsku se musel o kořist dělit s Valdštejnem.⁴⁹ Nezadržitelně pronikal Valdštejn Holštýnskem do Jutska; Glückstadt a Krempe se držely, avšak Rendsburg, Flensburg a Aalborg se vzdaly hraběti Šlikovi. Král se se zbytkem svých oddílů přeplavil na Sjælland a Fyn a vypráví se, že Valdštejn, pln hněvu na živel, který mu tu položil nevídanou hranici, dal moře ostřelovat žhavými koulemi.⁵⁰ Obezřetný vojevůdce, jenž neupíral zrak jen na nejbližší věci, nýbrž vždy přehlížel široký obzor, zahlédl již nyní v dálce onoho nepřitele, který později nenechal jeho vavřín nedotčený. *Gustav Adolf*, král švédský, byl králem dánským a vévody meklenburskými požádán o prostřednictví a o pomoc. Z Rendsburgu píše Valdštejn 9. října Arnimovi: „Prosím, mějte bedlivě na očích Švéda, neboť je to nebezpečný host; soudím, že pokusí-li se o něco, učiní to u zálivu Frisches Haff a půjde na Odru;“⁵¹ a v druhém dopise z téhož dne: „Obávám se také, že se Švéd

45 Khevenhüller X, 1443.

46 Pozn. překl. Jindřich Šlik, hrabě z Bassana a Weißkirchenu (asi 1580 – 5. ledna 1650 Vídeň), císařský velitel. Za válek s Dány velel jízdě a roku 1627 byl polním maršálkem; v letech 1632–1649 byl president dvorské válečné rady. Nelze ho zaměňovat s Jáchymem Ondřejem Šlikem, který stál na české straně a byl popraven 21. června 1621. Dobový portrét zde je rytina z roku 1722.

47 Dopis č. 37.

48 Dopisy č. 38 a 39.

49 Dopis č. 43.

50 Wassenberg, s. 99. *Benigni Junii continuatio*, s. 5.

51 Dopis č. 43. Pozn. překl. Jako Frisches Haff se jinak označuje Viselský záliv ve východních Prusích; podle souvislosti

s vojskem vylodí (*sbargiren*) v zemi meklenburské nebo v Pomořansku v zálivu Frisches Haff a půjde na Odru; proto se musíme mít na pozoru na všech stranách. Prosím Vás ještě jednou co nejsnažněji, dávejte bedlivý pozor na *andamenta* (počinání) staršího vévody meklenburského a podávejte mi zprávy, neboť si dobře zasloužil, aby byl potrestán.“⁵²

Obrázek 1: Jindřich Šlik, císařský polní maršálek a president dvorské válečné rady. Rytina, 1722 (volné dílo; Wikimedia Commons).

Říšští radové království dánského nyní vyslali k Valdštejnovi poselstvo a v přípisě (z 18. října) ho upozornili, že se tato válka nikterak netýká zemí královských dánských, nýbrž jen dolnosaského kraje, a proto ho žádali, aby vyklidil provincie, které obsadil: „aby při svrchu vychvalovaném sousedském dorozumění a všem dobrém i nadále zůstalo a požáru, který se rozšířil Evropou, byl u velkých vod a moří cizí říše položen cíl, nikoli však aby byla ještě další království, knížectví a země vydána žalostné válce, páchanému loupení a odcizování i krveprolévání a všechna takřka obětována“ atd. Takovou řeč pokládal Valdštejn za urážku a vzdor, a proto dal říšským radům stručně odpovědět ve čtyřech člancích.

1. Vévoda frýdlantský dává říšským radům navzájem vyřídit svůj pozdrav a přitom naznačit, že říšským radům již odpověděl prostřednictvím vévody holštýnského.
2. Musel obrátit zbraně tam, kam se uchýlil nepřítel.
3. Říšští radové vedle toho vznesli svou žádost také na císařské Veličenstvo, a proto mají očekávat odpověď odtamtud.
4. Z přípisu říšských radů vyrozuměl tolik, že nejsou příliš nakloněni míru.⁵³

Stejně marně se říšští radové obrátili na císaře; Valdštejn přitahoval stále více vojska a zařizoval se na

(Pomořansko, Odra) má Valdštejn patrně na mysli Štětýnský záliv při ústí Odry.

52 Dopis č. 44. Pozn. překl. Starším vévodou meklenburským je Adolf Fridrich I. Meklenbursko-Zvěřínský (1588–1658), mladším jeho bratr Jan Albrecht II. Meklenbursko-Güstrowský (1590–1636).

53 *Theatrum Europaeum*, díl I, s. 1107.

delší návštěvu. Aby uspořádal zimní kvartýry pro oddíly ležící v Braniborské marce, Meklenbursku a Pomořansku, odebral se na několik dní do Fehrbellinu, Berlína a Frankfurtu (nad Odrou). Marně vznášel místodržící markrabě Zikmund námitky proti novému vstupu císařského vojska. Valdštejn již dal vévodou Juliem Jindřichem Sasko-Lauenburským ohlásit sebe i část svého vojska a markraběti nebylo ponecháno ani rozvržení kvartýrů, nýbrž byla mu doručena „designace“, jak mají být císařské oddíly ubytovány. Pluk Torquata Contiho o 10 rotách pěchoty byl umístěn do Střední marky, štáb ve Strausbergu; Farensbachův pluk do Prignitz, štáb v Perlebergu; pět rot pluku Dohnova do sternberského kraje (Sternberg), štáb v Drossenu; pluk plukovníka Arnima, štáb a tři roty Valdštejnova tělesného pluku ležely ve Frankfurtu. Plukovník Montecuccoli měl 12 rot jízdy v Nové marce, štáb v Soldinu; později k tomu přibyl ještě pluk Putlitzův. V Havellandu ležel plukovník Hebron⁵⁴ s 10 rotami, štáb v Braniboru. V Krosnu (Crossen) a okolí ležel plukovník Marradas s 10 rotami. Také Stará marka byla zaplavena císařskými a ligistickými oddíly. Generál Pappenheim měl hlavní stan v Gardelegenu a kromě jeho jízdního pluku u něho ležely ještě 3 roty jízdy z pluku vévody Františka Albrechta Sasko-Lauenburského a 6 rot Arnimových. Tímto ubytováním bylo na obyvatele Braniborské marky uvaleno nesnesitelné břemeno, neboť se museli starat o výživu vojska. Mušketyr měl dostávat měsíčně 7 zlatých, jezdec 12 zl., jezdec 15 zl.,⁵⁵ nedostával-li stravu v naturáliích; vojáci brali peníze a dovedli si na hostitelích vynutit i stravu. Kromě toho vybírali velitelé pluků kontribuce na vlastní pěst. Montecuccoli dal shromážděným stavům Nové marky (10. prosince 1627) oznámit, že mají pro jeho 12 rot a štáb skládat měsíčně 29 520 zlatých, pro jeho tabuli 1200 zl., pro tabuli každého podplukovníka 600 zl., pro 3 roty Putlitzova pluku měsíčně 1940 zl. a na verbovací peníze 4800 zl. Stavové sehnali jen 24 720 zl.; zbytek se Montecuccoli snažil opatřit si násilím. Plukovník Hebron si dával od několika měst Střední marky platit měsíčně 7900 zl., plukovník Farensbach od města Ruppinu týdně 2000 zl. Počítá se, že císařské vojsko v tomto roce v Kurmarce (Kurmark) vymohlo výpalného 20 milionů zlatých. Ve Valdštejnových dopisech sice častěji nacházíme, že plukovníku Arnimovi ukládá, aby důstojníky, a mezi nimi i plukovníky, volal k odpovědnosti, poroučí mu, aby tyto pány „chytí za krk, budou-li dělat nějaké potíže“, dává přibíjet jejich jména na šibenici, rozpouštět (reformovat) jejich roty a pluky, avšak útiskům v jednotlivostech se tím přítrž neučinila, a jakou svévoli si Valdštejn směl dovolit v říšské zemi spřátelené s císařovými zeměmi, vysvítá nejvíce z toho, že kurfiřtovi zakázal vybírat ve vlastní zemi daně. Kurfiřt si stěžoval u císařského dvora, avšak bez úspěchu.

Valdštejnovy dopisy z Frankfurtu⁵⁶ z oné doby jsou velmi důležité i potud, že v nich bez obalu vyslovuje, jaký poměr hodlá zaujmout ke Švédsku, i své úmysly s Meklenburskem. Pokud jde o krále švédského, není Valdštejn proti tomu, aby s ním vstoupil v jednání, které již navázal říšský kancléř (Oxenstierna) s plukovníkem Arnimem. Tažení do Prus na podporu Poláků proti Gustavu Adolfovi nedoporučuje a píše: „Nejsme ještě hotovi s Dány, a měli bychom začínat nové pletky se Švédy a Poláky.“ Přesto ukládá plukovníkovi, aby se zmocnil všech pomořanských námořních přístavů a švédské lodi ihned spalil; „neboť do dneška,“ píše, „jsme s ním ještě žádný spolek neuzavřeli a kdekdo říká, že rád vodí lidi za nos. Lodi přece nepotřebuje, chce-li jen bránit své království; chce-li však k nám, právě proto mu mají být spaleny, neboť ho u nás nepotřebujeme. Proto prosím, neztrácejte čas a nešetřete peníze atd.“⁵⁷

Co se týče získání Meklenburska, učinil již Valdštejn potřebné přípravy a poroučí Arnimovi, aby se zmocnil zámku Poel (Pöl) na ostrově u Rostocku, „neboť by se mohlo stát, že v zemi meklenburské bude zakrátko předsevzata *mutacion* (změna)“.⁵⁸

54 Pozn. překl. Daniel Hebron (Hepburn; * 16. října 1584, † 8. července 1628 ve Stargardu), plukovník arkebuzířského pluku (*Arquebusier-Regiment*) v prvním Valdštejnově vojsku. Podle Wredeho *Geschichte der k. und k. Wehrmacht* (sv. III/2, Vídeň 1901, heslo *Arquebusier-Regiment Anhalt*) byl pluk 8. července 1625 najat plukovníkem Hebronem a roku 1628 jej plukovník Anhalt přeměnil na kyrysnický. Datum a místo úmrtí podle dostupných údajů potvrzuje nápis na víku rakve a databáze SSNE (č. 6871). Nešlo o šlechtice ani o samostatnou osobnost války, nýbrž o plukovníka-podnikatele.

55 Pozn. překl. Tak v originále (dvakrát „ein Reuter“, jednou 12, podruhé 15 zl.); druhý údaj se patrně týkal jiného, těžšího druhu jízdy, nejspíše kyrysníků (neověřeno).

56 Dopisy č. 52, 53 a 54.

57 Dopis č. 54.

58 Dopis č. 52.

Z Frankfurtu se Valdštejn vrátil do Jutska. Kurfiřt braniborský Jiří Vilém nejen přislíbil zimní kvartýry pro císařské vojsko, nýbrž také uznal vévodu Maxmiliána Bavorského za kurfiřta.⁵⁹ Nejbližší Valdštejnovou starostí však bylo zajistit si Meklenbursko. Opustil Holštýnsko a hlavní stan míval střídavě ve Wittenburgu, Fehrbellinu, Bützowě a opět ve Frankfurtu. Valdštejnova neklidného ducha a vytrvalost, s níž sleduje jednou pojatý úmysl, poznáváme především z dopisů z této doby, v nichž bez ustání naléhá na obsazení Wismaru a Rostocku. „Prosím,“ píše Arnimovi z Fehrbellinu 15. listopadu, „jen pospěšte, neboť nemohu mít pokoj, dokud to nebude vyřízeno;“⁶⁰ a v jiném dopise z Frankfurtu z 21. listopadu: „Zámek Poel a šance u Rostocku a Wismaru musí být v každém případě obsazeny císařským vojskem, dobře vystavěny a opatrovány. Prosím, dejte mi vědět, neboť se neuklidním, dokud o tom nebudu mít pořádnou zprávu.“⁶¹ Také obzvlášť šetrná péče, s jakou Valdštejn chce, aby se s Meklenburskem zacházelo, prozrazuje nám jeho úmysly až příliš zřetelně. Chce držet obsazena jen pevná místa, kdežto země má být od vojska zcela vyklizena. Směl počítat s tím, že si takovými opatřeními nakloní velkou část obyvatelstva. Nikdy však Valdštejn pro své vlastní a nejbližší záležitosti neztrácel z očí *celek*. Ukládá Arnimovi, aby vážně vedl jednání s Gustavem Adolfem, a dává ho dokonce vyzvat, aby dobyl *Norsko*. A zatímco chce mít Švédy zaměstnány v Norsku, myslí zároveň na to, jaké postavení má císař „jako nejvyšší hlava křesťanstva“ zaujmout vůči Turkovi. Chce, aby do jednání se Švédskem bylo přibráno Španělsko, trvá však, jsa smýšlení veskrze monarchického, na tom, aby byli vyloučeni Holanďané, „kteří jsou podle něho *destructores regum et principum* (zhoubci králů a knížat)“.⁶²

Jakkoli vytrvalým však Valdštejna shledáváme v tom, co jednou podnikne, není přece nikterak tak ješitný, aby své mínění vždy pokládal za správné. Plukovník Arnim radil poslat na podporu Poláků několik pluků do Prus. Valdštejn pro to nyní nebyl, protože právě vstoupil v jednání s Gustavem Adolfem; avšak se skromnou povolností píše Arnimovi:⁶³ „Máte-li ostatně jiné mínění, prosím, sdělte mi je, *rád od svého názoru upustím*, neboť dobře vím, že Švéd nezhajuje žádné jednání z lásky a náklonnosti a že mu nelze věřit víc než jeho švagrovi Bethlenovi.“⁶⁴ Valdštejn se brzy přesvědčil, že král švédský to se spolkem nemyslí vážně, a proto dal rozkaz, aby do Polska vytáhlo 4000 mužů; jednání však kvůli tomu nemělo být zcela přerušeno. „Ponechávám to,“ píše Arnimovi, „na Vás, pane plukovníku; znáte Švéda, učíte tedy, co pokládáte za nejlepší pro Jeho Veličenstvo a pro křesťanstvo, neboť Švéda bych sice rád měl za přítele, ale tak, aby nebyl příliš mocný, neboť *amor et dominium non patitur socium* (láska ani panství nestrpí společníka); jednání však musí v každém případě pokračovat.“⁶⁵ Obava z krále švédského činila nutným zajistit si pomořanské pobřeží. Valdštejn dosud nenesl titul admirála Baltského moře, avšak již záhy pomýšlel na to, že si opatří malé loďstvo. „(Přimořská) města,“ píše Arnimovi 6. listopadu, „musí sama vystrojit válečné lodi, neboť bych se rád napřesrok ocitl na moři silný.“⁶⁶ A z Frankfurtu píše 24. listopadu: „Dostávám zprávu, že v Pomořansku je prý 28 námořních přístavů. Je to dost mnoho, ale buď jak buď, musí být všechny obsazeny a opevněny. – K tomu zadržte všechny lodi, neboť jednu část z nich chceme vyzbrojit, druhou užít k přepravě.“⁶⁷ Vévoda Bogislav XIV. Pomořanský marně vznášel námitky; Valdštejn dal plukům, od nichž chtěl osvobodit Meklenbursko, vtáhnout do jeho hranic.

Z Frankfurtu se Valdštejn odebral do Zaháně, kteréžto knížectví mu již bylo pod rukou přislíbeno, a odtud do Čech, kde právě dlel císař Ferdinand, aby se přesvědčil o *hrobovém tichu*, jímž tuto zemi obdařil.

Z Valdštejnových dopisů z této doby vysvítá, že císař pomýšlel na to, dát se zvolit králem dánským;

59 *Theatrum Europaeum*, s. 999.

60 Dopis č. 64.

61 Dopis č. 74.

62 Dopis č. 73.

63 Dopis č. 73.

64 Pozn. překl. Gabriel Bethlen se roku 1626 oženil s Kateřinou Braniborskou, sestrou Marie Eleonory, manželky Gustava Adolfa.

65 Dopis č. 78.

66 Dopis č. 59.

67 Dopis č. 81.

okolnost, o níž dosud jinde nenacházíme žádné zprávy, která však nemálo přispívá k charakteristice Ferdinandově a ukazuje nám, v jak blízkém poměru k němu Valdštejn stál. „Oznamuji Vám,“ píše Valdštejn Arnimovi z Lysé (Lissa) 13. prosince, „že hrabě Schwarzenberg⁶⁸ má prý nyní zprávu, že Dánové již nechťejí svého krále, nýbrž jsou rozhodnuti přikročit k jiné volbě; i pomyslel jsem, že by se dalo vyjednat, aby zvolili za krále císaře; neboť v opačném případě, obsadí-li je císař mocí, dá jim zákony podle své libosti, zvolí-li však Jeho Veličenstvo, ujistí uji je na svou čest, že budou zachováni při svých svobodách a *exercitio religionis* (výkonu náboženství). Prosím tedy, buďte nápomocen, aby toto dílo mělo zdar; dostanete od Jeho Veličenstva jistě znamenitou odměnu.“⁶⁹ V pozdějším listu z Brandýsa (Brandeis) z 20. prosince tuto věc znovu připomíná a dodává ještě: „Nebudou-li (dánští říšští stavové) chtít císaře zvolit a přemůžeme-li je mocí, jsou našimi *nevolníky*. Zařídíte-li však, že se to podaří, buďte ujistěn, že Vám Jeho Veličenstvo dá velkou odměnu, neboť jsem s Jeho Veličenstvem včera o Vás mluvil a ujistí uji Vás, že jste u císaře dobře zapsán.“

Při této schůzce s císařem bylo Valdštejnovi Meklenbursko pevně přiřčeno. Opětovně připomíná Arnimovi, aby u Rostocku a Wismaru založil citadely, a píše mu z Brandýsa 20. prosince: „Ujměte se bedlivě toho, aby byl uzavřen přístav v Rostocku a aby se také začaly stavět citadely, neboť za několik dní *bude s onou zemí předsevzata mutacion*, neboť je již vše ujednáno. Prosím také, hleďte, je-li to možné, aby oni páni (vévodové meklenburští) uprchli, protože jeden už byl připraven na cestu. Zavážete si mě tím; sami si přece nebudou přát vidět mě tam, kde dříve vládli.“⁷⁰ S jakou horlivostí se však Valdštejn držel toho, čeho se jednou chopil, a jaký neklidný duch ho poháněl, můžeme posoudit z toho, že v této době psal Arnimovi nejen téměř každý den, často několik dopisů za den, ba z 20. prosince máme před sebou *osm dopisů* Arnimovi, mezi nimi šest vlastnoručních.

Nejen válečnými, nýbrž i peněžními operacemi pověřoval Valdštejn z Čech svého plukovníka. Rostock⁷¹ měl složit padesát tisíc říšských tolarů a Arnim dostává příkaz, aby z toho 30 000 tolarů poslal domu de Witt v Hamburku,⁷² který měl za Valdštejnem pohledávku 200 000 zlatých „za střelivo a jiné potřeby“. Plukovník Hebron dostal v téže době příkaz zaplatit témuž hamburskému domu 22 000 tolarů a Valdštejn přitom doporučuje spěch; „neboť,“ píše, „neuspokojím-li ho ihned, ztratím svůj úvěr“, a dále níže: „jen ať se to stane brzy, neboť vezím u řečeného domu de Witt dost hluboko.“ Pokud jde o vymáhané kontribuce, jsou tyto dopisy zajímavé potud, že z nich vysvítá, že částky, které Valdštejn prý vydřel v Braniborské marce, Meklenbursku a Pomořansku, nejsou tak značné, jak se obvykle udává. Zato se nachází několik dokladů přísné kázně, kterou Valdštejn udržoval.

Mnoho starostí působila Valdštejnovi přímořská města na meklenburském a pomořanském pobřeží, která pod rukou stále ještě zůstávala ve spojení se Švédy, Dány a Holanďany. Vydal proto zvláštní přípis městům Wismaru, Rostocku, Greifswaldu, Stralsundu, Štětínu, Anklamu a Kolobřehu,⁷³ v němž je napomíná, aby nepřátelům neposkytovala sebemenší pomoc. O všem, co se v oněch městech dalo, byl Valdštejn, jakkoli byl odtud vzdálen, přesně zpraven, a tak se dost včas dozvěděl, že zejména Stralsundští jeho rozkazů neplní. „O Stralsundských,“ píše Arnimovi z Kopidlna (Kapidler) 22. prosince, „slyším, že se začínají opevňovat; to se jim musí ihned zarazit a je třeba sevřít je pevnostkami (*forti*), aby nemohli těžít z pomoci nepřitele.“

Jaký odpor Stralsund s hrdinskou vytrvalostí kladl, o tom bude podána zpráva u následujícího ročníku

68 Pozn. překl. Jiří Ludvík ze Schwarzenbergu (1586–1646), císařský vyslanec a tajný rada, který v letech 1627–1628 jednal v Lübecku a Hamburku a stýkal se s Valdštejnem (podle Wurzbachova *BLKÖ*). Nejde o Adama ze Schwarzenbergu, braniborského kancléře a hejtmana johanitů.

69 Dopis č. 90.

70 Dopis č. 98.

71 Rostock kapituloval teprve v říjnu 1628 a zaplatil 100 000 tolarů, aby zůstal ušetřen ubytování vojska. Arnim dostal darem 3000 tolarů; avšak všemi těmito obětmi se Rostocku vykoupat nemohli. Proti danému slovu jim byla do města vložena posádka a žádána ještě další kontribuce. (Ungnaden, *Amoenitates dipl. histor. juridicae*, s. 1238.)

72 Pozn. překl. Mínen je Valdštejnův finančník Hans de Witte (asi 1583–1630), původem z Antverp a usazený v Praze; „hamburským domem“ ho Förster nazývá patrně proto, že platby šly přes de Wittovo obchodní spojení v Hamburku (neověřeno).

73 Dopisy č. 109 až 113.

dopisů.

Nyní nejprve necháme následovat první ročník dopisů, z roku 1627.

Valdštejnovy důvěrné dopisy a úřední písemnosti z roku 1627

č. 1. Plukovníku von Arnim, Praha, 17. ledna 1627⁷⁴

Urozenému a statečnému, našemu zvláště milému panu N. von Arnim, Jeho římským císařským Veličenstvem ustanovenému plukovníku nad plukem pěchoty.⁷⁵

Urozený a statečný, zvláště milý pane plukovníku,

připomínáme Vám tímto, že jsme se po nyní již vykonané rezignaci pana plukovníka hraběte Viléma Vratislava rozhodli pluk řečeného pana hraběte skutečně svěřit a odevzdat Vám, jakož jsme také poručili Jeho římského císařského Veličenstva válečnému radovi a ustanovenému plukovníku, též generálnímu ubytovacímu, mustrovacímu a výplatnímu komisaři panu Johannu Aldringenovi⁷⁶, aby Vás co nejdříve pluku představil a uvedl Vás v jeho držení. Proto se co nejspíše u řečeného plukovníka ohlaste a vyslechněte od něho, co Vám má naším jménem v té i oné věci podle našeho rozkazu oznámit. Což jsme Vám nechtěli nechat nesděleno.

Dáno v Praze 17. ledna léta 1627.

Z Boží milosti Albrecht, vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman atd.

Váš ochotný

A. H. z. F.

+ P. S. Kdyby to bylo možné, rád bych, abyste se počátkem května mohl dostavit ke mně do Slezska, z mnoha závažných příčin.

č. 2. Témuž, Praha, 29. května 1627

Urozený a statečný, zvláště milý pane plukovníku.

Oznamujeme Vám tímto, že za našeho pobytu ve Vídni tam byli také vyslanci kurfiřtů a knížat, kteří přispívají katolické Lize, a ti si u Jeho císařského Veličenstva, našeho nejmilostivějšího pána, velice stěžovali na mnohonásobná ubytování, k nimž došlo, a také na velké nevázanosti (*Insolentien*), jichž se

74 Pozn. překl. Výsledek: Arnim pluk převzal; už 14. června 1627 ho Valdštejn pověřuje výpravou do Braniborska (č. 4 a 5) a 27. června mu podřizuje i vojska v Krosensku a Šternbersku (č. 11).

75 Všechny dopisy, ordonance, reskripty a podobné písemnosti v této sbírce listin, které Valdštejn nepsal celé vlastní rukou, nýbrž jen podepsal, pocházejí většinou od jeho tajného sekretáře Neumanna. Nad vlastnoruční dopisy dělá Valdštejn bez výjimky znamení kříže, a tak i my budeme vlastnoruční dopisy označovat znaménkem +. Psaní – neboť pravopisem to nazvat nelze – vlastnoručních dopisů bylo ponecháno beze změny; vyznačují se kromě toho ještě tím, že Valdštejn píše vždy bez interpunkce. Velmi často jsou originály dopisů nahoře, dole a po stranách provázeny poznámkami na okraji. V tisku byly tyto poznámky připojeny jako postskripta. Z připojeného faksimile získají čtenáři určitější představu o originálu Valdštejnova dopisu. Papír je velmi silný a pevný, s různými vodoznaky, např. dvojitým orlem, divokým kancem aj., obvyklého archového formátu. Valdštejnův titul stejně jako adresa je téměř bez výjimky psán frakturou nebo kancelářským písmem, často s mnoha kaligrafickými kudrlinkami. Pečeť, jíž jsou tyto dopisy uzavřeny, je vtištěna do červeného vosku a nese buď frýdlantský, nebo meklenburský znak. – Ještě je třeba poznamenat, že tyto dopisy jsou podle tehdejšího zvyku pečetěny zcela zvláštním způsobem, totiž: když byl dopis složen do podlouhlého tvaru, byl dvakrát propíchnut a vzniklými podlouhlými otvory protažen úzký proužek pergamenu, jehož oba konce drží pohromadě velká pečeť. Vlastnoruční dopisy jsou zapečetěny malým orlem v hnědém laku, pravděpodobně pečetiím prstenem. Pozn. překl. Zvláštnosti psaní originálů, o nichž tu Förster mluví, český překlad nezachovává.

76 Pozn. překl. Johann von Aldringen (10. 12. 1588 Thionville v Lucembursku – 22. 7. 1634 Landshut), pocházel z chudé lucemburské rodiny, začínal jako písař zemské kanceláře; do císařského vojska vstoupil roku 1618, v letech 1621–1623 sloužil u armády Ligy a poté jako plukovník u Tillyho. V době tohoto listu byl císařským plukovníkem a vrchním vojenským komisařem (od roku 1624 dvorský válečný rada a vrchní komisař pro vojenské záležitosti), tedy nikoli generálem; polním maršálem se stal až 13. října 1632. Oslovení v listu odpovídá komisařskému úřadu: měl nového držitele pluku představit, uvést ho v držení a sdělit mu Valdštejnův rozkaz.

soldateska náležející k císařské armádě opovažuje dopouštět při průchodech, nespokojujíc se náležitým vydržováním, nýbrž obtěžujíc poddané vydíráním peněz a všelijakými nepravostmi; nad tím má Jeho císařské Veličenstvo zvláštní nelibost a nikterak nechce dovolit, aby se na ony kurfiřty a knížata, kteří mu poskytují veškerou možnou pomoc a vydržují značnou armádu, bral tak malý ohled, aby jejich země byly ničeny a aby se s nimi tak zle nakládalo. Proto Vás také napomínáme a se vši vážností Vám poroučíme, abyste napříště do zemí svrchu řečených kurfiřtů a knížat, kteří přispívají katolické Lize, v žádném případě neubytovával žádné vojsko; kdyby však nejvyšší nutnost vyžadovala, aby tudy vojsko bylo provedeno, zaříd'te u svých podřízených důstojníků, aby se spokojili s náležitým vydržováním, nedrželi žádný den odpočinku, nýbrž neprodleně pokračovali v tažení a vojsko prováděli v dobré válečné kázni. Jakož se pak od Vás nadějeme, že budete nejmilostivější vůli a rozkazu Jeho císařského Veličenstva hledět vyhovět a učiníte potřebná opatření.

Dáno v Praze 29. května léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

A. H. z. F.

č. 3. Tajným radům kurfiřta braniborského, Nisa, 14. června 1627⁷⁷

Vysoce urozeným, urozeným a statečným, našim zvláště milým pánům N. a N., kurfiřtským braniborským tajným radům.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

Vysoce urození, urození, stateční, zvláště milí páni, ježto jsme k Vám vypravili Jeho císařského Veličenstva radu a ustanoveného válečného komisaře pana Reinharda von Walmerode⁷⁸, aby s Vámi jednal o důležitých věcech, žádáme Vás, abyste jemu, von Walmerode, ve všem, co naším jménem přednese, dali plnou víru. Dáno v hlavním stanu v Nise (Neuß) 14. června léta 1627.

Váš ochotný

A. H. z. F.

č. 4. Cestovní pas, Nisa, 14. června 1627⁷⁹

My Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman, dáváme všem a každému z (ustanovených) plukovníků nejvyš řečeného Jeho císařského Veličenstva, podplukovníků, majorů a kvartýrmistrů, rytmistřů, hejtmanů a všech ostatních vyšších i nižších důstojníků a velitelů, jakož i veškeré soldatesce jízdní i pěší tímto na vědomost: ježto jsme k důležité výpravě ve službě Jeho římského císařského Veličenstva vyslali jeho plukovníka pana Hanse Georga von Arnim a dali mu k tomu účelu pod jeho velení jistý počet vojska, je náš přísný rozkaz všem a každému, kdo mu budou podřízeni, aby mu nejen prokazovali veškerou náležitou úctu, nýbrž také, při jakékoli příležitosti bude velet nebo sám vojsko povede, ochotně a rádi ho následovali, jak se sluší na věrné služebníky Jeho

77 Pozn. překl. Výsledek: Podle č. 14 kurfiřt s příchodem císařských posádek souhlasil; smlouva o obsazení pevností byla s Braniborskem uzavřena 22. června (viz poznámku u č. 14). Týž úkol měl Walmerode i u stavů (č. 9).

78 Pozn. překl. Reinhard von Walmerode, císařský dvorský komorní rada (*Hofkammerrat*) a komisař. Dne 26. ledna 1623 jej Ferdinand II. pověřil výběrem korunnní daně a obětího feniku od židovských obcí v říši (podle P. Rauschera, HHStA, Reichshofrat, Jud. misc. 25). Rakouské Reichsadelakten uchovávají dvě listiny: RAA 445.51 z 17. února 1628, jíž se Reinhardovi a jeho bratrům Engelbrechtovi (administrátor) a Wilhelmovi potvrzuje rytířské šlechtictví, erb a výsady, a RAA 445.52 z 19. září 1631 (Ebersdorf), jíž se mu uděluje stav svobodného pána pro říši i dědičné země, polepšení erbu a predikát „Edler von“. Nebyl tedy knížetem ani členem braniborských stavů, nýbrž císařským úředníkem. Podle databáze 30jaehrigerkrieg.de byl též doktorem práv a od roku 1631 generálním válečným komisařem (neověřeno v jiném prameni).

79 Pozn. překl. Výsledek: Arnim obsadil přechody v Braniborské marce (viz č. 20) a Frankfurt nad Odrou (viz poznámku u č. 14).

císařského Veličenstva a na poctivé vojáky, a prokazovali mu povinnou poslušnost jako nám, své představené vrchnosti, a neomylně plnili vše, co jim bude poručeno; podle toho se každý bude vědět zařídit a vyvarovat se škody. Dáno v hlavním stanu v Nise 14. června léta 1627.

(L. S.)

A. H. z. F.

č. 5. Listina, Nisa, 14. června 1627

My Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman. Poté co jsme Jeho císařským Veličenstvem ustanovenému plukovníku panu Hansi Georgovi von Arnim atd. podřídili jistý počet jízdního i pěšího vojska, aby se zmocnil nejpřednějších přechodů a míst v kurfiřtství braniborském, která pokládá za potřebná ke službě Jeho římského císařského Veličenstva, a obsadil je: aby tedy nemusel mít obavu, že by po jejich dobytí mohlo být velení svěřeno někomu jinému, slibujeme na svou knížecí víru, že dokud budeme v těch místech vojska potřebovat, neodejmeme mu je, nýbrž ho při něm naopak ponecháme, budeme chránit a hájit; na jeho větší jistotu jsme toto stvrdili svou knížecí sekretní pečeti a vlastní rukou podepsali. Dáno v našem hlavním stanu v Nise 14. června léta 1627.

(L. S.)

A. H. z. F.

č. 6. Plukovníku von Arnim, Nisa, 18. června 1627

Urozený a statečný, zvláště milý pane plukovníku.

Oznamujeme Vám tímto, že jsme pana Hanse Friedricha von Stößl⁸⁰ přijali za plukovníka nad plukem o šesti rotách jízdních arkebuzírů, a protože mu bylo mustrovací místo vykázáno v Marce, račte mu, von Stößl, aby to bylo co nejdříve uvedeno ve skutek, poskytnout veškerou dobrou pomoc a jeho mustrování urychlit. Dáno v hlavním stanu v Nise 18. června léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman atd.

A. H. z. F.

č. 7. Vévodovi Jiřímu Lüneburskému, polní ležení u Hlubčic, 20. června 1627

Vévodovi Jiřímu Lüneburskému.⁸¹

Naše ochotné atd.

Vysoce urozený kníže atd. Ježto plukovníku Arnimovi již odtud nelze poslat žádné vojsko, račte mu, Vaše Milosti, dát tolik vojska, kolik bude žádat a potřebovat, aby mohl zaujmout přechody v Marce a na Odře a dobře je opatřit proti vpádu nepřitele. Zůstáváme Vaší Milosti atd. Dáno v polním ležení u Hlubčic (Lischwitsch) 20. června 1627.

A. H. z. F.

⁸⁰ Pozn. překl. Hans Friedrich von Stößl (v seznámech též Stessel, Stößel), plukovník; patent na arkebuzířský pluk dostal 18. června 1627. Podle Wredeho (Geschichte der k. und k. Wehrmacht, III. sv., 2. polovina) byl pluk, zřízený tímto patentem, roku 1627 nasazen v Pomořansku; roku 1628 přešel na plukovníka Georga von Arnim a kolem roku 1630 byl zrušen. Šest rot jízdních arkebuzírů a mustrovací místo v Marce jsou údaje listu. Arnim je žádán o pomoc při mustrování, protože byl od 14. června velitelem v Marce k zajištění přechodů; Nisa je Valdštejnovo stanoviště, ne Stößlovo. O Stößlovi před rokem 1627 nic nevíme.

⁸¹ Vévoda Jiří Lüneburský byl generálem v císařských službách. Po bitvě u Lutteru am Barenberge dostal od Tillyho za úkol obsadit Starou marku a zřídil si hlavní stan v Gardelegenu.

č. 8. Plukovníku von Arnim, polní ležení u Hlubčic, 20. června 1627

Urozenému a statečnému, našemu zvláště milému panu Hansi Georgovi von Arnim, Jeho římským císařským Veličenstvem ustanovenému plukovníku.

Urozený a statečný, zvláště milý pane plukovníku.

Váš list ze 17. tohoto měsíce jsme řádně obdrželi a jeho obsahu blíže vyrozuměli. Na to Vám oznamujeme, že Vám odtud žádné vojsko poslat nemůžeme; napsali jsme však Jeho Milosti vévodovi Jiřímu Lüneburskému, aby Vám dal tolik vojska, kolik byste žádal, kterýžto list zároveň s tímto obdržíte a Jeho Milosti pošlete. Dáno v polním ležení u Hlubčic 20. června léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

A. H. z. F.

č. 9. Rytířstvu a městům v kurfiřtství a Marce braniborské, Nisa, 24. června 1627

Velebným, vysoce urozeným, urozeným, slovutným, vysoce a dobře učeným, rytířstvu a městům v kurfiřtství a Marce braniborské, našim zvláště milým.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

Velební, vysoce urození, urození, slovutní, vysoce a dobře učené atd., zvláště milí, ježto jsme k Vám vypravili Jeho císařského Veličenstva radu a ustanoveného válečného komisaře pana Reinharda von Walmerode, aby s Vámi jednal o důležitých věcech, žádáme Vás, abyste jemu, von Walmerode, ve všem, co u Vás přednese, dali plnou víru. Zůstáváme Vám přitom příznivou a milostivou vůlí dobře nakloněni. Dáno v hlavním stanu v Nise 24. června léta 1627.

A. H. z. F.

č. 10. Plukovníku H. G. von Arnim, polní ležení u Krnova, 27. června 1627⁸²

Urozený a statečný, zvláště milý pane plukovníku.

Z různých míst dostáváme věrohodné zprávy, že se nepřítel ve Slezsku dá na útěk, jakož nám i plukovník Hebron dává vědět, že jim král dánský dal rozkaz, aby vzali cestu Polskem a potom Pomořanskem, a že jim král na pomoc hodlá poslat vstříc svého mladého prince s jistým počtem vojska; neví se však určitě, zda potáhnou Braniborskou markou, nebo Polskem a Pomořanskem. Proto mějte dobrý pozor a všechny přechody dobře obsaďte a opatřete a zpravte o tom také kurfiřtské rady v Berlíně a Jeho Milost vévodu pomořanského. Je též třeba být ve stálém a pilném dopisování s vévodou Jiřím Lüneburským a plukovníkem Aldringenem. Nyní se nepřítel nachází s jízdou u Kožle, a my sice soudíme, že není možné, aby mohl odtáhnout se vším vojskem, nýbrž že nově naverbované vojsko nechá v posádkách, nejlepší pěchotu posadí na koně a tak spolu s jízdou odtáhne; my ho však budeme okamžitě (*in puncto*) následovat se svou jízdou a dragouny; jen ho (pro případ, že by chtěl prorazit Markou) zadržte až do našeho příchodu, neboť nebudeme ztrácet čas. Přiložené listy pak dejte ve spěchu bezpečně doručit na příslušná místa. Dáno v polním ležení u Krnova 27. června léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

A. H. z. F.

⁸² Pozn. překl. Výsledek: Nepřítel do Braniborské marky neprorazil. Kožle se vzdalo 10. července (č. 23 a 25), Opava 30. července (viz úvod kapitoly) a dánské posádky z obou měst odtáhly (č. 22, 28).

č. 11. Patent, polní ležení před Krnovem, 27. června 1627

My Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman, dáváme všem a každému, jakékoli jsou hodnosti, stavu, úřadu, postavení či povolání, zvláště pak důstojníkům, velitelům a vojákům jízdním i pěším náležejícím k císařské armádě a ležícím v knížectví krosenském a v zemi sternberské, vespolek tímto na vědomost, že jsme se, pohnuti zvláštními a jistě závažnými příčinami, rozhodli řečenou soldatesku ležící v knížectví krosenském a zemi sternberské podříditi Jeho římským císařským Veličenstvem ustanovenému plukovníku panu Hansi Georgovi von Arnim a až do našeho dalšího nařízení mu nad ní svěřit velení. Je proto náš přísný rozkaz všem a každému ze svrchu dotčených vyšších i nižších důstojníků a veškeré soldatesce jízdní i pěší, ležícím v knížectví krosenském a zemi sternberské, mocí tohoto našeho otevřeného patentu, aby rozkazů jeho, pana plukovníka von Arnim, bez zdráhání poslouchali a všemu, co jim poručí, se pod trestem na těle i na hrdle podvolili a prokazovali poslušnost. Tím se naplní naše konečná vůle a mínění.

Dáno v polním ležení před Krnovem dvacátého sedmého dne měsíce června léta 1627.

(L. S.)

A. H. z. F.

č. 12. Plukovníku Hansi Georgovi von Arnim, polní ležení u Krnova, 28. června 1627

Urozenému a statečnému, nám zvláště milému panu Hansi Georgovi von Arnim, Jeho římským císařským Veličenstvem ustanovenému plukovníku.

Urozený a statečný, zvláště milý pane plukovníku,

posíláme Vám tímto salvu guardii pro pana hraběte Adama ze Schwarzenbergu na jeho mistrovství Sonnenburg⁸³; račte mu ji neprodleně zaslat. Hleďte také, pane, aby byl pan hrabě ušetřen všelikých válečných břemen. Přílohy pak jistě dáte bezpečně doručit tam, kam patří. Dáno v polním ležení u Krnova dne 28. června léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

A. H. z. F.

č. 13. Vévodovi Jiřímu Brunšvicko-Lüneburskému, polní ležení u Krnova, 28. června 1627

Atd. atd. Jeho Milost markrabě Zikmund Braniborský⁸⁴ nás požádal, aby mu císařské vojsko přispělo na pomoc, ježto král dánský hodlá oblehnout pevnost Spandau a chová se k zemi kurfiřtově nepřátelsky. Račiž proto Vaše Milost řečenému markraběti, požádá-li o to dále, poskytnout proti králi veškerou možnou pomoc a udržovat stále dobré spojení s plukovníkem von Arnim, aby se vpádu nepřítel dalo včas předejít. Zůstáváme Vaší Milosti atd. Dáno v polním ležení u Krnova dne 28. června léta 1627.

Albrecht, vévoda frýdlantský.

č. 14. Purkmistru a radě města Frankfurtu nad Odrou, polní ležení, 28. června 1627

Počestným a velemoudrým, nám zvláště milým, N. purkmistru a radě města Frankfurtu nad Odrou.

⁸³ Pozn. překl. Salva guardia byl ochranný list, jímž velitel vyjímal osobu, statek či místo z ubytování vojska, rekvizic a plenění. „Mistrovství“ je tu kalk německého *Meistertum* a nejde o řemeslný cech: je to úřad řádového mistra (*Herrenmeister*) braniborské bailie johanitského řádu, přesněji tedy „jeho řádové mistrovství v Sonnenburgu“. Sonnenburg (dnes Słonk v Nové marce) byl sídlem tohoto úřadu a salva guardia se vztahuje na statky úřadu, nikoli na soukromý zámek. Mistrem byl v letech 1625–1641 hrabě Adam ze Schwarzenbergu, první rádce braniborského kurfiřta.

⁸⁴ Kurfiřtem braniborským byl v té době Jiří Vilém; markrabě Zikmund byl za kurfiřtovy nepřítomnosti ustanoven místodržícím.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

Počestní a velemoudří, zvláště milí,

nepochybujeme sice ani v nejmenším, že jste se rozkazu Jeho císařského Veličenstva podvolili stejně, jako s ním vyslovil souhlas i váš pán, Jeho Milost kurfiřt braniborský, a že jste plukovníku Jeho císařského Veličenstva von Arnim nečinili při přijetí posádky žádné obtíže; jestliže jste takto poslušně uposlechli, Jeho Veličenstvo vám to milostivě uzná. Protože však zkušenost za nynějších běhů ukazuje, že se mezi mnoha věrnými vlastenci nacházejí i jiní, míru nepřející a zle smýšlející, kteří by tomu rádi zabránili, vypravili jsme k vám ukazatele tohoto listu, vedle vojska, které má s sebou, ještě zvláště, s opětovnou milostivou žádostí, abyste sami uvážili, co je vám ku prospěchu, a vojsko bez okolků přijali. Pro opačný případ jsme již nařídili – neboť Jeho římskému císařskému Veličenstvu na tomto přechodu velmi mnoho záleží –, aby na první zprávu bylo ihned posláno z této i z oné strany Odry tolik vojska, kolik bude třeba, aby se ho bylo lze zmocnit. Jaký užitek by vám z toho vzešel, můžete si rozumně odvodit sami.⁸⁵ Dáno v polním ležení dne 28. června léta 1627.

A. H. z. F.

č. 15. Plukovníku Hansi Georgovi von Arnim, polní ležení před Krnovem, 28. června 1627

Urozenému a statečnému, nám zvláště milému panu Hansi Georgovi von Arnim, Jeho římským císařským Veličenstvem ustanovenému plukovníku.

Urozený a statečný, zvláště milý pane plukovníku.

Dostali jsme hodnověrnou zprávu, že vojsko ležící v Krosensku a v zemi sternberské se dopouští velikých nepořádků a že stavové i poddaní jsou jím těžce obtěžováni; nutnost tedy žádá, aby se tomu včas učinila přítrž. Podřídili jsme proto toto vojsko Vašemu velení a nadějeme se od Vás, že budete bdít nad tím, aby všeliké výstřednosti a zpupnosti přestaly a zachovával se dobrý pořádek. Protože se dále objevují veliké stížnosti na hraběte Portiu pro jeho zlé hospodaření, které nikterak nehodláme trpět, poptejte se na to u radů země sternberské a také u úředníků komendy hraběte ze Schwarzenbergu a podejte nám zprávu, jak se věci mají; hraběte Portiu jsme totiž již povolali k sobě a přikázali jsme svěřit velení jinému, který bude Vašich rozkazů poslušen. Dáno v polním ležení před Krnovem dne 28. měsíce června léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

A. H. z. F.

č. 16. Vévodovi Jiřímu Brunšvickému, polní ležení u Krnova, 28. června 1627

Naši atd.

Vysoce urozený kníže atd. Oznamujeme Vaší Milosti opětovně, že nepřítel ve Slezsku chce s většinou vojska táhnout zase zpátky do Dolního Saska a spojit se s králem dánským; hodláme mu být v patách se svou jízdou, s dragouny, třemi nebo čtyřmi tisíci pěších a několika kusy děl. Žádáme proto Vaší Milost, aby pamatovala na to, že má co nejdříve překročit Labe, abychom si na Havole mohli podat ruce. Račičž

85 Pozn. překl. Dopis je datován až po smlouvě o obsazení pevností, nelze z něj tedy usuzovat, že se město ještě bránilo; jde spíše o zajištění přechodu přes Odru, na němž císaři záleželo. Podle lexikonu A. Schmidta-Brentana, *Die kaiserlichen Generale 1618–1655* (Viedeň 2022), který uvádí data podle gregoriánského kalendáře, dostal Hans Georg von Arnim 12. června 1627 Valdštejnovu instrukci obsadit na žádost kurfiřta braniborskou zemi, položit posádku do Frankfurtu nad Odrou a zajistit pohraniční místa k přípravě vpádu do Meklenburska; 14. června obdržel poslušnostní list a cestovní pas jako velitel v Marce braniborské k zajištění přechodů; 19. června byl ve Frankfurtu a 22. června byla s Braniborskem uzavřena smlouva o obsazení pevností císařskými. Arnim obsadil Frankfurt, Fürstenwalde a Köpenick. Braniborská kancelář mohla tatáž data vést o deset dní starším juliánským stylem. O složení posádky koncem roku 1627 (štáb Arnimova pluku a tři roty Valdštejnova tělesného pluku) viz Försterovo vyprávění výše; nejde o archivně ověřený stav.

Vaše Milost také nařídít, aby bylo pohotově hojně proviantu, a udržovat přitom stálé dobré spojení s Jeho Milostí markrabětem Zikmundem Braniborským a s plukovníkem von Arnim a poskytnout jim, bude-li třeba, veškerou možnou pomoc, aby se nepříteli zabránilo prorazit. Zůstáváme atd. Dáno v polním ležení u Krnova dne 28. června léta 1627.

A. H. z. F.

č. 17. Témuž

(Doslova téhož obsahu jako předchozí list.)

č. 18. Plukovníku Aldringenovi⁸⁶, polní ležení u Krnova, 28. června 1627

Urozený, statečný atd.

Oznamujeme Vám opětovně, že nepřítel ve Slezsku chce s většinou vojska táhnout zase zpátky do Dolního Saska a spojit se s králem dánským; hodláme mu být v patách se svou jízdou, s dragouny, třemi nebo čtyřmi tisíci pěších a několika kusy děl. Račte proto co nejdříve překročit Labe a postarat se, aby bylo pohotově hojně proviantu, a přitom udržovat stálé dobré spojení s Jeho Milostí markrabětem Zikmundem Braniborským a s plukovníkem von Arnim a poskytnout jim, bude-li třeba, veškerou možnou pomoc, aby se nepříteli zabránilo prorazit. Zůstáváme atd. V polním ležení u Krnova dne 28. června 1627.

A. H. z. F.

č. 19. Vévodovi pomořanskému, polní ležení před Krnovem, 29. června 1627

Vysoce urozený kníže atd. Oznamujeme Vaší Milosti⁸⁷, že nepřítel ve Slezsku chce, jak jsme byli zpraveni, s většinou vojska ustoupit přes Pomořansko zase ke králi dánskému; hodláme mu být v patách. Žádáme proto Vaši Milost přátelsky, aby dala všechny přechody dobře střežit a zajistit proti průlomu nepříteli a aby také ráčila nařídít, ať je pohotově taková zásoba chleba, abychom ho podle potřeby mohli dostat za hotové zaplacení. Ujišťujeme naproti tomu Vaší Milost, že jí poskytneme veškerou možnou pomoc a dáme zachovávat dobrou kázeň. A protože Vaší Milosti velmi záleží na tom, aby se *sedes belli* (dějiště války) nepřeneslo do jejích zemí, nepochybujeme, že Vaše Milost, jak to odpovídá její po celém světě známé věrné oddanosti k Jeho císařskému Veličenstvu, našemu nejmilostivějšímu pánu, ze své strany neopomene nic, čím by se postupu nepříteli zabránilo a cesta se mu zatarasila. Polní ležení před Krnovem dne 29. června 1627.

A. H. z. F.

č. 20. Panu Jiřímu, vévodovi brunšvicko-lüneburskému, polní ležení před Krnovem, 29. června 1627⁸⁸

Vysoce urozený kníže,

P. P.

z různých míst dostáváme hodnověrné zprávy, že nepřítel ve Slezsku uprchne; také plukovník Hebron nám oznamuje, že mu král dánský dal rozkaz táhnout přes Polsko a potom přes Pomořansko a že mu král na pomoc chce poslat vstříc svého mladého prince s jistým počtem vojska. Neví se však najisto, zda potáhnou Braniborskou markou, anebo Polskem a Pomořanskem. Nyní stojí nepřítel s jízdou u Kožle;

86 Pozn. překl. Johann von Aldringen je tu císařský plukovník; polním maršálem se stal až roku 1632 (viz poznámku u č. 1). Dopis ho vyzývá k přechodu přes Labe a k součinnosti s Arnimem a markrabětem Zikmundem Braniborským, nikoli k samostatnému velení proti nepříteli ve Slezsku.

87 Pozn. překl. Bogislav XIV. (1580–1637), poslední pomořanský vévoda z rodu Greifů.

88 Srov. č. 10.

míníme sice, že není možné, aby mohl odtáhnout s veškerým vojskem, nýbrž že nově naverbované vojsko ponechá v posádkách, nejlepší pěchotu posadí na koně a takto s jízdou odtáhne. My se však za ním hodláme pustit osobně se svou jízdou a s dragouny. Račíte proto Vaše Milost udržovat stále spojení s plukovníkem Arnimem, který obsadil přechody v Marce, a poskytnout mu dobrou pomoc, kdyby se něco přihodilo; zůstáváme přitom kdykoli hotovi k příjemným službám. Dáno v polním ležení před Krnovem 29. června 1627.

A. H. z Frýdlantu.

č. 21. Plukovníku Hansi Georgovi von Arnim, polní ležení u Krnova, 29. června 1627

Urozenému a statečnému, nám zvláště milému panu Hansi Georgovi von Arnim, Jeho římským císařským Veličenstvem ustanovenému plukovníku.

+

Urozený a statečný, zvláště milý pane plukovníku.

Oznamujeme Vám opětovně, že nepřítel ve Slezsku chce s většinou vojska táhnout zase zpátky do Dolního Saska a spojit se s králem dánským. Račte proto nejen dobře střežit všechny přechody, zvláště však přechod u Freienwalde (neboť nepřítel na něj má záľusk), a zajistit je proti jeho průlomu, nýbrž pamatujte i na to, abyste měl v zásobě hojně proviantu; rozhodli jsme se totiž být nepříteli v patách se svou jízdou, s dragouny, čtyřmi až pěti tisíci pěších a několika polními děly. Zatarasíte mu tedy cestu, o tom všem včas zpravíte i Jeho Milost markraběte Zikmunda Braniborského a přiložený list pro Jeho Milost, jakož i ostatní listy, které s ním přicházejí a jejichž opisy tímto dostáváte, pošlete bez nejmenšího odkladu tam, kam patří. Je přitom třeba, abyste byl ve stálém dobrém spojení jak s řečeným markrabětem, tak s Jeho Milostí vévodou Jiřím Lüneburským a s plukovníkem Aldringenem. Dáno v polním ležení u Krnova dne 29. června léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

A. H. z. F.

P. S. Ted' dávám nejprve vyzbrojit 4000 mužů pěchoty a jezdce plukovníka Wittenhorsta.

Cito citissime.

č. 22. Plukovníku von Arnim, Opava, 3. července 1627

+

Opavské jsem nechal odtáhnout stejně jako ty z Kožle; doprovází je pan z Pernštejna⁸⁹. Hleďte, pane, všemi prostředky, aby se jich kromě důstojníků dostalo ke králi⁹⁰ jen málo a aby raději vstoupili do služby u nás. Prosím, mějte pana z Pernštejna a jeho jezdce za doporučené, neboť je to kavalír velkých kvalit. O jeho nových rotách slyším, že z kvartýrů nic nedostaly, a proto jsou ve špatném stavu; prosím tedy, postarejte se, aby jim byl vykázán dobrý kvartýr. To se dá snadno udělat, protože s vojskem potáhnete do pole a posádky proti Slezsku nebude třeba obsazovat silně, jen *pro forma*; můžete tam tedy ty čtyři rotы položit. Ujišťuji Vás, že pan z Pernštejna bude držet dobrou kázeň. Posílám Vám ještě podplukovníka Stammera⁹¹ s pěti praporci a plukovníka Hebrona se zbytkem jeho jezdců. Jakmile zaútočím na nepřitele, musíte s vojskem, které máte u sebe, vytáhnout i Vy a zkusit štěstí proti Meklenbursku a Holštýnsku.

89 Pozn. překl. Patrně Vratislav Eusebius z Pernštejna (1594–1631), poslední mužský člen rodu, císařský plukovník jízdy (neověřeno).

90 Dánskému.

91 Pozn. překl. Stammer (křestní jméno neznáme) byl podle Wredeho (*Geschichte der k. und k. Wehrmacht*, II. sv., s. 12) od července 1626 do prosince 1629 podplukovníkem pěšího pluku, který FactGrid vede jako pluk Dietrichsteinův (Johann Balhasar, 1621–1634), dříve Valdštejnův. Pět praporců sem sedí: praporec je pěší rota (jízda se počítá na kornety), Valdštejn tedy posílá pěchotu, nikoli jezdce. Jezdci jsou Hebronovi: Daniel Hebron byl plukovníkem jízdy, jeho pluk byl arkebuzířský (viz poznámku o něm).

Pan markrabě Zikmund Vás opatří děly a municí, neboť tak to poručil pan kurfiřt; jeho země se tím zbaví válečného břemene.

Váš ochotný

A. H. z. F.

Opava, 3. července léta 1627.⁹²

P. S. Doufám, že nejpozději do tří týdnů budu v Braniboru (Brandenburg).

č. 23. Témuž, Kožle, 11. července 1627

+

Nepřátelská jízda až na šest rot předevcírem v noci utekla; soudí se, že chtějí přes Polsko ke králi, ale ta díra je jim zatarasena. Kožle se vzdalo. Byly v něm tři pluky pěchoty a šest rot jezdců; složili zbraně, prapore a kornety odevzdali mně a přísahali, že šest měsíců nebudou sloužit proti císaři. Míním být v polovině srpna s armádou v dolnosaském kraji a rázně udeřit na nepřitele ze všech stran. Posílám Vám odtud několik tisíc mužů jízdy i pěchoty; mají již rozkaz táhnout k Vám, a tak budete moci válčit útočně. Snažte se zmocnit několika přechodů do Meklenburska; tím zbavíte kurfiřtovy země válečného břemene. Já pak zůstávám

Váš ochotný

A. H. z. F.

Kožle, 11. července léta 1627.

č. 24. Témuž, polní ležení u Kožle, 11. července 1627

Urozený a statečný, zvláště milý pane plukovníku,

Váš list z pátého tohoto měsíce jsme v pořádku obdrželi a jeho obsahu jsme důkladně porozuměli. Co jsme nyní písemně vzkázali Jeho Milosti markraběti braniborskému, shledáte podrobněji z přílohy; originál pak dáte Jeho Milosti bezpečně doručit. Kdybyste k postupu ve své věci potřeboval ještě něco dalšího, račte o to u Jeho Milosti požádat. Dáno v polním ležení u Kožle dne 11. července léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

A. H. z. F.

č. 25. Markraběti Zikmundu Braniborskému, polní ležení u Kožle, 11. července 1627

Naši.

Vysoce urozený kníže, zvláště milý pane a příteli,

z listu plukovníka von Arnim z 5. tohoto měsíce jsme s obzvláštním potěšením zvěděli, jak věrně se Vaše Milost ujala toho, aby přechody v Marce byly dobře obsazeny a dobře zajištěny proti vpádu nepřitele; z toho lze vskutku poznat věrnou oddanost k Jeho císařskému Veličenstvu, našemu nejmilostivějšímu pánu (za což co nepřátelštěji děkujeme), a ujist'ujeme Vaši Milost, že to u nejvyššího jmenovaného císařského Veličenstva vychválíme. Zároveň dáváme Vaši Milost na vědomí, že jsme předevcírem obsadili několik přechodů, dorazili k městu Kožli, kde ležela nepřátelská jízda, a vytlačili ji z jejího postavení; ihned se v plném útěku stáhla do města a ještě téže noci nadobro utekla, jak se soudí, aby se přes Polsko a Pomořansko dala ke králi dánskému. V městě tak zůstal plukovník Carpezan⁹³ se třemi

⁹² Pozn. překl. Datum podle tisku. Obsahu dopisu však odporuje: Kožle se vzdalo teprve 10. července (viz č. 23 a 25) a Opava se ještě 28. července držela (viz č. 26); dopis je tedy nejspíše až z 3. srpna.

⁹³ Pozn. překl. Carpezan je Joachim von Carpzov, také Carpezan (1585 Brandenburg nad Havolou – 1628 Glückstadt), původně mansfeldský plukovník, později dánský generál polní zbrojmistr, tedy nikoli císařský důstojník. Na podzim 1626

pluky pěchoty a šesti rotami jezdců a včerejšího dne město vydal, a to takto: složili zbraně, praporce a kornety odevzdali nám a veřejně přísahali, že šest měsíců nebudou sloužit proti Jeho císařskému Veličenstvu.

Nyní se hodláme do deseti nebo dvanácti dnů obrátit k dolnosaskému kraji a rázně udeřit ze všech stran na protivníky, kteří ruší obecný mír a blaho ve Svaté říši římské. Plukovníku von Arnim posíláme ještě několik tisíc mužů, aby i on mohl vykonat své, napadnout nepřítele z druhé strany, a aby se tak *sedes belli* přeneslo ze země Jeho Milosti pana kurfiřta jinam. Žádáme proto Vaši Milost tímto co nejpráteleštěji, aby ráčila nařídít, ať je vojsko řečeného plukovníka von Arnim opatřeno proviantem. A protože bude potřebovat munici a děla a Jeho Milost pan kurfiřt nám po panu z Donína⁹⁴ dal vzkázat, že již poručil vydat je v případě potřeby ze zbrojnice, žádáme Vaši Milost, aby dala pokyn zapůjčit plukovníku von Arnim na jeho žádost munici a děla na krátký čas, a ujišťujeme, že budou Vaší Milosti zase vrácena. Tím Vaše Milost přispěje k obecnému blahu a ulehčí zemím Jeho Milosti kurfiřta, svého pana příbuzného, od válečného břemene a všelikých obtíží. I my se budeme za svou osobu snažit, abychom se za to Vaší Milosti odvděčili, jakož i beztoho zůstáváme ochotni a hotovi prokazovat jí příjemné služby. Dáno v polním ležení u Kožle dne 11. července léta 1627.

Albrecht atd.

č. 26. Plukovníku von Arnim, polní ležení u Opavy, 28. července 1627⁹⁵

+

Míním počátkem srpna určitě vytáhnout k dolnosaskému kraji se 40 000 muži. Prosím, jedněte s Jeho Milostí panem markrabětem Zikmundem, abych dostal pro vojsko výživu. Táhnou na Chotěbuz (Cotwiz) a potom se obrátím k Braniboru, hrabě Šlik pak s jízdou na Frankfurt a odtud rovněž k Braniboru. Přidám Vám více vojska, abyste mohl postoupit proti Meklenbursku. Požádejte u pana markraběte Zikmunda o několik děl a munici a také o něco proviantu, který by se jinak musel dávat vojsku v kvartýrech. Zdejší už to nebudou protahovat déle než pár dní; hned nato vyrazím. Prosím, doručte tyto listy tam, kam patří; a zůstávám

Váš ochotný

A. H. z. F.

Polní ležení u Opavy, 28. července léta 1627.

č. 27. Témuž, polní ležení před Opavou, 1. srpna 1627

Urozený a statečný, zvláště milý pane plukovníku,

oznamujeme Vám, že po Odře má být do Frankfurtu dopraveno jisté množství dělostřeleckého materiálu. Dohlédnete proto na to, aby byl bezpečně přivezen a tam pečlivě uschován; víte již, jak to zařídit. Dáno v polním ležení před Opavou dne 1. srpna léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

A. H. z. F.

zůstal u Gabriela Bethlena, roku 1627 táhl s dánsko-mansfeldským sborem ze Slezska zpět. Podle listu zůstal v Kožli se třemi pluky pěchoty a šesti rotami jízdy a město „včerejšího dne“ vydal; to jsou Valdštejnova čísla. Wikipedie líčí věc jinak: asi 4000 jezdců odtáhlo v noci z 8. na 9. července 1627, Carpoz zůstal s demoralizovanou pěchotou a po útoku se vzdal. Město kapitulovalo 10. července 1627, zajatci byli odvedeni do Havelbergu, kam došli 2. srpna.

⁹⁴ Karel Hannibal, purkrabí z Donína, byl z podnětu kursaského dvora vyslán z Vídně do Berlína, aby s kurfiřtem braniborským jednal o uznání kurfiřtské hodnosti udělené vévodovi Maxmiliánu Bavorskému.

⁹⁵ Pozn. překl. Výsledek: Valdštejn vytáhl ze Slezska v polovině srpna a 21. srpna z Chotěbuzy již nařizuje Arnimovi obsadit Meklenbursko (viz úvod kapitoly a č. 30).

č. 28. Témuž, Goldberg, 14. srpna 1627

+

Raduji se s Vámi, že se svou hrstkou vojska pořídíte víc než jiní, kteří ho mají pětkrát tolik; z toho je vidět Vaši zdatnost. Poručím vévodovi lüneburskému, aby ty, kteří odtáhli z Kožle, nepouštěl až do mého příchodu ke králi. Jinak táhnu rychlými pochody k dolnosaskému kraji. Hrabě Šlik se má s Vámi domluvit, jak se do všeho pustíme. Posílám Vám další vojsko, totiž Hebronovy jezdce a dragouny a také staré saské pěší, a zůstávám tímto

Váš ochotný

A. H. z. F.

Goldberg, 14. srpna léta 1627.

č. 29. Témuž, hlavní stan ve Šprotavě, 17. srpna 1627

Urozený a statečný, zvláště milý pane plukovníku.

Oznamujeme Vám, že jsme hraběti Strozimu a plukovníku Coroninimu⁹⁶ poručili, aby se se svou jízdou neprodleně připojili k Vám a zůstali u Vás. Budete jich tedy moci při naskytnuvších se příležitostech užít podle svého uvážení; to Vám tímto dáváme na vědomí, abyste se tím mohl řídit. Dáno v hlavním stanu ve Šprotavě (Sprottau) dne 17. srpna léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

A. H. z. F.

č. 30. Témuž, hlavní stan v Chotěbuzi, 21. srpna 1627⁹⁷

Urozený a statečný, zvláště milý pane plukovníku,

oznamujeme Vám, že jsme dnes dorazili sem, a protože nepřítel opustil Havelberg, táhneme hned tam; miníme tam dojet do osmi dnů. Žádáme Vás, abyste v zemi meklenburské obsadil tolik míst, kolik jen bude možno, a vložil do nich císařské vojsko. Posíláme Vám k tomu žádaný opis císařské plné moci, která nám došla teprve před pěti nebo šesti dny. Neopomeňte ji tedy sdělit tam, kde to budete pokládat za nejpotřebnější, a také jedněte s oběma městy, Rostockem a Wismarem, a napomeňte je, aby včas hledala císařskou milost. A cokoli jiného shledáte nejvhodnějším a nejnutnějším pro službu Jeho císařského Veličenstva, to vše ponecháváme Vašemu uvážení. Dáno v hlavním stanu v Chotěbuzi (Cottbus) dne 21. srpna léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

A. H. z. F.

č. 31. Témuž, hlavní stan v Jüterbogu, 24. srpna 1627

Urozený a statečný, zvláště milý pane plukovníku.

96 Pozn. překl. Jsou to dva různí císařští plukovníci jízdy, ne jedna osoba. Hrabě Jakob Strozzi měl podle Wredeho od roku 1622 arkebuzírskou rotu, z níž roku 1624 vznikl pluk Strozzi; pozdější Pietro Strozzi, padlý 1664 u Sv. Gotharda, je jiný člen rodu. Johann Peter Coronini von Cronberg vedl arkebuzírský pluk Coronini od 1. září 1625 do 5. července 1632, kdy byl vtělen do pluku Luigiho Gonzagy; před ním, od 12. října 1624, pluk držel Johann Philipp Kratz zu Scharffenstein. List z hlavního stanu ve Šprotavě z 17. srpna 1627 jim oběma poručí, aby se s jízdou neprodleně připojili k adresátovi.

97 Pozn. překl. Výsledek: Wismar přijal císařskou posádku smlouvou z 10. října 1627 (č. 47), zámek Poel byl obsazen 21. listopadu (č. 78). Rostock se zatím šetřil (č. 45) a posádku dostal až po kapitulaci v říjnu 1628 (viz poznámku o Rostocku v úvodu kapitoly).

Protože je nepřítel ze Slezska nadobro vyhnán, míníme, že již není třeba, aby všechna místa v Marce, v nichž leží císařská posádka, zůstávala déle obsazena. Račte tedy uvážit, čeho je třeba, a kde shledáte, že od nepřítelů nehrozí žádné nebezpečí, dejte z toho místa posádku odvést a vezměte ji k sobě; při své známé rozvaze budete jistě vědět, jak v té věci správně naložit. Dáno v hlavním stanu v Jüterbogu dne čtyřiařicátého srpna léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

A. H. z. F.

č. 32. Plukovník von Arnim vévodovi Janu Albrechtovi Meklenburskému, Malchin, 28. srpna 1627

Nejdůstojnější, nejjasnější, vysoce urozený kníže, Vaší knížecí Milosti⁹⁸ vzkazuji napřed své poddané a nejposlušnější služby, nejmilostivější kníže a pane.

Z listu Vaší knížecí Milosti, jakož i od jejího posla s nejvyšší radostí slyším, že se Vaše knížecí Milost zcela odvrátila od krále dánského a že se na důkaz své poddané oddanosti k Jeho římskému císařskému Veličenstvu tak ochotně nabídla postoupit mi ke službě Jeho Veličenstva všechna svá města, pevná místa a celou zemi. Nepochybují také, že to Jeho císařské Veličenstvo přijme se vši milostí a že Vaší knížecí Milosti dá její tak ochotné chování zase pocítit; i já neopomenu to všechno Jeho knížecí Milosti panu generálovi *fideliter* (věrně) vyličit. A protože jsem se rozhodl dát se odtud ihned na pochod na Waren a těmi místy dolů k Neustadtu, prosím Vaší knížecí Milost, aby mi ráčila přidělit několik komisařů, kteří by městům tlumočili vůli a mínění Vaší knížecí Milosti, abych nebyl zdržován. Naproti tomu se zase vynasnažím držet takovou vojenskou kázeň, aby země Vaší knížecí Milosti byly podle možnosti ušetřeny. Poroučím Vaší knížecí Milost milostivé ochraně Boží a zůstávám atd. Malchin, 28. srpna léta 1627.

Vaší knížecí Milosti

nejponížejší

H. G. von Arnim.

č. 33. Vévodkyni vdově Žofii Meklenburské, hlavní stan v Perlebergu, 28. srpna 1627

Vysoce urozené kněžně, paní Žofii, rozené šlesvicko-holštýnské, vévodkyni meklenburské, kněžně vendské, hraběnce zvěřinské, paní zemí Rostock a Stargard, vdově, naší přátelsky milé paní tetě.⁹⁹

Náš přátelský pozdrav a vše, co víc milého a dobrého zmůžeme, napřed. Vysoce urozená kněžno, přátelsky milovaná paní teto, list Vaší Milosti z 23. tohoto měsíce jsme v pořádku obdrželi a její žádost z něho podrobněji vyrozuměli. Ani nám by nebylo nic milejšího, než aby její vdovská panství zůstala docela ušetřena. Protože však nevíme, jak se to s oněmi místy má, zda to nejsou významné přechody a pevnosti, na nichž by mohlo mnoho záležet, dali jsme plukovníku von Arnim rozkaz, aby řečená její panství šetřil, jak jen bude možno, a v té věci Vaší Milosti vyhověl. To jsme Vaší Milosti nechtěli v odpověď zamlčet a zůstáváme jí přitom ochotni k příjemným službám. Dáno v hlavním stanu v Perlebergu osmadvacátého dne měsíce srpna léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

+

Vaší Milosti k službám ochotný

98 Pozn. překl. V Meklenbursku vládli od dělení země roku 1621 bratři Adolf Fridrich I. (1588–1658) ve Zvěříně (Schwerin) a Jan Albrecht II. (1590–1636) v Güstrowě; oba do té doby stáli při dánském králi. Roku 1628 je císař zbavil země a udělil ji Valdštejnovi.

99 Pozn. překl. Žofie Šlesvicko-Holštýnsko-Gottorpská (1569–1634), vdova po vévodovi Janu VII. a matka obou vládnoucích vévodů; několik meklenburských panství (úřadů) držela jako vdovské zaopatření.

A. H. z. F.

č. 34. Vévodovi Adolfovi Fridrichovi Meklenburskému, hlavní stan v Perlebergu, 28. srpna 1627

Naši přátelskou službu a vše, co víc milého a dobrého zmůžeme, napřed. Vysoce urozený kníže, přátelsky milý pane strýče, vyslance Vaší Milosti, podplukovníka Friedricha von Damnitz, jsme náležitě vyslechli a podrobně jsme vyrozuměli, co měl přednést. Nato jsme se mu ústně vyjádřili tak, jak to řečený vyslanec Vaší Milosti vyličí; zůstáváme jí přitom ochotně hotovi k příjemným službám. Dáno v hlavním stanu v Perlebergu dne 28. srpna léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

Vaší Milosti

k službám ochotný

A. H. z. F.

č. 35. Denní rozkaz, hlavní stan v Dömitzu, 30. srpna 1627

My Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman, dáváme tímto na vědomí všem a každému z ustanovených plukovníků nejvyšší jmenovaného Jeho císařského Veličenstva, podplukovníkům, majorům a kvartýrmistrům, rytmistřům, hejtmanům a všem ostatním vyšším i nižším důstojníkům a velitelům, jakož i veškerému vojsku jízdnímu i pěšímu vůbec:

Protože jsme z jistých závažných příčin vyňali a osvobodili sídelní město Güstrow¹⁰⁰ důstojného, vysoce urozeného knížete a pána, pana Jana Albrechta, koadjutora biskupství ratzeburského, vévody meklenburského, knížete vendského, hraběte zvěřinského, pána zemí Rostock a Stargard, se vším jeho příslušenstvím od veškerého ubytování a nakvartýrování vojska a od všelikých obtíží z toho plynoucích, přikazujeme svrchu řečeným plukovníkům, podplukovníkům, majorům a kvartýrmistrům, rytmistřům a hejtmanům i všem ostatním vyšším či nižším důstojníkům, velitelům a vojákům, zvláště pak ustanoveným kvartýrmistrům a furýrům, přísně a pod neprominutelným trestem na těle i na hrdle, aby řečené sídelní město Jeho Milosti Güstrow, jeho vsi, poplužní dvory, dvory, mlýny, ovčiny a všechno příslušenství nejen ponechali prosty veškerého ubytování vojska a kvartýrů, nýbrž aby také poddané nikterak nevydírali výkupným ani výpalným, ani je jakýmkoli způsobem neobtěžovali svémocnými dávkami, aby jim nesahali na velký ani drobný dobytek, koně, vozy, obilí, potraviny a na cokoli jiného, ať se to jmenuje jakkoli a ať by se to dalo pod jakoukoli záminkou, aby jim neubližovali, nic jim násilím neodníмали ani jim jinak nečinili žádné násilí, nýbrž aby se toho všeho pod neprominutelným trestem na těle i na hrdle a pod náhradou všeho, co by tím bylo poškozeno nebo odňato, naprosto zdrželi. Tím se bude každý umět řídit a vystříhat se škody. Dáno v hlavním stanu v Dömitzu dne 30. srpna léta 1627.

A. H. z. F.

Locus sigilli (místo pečeti).

In simili (stejně znějící) pro úřad Schwaan.

100 Pozn. překl. Jde o formulí salvaguardie, nikoli o milost městu: „vyňali a osvobodili“ odpovídá německému *eximieren und befreien*, tedy Güstrow, rezidence meklenburských vévodů, je vyjmut z ubytování a kontribucí a z válečných břemen. Güstrow byl sídelním městem meklenbursko-güstrowských vévodů a Valdštejn ho šetřil zřejmě proto, že odtud jednal se stavy o uznání své vlády. Plné osvobození od kvartýru přitom nevylučuje, že v městě zůstala slabá císařská posádka, která měla zabránit tomu, aby město obsadil Tilly.

č. 36. Vévodovi Janu Albrechtovi Meklenburskému, hlavní stan v Dömitzu, 30. srpna 1627

Naši přátelskou službu a vše, co víc milého a dobrého zmůžeme, napřed. Vysoce urozený kníže, přátelsky milý pane strýče, vyslechli jsme a dobře vyrozuměli, co u nás měli vyřídit vyslanci Vaší Milosti, stateční Heinrich Lewezow na Lunowě a Johann Joachim von Wartensleben na Exteru, a nato jsme jim své smýšlení vyjevili tak, jak to řečení poslové Vaší Milosti podrobněji vylíčí; jsme jí vždy nakloněni ke všem příjemným přátelským úsluhám. Dáno v hlavním stanu v Dömitzu dne 30. srpna 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

Vaší knížecí Milosti k službám ochotný

A. H. z. F.

č. 37. Plukovníku von Arnim, Lauenburg, 2. září 1627¹⁰¹

+

Z Vašeho listu jsem vyrozuměl, co soudíte o vévodovi meklenburském; jsem téhož mínění, nicméně se budeme řídit jeho skutky, a ne jeho slovy. Nepřičiní-li se náležitě o to, aby bylo vojsko z jeho země vyvedeno, bude škoda jeho; ať tedy pomýšlí na to, jak se bránit. Spojil jsem se s panem Tillym a táhneme na krále. Prosím, hleďte, jak byste se Durlašskému¹⁰² dostal na kůži a vypudil ho odtamtud; potřebujete-li víc vojska, pošlete ke mně, dám Vám, kolik si budete přát. S vévodou pomořanským musíte být v dobrém spojení a také mu v každém případě pomáhat, aby mu nepřítel nevpadl do země. Já pak zůstávám

Váš ochotný

A. H. z. F.

Lauenburg, 2. září léta 1627.

P. S. Hleďte všemi prostředky a cestami dosáhnout toho, aby Rostock a Wismar přijaly posádku; můžete tam vložit lidi ze svého vlastního pluku. Zkuste to však zpočátku po dobrém, potom učiňte, co uznáte za nejprospěšnější pro službu Jeho Veličenstva.

č. 38. Vévodovi Adolfo Fridrichovi Meklenburskému, hlavní stan v Lauenburgu, 3. září 1627

Naši přátelskou službu a vše, co víc milého a dobrého zmůžeme, napřed. Vysoce urozený kníže, přátelsky milý pane strýče, dáváme Vaší Milosti přátelsky na vědomí, že jsme z různých míst dostali zprávy, jak by bylo možno nepříteli uškodit a vévodství meklenburské zbavit válečných břemen. Sdělili jsme to proto plukovníku von Arnim a přikázali jsme mu, aby o tom zpravil i Vaší Milost, a nemůže-li se sám uvolnit, aby jí vše potřebné přednesl prostřednictvím svého posla. Žádáme také Vaší Milost, ježto se ústy svých vyslanců nabídl všemožně napomáhat tomu, co slouží Jeho císařskému Veličenstvu, aby toto dílo k blahu svému, své země i obecného dobra pomáhala co nejlépe podpořit a řečenému plukovníkovi byla nápomocna; tím Vaše Milost svou věrnou oddanost Jeho císařskému Veličenstvu osvědčí skutkem. Zůstáváme přitom ochotni a hotovi prokazovat Vaší Milosti příjemné služby. Dáno v hlavním stanu v Lauenburgu dne 3. září léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

Vaší Milosti k službám ochotný

A. H. z. F.

101 Pozn. překl. Výsledek: Markrabě bádensko-durlašský byl hrabětem Šlikem poražen a 27 praporců a 15 kornetů jeho vojska přešlo do císařských služeb (č. 39).

102 Pozn. překl. Jiří Fridrich, markrabě bádensko-durlašský (1573–1638), poražený roku 1622 u Wimpfenu, velel roku 1627 části dánského vojska; koncem září ho hrabě Šlik porazil v Holštýnsku (viz dopis č. 39).

č. 39. Plukovníku von Arnim, Itzehoe, 29. září 1627

+

Oznamuji Vám, že markrabě z Durlachu¹⁰³ byl od hraběte Šlika poražen; 27 praporců a 15 kornetů jezdců z jeho vojska se dalo najmout pod zbraně Jeho Veličenstva. Sám vyvázl s několika jezdci, asi s 2000 koňmi, kteří se ještě nedostali do boje. A protože už v zemi meklenburské nemáte žádného nepřítele, hleďte *in continenti* (neprodleně) vložit císařskou posádku do všech pevných míst vévodů, jízdu, kterou máte u sebe, ubytujte tam v zemi a sám se s pěchotou a dělostřelectvem odeberte sem. Hleďte, abyste do všech pevných míst dostal císařské vojsko; budou-li vévodové dělat sebemenší obtíže, proveďte to násilím a bez jakýchkoli ohledů, však Vy už budete vědět jak. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný

A. H. z. F.

Itzehoe, 29. září léta 1627.

Cito citissime.

č. 40. Témuž, Wilster, 2. října 1627

+

Oznamuji Vám, že jsem požádal Jeho Veličenstvo o dovolení, abych směl, až vojsko potáhne do zimních kvartýrů, odjet asi na tři měsíce domů. Míním to provést do čtyř týdnů, rád bych se však předtím s Vámi sešel a pohovořil si s Vámi o mnoha nutných věcech. Prosím proto, zařídte si své záležitosti tak, abyste se na vyzvání mohl se mnou cestou sejít. Jinak doufám, že od Vás zakrátko uslyším dobrou zprávu, že je nepřítel z ostrova vypuzen. A protože nejvyšší nutnost žádá, abyste se zmocnil všech pevných a uzavřených míst, skutečně se tím řiďte a žádné místo, které je třeba jen obehnáno zdí, ať jsou to města nebo zámky knížat či šlechty, nenechávejte bez posádky, nýbrž obsaďte všechno; mají-li snad ode mne salvu guardii, nic na to nedbejte, a to platí i pro Güstrow a Zvěřín (Schwerin). Přicházím totiž na podivné pikle, a proto musím na všechno bedlivě dohlížet; budete tedy vědět, že máte toto všechno skutečně a neomylně vykonat. Zůstávám

Váš ochotný

A. H. z. F.

Wilster, 2. října 1627.

Cito citissime.

č. 41. Témuž, Wilster, 2. října 1627¹⁰⁴

+

Oznamuji Vám v nejvyšší důvěře a *secreteza* (tajnosti), že pan hrabě Tilly na mně žádal, abych mu zemi meklenburskou přenechal pro jeho kvartýry, což jsem mu zhola odepřel. Jeho úmysl byl ten, že když se tato knížata provinila proti císaři, mohl by jim jeho pán vytrhnout nějaké to pírkó.¹⁰⁵ Míním tedy, protože máte víc jízdy, než je třeba, abyste ihned položil vojsko do všech uzavřených míst, ať už jezdcé

103 Pozn. překl. Markrabě z Durlachu je Georg Friedrich Bádensko-Durlašský (1573–1638). Po bitvě u Wimpfenu (6. května 1622) odstoupil vládu synovi a roku 1627 sloužil Kristiánu IV. jako velitel dánského sboru; tu bitvu nelze s touto událostí směšovat. Hrabě Šlik je Jindřich Šlik, tehdy císařský polní maršál: po pádu Kožle ho Valdštejn 14. července poslal za dánskou jízdu, v srpnu vedl jízdu do Braniborska a v září v Holštýnsku svíral markraběte u Poelu a 14. září napadl jeho postavení u Oldenburgu. Markrabě unikl. Číslo 27 praporců a 15 kornetů, které se daly najmout pod císařské zbraně, jsou údaje listu; praporec je pěší rota, kornet jízdní.

104 Pozn. překl. Výsledek: Tilly Meklenburska pro kvartýry nedostal; Valdštejn Arnima ujišťuje, že zemi drží císařské, nikoli bavorské vojsko (č. 45), a Tilly odtáhl do území brémského (viz úvod kapitoly).

105 Pozn. překl. Tillyho pánem je Maxmilián Bavorský, hlava Katolické ligy; „vytrhnout pírkó“ tu znamená urvat pro něho kus země meklenburských vévodů.

nebo pěší, jen aby tam nějaký kvartýr byl; zahrnutý jsou v tom i Zvěřín a Güstrow, bez ohledu na to, že mají ode mne salvu guardii. Nemusíte tam klást mnoho, ale přece něco do každého podle povahy místa; neboť až uvidí, že kvartýry jsou již zabrány, přejde ho chuť žádat tam o další. Prosím, neztrácejte tím čas, nýbrž hleďte to provést *incontinenti*, a protože nejspíše můžete postrádat jízdu, můžete k tomu užít jí. Prosím také, vyptejte se bedlivě, jak se ti páni chovali, abych to věděl před svým odjezdem. Já pak zůstávám

Váš ochotný

A. H. z. F.

Wilster, 2. října léta 1627.

č. 42. Témuž, polní ležení u Rendsburgu, 3. října 1627

+

Psal jsem Vám v těchto dnech, abyste obsadil pevná místa v zemi meklenburské, ubytoval jízdu a s pěchotou se odebral ke mně. Nyní míním, že už není třeba, abyste s pěchotou přicházel, nýbrž abyste zůstal tam a dával dobrý pozor, aby se nepřítel zase někde o něco nepokusil a nezmocnil se nějakého postavení. Zastavíte tedy pro tentokrát svou cestu sem a zdržíte se až do dalšího rozkazu v zemi meklenburské. Oznamte mi také, zda Colloredo¹⁰⁶ odňal španělskému rytmistrovi rotu a zda se řečený rytmistr snad ještě zdržuje u téhož pluku. Já pak zůstávám

Váš ochotný

A. H. z. F.

Polní ležení u Rendsburgu, 3. října léta 1627.

č. 43. Témuž, polní ležení u Rendsburgu, 5. října 1627

Urozený a statečný, zvláště milý pane plukovníku.

Dostali jsme hodnověrnou zprávu, že jeden kornet prohnal přes Löcknitz násilím a bez předložení jakéhokoli pasu sto ovcí a devět kusů hovězího dobytka náležejících rytmistru Rauschendorffovi. Protože jsme to však přísně zakázali a takovou zvůli nikterak nehodláme trpět, odejmete řečenému rytmistrovi ihned a bez jakýchkoli ohledů nejen rotu, nýbrž ho také *in continenti* odstraníte od armády a budete dbát o to, aby to bylo neomylně provedeno. Dáno v polním ležení u Rendsburgu dne 5. října léta 1627.

A. H. z. F.

č. 44. Témuž, polní ležení u Rendsburgu, 8. října 1627

Urozený a statečný, zvláště milý pane plukovníku.

Jeho Milost markrabě Zikmund Braniborský nás požádal, abychom k rozsouzení věci proti jistému rytmistrovi, Friedrichu von Boyen, vyslali dva nebo tři válečné důstojníky. Ustanovíte k tomu tedy někoho a dáte ho Jeho Milosti na její žádost k dispozici. Dáno v polním ležení u Rendsburgu dne 8. října léta 1627.

A. H. z. F.

106 Pozn. překl. Colloredo je Rudolf hrabě z Colloreda (2. listopadu 1585 České Budějovice – 24. února 1657 Praha), v době listu císařský plukovník pěšího pluku. Vlastní pluk dostal v říjnu 1619, 26. října 1624 získal spolu s bratry Jeronýmem a Leliem říšský hraběcí stav a v červnu 1625 znovu pěší pluk, který vydržel do roku 1648. Roku 1626 ho Valdštejn poslal k Tillymu a káral ho za špatnou kázeň; roku 1627 táhl do Horního Slezska proti Bethlenovi, pak proti Dánům do Meklenburska a Jutska a v říjnu se stal vrchním velitelem na Moravě a ve Slezsku. Polním maršálem byl až od 1. února 1634. „Odňal rotu“ znamená, že rytmistra zbavil velení roty, rotu reformoval nebo ji převedl pod jiného; Valdštejn se ptá, zda rytmistr u pluku ještě zůstal, tedy zda tam není jako soukromá osoba nebo důstojník bez velení. Rytmistr jméno v listu nemá.

č. 45. Témuž, Rendsburg, 9. října 1627

+

Dnes jsem od Vás dostal čtyři různé listy. Co se týče toho, že se pan hrabě Tilly nemá ubytovat v zemi meklenburské, nemusíte se toho obávat, neboť tu zemi obsadilo vojsko císařské, a ne bavorské; dohodněte se proto s nimi o zimních kvartýrech. Jízdu od Vás odvolat nemohu, spíše Vám jí mohu poslat víc, neboť zde nemám prostředky, abych tolik jízdy uživil.

Že s Rostockými postupujete šetrně, slyším ze srdce rád. Důvody, proč tam zatím nekladete vojsko, jsou závažné, a proto ponechávám vše na Vás; hleďte jen, abychom od nich dostali jistou peněžitou kontribuci. Žádal jsem sice, abyste přišel sem, ale nyní shledávám, že to není třeba; zůstanete tedy tam a budete hledět, jak rozprášit *reliquias* (zbytky) nepřítele. Právě teď jsem také dostal list od krále polského, který mi oznamuje mír se Švédskem. Prosím, mějte bedlivě na očích Švéda, neboť je to nebezpečný host; soudím, že pokusí-li se o něco, učiní to u zálivu Frisches Haff¹⁰⁷ a půjde na Odru. Dopisujte si pilně s vévodou pomořanským. Já pak zůstávám

Váš ochotný

A. H. z. F.

Rendsburg, 9. října léta 1627.

P. S. Prosím, zaznamenávejte si pilně všechny kousky, které starší vévoda meklenburský provedl, neboť vidím, že nechce dělat dobrotu. Bylo by dobře poslat do Prus a naverbovat tam nováčky z králova vojska, které bude propouštět.

č. 46. Témuž, Rendsburg, 9. října 1627

+

Tento přiložený list pošlete hraběti Nagarolovi¹⁰⁸ do Velkého Hlohova. Plukovníku Aldringenovi jsem poručil, aby Vám dal v Dömitzu vydat 100 centnýřů prachu. Král polský mi také píše, že byl uzavřen mír, a posílá mi zpátky holštýnský pluk; poručím vévodovi, aby táhl k Vám a řídil se Vašimi rozkazy, neboť se obávám, že se Švéd vyloží u Vás v zemi meklenburské nebo v Pomořansku v zálivu Frisches Haff a půjde na Odru. Musíme se proto zabezpečit na všech stranách. Prosím Vás ještě jednou co nejsnažněji, dávejte bedlivý pozor na počínání staršího vévody meklenburského a podávejte mi zprávy, neboť si dobře zasloužil, aby byl potrestán. Já pak zůstávám

Váš ochotný

A. H. z. F.

Rendsburg, 9. října léta 1627.

č. 47. Úmluva o vydání města Wismaru, Wismar, 10. října 1627

Punktace a články, podle nichž byl mezi nejjasnějším, vysoce urozeným knížetem a pánem, panem Adolfem Fridrichem, vévodou meklenburským, knížetem vendským, hrabětem zvěřínským, pánem zemí Rostock a Stargard, a blahorodým, statečným a pevným Hansem Georgem von Arnim, Jeho římského císařského, též uherského a českého královského Veličenstva válečným radou a ustanoveným plukovníkem jízdy i pěchoty, dědičně usedlým na Boitzenburgu, sjednána a sepsána úmluva a narovnání o přijetí císařské posádky do města Wismaru atd.

107 Pozn. překl. Podle souvislosti (Pomořansko, Odra) míní Valdštejn nejspíše Štětínský záliv při ústí Odry, nikoli Viselský záliv v Prusích, jemuž jméno Frisches Haff jinak náleží.

108 Pozn. překl. V tisku stojí „Nagarol“, což je chybné čtení; ve fraktuře je tu Nogarola, veronský rod ve službách Habsburků. Který hrabě Nogarola byl roku 1627 ve Velkém Hlohově, list neříká a jmenný seznam to nepotvrzuje, křestní jméno proto neuvádíme. Velký Hlohov je Groß-Glogau, dnes Głogów ve Slezsku; přiložený list se má poslat tam, nikoli do Valdštejnova hlavního stanu. Vévodou hlohovským se Valdštejn stal až roku 1632, takže roku 1627 město ještě nebylo jeho knížectvím. Totéž jméno je i v dalších listech (č. 73 a násl.).

Předně a za prvé Jeho výše jmenovaná knížecí Milost, jakož i purkmistr a rada ve Wismaru spolu s celou obcí téhož města po vykonaných jednáních dobrovolně svolili a dovolili, aby do města bylo položeno tisíc mužů pěchoty z císařského vojska a aby byli vydržováni tak, jak se o tom bude s řečeným panem plukovníkem ujednáno, avšak s výhradou, že toto přijetí posádky nemá být nikterak na újmu ani na škodu Jeho knížecí Milosti v jejích regáliích, výsostech a právech, jež má lénem od Jeho římského císařského Veličenstva, ani městu v jeho privilegiích, jurisdikci a ve všem, co jinak náleží k městské správě; dále že tato posádka, ježto ji Jeho knížecí Milost a město přijaly nejponíženěji z věrné oddanosti k Jeho císařskému Veličenstvu, nemá být měněna ani rozmnožována a že má být, ne-li dříve, tedy alespoň tehdy, až bude uzavřen mír s králem dánským nebo až válka vzniklá v těchto končinách jinak utichne, zase bez jakéhokoli obtěžování, ukládání břemen či plenění vyvedena a že Jeho knížecí Milost, město i všichni jeho obyvatelé mají být nadále jako dosud ponecháni svobodně a bezpečně při všem, co jim náleží, bez úhony a bez rušení.

2. Za druhé nemá být po dobu ubytování vojska v kostelích a školách prováděna žádná změna v náboženství ani v obřadech, nýbrž náboženské zřízení a v něm ustanovení služebníci církevní i školní mají být ponecháni bez obtěžování v tom stavu, v jakém jich Jeho knížecí Milost a město nyní pokojně užívají a jak je ustanovili.
3. Za třetí, co se týče jurisdikce a soudní pravomoci ve městě, mají purkmistr a rada, žaluje-li měšťan jiného měšťana, o tom jako dosud bez překážky rozhodovat a soudit; stejně tak se má postupovat, pohnal-li by voják měšťana. Měl-li by však měšťan žalovat vojáka, má se tak stát před plukovníkem velícím ve městě nebo před tím, kdo by velel na jeho místě, a tento plukovník či velitel má držet přísnou spravedlnost, provinilce vážně trestat a vše tak řídit a pořádat, aby měšťanstvo ve dne i v noci zůstalo v bezpečí a nerušeno a mohlo si hledět svého.
4. Za čtvrté, co se týče plavby a munice, která by se při městě nacházela, nemá být plavbě bráněno a lodi i čluny mají být ponechány měšťanům; kdyby jich však pan plukovník musel užít ke službám Jeho císařského Veličenstva, mají být vydány, škoda, která by na nich mohla být způsobena, však nahrazena; munice a děla nemají být městu odňaty, nýbrž mají zůstat v jeho opatrování, a měšťanstvo nemá být odzbrojeno.
5. O zavírání bran bylo za páté ujednáno, že klíče mají být rozděleny a jeden ponechán plukovníkovi ležícímu ve městě, druhý však městu.
6. Za šesté má Jeho knížecí Milost být a zůstat bez překážky volný vjezd, výjezd i průjezd do města a z města.
7. Za sedmé nemají být markytáni a neužitečná čeládka, jako pacholci a nevěstky, do města přiváděni ani tam napříště připouštění.
8. Za osmé a poslední se řečený pan plukovník zavázal, že k této uzavřené úmluvě a narovnání do několika dní opatří a vydá konfirmaci a ratifikaci nejjasnějšího, vysoce urozeného knížete a pána, pana Albrechta, vévody frýdlantského atd., Jeho římského císařského, též uherského a českého královského Veličenstva válečného rady, komořího, plukovníka pražského a generála nad jeho armádou atd. Na doklad toho byla tato smlouva podepsána Jeho knížecí Milostí a řečeným panem plukovníkem a purkmistry a radou zpečetěna sekretní pečeti jejich města. Dáno ve Wismaru 10. října léta 1627.

Locus sigilli. Adolf Fridrich, vévoda meklenburský.

Locus sigilli. Hans Georg von Arnim.

Locus sigilli.

č. 48. Vévodovi Janu Albrechtovi Meklenburskému, polní ležení u Rendsburgu, 15. října 1627

Naši přátelskou službu a vše, co víc milého a dobrého zmůžeme, napřed. Důstojný, vysoce urozený kníže, přátelsky milý pane strýče, vlastnoruční přípis Vaší Milosti ze 17. září jsme v pořádku obdrželi

a rádi bychom na něj také vlastní rukou odpověděli; protože to však pro mnoho zaměstnání učinit nemůžeme, doufáme, že nás Vaše Milost bude mít proto za omluvena. Ujišťujeme však naproti tomu Vaši Milost, že si dáme záležet na tom, aby Vaše země byla pokud možno ušetřena a byl na ni brán ohled. To jsme Vaši Milosti chtěli na přátelskou odpověď oznámit a zůstáváme Vám přitom k prokazování příjemných služeb vždy ochotni a hotovi. Dáno v polním ležení u Rendsburgu 15. října léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

Vaši Milosti k službám ochotný A. H. z. F.

č. 49. Plukovníku von Arnim, Capittul, 22. října 1627

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

ačkoli jsme se nedomnívali, že by ony dva pluky mohly být ubytovány v Braniborské marce, přece, poněvadž to pokládáte za radno, posíláme je do Marky do kvartýrů. Proto budete s generálním wachtmeisterem jízdy Jeho císařského Veličenstva, panem Lorenzem del Maestro¹⁰⁹, pilně korespondovat, aby řečené pluky mohly být umístěny. Co jinak řečenému del Maestrovi poroučíme, to obšírněji vyrozumíte z přiloženého opisu.

Dáno v Capittul¹¹⁰ 22. října léta 1627.

A. H. z. F.

+

P. S. Desfoursovi jezdci dělají jménu svého plukovníka čest a pilně je naplňují;¹¹¹ prosím, hleďte, aby do kvartýrů táhli v pořádku a neplenili. Musíte napřed o tom, jak do kvartýrů potáhnou, sám všechno pečlivě vyjednat s Lorenzem del Maestro.

č. 50. Generálnímu wachtmeisteru jízdy Lorenzu del Maestro, Capittul, 22. října 1627

Ježto toho nevyhnutelná velká potřeba žádá, aby ještě dva pluky, které nemohou mít vydržování v Pomořansku a Meklenbursku, byly ubytovány v Braniborské marce, budete s plukovníkem Arnimem udržovat dobrou korespondenci a dbát o to, aby tyto pluky byly tam v Marce umístěny. A poněvadž Farensbachův¹¹² pluk má rozlehlé kvartýry, má vyklidit hrabství Ruppín a stěsnat se; Desfoursův pluk

109 Pozn. překl. Lorenzo del Maestro, generální wachtmeister jízdy; křestní jméno a hodnost uvádíme podle listu (č. 50 ho tak označuje v nadpisu; č. 49 žádá, aby s ním adresát napřed smluvil pochod do kvartýrů). Další životopis k roku 1627 neznáme.

110 Místo je neznámé. — Pozn. překl. Nejspíš Kopidlno (Valdštejn tak místo píše). Datum „22. října“ je v obou dopisech (č. 49 a 50) pravděpodobně chybné čtení či přepis: kancelář zaměňovala zkratky 8bris, 9bris, 10bris a Xbris (říjen až prosinec), takže je možné, že jde o 22. prosince. V říjnu 1627 byl Valdštejn v severním Německu, v Kopidlně až v prosinci (podle vlastnoručních listů). Záhlaví jsme neměnili, dokud to nepotvrdí tisk; bez rukopisu to nelze rozhodnout.

111 Pozn. překl. Slovní hříčka: jezdci plukovníka Desfourse (v originále „furische“, na tomto místě vytištěno „turische“) – latinské *fur* znamená zloděj. Desfoursovi jezdci jsou jízda Mikuláše Des Fours. Podle Wredeho vznikl arkebuzířský pluk Des Fours až patentem z 26. května 1628, držitelem byl nejprve plukovník Hydou a roku 1632 jej Des Fours přeměnil na kyrysnický; v říjnu 1627 tedy list mluví o jezdce vedené jeho jménem, rotu nebo sbor před patentem. Prosba, aby táhli do kvartýrů v pořádku, se týká zimního ubytování. Mikuláš Des Fours de Mont et Athienville se narodil asi roku 1588 v Lotrinsku (rok je odhad Biografického slovníku českých zemí, nikoli matriční údaj) a zemřel 5. prosince 1661 na Hrubém Rohozci. Od počátku války sloužil jako poručík lotrinského rejtarského pluku, 9. listopadu 1618 byl zajat u Lomnice nad Lužnicí. Roku 1625 byl plukovníkem u Valdštejna, který ho pro plenění nazval morem. Roku 1628 dostal lénem Hrubý Rohozec a Malou Skálu, roku 1629 se stal říšským svobodným pánem, roku 1632 generálwachtmistrem, roku 1634 podmaršálkem a říšským hrabětem a roku 1638 získal český inkolát.

112 Pozn. překl. Farensbach je Wolmar von Fahrensbach, také Georg Wolmar nebo Vladimír Volmar Farensbach (9. února 1586 Neuenburg v Kuronsku – květen 1633), livonský šlechtic, nikoli stálý Valdštejnův plukovník; je to týž muž v listech z celého roku 1627. Sloužil Polsku, roku 1620 byl u Cecory raněn a zajat. Slezský kvartýr: na přelomu let 1626 a 1627 dostal znovu císařský pěší pluk a táhl do Slezska; kvartýr měl v Pszczyně (Pless), kde vymohl kontribuci téměř 20 000 tolarů, a v Bytomi, kde jeho lidé leželi několik týdnů v lednu, vzal 700 tolarů. Dne 1. února 1627 byl pszczynský zámek vzat útokem a jeho tažení se přetrhlo. Švédské jednání je věc jiná: roku 1626 jednal se Švédy a z té doby pochází návrh, který se v listech připomíná (viz č. 56, 76 a 85). Roku 1628 přešel v Elblágu ke Gustavu Adolfovi.

pak bude moci ležet vedle pluku hraběte Montecuccoliho v Nové marce; ten druhý však hleďte umístit, jak sám uznáte. Dáno v Capittul 22. října léta 1627.

A. H. z. F.

č. 51. Plukovníku von Arnim, Itzehoe, 26. října 1627

Vysoce urozený, zvláště milý pane plukovníku,

poněvadž jsme generálnímu kvartýrmistru Jeho císařského Veličenstva Johannu Baptistovi hraběti Rivarovi a polnímu válečnému sekretáři Johannu Friedrichu Vischerovi povolili u všech pluků jízdních i pěších po jednom kvartýru, učiníte u pluku Vám podřízeného opatření, aby každému z nich byl vykázán a zajištěn vhodný kvartýr, jehož by mohli užívat. Dáno v hlavním stanu v Itzehoe 26. října léta 1627.

A. H. z. F.

č. 52. Témuž, Itzehoe, 28. října 1627

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

oznamujeme Vám, že jsme se s jistotou dozvěděli, že v obou městech, Wismaru i Rostocku, je velké množství obilí. Proto budete dbát o to, aby je nikam nevydávala, nýbrž všechno podržela, aby císařská armáda v létě netrpěla nouzí. Dáno v hlavním stanu v Itzehoe 28. října léta 1627.

A. H. z. F.

č. 53. Témuž, Elmshorn, 30. října 1627

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

z přiloženého opisu psaní pana hraběte Šlika¹¹³ obšírněji vyrozumíte, kterak na konci Jutska odzbrojil osmadvacet rot nepřátelské jízdy a zmocnil se celé té země, což jsme Vám nechtěli opomenout sdělit. Dáno v hlavním stanu v Elmshornu třicátého dne října léta 1627.

A. H. z. F.

č. 54. Témuž, Frankfurt, 2. listopadu 1627¹¹⁴

+

Nepochybuji, že Vás došla všechna má psaní, která jsem Vám cestou napsal; budete tedy vědět, jak tomu všemu dostát. Jinak bych rád od Vás měl zprávu, zda jste se už zmocnil zámku Poel;¹¹⁵ prosím, hleďte tam všemožně dostat císařskou posádku. Chtěl jsem Vám také oznámit, že by se mohlo přihodit, že v krátkosti bude v zemi meklenburské provedena změna (*mutacion*),¹¹⁶ a proto by pak země musela být vojska zbavena. Hleďte, jak kvartýry stěsnáte, neboť potom by v ní nezůstalo víc vojska, než kolik by bylo třeba k obsazení námořních přístavů, a také jeden praporec v Dömitzu a něco na zámku a ostrově Poel. Prosím také, hleďte si dobře zajistit Rostock a rovněž Wismar a podejte mi co nejdříve zprávu. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Frankfurt 2. listopadu léta 1627.

¹¹³ Pozn. překl. V originále „Graven Schlewisch“; míněn je nejspíš císařský polní maršálek Jindřich Šlik, jemuž se v říjnu 1627 v severním Jutsku vzdala dánská jízda (neověřeno).

¹¹⁴ Pozn. překl. Výsledek: Poel byl obsazen kapitulací z 21. listopadu 1627, kterou podepsal vévoda Adolf Fridrich a plukovník Hebron (č. 78); do zámku byla vložena císařská posádka (č. 100).

¹¹⁵ Pozn. překl. Ostrov Poel ve Wismarské zátocě s opevněným vévodským zámkem.

¹¹⁶ Pozn. překl. Narážka na chystané sesazení meklenburských vévodů; jejich zemi dostal počátkem roku 1628 od císaře Valdštejn.

č. 55. Témuž, Frankfurt, 2. listopadu 1627

+

Dnes jsem sem dorazil a našel jsem tu Lorenza del Maestro s vojskem ze Slezska a z Moravy; nyní je rozděluji do zimních kvartýrů. Dáte tedy 1000 koním plukovníka Hebrona a 1200 koním Montecuccoliho rozkaz, aby *incontinenti* (neprodleně) táhli do Nové marky a tam se ubytovali. Musejí *incontinenti* poslat z každého pluku jednoho důstojníka sem k Lorenzu del Maestro, aby jim vykázal kvartýr a nařídil, jak v něm mají být udržováni. Pluk plukovníka Balanta posílám Vám, a také 6 nebo 7 praporců ze svého pluku. Plukovník Balant je poněkud špatný na nohy, ale dobrý voják; hleďte tedy, abyste ho umístil na jednom nebo více místech, kde bude moci zůstat a nebude se muset trmácet mnohým pochodováním sem a tam. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Frankfurt 2. listopadu léta 1627.

č. 56. Témuž, Frankfurt, 2. listopadu 1627

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, co Vám píše říšský kancléř ze Švédska,¹¹⁷ i co mu zamýšlíte odpovědět. Ta odpověď se mi nezdá špatná: že se má Švéd udržovat v naději, aby se nespojil s Dánem. Co se týče toho, že si naříká, že císař letos poslal králi polskému jeden pluk, nemá věru příčiny si na to naříkat, neboť král polský si ten pluk sám zaplatil; nadto také císaři nejednou, kdykoli žádal polskou jízdu, takovou poslal. K tomu plukovník Farensbach Loni¹¹⁸ oznámil, že by král chtěl s císařem a domem rakouským vejít v důvěrnou korespondenci, ale dál o tom nebylo nic oznámeno. Chce-li nyní král švédský dát s císařem o něčem jednat, budiž ujištěn, že císař vše, co ujedná, pevně dodrží a zachová. Co u Vás přednesl podplukovník Götris, to mi co nejdříve sdělte; bude-li se chtít dále o něčem jednat, nechci to odmítat; můžete to tedy uvést v chod. Co se týče tažení do Prus, mám různé pochybnosti: za prvé toto jednání, které hleďte všemožně uvést v chod; za druhé, že bych se tam bez císařova svolení nerad o něco pokoušel, neboť bych proti nám popudil nejen Švéda, nýbrž i Poláky, neboť ti jsou králi nepřátelští a mnoho se jich věší na stranu Švédovu; za třetí nevím, jak horlivě by se té věci ujal kurfiřt; a na závěr: nejsme ještě hotovi s Dánem, a měli bychom teprve začínat nové pletky se Švédskem a Polskem? Kdyby se Švéd a Poláci, kteří jsou proti králi – a to jsou v království skoro všichni –, spolu spojili a vzali si na pomoc Bethlena a Turka, mohli by nám dát co dělat. Budete s tím tedy zacházet opatrně. Těch 15 praporců pěchoty, které mají být poslány králi polskému, držte v pohotovosti; to jest 5 z mého pluku, 5 ze starosaského a 5 z pluku plukovníka Tiefenbacha¹¹⁹. Jinak hleďte, abyste se v Pomořansku zmocnil všech námořních přístavů, opevnil je a dobře obsadil, a především ostrova Rujány. Co se týče švédských lodí, prosím, neztrácejte čas, nýbrž dejte je ihned spálit; neboť až dosud jsme s ním neuzavřeli žádný spolek a každý říká, že rád vodí lidi za nos. Lodí přece nepotřebuje, chce-li jen bránit své království; chce-li však k nám, pak mu mají být právě proto spáleny, neboť my ho u nás nepotřebujeme. Proto prosím, neztrácejte čas a nešetřete penězi; a také si dejte záležet na tom, jak s námi povede další jednání; potom se ukáže všechno, co ten či onen má za lubem. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

117 Pozn. překl. Axel Oxenstierna (1583–1654), švédský říšský kancléř.

118 Pozn. překl. „Loni“ je návrh z roku 1626, který zprostředkoval Farensbach a který Valdštejn v listech Arnimovi opakuje, mimo jiné v č. 85 z 26. listopadu 1627 (viz poznámku u č. 50). Nejde o nový plán z roku listu a s Farensbachovým slezským kvartýrem na počátku roku 1627 nesouvisí.

119 Pozn. překl. Starosaský pluk je čtení *Altsächsisch*, starý saský pluk v císařské službě; saské kurfiřtské vojsko to není. Držitele ani patent k roku 1627 se nepodařilo zjistit (viz též poznámku u č. 74). Tiefenbach je Rudolf z Tiefenbachu, také Tieffenbach nebo Teuffenbach (26. listopadu 1582 Štýrský Hradec – 4. března 1653 Praha), svobodný pán, od roku 1613 dvorský válečný rada. Roku 1619 se stal generalwachtmistrem pod Buquoyem, na Bílé hoře vedl první sled císařského vojska, po Buquoyově smrti 1621 převzal velení v Uhrách a roku 1623 přestoupil ke katolictví. V listech z roku 1627 je plukovník a držitel pěšího pluku; polním maršálem se stal až roku 1631 a téhož roku službu složil. Po Valdštejnově smrti dostal roku 1634 Jičín. Pět praporců je pět rot jeho pěšího pluku, nikoli on sám v poli.

Frankfurt 2. listopadu léta 1627.

č. 57. Témuž, Elmshorn, 3. listopadu 1627

+

Poněvadž Rostočtí mají dávat vydržování na jeden pluk pěchoty a tisíc koní, má plukovník Arnim z řečených peněz vydržovat svůj pluk pěchoty. Co se však týče vydržování na oněch tisíc koní, mám za to, že – poněvadž těch 1000 koní může být vydržováno jinde – má se oněch 20 000 zl. měsíčně vynaložit tímto způsobem: mně na můj měsíční deputát každý měsíc 6 000 zl.; plukovníku Arnimovi povolují, protože tam vojsku velí a musí nést velké útraty, aby si z toho každý měsíc bral 3 000 zl.; zbývajících 11 000 zl. má držet pohromadě, neboť za ně chci dát nakoupit obilí a munici. Říšské tolary má přijímat i vydávat po půldruhé zlatém rýnském. Dáno v Elmshornu 3. listopadu léta 1627.¹²⁰

A. H. z. F.

č. 58. Témuž, Pinneberg, 3. listopadu 1627

Ustanovenému plukovníku Jeho římského císařského Veličenstva, panu Hansi Georgu von Arnim, se tímto oznamuje, aby jízdu pana z Pernštejna, plukovníka Hebrona a plukovníka Colloreda dal co nejdříve vytáhnout do Nové marky; a poněvadž tomu vojsku má velet pan z Pernštejna, pošle ho ihned napřed k nám, aby se k nám cestou do Frankfurtu nad Odrou, kam se ubíráme, připojil a my s ním mohli vše umluvit, aby se každý neubytovával po své libosti a zemi Jeho Milosti pana kurfiřta braniborského tím nebyla způsobena nesnáz. Dáno v hlavním stanu v Pinnebergu 3. listopadu 1627.

A. H. z. F.

č. 59. Témuž, Pinneberg, 4. listopadu 1627

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

tímto k Vám vypravujeme podplukovníka Bindhaufa; dáte mu tedy s sebou další instrukci k Jeho Milosti vévodovi pomoránskému. A poněvadž hodláme dát všechny praporce a kornety ukořistěné nepříteli najednou odvézt Jeho královskému Veličenstvu, pošlete nám ony čtyři praporce po panu z Pernštejna. Dáno v hlavním stanu v Pinnebergu 4. listopadu léta 1627.

A. H. z. F.

č. 60. Témuž, Wandsbek, 6. listopadu 1627¹²¹

+

Z příloh vyrozumíte, co mi píše král polský a vévoda pomoránský. Králi polskému musím těch 4000 mužů poslat; mezi nimi je míněn holštýnský pluk. Učiníte tedy takové opatření, aby na spěšnou královu žádost mohl oněch 4000 mužů z vojska Vám podřízeného *incontinenti* dostat. Vévodovi pomoránskému dávám strohou odpověď: ať hledí jednat tak, aby se z toho mohl zodpovídat před Jeho Veličenstvem a říší, neboť průchod mi dosud neodepřel ani jediný kurfiřt říše. Ostatně se odvolávám na Bindhaufovo ústní vyřízení. Hleďte tedy neztrácet čas, nýbrž zmocnit se všech nejpřednějších míst (*posti*), neboť o vévodových radech se mi zdá, že nemají za lubem mnoho dobrého. Posílám z Desfoursových jezdců 3 roty a z pluku markýze de Bosi jednu do Holštýnska; budete tedy mít o to méně rot k ubytování. Poněvadž však tyto 4 roty budou mít vydržování z toho, co bylo určeno pro několik mých lidí, dáte

120 Úmysl, s nímž Valdštejn datuje dva vlastnoruční dopisy, jeden z Frankfurtu 2. listopadu, druhý z Elmshornu 3. listopadu, nezdá se být jiný, než že chce vzbudit víru, že létá v kouzelném plášti. Takové nemožnosti se v údajích času a místa v jeho dopisech vyskytují častěji. Pozn. překl. Dopisy č. 54–56, datované z Frankfurtu 2. listopadu, obsahem zapadají k dopisům z 20. a 21. listopadu (č. 75 a 76); spíše než o Valdštejnův úmysl jde nejspíš o chybně čtené či zapsané datum (neověřeno).

121 Pozn. překl. Výsledek: Oddíl pro polského krále se nevypravil. Hrabě Nagarol, jehož pluk byl určen, zemřel (č. 73), určení se několikrát měnilo (č. 74, 81, 82) a 26. listopadu Valdštejn píše, že král polský žádné vojsko žádat nebude (č. 85).

těmto lidem takové vydržování vyplácet v Pomořansku z toho, z čeho měly být vydržovány tyto 4 roty, které tam nyní už nepříjdou. Jinak nyní táhnu přímou cestou do Frankfurtu a odtud do Frýdlantu a zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Wandsbek 6. listopadu léta 1627.

č. 61. Témuž, Trittau, 6. listopadu 1627

+

V předešlém psaní jsem Vám napsal, že králi polskému pošlu žádaných 4000 mužů, neoznámil jsem však, jakého vojska k tomu chci užít. Mám tedy za to, že nejzpůsobilejší k tomu bude pluk hraběte Nagarola, který má 11 praporců, a chci k němu připojit 3 praporce ze svého, které teprve přicházejí ze Slezska. Králi napíši, že máte ode mne rozkaz poslat mu na jeho žádost oněch 4000 mužů. A poněvadž tak bude v Pomořansku k ubytování zase o 4000 mužů méně, prosím, hleďte všemožně, aby kontribuce, kterou budou dávat Stralsundští a Štětínští, byla přiřazena ke generální kontribuci, jíž užijete k vystrojení několika lodí, též na potřeby proviantu a dělostřelectva nebo jinak, nač toho nouze bude žádat. Města však musejí i sama za sebe vystrojit válečné lodi, neboť bych byl napřesrok rád silný na moři. Ostatně chceme všechno ponechat při naší úmluvě. Lamichan (?) je tu s mladým princem anhaltským, ale ještě u mne nebyli, a tak nemohu vědět, co přinášejí. Pokračujte v řečených věcech, neboť nyní je pravý čas. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Trittau 6. listopadu léta 1627.

P. S. Kontribuci z Rostocku na pluk pěchoty si ponechte pro svůj pluk; tu na 1000 koní přiřazte ke generální kontribuci. Wismarští mají vydržovat 3000 mužů; třetinu z toho dejte plukovníku Hebronovi na jeho 1000 mužů, kteří tam leží; dvě třetiny přiřazte rovněž ke generální kontribuci.

č. 62. Témuž, Wittenburg, 9. listopadu 1627

+

Z mého předešlého psaní jste vyrozuměl, že jsem spokojen s tím, aby vévoda holštýnský se svým plukem pěchoty ležel na ostrově Rujáně. Jsem stále toho mínění a mám za to, že byste k tomu všemu měl tam položit ještě jeden silný pluk jízdy, neboť to je nejlepší místo v celém Pomořansku; kdyby tam totiž nebylo položeno dost vojska, nebudou je moci uživit ostatní místa v Pomořansku a vojsko tím bude trpět. Musíte také hledět, aby neztráceli čas a na všech místech se pilně opevňovali, neboť na jaře tam nebudou moci zůstat nenapadeni. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Wittenburg 9. listopadu léta 1627.

č. 63. Témuž, Wittenburg, 10. listopadu 1627

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

poněvadž plukovník Octavio Piccolomini povede do Pomořanska čtyři roty naší tělesné gardy a tam je ubytuje, totiž dvě stě kopiníků, sto padesát jízdních arkebuzírů, dvě stě Chorvatů a sto padesát dragounů, dbejte o to, aby byly dobře umístěny, aby v létě mohly tím lépe vytáhnout do pole. Plukovníku Piccolominimu však, jemuž náleží oněch dvě stě kopiníků, a jeho důstojníkům opatříte dvojnásobné vydržování, než jaké jinak má kapitán nad sto koňmi; víte, jak to správně učinit. Dáno ve Wittenburgu 10. listopadu léta 1627.

A. H. z. F.

+

P. S. Prosím, umístěte ho dobře.

č. 64. Vévodovi Janu Albrechtovi Meklenburskému, Wittenburg, 10. listopadu 1627

Naši přátelskou službu a vše, co víc milého a dobrého zmůžeme, napřed. Důstojný, vysoce urozený kníže, přátelsky milý pane strýče, psaní Vaší Milosti nám bylo řádně doručeno a obšírněji jsme z něho vyrozuměli, nač si Vaše Milost stěžuje, totiž že Vaše země a lidé po nějaký čas mnoho vytrpěli od nepřítelů i od císařského vojska; máme proto také s Vaší Milostí soustrast. Můžete však sám dobře uvážit, že není možné Vaši zemi ušetřit, zvláště když není kde jinde takové množství vojska ubytovat. Proto si Vaše Milost nedá být proti myslí to, na čem závisí obecné dobro, a podvolí se tomu, co je slušné. Že však Vaše Milost byla u nás zlými lidmi očerněna, o tom jste byl nesprávně zpraven. Zůstáváme Vaší Milosti k prokazování příjemných služeb ochotni. Dáno ve Wittenburgu 10. listopadu léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

Vaší Milosti k službám ochotný A. H. z. F.

č. 65. Plukovníku von Arnim, Wittenburg, 11. listopadu 1627

+

V těchto dnech jsem Vám poslal seznam několika osob z mých lidí, které mají mít vydržování v Pomořansku; ostatní Vám posílám na tomto soupisu. Prosím, vybírejte za ně týdně peníze a ponechávejte je u sebe, neboť všechny své lidi, koně i vozy беру domů; tam jim budu muset dávat vydržování ze svých peněz, a potom si to dám odtud zase zaplatit. Prosím, zařídte to co nejlépe, jak jen lze, a ponechte u sebe všechny peníze, jak ty z Rostocku, které připadají na mou osobu, tak i to, co se dává na tyto lidi. A zůstávám tímto

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Wittenburg 11. listopadu léta 1627.

P. S. Toto vydržování se musí dávat z Pomořanska, poněvadž Nagarolův pluk a také 3 praporce z mého a dále tři roty Desfoursovy, tři Coroniniho i se štábem a jedna markýze de Bosi z Pomořanska odcházejí.

č. 66. Témuž, Wittenburg, 11. listopadu 1627

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

tímto Vám připomínáme, abyste ve všech kvartýrech vážně nařídil trén a nadbytečné koně při zavazadlech zcela odstranit, neboť jen spotřebovávají vydržování, které má být pro vojsko; víte, jak to správně učinit. Dáno ve Wittenburgu 11. listopadu léta 1627.

A. H. z. F.

č. 67. Témuž, Fehrbellin, 15. listopadu 1627

+

Pan z Pernštejna mi nedovedl dát zprávu, zda je zámek Poel obsazen. Víte přece, že naprosto nechci nic jiného, než aby byl bez jakéhokoli odkladu obsazen; nedáte se tedy ničím na světě zdržet a obsadíte jej. Dále prosím, pošlete mi všechny věci týkající se Meklenburska, jak jsem s Vámi umluvil v Pinnebergu. Rostock a Wismar hleďte opevnit takovým způsobem, aby mohly být s málo vojskem zajištěny před vpády nepřítelů, a kdyby se lůza nebo jinak zlí lidé ve městě chtěli bouřit, udrženy na uzdě; a to musí být citadela – ale tak, aby nic nezpozorovali.¹²² Zkrátka, budete vědět, jak to zařídit; prosím jen, pospěšte,

¹²² Accorgersi, zpozorovat.

neboť nemohu mít pokoje, dokud to nebude vykonáno. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Fehrbellin 15. listopadu léta 1627.

P. S. Rostockým bude třeba zavřít přístav šancemi.

č. 68. Témuž, Fehrbellin, 15. listopadu 1627

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že s polskými loďmi připluje 1000 mužů vojska; velmi o tom pochybuji, poněvadž král sám potřebuje německé vojsko. Přijde-li však přece těch 1000 mužů, hleďte, jak je snad budete moci vydržovat na venkově; a kontribuce z Rostocku na 1000 koní, z Wismaru na 2000 pěších, celou stralsundskou a štětínskou kontribuci si ponechte na generální výdaje a hleďte je pilně držet pohromadě, neboť jich budeme věru potřebovat. Mezitím prosím, dejte v Lübecku lít děla, aby byla o Velikonocích hotova. Že Rujána má být obsazena, to říkám také; a musíte tam dát 10 holštýnských praporců, potom ještě 5 praporců z jiného pluku s dobře zkušeným podplukovníkem a nato 6 rot jízdy plukovníka Götze¹²³; a tak má v nepřítomnosti vévody holštýnského mít velení plukovník Götz, v jeho nepřítomnosti nejstarší podplukovník. Že byste měl osobně zůstat v Pomořansku poblíž Prus, pokládám za nutné; nesmíte však zapomínat na Meklenbursko, neboť víte, co jsem s Vámi mluvil o zajištění Wismaru a Rostocku. A poněvadž si pan z Pernštejna u mne vymohl, aby měl svůj kvartýr v Pomořansku, dáte 12 rotám jízdy hraběte Montecuccoliho rozkaz táhnout do Königsbergu v Nové marce;¹²⁴ at' se však mají na pozoru: stanou-li se mi při průtahu nepořádky, podplukovník se z toho jistě nezodpoví. Podplukovník řečených rot at' *in continenti* vypraví do Frankfurtu nad Odrou důstojníka, který se u generálního wachtmeistra Lorenza del Maestro na všechno vyptá, které vsi budou určeny k vydržování pluku. Prosím, dávejte na Švéda dobrý pozor a jeho i dánské lodi mějte na starosti, neboť mi až příliš mnoho záleží na tom, dostat vojsko do Prus a dobýt zpět Pillau¹²⁵ nebo jiná místa; prosím, neopomeňte to. A ačkoli sám osobně zůstanete v Pomořansku, prosím, mějte na starosti zemi meklenburskou, aby nepřišla do nebezpečí; zvláště však si zajistěte obě města, Rostock a Wismar, jak jsme to spolu umluvili. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Fehrbellin 15. listopadu léta 1627.

P. S. Na ostrov Rujánu položte všemožně k holštýnským ještě 5 dobrých starých praporců pěchoty a 6 rot jízdy plukovníka Götze; hleďte, aby se tomu všemožně dostalo.

Prosím, hleďte Piccolominiho s mými gardami dobře umístit v kvartýrech; má jich být celkem 700.

123 Pozn. překl. Götz je Johann von Götzen, také Götz (1599 u Lüneburgu – 6. března 1645 u Jankova), lüneburský luterán. Roku 1615 vstoupil do české služby, roku 1619 byl podplukovníkem u Mansfelda. Do císařské služby přešel roku 1626 jako podplukovník a bojoval u Desavy; téhož roku ho Valdštejn udělal plukovníkem. 15. listopadu 1627 se stal místodržícím na Rujáně. Svobodným pánem byl roku 1633, po přestupu na císařskou stranu hrabětem roku 1635. Padl na začátku bitvy u Jankova (anglická Wikipedie uvádí 5. března, německá 6. března). V listu z roku 1627 je tedy plukovník, nikoli polní maršál, tu hodnost dostal až později; velení, které list zmiňuje, je velení jeho pluku nebo oddílu, nikoli armády.

124 Pozn. překl. Königsberg v Nové marce (v originále zde „Künsperg“), dnes Chojna v Polsku; nejde o pruský Královec.

125 Pozn. překl. Pillau (Pilava, dnes Baltijsk), přístav a pevnost v Prusích, od roku 1626 v rukou Švédů; v originále „Billau“.

č. 69. Podplukovníku hraběti Montecuccolimu¹²⁶, Fehrbellin, 15. listopadu 1627

Albrecht atd.

Vysoce urozený, zvláště milý pane podplukovníku, tímto Vám ukládáme, abyste se dal na cestu do Königsbergu v Nové marce, kde budete mít pro tuto zimu svůj hlavní kvartýr. A poněvadž jsme byli věrohodně zpraveni, že se mezi jízdou Vám podřízenou dějí velké nepořádky, chtěli jsme Vás napomenout, abyste to zastavil; v opačném případě, dojde-li sebemenší žaloba, že svým vojákům dovolujete loupení, krádeže, plenění, odhánění dobytka a podobné zpupnosti a že to není přísně trestáno, budete se z toho zodpovídat. Máte přece před očima příklad, že ti, kdo vojsku výstřednosti trpí, nezůstávají bez trestu. Proto budete dávat dobrý pozor a bude Vám milejší, aby byli přísně potrestáni svévolní vojáci, kteří hubí země, než abyste se z toho musel zodpovídat Vy jako přední kavalír a velitel. K tomu pošlete 2 nebo 3 důstojníky do Frankfurtu nad Odrou, aby se u nás nebo v naší nepřítomnosti u generálního wachtmeistra jízdy pana Lorenza del Maestro přihlásili o rozkazy; také to oznámíte plukovníku Arnimovi, aby o tom jako ten, kdo vojsku velí, měl vědomost. Dáno ve Fehrbellinu 15. listopadu léta 1627.

A. H. z. F.

P. S. Že nebudete mít svůj kvartýr v Pomořansku, nýbrž v Nové marce.

č. 70. Plukovníku von Arnim, Fehrbellin, 15. listopadu 1627

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,¹²⁷

z Vašeho psaní jsme vyrozuměli, že byste od nás chtěl mít nařízení, jak má být vojsko v kvartýrech vydržováno. Nedovedeme Vám dát jiné nařízení než to, abyste dbal, aby vojsku byl každý měsíc vyplácen měsíční žold, aby z něho žilo a žádným způsobem jinak od obyvatel vydržování nežádalo. A poněvadž některé pluky velmi prořídly a nejsou úplné, dáte plné vydržování vyplácet jen těm, které úplně jsou, důstojníkům však, kteří byli nedbalí a nechali své roty přijít vniveč, měsíc nešpikujte; neboť kdyby se měsíční žold měl dávat slabším stejně jako tomu, kdo má rotu úplnou, byl by ten, kdo dobře sloužil, (špatně odměněn, a ten, kdo sloužil špatně,) odměněn dobře. Proto budete jezdcům a pěším, kteří se při rotě skutečně (*effective*) nacházejí, vyplácet plné vydržování, za ty však, kteří chybějí, nebudete rotě dávat plnou částku, nýbrž za každého pěšáka, (který rotě) chybí, strhnete měsíčně sedm, za arkebuzíra dvanáct, za kyrysníka pak pět (zlatých). Nadto se také často stává, že důstojníci peníze, z nichž mají být vojáci vydržováni, přijmou a strčí do měšce, a přesto chtějí, aby obyvatelé vojáky vydržovali jídlem, pitím a pící, což je nespravedlivé a vysoce trestuhodné. Proto na to budete dávat pozor, aby se tomu zabránilo a nikterak se to nedělo. Poněvadž také obyvatelé nemohou mít peníze vždy hned pohotově a k vydržování vojáků dodávají něco proviantu, strhnete těm, kteří něco proviantu dostanou, toto při nejbližší výplatě peněz a obyvatele za to uspokojíte. Toto oznámíte všem plukům, které jsou pod Vaším velením, a ty, kdo budou jednat proti tomu, přísně potrestáte a nám ihned oznámíte, neboť proti vzpurným chceme se vši vážností postupovat dalším neprominutelným trestem. K tomu nařídíte, aby byl od všech pluků ihned odstraněn všechen přebytečný trén a koně při zavazadlech, aby bylo zastaveno vybíhání a vyjíždění z kvartýrů, aby důstojníci a vojáci při tom přistižení byli bez jakéhokoli ohledu na to, jakého jsou stavu, trestáni na těle i na životě; důstojníky, kteří to dovolují, zbavíte dočasně úřadu (*carico*), vezmete do vazby a nám to ihned oznámíte, neboť jsme rozhodnutí postupovat proti nim tak přísným trestem, že si z toho jiní budou mít co vzít příklad. Neboť tak voják zanechá zpupností, kterých

126 Pozn. překl. Hrabě Montecuccoli, podplukovník podle listu. Nejde o Raimonda Montecuccoliho (1609–1680): ten sloužil až od roku 1629 u strýce a roku 1627 mu bylo osmnáct. Pravděpodobný, ale ne jistý je starší Ernesto, česky Arnošt, hrabě Montecuccoli (1582 – 17. června 1633): roku 1620 měl kyrysnický pluk a byl na Bílé hoře, generálem se stal 20. listopadu 1621, pak velel císařské strážci, v slezském tažení 1626 zastupoval Valdštejna, roku 1627 ho dvorské seznamy vedou jako místopředsedu dvorské válečné rady a roku 1629 velel 17 000 mužům poslaným do Nizozemí. Hodnost v listu proto nesedí: roku 1627 už nebyl podplukovník, takže buď kancelář užila starší titul, nebo jde o mladšího člena rodu. U Wredeho je roku 1624 rota Ernsta hraběte Montecuccoliho, která roku 1627 vešla do pluku Löblova.

127 Originál tohoto psaní je v tak rozpadlém stavu, že nemohl být podán bez mezer; přesto se tyto zlomky zdály hodny sdělení, neboť podávají zajímavé poučení o kázni ve Valdštejnově vojsku.

se dopouští s dovolením důstojníků a jimiž by byly zničeny země a v důsledku toho, pro nedostatek vydržování, i armáda; proto je spravedlivé a velmi nutné (učinit tomuto zlořádu konec), jakož se pak od Vás, jemuž tato výstraha není milá, nadějeme, že na tom budete pevně trvat a viníky skutečně potrestáte. Dáno ve Fehrbellinu 15. listopadu léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník a generální nejvyšší polní hejtman.

A. H. z. F.

č. 71. Témuž, Fehrbellin, 16. listopadu 1627

+

Poněvadž velmi toužím to vědět a pan z Pernštejna právě nyní odjíždí, chtěl jsem Vás požádat, abyste mi ihned podal zprávu, jak jste začal u Wismaru stran budoucí citadely a také jakým způsobem zamýšlíte držet na uzdě Rostock; míním to nejen pro nyníšek, nýbrž i do budoucna, neboť dobře víte, že velká města bez citadely nestojí za nic. Prosím tedy, podejte mi co nejdříve zprávu a hleďte na všechny prostředky a cesty, jak to spěšně uvést ve skutek; velice si mě zavázete. A ačkoli budete osobně v Pomořansku, prosím, mějte přesto ustavičně na očích zemi meklenburskou, zvláště však ona dvě města, ostrov a zámek Poel, který v každém případě *incontinenti* obsadíte. Bude-li se starší nebo i mladší vévoda chtít vydat do Švédska, všemožně tomu napomáhejte; prokážete mi tím velkou službu. Já pak zůstávám Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Fehrbellin 16. listopadu léta 1627.

č. 72. Témuž, Bezau, 17. listopadu 1627

+

Obávám se, že Tiefenbachovi důstojníci a pěšáci si budou myslet, že táhnou do propasti pekelné, mají-li táhnout do Polska. Bude tedy třeba, abyste jim obratně (*dextramente*) dal na srozuměnou, jaká je to služba, že se vedle dobrých kvartýrů v Prusích dostává ještě každý měsíc žold. Že vévodu holštýnského nechťeli déle mít, stalo se prý z té příčiny, že se na ně ustavičně osopoval. Prosím tedy, hleďte to dobře zařídit, aby důstojníci i pěšáci táhli tam s chutí, avšak teprve až o to král požádá. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Bezau¹²⁸ 17. listopadu léta 1627.

č. 73. Témuž, Bezau, 17. listopadu 1627

+

Dobrý hrabě Nagarol zemřel, čehož je mi z hloubi srdce líto. Pluk jsem dal Saint-Julienovi¹²⁹; prosím, umístěte jej v Pomořansku. Do Polska jej už nepošlu, neboť by tam byl málo platný, poněvadž je to nové vojsko; chci tam však poslat Tiefenbachův pluk a 5 praporců ze svého. Nařídíte tedy, aby Tiefenbachův pluk postoupil k hranici a také mých 5 praporců, aby ke králi mohly přitáhnout, jakmile jich bude potřebovat. Prosím, pospěšte s obsazením zámku Poel a také se zajištěním měst Rostocku a Wismaru

128 Pozn. překl. Místo neurčeno; podle cesty z Fehrbellinu do Frankfurtu nad Odrou snad Bötzw, dnešní Oranienburg (neověřeno).

129 Pozn. překl. Saint-Julien je Heinrich Johann Guyard, svobodný pán von Saint-Julien, později hrabě z Wallsee (v tiscích Sant Julian nebo St. Julian; 18. dubna 1590 Avignon nebo zámek Beauregard na Ouvèze – 1642 Vídeň; den úmrtí se uvádí 18. září nebo 20. října a není jistý). Na Bílé hoře velel 300 mušketýrům bavorského pluku, byl raněn a krátce zajat; 1. května 1623 ho Valdštejn udělal strážmistrem svého pluku. V letech 1624–1626 byl podplukovníkem Dietrichsteinova pěšího pluku, v letech 1627–1630 plukovníkem vlastního pěšího pluku. V listech z roku 1627 je tedy císařský plukovník pěšího pluku; 9. března 1628 (nového stylu) vydal ve Warnemünde rozkaz zřídit tam šanci a držet stráž pro Valdštejnovu armádu v Meklenbursku a v únoru 1628 se týž pluk objevuje u Wismaru.

citadelami; velice si mě zavážete, neboť snad v krátkosti by mohlo dojít k něčemu novému. Pruskou věc a švédské lodi mějte na starosti; mohou-li k tomu přijít i ty dánské, je mi to tím milejší. Zkrátka, ponechávám to všechno Vaší péli a uvážení a zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Bezau 17. listopadu léta 1627.

P. S. Na ostrov Rujánu musíte dávat dobrý pozor, neboť vévoda holštýnský často věří svým důstojníkům a jeho podplukovník za mnoho nestojí; plukovník Götz a druhý podplukovník budou muset udělat to nejlepší.

Saint-Julienův pluk bych rád, aby ležel zčásti v zemi meklenburské, zčásti v Pomořansku, ale ne příliš daleko od Meklenburska; musíte však hledět, abyste jej nebytoval při moři, poněvadž je to nový pluk.

č. 74. Témuž, 18. listopadu 1627

+

Psal jsem Vám sice včera, že pošlu do Polska Tiefenbachův pluk vedle svých 5 praporců; nyní jsem si to rozmyslel jinak a chci poslat do Polska 5 praporců vévody Julia Jindřicha¹³⁰ a 5 z pluku pana z Tiefenbachu a ustanovit jim velitele (*capo*), který jim bude velet. Od žádného pluku s nimi nemá jít štáb; jen každý nejstarší hejtman má velet svým 5 praporcům a všichni tři velící hejtmani si mají brát rozkazy od toho, kdo jim bude ustanoven za *capo* nad všemi 15 praporci. U každých 5 praporců může být dosazený profous; plukovního šoltyse si budou moci, bude-li třeba, vypůjčit od jiného pluku. Prosím tedy, hleďte, aby těchto 15 praporců bylo položeno na polské hranice, aby na královu výzvu mohly ihned tam vytáhnout; *capo* pošlu co nejdříve. Pan markrabě Zikmund byl právě u mne a prosil mě, abych Novou marku ušetřil ubytování; kdyby to bylo možné, rád bych to udělal, ale je vidět, že to možné není. Hleďte: zdaří-li se věc v Prusích, bude možno odvést vojsko i z Nové marky; budete na to už muset náležitě dohlédnout. A zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

18. listopadu léta 1627.

č. 75. Témuž, Frankfurt, 20. listopadu 1627

+

Chtěl jsem Vám tímto psaním ještě připomenout, že se dovídám, že ve všech městech ležících u moře má být mnoho obilí. Až se tedy zmocníte všech těch přístavů, zabraňte, aby se nějaké obilí vyváželo, neboť je potom budeme moci užít pro sebe; kdybychom je jinak nechali vyvážet ze země, dostalo by se našim nepřátelům. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Frankfurt 20. listopadu léta 1627.

č. 76. Témuž, Frankfurt, 21. listopadu 1627

+

Přečetl jsem Vaše psaní poněkud lépe a shledávám, že král švédský usiluje uzavřít s císařem konfederaci. To bylo loni navrženo také skrze plukovníka Farensbacha; proč se však potom dále nejednalo, toho příčinu nevím. Mé mínění je, že by se s ním rozhodně mělo vejít v jednání; neboť chce-li napadnout Dánsko z druhé strany a zabrat pro sebe místa náležející k Dánsku, která hraničí se Švédskem,

130 Pozn. překl. V tisku „Julius Fendrich“, nejspíš chybně čtené „Julius Heinrich“: vévoda Julius Jindřich Sasko-Lauenburský (1586–1665), císařský plukovník. Jde nejspíš o týchž pět praporců jako v dopise č. 56 („ze starosaského“); držitele starosaského pluku neznáme.

jakož i Norsko, mám za to, že císař nebude dělat žádné potíže. Tím také císař snadno vyjedná mír mezi Švédskem a Polskem; neboť ačkoli císař, kdyby uzavřel se Švédskem konfederaci, neposkytne králi polskému proti Švédsku pomoc k znovunabytí švédské koruny, přece Jeho Veličenstvo jako nejvyšší hlava křesťanstva nemůže pro své svědomí dlouho trpět, aby v království s námi nejbližší sousedícím trvala taková válka, do níž se usiluje zaplést Turky, Tatary, Moskvany a jiné lidi křesťanstvo znepokojující. K tomu každý ví, jaký nárok má říše na Prusy. To všechno říkám jen pro Vaši zprávu, jak daleko by podle mého mínění, kdyby se jednalo, mohlo jednání sahat; a ujišťuji Vás, že by do této konfederace vstoupilo i Španělsko, ale on by se také musel vzdát Holanďanů, kteří jsou podle mne *destructores regum et principum* (zhoubci králů a knížat). To však říšskému kancléři psát nesmíte, nýbrž zůstaňte při obecném: že jste ode mne vždy a všude slýchal, jak vysoce si krále cením; že jsem však králi polskému poslal pluk, to se stalo pro staré a dobré srozumění, které má s domem rakouským. A víc k věci můžete oznámit, jak uznáte; neboť nebude zle říci mu také, že jsem opět určil 4000 pěších, aby táhli ke králi polskému. Zkrátka, znáte je lépe než já, a proto budete dobře vědět, jak na ně. Jen to bych chtěl, aby jednání bylo rozhodně zahájeno a král navrhl podmínky. Mám také za to, že bude skoro lépe se spálením jeho lodí poněkud posečkat, neboť kdo ví, snad najde větší oporu (*apogo, appui*) u nás než u našich protivníků. Dánské lodi však můžete dát zapálit; tu prosím, nezházejte dnem ani nocí a utrácejte víc, než můžeme zaplatit; buďte ujištěn, že Vám všechno bude nahrazeno. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Frankfurt 21. listopadu léta 1627.

Cito, citissime.

č. 77. Témuž, Frankfurt, 22. listopadu 1627

+

Posílám Vám 10 praporců Balantových a 5 svých; mé praporce mají táhnout do Polska, prosím, hleďte, jak je zatím umístíte; jinak jsou dosti silné. Deset praporců plukovníka Balanta nemá víc než asi 1000 nebo 1100 mužů; prosím, umístěte je také. Plukovník Balant je sice velmi statečný voják, ale pěšky se pro pakostníci pohybuje jen velmi těžko; hleďte, abyste mu svěřil místo (*posto*), na kterém záleží. Prosím, učiňte ihned svá opatření, abyste, jakmile by se s Meklenburskem měla provést změna, mohl vojsko hned ubytovat v Pomořansku, neboť v Meklenbursku nestrpím víc než 10 nebo 12 praporců pěchoty a asi 3 roty jízdy. Velení tam bude mít Saint-Julien, jemuž jsem dal Nagarolův pluk, ve všem však bude podřízen Vaším rozkazům. Zámek Poel a šance u Rostocku a Wismaru musí být rozhodně obsazeny císařským vojskem, dobře vystavěny a opatrovány; prosím, dejte mi vědět, neboť nebudu mít pokoj, dokud o tom nedostanu určitou zprávu. Na odmítavou odpověď vévody pomořanského, že se v jeho zemi ubytovávat nemá, se nemusíte ohlížet, neboť si počínal dost hrubě, když vévodovi holštýnskému odepřel průchod; a nakonec: neubytujeme-li se tam my, ubytuje se tam nepřítel. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Frankfurt 22. listopadu léta 1627.

č. 78. Vydání zámku Poel. Vévoda Adolf Fridrich Meklenburský plukovníku von Arnim, zámek Poel, 21. listopadu 1627

Náš příznivý pozdrav a dobře nakloněnou vůli napřed. Urozený a statečný, zvláště milý, Vaše psaní k nám vypravené ze 16. tohoto měsíce jsme od podplukovníka k nám vyslaného, též urozeného a statečného, našeho zvláště milého Johanna Friedricha von Ködderitz, řádně obdrželi a nejenže jsme vyslechli, co nám ústně přednesl, nýbrž jsme se také s plukovníkem Danielem von Hebron a řečeným podplukovníkem ihned odebrali sem, podle sepsané písemné úmluvy, jak od něho, podplukovníka, obšírněji vyrozumíte, jim náš zámek Poel otevřeli a dobrovolně na něj dali vzít císařskou posádku. A poněvadž se tím naše nejponížejší povinnost vůči římskému císařskému Veličenstvu, našemu nejmilostivějšímu pánu, opět skutkem osvědčuje, chováme k Vám příznivou důvěru, že to budete umět

na náležitých místech oznámit a naši nejpovinnější a nejochotnější poslušnost co nejlépe doporučit; a zůstáváme Vám přízní a vši dobrou vůlí zvláště nakloněni. Dáno na našem zámku Poel 21. listopadu léta 1627.

Kapitulace Na vědomost se dává: poněvadž jménem římského císařského Veličenstva nejjasnější, vysoce urozený kníže a pán, pan Albrecht, vévoda frýdlantský, římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman nad jeho armádou, žádal na rovněž nejjasnějším, vysoce urozeném knížeti a pánu, panu Adolfu Fridrichovi, vévodovi meklenburském, knížeti vendském, hraběti zvěřínském, pánu zemí Rostock a Stargard, aby pevnost Poel otevřel a přijal císařskou posádku, řečený vévoda meklenburský se k tomu nejen dobrovolně uvolil, nýbrž také s vysoce urozenými, statečnými a pevnými pány, panem Danielem von Hebron, ustanoveným plukovníkem římského císařského Veličenstva, a Johannem Friedrichem von Ködderitz, ustanoveným podplukovníkem římského císařského Veličenstva, kteří k tomu byli zmocněni, o tomto otevření a obsazení učinil a sepsal toto narovnání:

Totíž za prvé má být otevření pevnosti a přijetí posádky, k němuž Jeho knížecí Milost vévoda meklenburský dobrovolně a z vlastní vůle svolil, římskému císařskému Veličenstvu, našemu nejmilostivějšímu pánu, co nejlépe oznámeno a předneseno.

Za druhé má být Jeho knížecí Milosti vévodovi meklenburskému volno dát vína a jiné věci, které na řečené pevnosti ještě jsou a zčásti náležejí Jeho knížecí Milosti nebo jeho služebníkům, buď ihned, nebo kdykoli se Jeho knížecí Milosti po dobu trvání posádky zlíbí, snést dolů a bez překážky odvézt.

A ačkoli se za třetí munice, děla, prach, koule a jiná zbraň na pevnosti ponechávají, bylo přece umluveno a ujednáno, že to všechno má na pevnosti zůstat a nemá být jinam odváženo ani posíláno; bylo-li by však třeba něco z prachu a olova spotřebovat jinde ke službám Jeho císařského Veličenstva, má to být vydáno, avšak s vědomím Jeho knížecí Milosti vévody meklenburského.

Budou-li za čtvrté věci s králem dánským urovnány nebo dojde-li jinak nynější válka mezi římským císařským Veličenstvem a králem svého konce, má být Jeho knížecí Milosti pevnost Poel a vše, co na ní zůstalo a bylo předáno podle sepsaného inventáře, podepsaného Jeho knížecí Milostí a řečeným panem plukovníkem Hebronem, opět odevzdáno a ponecháno.

Kdyby za páté Jeho knížecí Milost chtěla na pevnosti ponechat svého hejtmana nebo místo něho někoho jiného, má si tam podržet své nynější obydlí a nemá mu být bráněno z pevnosti odcházet a na ni přicházet a vyřizovat záležitosti Jeho knížecí Milosti na ostrůvku Poel nebo jinde.

Za šesté, kdyby Jeho knížecí Milost chtěla čas od času s malým průvodem na pevnost přijet, má jí to být volno a smí k tomu bez překážky užívat komnat, které si vyhradila.

Za sedmé má císařský velitel, který bude na pevnosti velet, držet vojáky v dobré kázni a nedopustit ani nestrpět, aby budova byla poškozována nebo aby se jinak na tom či onom místě svévolně děla škoda.

Za osmé a poslední nemá být kazatelům a posluchačům bráněno v konání bohoslužeb v kostele, nýbrž mají být v obvyklý čas na pevnost vpouštění a z ní propouštění, aby se mohli v tichosti scházet.

Na doklad a ujištění toho podepsali svrchu řečená Jeho knížecí Milost vévoda meklenburský a vedle ní výše zmíněný pan plukovník Daniel von Hebron a podplukovník Johann Friedrich von Ködderitz tuto úmluvu vlastní rukou a stvrdili ji svými knížecími, respektive šlechtickými sekretními pečeti. Stalo se a dáno na pevnosti Poel 21. listopadu 1627.

Adolf Fridrich, vévoda meklenburský.

Daniel Hebron, plukovník.

Johann Friedrich von Ködderitz.

č. 79. Plukovníku von Arnim, Frankfurt, 22. listopadu 1627

+

Nemálo mě potěšilo Vaše psaní, v němž mi oznamujete, že vévoda k ubytování svolil a ustanovil komisaře; neboť právě v tu hodinu byli u mne také vévodovi vyslanci a velice naříkali na průchody vojska a ubytování; já jsem jim však všem Vaším psaním udělal jasno. Prosím tedy, obsadte dobře všechna místa, na nichž něco záleží, a nedejte se ničím mýlit, neboť to žádá služba Jeho Veličenstva a obecné dobro. A poněvadž je země meklenburská velmi zpusťována, prosím Vás co nejvíc, ponechte v ní málo vojska, a zvláště jízdy; mám za to, že zůstane-li tam těch 500 koní, bude to dost. Pěchoty můžete ponechat, kolik uznáte, ale v krátkosti bude muset všechno pryč a nezůstane tam víc než asi 12 praporců pěchoty a 3 roty jízdy. Obě města si zajistěte, jak nejlépe uznáte; zvláště u Rostocku se musí něco postavit, pokud to nynější mrazy dovolí; k jaru však, jakmile roztaje, bude třeba vzít se za to doopravdy, aby se oběma nasadila uzda. Švédské jednání pokládám rozhodně za nutné, aby k němu došlo; uveďte tedy věci na tu cestu. Proč váhám s tím, aby se k podniku (*impresa*) v Prusích přikročilo už nyní, to jsem Vám již psal; máte-li však o tom nějaké jiné mínění, prosím, sdělte mi je, rád od svého mínění ustoupím; neboť velmi dobře vím, že Švéd žádné jednání nezačíná z lásky a náklonnosti a že mu nelze věřit víc než jeho švagrovi Bethlenovi. Proto to zcela ponechávám Vám. Lodi však, ať jsou kdekoli, musí být zapáleny, nejen ty, které nechal v Prusích, nýbrž i ty, které vzal s sebou do Švédska; prosím tedy, nešetřte časem ani penězi. V Pomořansku i všude jinde hleďte udržovat dobrou kázeň a toho, kdo by jednal proti ní, trestejte přísně a bez jakéhokoli ohledu. Obávám se, že vévoda holštýnský bude svým důstojníkům mnoho promíjet, a tím se pak rozmohou velké nepořádky; netřpte to, neboť na tom budu rozhodně trvat a nedopustím, aby Vaše rozkazy (*ordini*) byly přestupovány. Na ostrov Rujánu položte ještě rozhodně k vévodovi holštýnskému plukovníka Götze s jeho 6 rotami jízdy a podplukovníka Stammera s dalšími 5 praporci pěchoty, neboť tam chci mít lidi, na které se spoléhám; a všem vykažte místa (*posti*), která má každý střežit. Stammerovi můžete dát místo nejpřednější, neboť je dobrý voják a má dobré pěší. Co se týče vojska, které má být posláno na pomoc králi polskému, prosím, vezměte ze všech pluků tolik, aby to zhruba dalo ten počet, a podřídte to plukovníku Hebronovi, aby s tím odtáhl, neboť nenacházím nikoho jiného, kdo by tam měl jít; do Wismaru pak můžete vložit vojsko ze svého nebo ze Saint-Julienova pluku. Já pak tímto zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Frankfurt 22. listopadu léta 1627.

P. S. Zítra vytáhne plukovník Balant a s jeho plukem také mých 5 praporců; budete je muset umístit v Pomořansku.

č. 80. Témuž, Frankfurt, 23. listopadu 1627

+

Dnes jsem se s komisaři z Marky dohodl, že plukovník Hebron se už nemá ubytovat v Nové marce, nýbrž ve Střední marce; pošlete tedy co nejrychleji někoho k jeho jezdcům, aby už netáhli do Nové marky, nýbrž do Střední marky. Jezdci hraběte Montecuccoliho však ať táhnou do Nové marky, neboť tam a v zemi sternberské mají mít vedle Dohnova pluku svůj kvartýr. Prosím, pošlete neprodleně (*incontinenti*) k Montecuccoliho a Hebronovu pluku, aby zamířily na svrchu jmenovaná místa. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Frankfurt 23. listopadu léta 1627.

č. 81. Témuž, Frankfurt, 23. listopadu 1627

+

Nepochybuji, že se podplukovník Götris u Vás již ohlásil; prosím tedy, dejte mi co nejdříve vědět, co přednesl, a hleďte všemožně, jak by se dalo zahájit jednání se Švédskem; neboť neprospěje-li nám, nebude nám moci uškodit. Stran spálení lodí jsem velmi na vahách, neboť vidím, že ligu nechce uzavřít z náklonnosti, nýbrž z nouze, protože vidí, že naše věci stojí dobře. Ponechávám to Vám; Švéda znáte, učinite tedy, co uznáte za nejlepší pro Jeho Veličenstvo a pro křesťanstvo. Švéda bych totiž rád měl za přítele, ale tak, aby nebyl příliš mocný, neboť *amor et dominium non patitur socium* (láska a panství nesnesou společníka); jednání však musí rozhodně pokračovat. A zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Frankfurt 23. listopadu léta 1627.

P. S. Poněvadž nemám žádného velitele (*capo*), který by těch 4000 mužů vedl do Polska, nevím, zda by nebylo dobře, aby tam táhl plukovník Hebron s 1500 muži ze svého pluku, s 1500 z Tiefenbachova a s 1500 ze starosaského. Promluvte s ním a na jeho místo do Wismaru dejte 4 praporce ze svého pluku a velení svěřte dobrému důstojníkovi; ihned mi o tom podejte zprávu.

č. 82. Témuž, Frankfurt, 24. listopadu 1627

+

Psal jsem Vám sice dříve, že chci do Polska poslat 5 praporců ze svého pluku, 5 ze starosaského a 5 z Tiefenbachova; nyní v tom vidím všelijaké nesnáze (*intrighi*): za prvé by neměly velitele (*capo*), neboť Stammera nepustím; za druhé jsou mé rotý většinou nově naverbované a jen 2 staré mezi nimi. Proto jsem to všechno chtěl ponechat Vám; naložte s tím, jak uznáte za nejlepší, to jest pošlete vojsko, jaké chcete a od kteréhokoli pluku, a dejte jim za velitele, kdo se Vám líbí. Mé mínění by však bylo, abyste zjistil, zda tam chce táhnout plukovník Hebron; tomu pak můžete přidat vojsko z mého pluku, z pluku vévody Julia Jindřicha, z Tiefenbachova nebo z kterýchkoli pluků se Vám zlíbí, aby měl plných 4000 mužů. Musíte však rozhodně hledět, abyste králi poslal staré vojsko, neboť novým by mu bylo málo poslouženo. Prosím tedy, naložte s tím, jak uznáte za nejlepší, neboť to zcela ponechávám na Vás; jak to učiníte, tak to nechám. Plukovníku Hebronovi řekněte, ať se stran peněz brzy rozhodne, neboť podržet si peníze i statek se nesluší; pro náboženství se bát nemusí; nechce-li však peníze dát, ať mi statek i s užitky zase postoupí, neboť toho žádá slušnost. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Frankfurt 24. listopadu léta 1627.

č. 83. Témuž, Frankfurt, 24. listopadu 1627

+

Jeho Veličenstvo mi píše, že by na žádost kurfiřta mohučského a saského rádo vidělo hrabství Schwarzburg, Gleichen a Stolberg¹³¹ ušetřena. To však není možné, neboť jsem tam poslal Meroda s dobrými 3000 koní a ještě nyní posílám dalších 2000 koní, aby byli v téže krajině umístěni. Jsem si už jist, že i stran Pomořanska budou všelijaké námitky, neboť Jeho Veličenstvo by rádo každému vyhovělo; a Vy vidíte, že to být nemůže a že ani *ratio belli* (válečný ohled) nedovoluje, aby Pomořansko nebylo vojskem Jeho Veličenstva dobře obsazeno. Vezměte si to tedy na vědomí a hleďte se zmocnit všech míst, na nichž něco záleží, i všech námořních přístavů, obsadit je a co nejvíc opevnit, dříve než se těm v Pomořansku odněkud udělá nějaká planá naděje, takže by nechtěli poslouchat rozumu (*razon*), zatvrdili se a nevydali místa, která by se potom musela zdolávat násilím. Kujte tedy železo nyní, dokud je žhavé, a nenechte neobsazený žádný kout, na němž něco záleží. Co se týče švédského jednání, hleďte, aby bylo uvedeno v chod a abych o tom co nejdříve dostal zprávu; lodi však musí tak jako tak vzejít v dým. Dnes píši Jeho Veličenstvu, že Švéd chce s námi začít jednání a že jsem k tomu svolil; ať mi navrhne *condiciones honestas* (počestné podmínky). A tímto zůstávám

131 Pozn. překl. Hrabství v Durynsku a na Harzu; první z nich je v originále psáno „Schwarzenburg“.

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.
Frankfurt 24. listopadu léta 1627.

č. 84. Témuž, Frankfurt, 24. listopadu 1627

+

Dostávám zprávu, že v Pomořansku má být 28 námořních přístavů; je to dost mnoho, ale ať je tomu jakkoli, musí být všechny obsazeny a opevněny. Prosím tedy, hleďte všechno obsadit. K tomu zadržte všechny lodi, neboť zčásti je chceme vyzbrojit a zčásti jich užít k přeplavení. Rozhodně také nedovolte vyvážet z námořních přístavů žádné obilí, neboť je budeme potřebovat; zvláště však nedávejte žádné obilí Holanďanům. Můžete se omluvit a předstírat, že jsem poručil všechno obilí zadržet pro armádu. Jsem a zůstávám tímto

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.
Frankfurt 24. listopadu léta 1627.

č. 85. Témuž, Sommerfeld, 26. listopadu 1627

+

Plukovník Farensbach si ve Slezsku a v Braniborské marce počínal zcela nezodpovědně, a proto jsem se rozhodl jeho pluk reformovat¹³² a už jsem k tomu dal rozkaz plukovníku Aldringenovi. Je to však člověk, který se přivěsí všude, kde se domnívá, že se uchytí; chtěl jsem Vám to tedy oznámit, abyste švédskému podplukovníkovi v rozhovoru jakoby sám od sebe sdělil, že je tu pro své nepořádky propouštěn; nerad bych totiž, aby se ve Švédsku domnívali, že je tu faktotem. Můžete podplukovníkovi také říci nebo říšskému kancléři napsat, že plukovník Farensbach už loni říkal, že král švédský si přeje vstoupit v ligu s domem rakouským; proč se však o to potom dále neusilovalo, to bych rád věděl. A tímto zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.
Sommerfeld¹³³ 26. listopadu léta 1627.

P. S. Poněvadž se jednání mezi Polskem a Švédskem obnovuje, nebude král polský žádné vojsko žádat; musíte tedy hledět, jak mé praporce umístíte.

č. 86. Témuž, Sommerfeld, 26. listopadu 1627

+

Z přílohy uvidíte, co mi Jeho Veličenstvo píše o jednání, které Polsko a Švédsko opět spolu vedou. Chtěl bych, aby se to nebylo stalo, ale naši páni u dvora jsou až příliš bázlivi. Mějte tedy dobře na pozoru všechna místa, jichž by Švéd mohl využít, abychom je dříve obsadili a opevnili. Co se týče vévodství meklenburského, psal jsem Vám již, že v krátkosti bude muset všechno vojsko až na 10 nebo 12 praporců pěchoty a 3 roty jízdy ven; prosím Vás tedy co nejsnažněji, hleďte, jak budou ty pluky umístěny v Pomořansku. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.
Sommerfeld 26. listopadu léta 1627.

P. S. a poznámky na okraji.

V těchto dnech mi císař poslal patenty, jimiž zbavuje krále úřadu krajského plukovníka;¹³⁴ dnes mi posílá jiné patenty, že krajským plukovníkem je vévoda lüneburský; Jeho Veličenstvo poroučí vévodovi

¹³² Pozn. překl. Reformovat pluk znamenalo v dobové vojenské mluvě pluk zrušit nebo zmenšit a mužstvo rozdělit mezi jiné pluky.

¹³³ Pozn. překl. Sommerfeld v Dolní Lužici, dnes Lubsko v Polsku.

¹³⁴ Pozn. překl. Míněn je král dánský Kristián IV., od roku 1625 krajský plukovník (vojenský velitel) Dolnosaského kraje.

lüneburskému, aby to v kraji vyhlásil.

Tyto opisy Vám posílám k tomu, abyste dával dobrý pozor na Švédovy kroky (*andamenti*), neboť vidím, že si chce pořídit mlýnek na obě strany.¹³⁵ Lodi, prosím, hleďte dát bez odkladu spálit, neboť čím chudší a bezmocnější Švéd je, tím lépe pro nás; jednání však musí tak jako tak čile (*gagliardamente*) pokračovat, přitom je však třeba pamatovat: věř, ale komu věříš, měř. Dostávám zprávu, že králův syn, který měl v království nastoupit, zemřel. Slavata¹³⁶ byl se svými 1000 koňmi od krále propuštěn; dal jsem jim pas, aby táhli domů.

Slavatovi jezdci a důstojníci dostali za celou válku jen měsíční žold; Dánové je nechtěli vpustit; nyní s mým pasem táhnou všichni domů.

č. 87. Témuž, Zahán, 28. listopadu 1627

+

Plukovník Hebron mi píše v domnění, že jsem s ním nespokojen, protože mi nesložil peníze. Velice se v tom mýlí, neboť s ním nespokojen nejsem; chci jen, aby mi peníze složil, nebo aby mi statek vrátil tak, jak jsem mu jej postoupil, se všemi užitky; neboť bych bohužel špatně pochodil, kdybych neměl mít ani peníze, ani statek. Prosím tedy, vzkažte mu, ať tam ihned někoho pošle, kdo by mi statek odevzdal tak, jak jsem mu jej byl předal, a ať se se mnou také vyrovná o užitky; ostatně on si může nechat své peníze a já svůj statek. Chce mít salvy guardie na své statky; odkazuji ho na Vás. Nejsou-li to místa, která by bylo nutno obsadit, můžete mu v tom dobře vyhovět, aby zůstala prosta ubytování, ne však kontribuce. Jakož vůbec prosím, neušetřte žádné místo, na němž něco záleží, obsaďte je a dobře opevněte, zvláště pak všechny námořní přístavy, žádný nevyjímaje. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Zahán 28. listopadu léta 1627.

č. 88. Témuž, Frankfurt, 29. listopadu 1627

+

V předešlém psaní jsem Vám zapomněl oznámit, že čert plukovníka Kratze¹³⁷ do Lotrinska přece jen nedonesl; vévoda ho totiž bezpochyby od jiných poznal takového, jaký je, a proto o jeho osobu nestál. Poslal jsem už za Labe víc než 7000 koní, takže Tilly už neví, kde budou jeho lidé moci mít zimní kvartýry; prosím tedy, obsaďte v zemi meklenburské všechna místa, velká i malá, aby se tam nikdo nemohl ubytovat, neboť se obávám, že budou hledat kvartýry, kde najdou něco prázdného. Hleďte tedy, aby Güstrow, Zvěřín ani žádná jiná místa nezůstala ubytování ušetřena; můžete tam vložit tím méně, jen hleďte, aby vojsko bylo všude. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Frankfurt 29. listopadu léta 1627.

č. 89. Témuž, Lubán, 30. listopadu 1627

+

Z přílohy uvidíte, co mi píše král polský; je proto třeba zacházet s touto věcí opatrně. Z Varšavy mám zprávu, že Poláci králi povolili na 3 roky silnou kontribuci, aby pokračoval ve válce proti Švédsku. Švéd nehledá naše přátelství *virtutis amore* (z lásky ke ctnosti), nýbrž *coactus necessitate* (donucen nouzí);

135 Pozn. překl. V originále „Zwickmühl“: postavení ve hře mlýn, v němž hráč každým tahem jeden mlýnek otvírá a druhý zavírá, takže získává tak i onak.

136 Pozn. překl. Nejde o Viléma Slavatu, nýbrž o některého z českých exulantů téhož rodu v dánských službách (neověřeno).

137 Pozn. překl. Jan Filip Kratz ze Scharffensteinu, císařský plukovník; podle dopisu se zjevně ucházel o službu u vévody lotrinského. Později přešel ke Švédům a roku 1635 byl ve Vídni popraven (neověřeno).

musíme ho proto krmit slovy, neboť co do skutků pochybuji, že by se nás nějak velice ujal. A kdyby se s ním přece jen dělala nějaká dohoda, muselo by to být tak, že by se mezi nimi sjednal mír nebo dlouhé příměří. Jinak prosím, vynaložte všechnu možnou píli, abyste mu spálil lodi. Že jste pomořanské přístavy (*porti*) obsadil všechny do jednoho, o tom nepochybuji, ani o tom, že jste na ostrově Rujáně ubytoval Götze a Stammera vedle vévody holštýnského, neboť mám své důvody, proč to dělám. V Rostocku, prosím, dejte pilně pracovat. Z Meklenburska bude muset brzy většina vojska odtáhnout. Hebrona držte v pohotovosti, aby, jakmile král polský poručí,¹³⁸ vytáhl s těmi 4000 muži. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Lubáň (Lauban) 30. listopadu léta 1627.

P. S. Přiložené psaní, prosím, pošlete rychle podplukovníku Bindhaufovi. Mé tělesné gardy Vám poručím do péče.

č. 90. Témuž, Wittenburg, 30. listopadu 1627

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

oznamujeme Vám¹³⁹, že do Pomořanska dáváme táhnout jen dvě Coroniniho roty, kdežto ostatní tři i se štábem dáváme ubytovat v těch místech v Dithmarschen, kde byla kontribuce určena pro náš dvůr, a naproti tomu jsme kontribuci z těch míst v Pomořansku, kde řečené tři Coroniniho roty měly mít svůj kvartýr, určili pro náš dvůr. Učiníte proto nařízení, aby podle přiloženého seznamu byla každému týdně částka u něho uvedená ze svrchu řečených míst v Pomořansku neomylně odváděna a ukazateli tohoto listu řádně vyplácena; jak však mají být vydržovány ostatní části našeho dvora, to Vám oznámíme později. Dáno ve Wittenburgu 30. listopadu léta 1627.

A. H. z. F.

+

Od prvního prosince nového kalendáře má kontribuce začít.

č. 91. Témuž, Lysá, 2. prosince 1627

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že ubytování v Pomořansku je provedeno, což velmi rád slyším; prosím, dejte všechna ta místa (*posti*) pilně opevňovat. Slyším také, že Stralsundští začali opevňovat své město; to se jim musí rozhodně zarazit, stejně jako Rostockým. Místo opevnění kolem města však postavíme citadelu, což bude mnohem lepší; rád bych také co nejdříve viděl její počátek. Při tom, co nyní Rostocí povolili, může ještě pár měsíců zůstat, potom se však od nich kontribuce bude žádat jiným způsobem, což Vám co nejdříve oznámím po plukovníku Saint-Julienovi. Že jste vzal Götrise do služeb Jeho Veličenstva, to vidím rád, jen kdyby mohl na řečených místech pořídit něco užitečného. Prosím, hleďte, jak by země meklenburská mohla být nyní ušetřena a vojsko přeloženo jinam. Prosím také, hleďte věci zařídit tak, aby se tamní vévodové odebrali jinam, poněvadž jeden už předtím chtěl uprchnout. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Lysá¹⁴⁰ 2. prosince léta 1627.

138 „Schaftt“ místo „begehrt“ (žádá); jako ve vídeňských hostincích: *was schafft der Herr?* (co pán poručí?)

139 Pozn. překl. Záhloví č. 88 (Frankfurt, 29. listopadu) a č. 90 (Wittenburg, 30. listopadu) si odporují: mezi Frankfurtem nad Odrou a meklenburským Wittenburgem je několik denních pochodů. Buď je jedno ze záhlaví chybné, nebo jde o jiný Frankfurt. Rozpor ponecháváme bez úpravy.

140 Pozn. překl. V originále „Lisa“, v kancelářských dopisech „Liša“; nejspíš Lysá nad Labem nedaleko Brandýsa, kde tehdy pobýval císařský dvůr (neověřeno).

č. 92. Témuž, Lysá, 13. prosince 1627¹⁴¹

+

Oznamuji Vám, že hrabě ze Schwarzenbergu¹⁴² má prý nyní zprávu, že Dánové už svého krále nechtějí, nýbrž jsou rozhodnutí přikročit k jiné volbě. Mám tedy za to, že by se dalo jednat o to, aby zvolili za krále císaře; neboť jinak, zabere-li je císař mocí, dá jim zákony podle své libosti; zvolí-li však Jeho Veličenstvo, ujišťuji je na svou čest, že budou zachováni při svých svobodách a při *exercitio religionis* (výkonu náboženství). Prosím tedy, buďte nápomocen, aby toto dílo mělo průchod; dostanete od Jeho Veličenstva jistě znamenitou odměnu. Švédské podmínky ligy bych rád měl co nejdříve, neboť pokud mám zprávy, nebude Jeho Veličenstvu proti mysli uzavřít s králem spolek a neposkytovat proti němu žádnou pomoc k znovunabytí Švédska. Vy však krále švédského znáte a budete dobře vědět, zda to myslí vážně, či ne, a podle toho se i my zařídíme; má se totiž za to, že bývá nestálý. Co se týče vyzbrojení lodí, prosím, učiňte při tom, co jen lze, a udržujte o tom dobrou korespondenci s hrabětem ze Schwarzenbergu, neboť vidíte, že se nyní budeme muset pustit na moře. Vojsko ležící v Meklenbursku bude muset být co nejdříve odvedeno, kromě 12 praporců pěchoty a 3 rot jízdy; příčinu znáte. Prosím tedy, rozmyslete, kam je ubytujete; budete muset všechny ostatní kvartýry stěsnat. Prosím, zaříd'te to tak, aby tento můj úmysl byl ihned vykonán; velice si mě zavážete. V Rostocku a Wismaru, prosím, dokud není tuhá zima, hleďte, aby se začalo s citadelami, neboť ty musí být především; musíte tedy dohlédnout, aby se na nich silně pracovalo. Vévoda František Albrecht musí na štáb svých 1000 koní mít svou kontribuci; prosím, buďte mu v tom nápomocen. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Lysá 13. prosince léta 1627.

P. S. Na plukovníka Farensbacha dávejte dobrý pozor, aby neprovedl nějakou nepředloženost (*sproposito*).

Cito, citissime.

č. 93. Témuž, Brandýs, 20. prosince 1627

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

z Vašeho psaní jsme vyrozuměli, co odpovídáte stran Desfoursova a Balantova pluku; poněvadž však v Braniborské marce musí být ubytováno mnoho vojska přicházejícího ze Slezska, budete rozhodně hledět, jak řečený Desfoursův a Balantův pluk umístíte v Pomořansku. Dáno v Brandýse 20. prosince 1627.

A. H. z. F.

+

P. S. Plukovníku Arnimovi: Desfoursův a Balantův pluk mají mít kvartýr v Pomořansku.

č. 94. Témuž, Brandýs, 20. prosince 1627

+

Posílám Vám stran obou plukovníků, markýze de Bosi a Hausmanna, psaní, že se jim jejich pluky suspendují; můžete jich užít podle své libosti. Chcete-li zakročit (*demonstracion*) proti oběma, je to na Vás; chcete-li však jen proti jednomu, je to rovněž na Vás. Zkrátka, ponechávám to zcela Vám; jak to učiníte, tak chci, aby to zůstalo. A napříště postupujte proti přestupníkům, aniž si u mne budete dlouho vyžadovat rozkazy; já už se za to postavím. Na Farensbacha dávejte dobrý pozor, neboť mu pluk nechci

141 Pozn. překl. Výsledek: Z volby císaře dánským králem nic nebylo. Kristián IV. zůstal králem a válka skončila až mírem v Lübecku roku 1629.

142 Pozn. překl. Nikoli braniborský ministr Adam ze Schwarzenbergu, nýbrž Jiří Ludvík ze Schwarzenbergu, císařský vyslanec u hanzovních měst, s nimiž jednal o zřízení císařského loďstva na Baltu.

ponechat; mějte se také dobře na pozoru, aby se nespojil s těmito nespokojenci a nezamýšlel potom nějaký kousek, jaké dříve prováděl a jaké umí. Jste rozumný, budete vědět, jak mít všechno na zřeteli. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Brandýs 20. prosince léta 1627.

P. S. Kratz leží v hrabství Saarbrücken; nepovede se mu lépe než těmto. Bude proto třeba postupovat opatrně, aby nám nezpůsobili všeobecnou vzpouru; přesto chci, aby se jim žádný nepořádek netrpěl, nýbrž aby byl přísně trestán. To píši jen pro Vaši zprávu stran Krätze.

č. 95. Témuž, Brandýs, 20. prosince 1627

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

tímto Vám posíláme originály psaní markýzi de Bosi a plukovníku Hausmannovi; z opisů pak obšírněji vyrozumíte, co jim poroučíme. Budete tedy vědět, jak jich užít. Dáno v Brandýse 20. prosince léta 1627.

A. H. z. F.

č. 96. Císařskému plukovníku markýzi de Bosi, Brandýs, 20. prosince 1627¹⁴³

Náš přátelský pozdrav a cokoli více milého a dobrého zmůžeme napřed. Vysoce urozený, zvláště milý pane a příteli, poněvadž docházejí rozličné stížnosti na zpupnost páchané Vaším plukem s Vaším svolením, chceme, aby Vám byl až do vyřízení věci suspendován. Podřídíte se tedy všemu, co Vám dále oznámí plukovník von Arnim. Zůstáváme Vám k prokazování příjemných služeb ochotni. Dáno v Brandýse 20. prosince léta 1627.

A. H. z. F.

č. 97. Plukovníku von Arnim, Brandýs, 20. prosince 1627

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že plukovník Hebron chce statek podržet a peníze mi složit. Je už načase, aby se jednou rozhodl dát buď statek, nebo peníze. Dal jsem sice jeho správci naznačit, že když jeho pán statek nechce, vezmu si jej zase k sobě; poněvadž však z Vašeho psaní vyrozumívám, že jej chce mít, jsem s tím spokojen a ponechám mu jej; musí však peníze složit, a nejraději bych měl, aby je složil v Hamburku, neboť je tam budu potřebovat. Prosím, promluvte s ním, abychom já i on už jednou měli tu věc z krku; ať také někoho pošle do Jičína, aby s ním byla sepsána smlouva. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Brandýs 20. prosince léta 1627.

č. 98. Témuž, Brandýs, 20. prosince 1627

+

Poslal jsem Vám z Marky, když jsem tamtudy táhl, seznam svých lidí a toho, co se má týdně dávat na jejich vydržování. Prosím tedy, dbejte o to, aby to bylo řádně každý týden vybíráno; jedna část, která patří šlechticům, ať je odváděna Piccolominimu, druhou část však, která náleží nižším, jako stájové čeledi, lokajům, tělesným střelcům a jiným, si ponechte u sebe, neboť nyní ode mne dostávají měsíčně peníze a to se jim bude muset potom srazit. Co se týče mého dílu (*porcion*), ponechte si jej také u sebe; dám Vám pak vědět, kdy to všechno budete mít odvést. A tímto zůstávám

¹⁴³ Pozn. překl. Výsledek: Pozastavení velení nezabralo: 28. a 29. prosince Valdštejn píše, že de Bosi i Hausmann ve svých nepořádcích stále setrvávají (č. 116, 117). Nařizuje pluky stáhnout do menšího počtu rot a Hausmanna zatknout.

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Brandýs 20. prosince léta 1627.

č. 99. Témuž, Brandýs, 20. prosince 1627

+

Ze srdce rád slyším, že jste vypravil Götrise, aby věc provedl, neboť to nebude špatná věc, zdaří-li se. Mezitím však prosím, dejte dobře opevnit naše námořní přístavy všude v Pomořansku a Meklenbursku a podejte mi zprávu, jak jsou všechny opevněny a které. Až ze Švédska přijdou podmínky, prosím, pošlete mi je, neboť jsem zcela toho mínění, že se Jeho císařské Veličenstvo pustí s králem do ligy. Dánské stavy jsou rozhodnuty zvolit jiného krále; prosím, učiňte při tom, co je možné, aby za krále zvolily císaře; slibuji jim na svou čest svobodu náboženství a potvrzení jejich privilegií. Nebudou-li však císaře chtít zvolit a přemůžeme-li je mocí, budou našimi nevolníky. Zařídíte-li však, že se to zdaří, buďte ujistěn, že Vám Jeho Veličenstvo dá velkou odměnu; mluvil jsem totiž včera s Jeho Veličenstvem o Vás a ujistěuji Vás, že jste u císaře dobře zapsán. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Brandýs 20. prosince léta 1627.

P. S. Prosím, vynaložte všechnu možnou píli, abychom se k jaru silně vypravili na moře, neboť co nyní máme vykonat, musí se stát na moři. Udržujte o tom pilnou korespondenci s hrabětem ze Schwarzenbergu.

č. 100. Témuž, Brandýs, 20. prosince 1627¹⁴⁴

+

Z Vašeho seznamu vyrozumívám, co se nachází na zámku Poel; velmi rád vidím, že jste do něho dostal posádku. Prosím, ujměte se pilně toho, aby byl přístav v Rostocku uzavřen a aby se na obou místech začaly stavět citadely, neboť za několik dní bude s onou zemí provedena změna (*mutacion*); všechno je už ujednáno. Prosím také, hleďte, je-li to možné, aby ti páni¹⁴⁵ uprchli, poněvadž jeden už byl k cestě hotov; zavážete si mě; sami si přece nebudou přát vidět mě tam, kde dříve vládli. Hleďte také, kde ubytujeme vojsko, které nyní leží v Meklenbursku, neboť tam nechci strpět víc než 3000 pěších a asi 300 koní. A tímto zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Brandýs 20. prosince léta 1627.

č. 101. Témuž, Lysá, 21. prosince 1627

+

Z Vaší rozumné rozpravy jsem vyrozuměl, jak by Prusy mohly být získány zpět; důvody jsou dosti jasné a chci také co nejdříve začít s tím, aby král učinil kurfiřtovi ten návrh s pohrůzkou. Hleďte podle příhodnosti času jednat také s markrabětem Zikmundem, aby tímto prostředkem bylo získáno zpět kurfiřtství braniborské. Ty 2 pluky tam poslat nemohu, ale v krátkosti tam dám táhnout vojsko z Meklenburska; prosím tedy, učiňte, co jen lze, a hleďte, jak ty 2 pluky umístíte v Pomořansku. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Lysá 21. prosince léta 1627.

144 Pozn. překl. Výsledek: Císař zbavil vévody meklenburské jejich zemí listinou vydanou 19. ledna 1628 v Brandýse. Valdštejn dostal Meklenbursko nejprve do zástavy, dědičně mu bylo propůjčeno 16. června 1629 (podle starého kalendáře 6. června).

145 Oba vládnoucí vévodové meklenburští.

č. 102. Témuž, Lysá, 21. prosince 1627

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

z Vašeho psaní jsme obšírněji vyrozuměli, co odpovídáte stran markýze de Bosi a plukovníka Hausmanna. Můžete proto v této věci vykonat náš předešlý rozkaz a roty podle svého uvážení reformovat, stáhnout do menšího počtu nebo vřadit do jiných pluků. A poněvadž důstojníci dostávají z kvartýrů mnohem víc, než činí jejich žold, mají se nyní spokojit s něčím snesitelným; jinak jsme rozhodnutí proti nim přísně zakročit. Zároveň obdržíte také opisy psaní, která posíláme oběma řečeným plukovníkům. Dáno v Lysé 21. prosince léta 1627.

A. H. z. F.

č. 103. Plukovníku de Bosi, Capittul, 22. prosince 1627

Obdrželi jsme Vaše psaní a velice se divíme, že se opovažujete stěžovat si na plukovníka von Arnim proto, že Vám dal kvartýr jen na čtyři rot, ačkoli přece v těch 5 rotách, které leží v Pomořansku, nemáte pohromadě víc než 150 koní (neboť dobře víte, že šestá zůstala v Holštýnsku). Nadto zní i naše nařízení, že vydržování se má dávat jen těm, kdo se u rot skutečně (*effective*) nacházejí. A Vy jste rozkazu plukovníka von Arnim, který má nad tím vojskem velení, neuposlechl, nýbrž jste tím projevils velkou neposlušnost, což nikterak nemůžeme strpět. Z ostatních psaní nyní obšírněji vyrozumíte, k čemu jsme se již dříve rozhodli; tím a tím, co Vám často zmíněný plukovník von Arnim dále oznámí, se budete řídit atd. Dáno v Capittul¹⁴⁶ 22. prosince 1627.

A. H. z. F.

č. 104. Plukovníku Hausmannovi, Lysá, 21. prosince 1627

Atd. Z Vašeho psaní z 5. tohoto měsíce jsme se zvláštní nelibostí seznali Vaši nenáležitou žádost, že chcete mít na své rot vydržování jako na plný stav, ačkoli naše nařízení zní, že vydržování se má dávat jen těm, kdo se u rot skutečně (*effective*) nacházejí; a nadto jste neuposlechl rozkazu plukovníka von Arnim, který má nad tím vojskem velení. Proto jsme řečenému plukovníku von Arnim poručili, aby Váš pluk reformoval a zakročil proti Vám tak, jak se sluší na ty, kdo přestupují rozkazy (*ordini*); neboť nechceme, aby nenáležitým počínáním jednoho důstojníka byly v císařské armádě působeny nepořádky. Podle toho se budete umět zařídit a vyvarovat se velké nepříjemnosti. Dáno v Lysé 21. prosince 1627.

A. H. z. F.

č. 105. Plukovníku von Arnim, Brandýs, 21. prosince 1627

+

Slyším, že se Rostočtí chtěli opevňovat; to se jim nesmí nikterak dovolit, nýbrž je třeba hledět, aby takové opevnění bylo ihned (*in puncto*) srovnáno se zemí. Naproti tomu musíte hledět opevnit přístav a dobře si jej zajistit a také tam, jakmile bude přístav zajištěn, založit citadelu. Güstrow brzy obsadíte, neboť dříve než mine měsíc, nastanou všelijaké změny (*mutacionen*). Ostatně Vám ve všem přinese rozhodnutí podplukovník Bindhauf. Prosím, hleďte, jak ostatní pluky umístíte v Pomořansku, neboť v Marce budou sotva moci ležet. Proti těm, kdo přestupují Vaše nařízení, postupujte bez jakéhokoli ohledu. Uznáte-li to za dobré, můžete Hausmannův a Bosiho pluk reformovat nebo stáhnout do menšího počtu rot. Hausmannovu podplukovníkovi nepromínete, co provedl. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Brandýs 21. prosince léta 1627.

¹⁴⁶ Pozn. překl. „Capittul“ je nejspíš kancelářský zápis jména Kopidlno u Jičína: vlastnoruční dopisy č. 106 a 107 z téhož dne jsou datovány z Kopidlno („Kapidler“). Totéž místo má Förster u dopisů č. 49 a 50 a označuje je tam za neznámé.

č. 106. Témuž, Kopidlno, 22. prosince 1627

+

Poněvadž Rostočtí povolili 50 000 říšských tolarů nad vydržování pluku, prosím, abyste 30 000 říšských tolarů z řečených 50 000 složil u některého kupce, který je spolehlivý a u něhož není třeba se obávat, že udělá úpadek, aby je měl u sebe, dokud si je Hans de Witte (?)¹⁴⁷ skrze někoho od něho nevyzvedne; neboť Hans de Witte musel nyní nakoupit střeliva a jiných potřeb za více než 200 000 zlatých, a neuspokojím-li ho zčásti ihned, ztratím svůj úvěr. Prosím také, oznamte mi, jak se jmenuje ten, u něhož těch 30 000 říšských tolarů složíte, abych Hansi de Witte nařídil, aby je tam přijal; prosím však, ať se to stane *incontinenti* (neprodleně), neboť mi na tom mnoho záleží. A poněvadž jste bezpochyby od plukovníka Hebrona přijal těch 18 000 říšských tolarů na svůj žold za první měsíc a jsou to moje vlastní peníze, pošlete mi na to kvitanci, aby mi oněch 18 000 říšských tolarů bylo potom od Jeho Veličenstva zaplacen. Pokud jde o kontribuční peníze moje a mých lidí, prosím, mějte je pečlivě u sebe, neboť v únoru Vám také dám vědět, komu je máte složit. Zůstávám přitom

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Kopidlno (?) 22. prosince léta 1627.

P. S. Plukovník Hebron bude muset zbývajících 22 000 říšských tolarů také odvést do Hamburku Hansi de Witte; jen ať se to stane brzy, neboť vezím u řečeného Hanse de Witte dost hluboko.

č. 107. Témuž, Kopidlno, 22. prosince 1627

+

Ačkoli jsem měl za to, že sotva bude možné umístit ty 2 pluky, o nichž píšete, v Braniborské marce, jsem s tím, poněvadž je to Vaše mínění, srozuměn; jen si hleďte pilně dopisovat s Lorenzem del Maestro, aby tam byly zavedeny a ubytovány v pořádku. Prosím, pomýšlejte na všechny prostředky a cesty, jak Meklenbursko zbavit vojska, neboť jakmile mine únor, nesmí tam zůstat víc než 10 praporců pěchoty a 3 roty jízdy. Slyším také, že nepřítel často přistává u břehu a působí zemi obtíže; hleďte tomu, pokud jen lze, zabránit pevnůstkami (*forti*) a také silně opevnit všechny mořské přístavy. O Stralsundských slyším, že se začínají opevňovat; to se jim musí ihned zarazit a je třeba sevřít je pevnůstkami, aby nemohli těžit z pomoci nepřítele. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Kopidlno 22. prosince léta 1627.

P. S. Mám za to, že byste měl Hausmannovy jezdce stáhnout do 5 a jezdce markýze de Bosi do 3 rot. Nesmí se jim dávat mnoho, neboť loni užívali zimních kvartýrů a letos měli v poli dobytek a píci zadarmo. Ponechávám to všechno Vám; jak to uděláte, tak s tím budu spokojen.

č. 108. Témuž, Jičín, 23. prosince 1627

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

co jsme rozeslali přímořským městům, to obšírně vyrozumíte z přiloženého opisu, který Vám pro Vaši zprávu přikládáme a posíláme. Dáno v Jičíně 23. prosince léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, Jeho římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtman.

A. H. z. F.

147 Pozn. překl. Otazníky v závorkách u jména de Witte a u místa, odkud je dopis datován („Kapidler“), jsou Försterovy. O Valdštejnově finančníku Hansi de Witte viz poznámku u deváté kapitoly; „Kapidler“ je Kopidlno u Jičína.

č. 109–113. Městům Wismaru, Rostocku, Greifswaldu, Stralsundu, Štětínu, Anklamu a Kolobřehu (Kolberg), Jičín, 23. prosince 1627

Slovutní atd. Dostává se nám hodnověrné zprávy, kterak se protivníci Jeho římského císařského Veličenstva a Svaté říše římské velmi snaží, aby se po tolika rozličných porážkách, jež z Božího dopuštění utrpěli, znovu vzchopili a vkročili do Římské říše. Poněvadž však blaho obecné věci a vysoká potřeba žádá, aby se tomuto škodlivému záměru všemi prostředky a cestami předešlo a zabránilo, žádáme vás, abyste ze svých přístavů nevypouštěli žádnou loď ani obilí ani cokoli jiného, co by nepříteli mohlo sloužit k podpoře jeho záměru, nýbrž to zadrželi a nedopustili ani sebemenší pomoc. To poslouží k opětovnému pozdvižení blahobytu obecné věci i k vašemu vlastnímu prospěchu a Jeho římské císařské Veličenstvo to také bezpochyby uzná s císařskou milostí. Dáno v Jičíně 23. prosince léta 1627.

A. H. z. F.

č. 114. Plukovníku von Arnim, Lysá, 23. prosince 1627

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

Vaše psaní z 24. (listopadu)¹⁴⁸ spolu se seznamem, jak je vojsko v oněch místech ubytováno, jsme v pořádku obdrželi a také z něho vyrozuměli, že podplukovník plukovníka Hausmanna uprchl z vazby. Dáte ho proto třikrát předvolat, a kdyby se ani napotřetí nedostavil, dáte jeho jméno přibít na šibenici; kdyby se však mezitím zase dostavil, citelně ho, jiným pro příklad, potrestáte, jak náleží na ty, kdo z vazby utekou. Dáno v Lysé 23. prosince léta 1627.

A. H. z. F.

č. 115. Ordonance generála vévody frýdlantského, jak se mají důstojníci a vojáci chovat v kvartýrech v Pomořansku. Plukovníku von Arnim, Jičín, 26. prosince 1627

Atd. atd.

Z Vašeho psaní jsme vyrozuměli, že byste od nás chtěl mít nařízení, jak má být vojsko v kvartýrech udržováno. Nedovedeme Vám dát jiné nařízení než to, abyste dbal, aby vojsku byl každý měsíc vyplácen měsíční žold, aby z něho žilo a žádným způsobem jinak od obyvatel udržování nežádalo. Poněvadž některé pluky velmi prořídly a nejsou úplné, dáte, pane plukovníku, plné udržování vyplácet jen za ty, které úplné jsou; důstojníkům však, kteří byli nedbalí, nechali své roty přijít vniveč a nacpali si tím měsíc, je zadržíte. Neboť kdyby se měsíční žold měl dávat slabému stejně jako tomu, kdo má rotu úplnou, byl by ten, kdo sloužil dobře, odměněn špatně, a kdo špatně, dobře. Proto budete za jezdce a pěší, kteří se u rot skutečně (*effective*) nacházejí, vyplácet plné udržování, za ty však, kteří chybějí, strhnete měsíčně za arkebuzíra 15 zlatých, za kyrysníka 15 zlatých. Nadto se také často stává, že důstojníci peníze určené pro vojáky, z nichž mají být udržováni, přijmou, strčí do měšce, a přesto chtějí, aby obyvatelé vojáky udržovali jídlem, pitím a pící, což je nespravedlivé a nanejvýš trestuhodné; proto na to budete dávat pozor, aby se to nikterak nedělo. Poněvadž také obyvatelé nemohou mít peníze vždy hned pohotově a musejí na udržování vojáků dodat něco proviantu, strhnete to zase při nejbližší výplatě peněz a obyvatelé opět uspokojíte. Toto všechno uložíte všem těm 30 plukům, které jsou pod Vaším velením, ty, kdo budou jednat proti tomu, přísně potrestáte a ihned nám to oznámíte, neboť proti nim chceme se vši vážností postupovat neprominutelným trestem. K tomu nařídíte, aby byl u všech pluků ihned odstraněn přebytný trén a zavazadla a aby bylo zastaveno plenění a loupení; vojáci, kteří při tom budou přistiženi, ať jsou bez jakéhokoli ohledu, ať jsou jakéhokoli stavu, potrestáni na těle i na životě; důstojníky pak, kteří to dovolují, zbavíte dočasně úřadu (*carico*), vezmete do vazby a ihned nám to oznámíte; neboť jsme rozhodnutí postupovat skutečným trestem, takže si z toho jiní budou mít co

148 Pozn. překl. Datace „Lysá, 23. prosince“ je podle všeho chybná. Podle vlastnoručních listů z téže doby (č. 109–113) byl Valdštejn 23. prosince v Jičíně a Lysá byla jeho stanovištěm z 13. prosince. Záhloví buď přejímá zůstatek starší předlohy, nebo opisovač spletl den. Pramenem pro itinerář je sama řada vlastnoručních listů u Förstera; denní itinerář Valdštejna jinde nemáme.

vzít příklad, neboť je spravedlivé a velmi nutné tomuto zlu odpomoci. Jakož se pak od Vás (jemuž toto opatření nyní přísluší) laskavě nadějeme, že na tom budete pevně trvat a viníky skutečně potrestáte.

Dáno v Jičíně 26. prosince 1627.

A. H. z. F.¹⁴⁹

č. 116. Plukovníku von Arnim, Jičín, 28. prosince 1627

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

ježto jsme se dozvěděli, že plukovník Hausmann a markýz de Bosi stále ještě setrvávají ve svých nepořádcích a že se s jejich dovolením páchají neslýchané výstřelky, poroučíme Vám, abyste oběma řečeným plukovníkům pozastavil velení nad pluky a pluky stáhl do menšího počtu rot, plukovníka Hausmanna pak, jakož i všechny ty, kdo nepořádky páchají nebo dovolují, vzal podle svého uvážení a libosti do vazby a postupoval proti nim bez jakéhokoli ohledu přísně podle válečného obyčeje. Neboť poněvadž jsme Vám svěřili velení nad oním vojskem, dali jsme Vám také plnou moc výstřelky a nepořádky přísně trestat; proto se od Vás nadějeme, že budete proti provinilcům postupovat tak, jak to žádá služba Jeho císařského Veličenstva a jak tomu odpovídá naše důvěra k Vám. Co nyní oběma výše řečeným plukovníkům a důstojníkům poroučíme, to vyrozumíte z přiložených opisů; dostáváte také originály, jichž budete vědět jak použít. Dáno v Jičíně 28. prosince léta 1627.

Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, římský císařský válečný rada, komoří, plukovník pražský a generální nejvyšší polní hejtmán.

A. H. z. F.

č. 117. Témuž, Jičín, 29. prosince 1627

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že markýz de Bosi a Hausmann pokračují ve své nepřístojnosti; posílám Vám proto písemné rozkazy pro ně, abyste jich mohl použít podle povahy věci. Postupujte však opatrně, neboť jistě mají se svými důstojníky nějaké pikle (*trama*), aby z toho potom nevzešla vzpoura. Psal jsem Vám také už dříve, že plukovníku Farensbachovi jeho pluk ponechat nemohu; budete tedy muset i na něho bedlivě dávat pozor, neboť ten by toho byl dobře schopen. Mám za to, že počátkem února bude s Meklenburskem předsevzata změna; prosím, zajistěte si zatím všechno co nejlépe, zvláště pak mořské přístavy, neboť poněvadž je počasí tak mírné, můžete dát stavět dál a přístavy uzavřít a potom začít s oběma citadelami. Psal jsem Vám v těchto dnech, abyste dal 30 000 říšských tolarů složit u jistého kupce v Hamburku, neboť je musím dát Hansi de Witte, protože jsem mu dlužen za mnoho věcí nakoupených k dělostřelectvu; neodkládejte to. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Jičín 29. prosince léta 1627.

P. S. Napište plukovníku Hebronovi, aby mi těch 22 000 říšských tolarů složil v Hamburku u některého kupce, neboť je také musím mít pro Hanse de Witte. Pošlete mi po tomto kurýrovi kvitanci, že jste ode mne oněch 18 000 říšských tolarů přijal na verbování své jízdy a na žold za první měsíc.

149 Tento denní rozkaz se téměř doslova shoduje s č. 70; dostal jsem jej, když č. 70 bylo již vytištěno, a sděluji jej, protože je úplnější.

Kapitola desátá

Valdštejn v Čechách. Císař Ferdinand II. ho odměňuje Meklenburskem a Zahání.

Valdštejnovo tažení roku 1628

Počátkem tohoto roku nacházíme Valdštejna stále ještě na jeho panstvích v Čechách; jeho dopisy jsou až do 1. června datovány z Jičína, Loučeně (Leutschin),¹⁵⁰ Brandýsa, Opočna a Prahy. Císař Ferdinand II. dlel v Čechách a Valdštejn dovedl jeho přítomnosti dobře využít. Zatímco pokračovalo vyjednávání s Dánskem a Švédskem, pečoval o to, aby se plukovník von Arnim v Meklenbursku stále více upevňoval; neboť tato země se stala nejbližší náhradou, kterou Valdštejn od císaře požadoval a kterou dostal příslibenu. Jakkoli ho však tato záležitost, jež se ho týkala nejbližší, zaměstnávala, nejenže podle svého zvyku nespouští z očí obecný běh války, která se tehdy stále více rozrůstala ve válku evropskou, nýbrž obstarává i z Čech záležitosti svého vojska rozloženého po Meklenbursku, Holštýnsku, Pomořansku a Markách často až do nejmenších podrobností, takže touž rukou zároveň držel a řídil řetězy, na nichž visely světové události, i jednotlivé nitky, jimiž vedl své vojsko.

S financemi na tom Valdštejn v této době, jak se zdá, ještě nebyl skvěle; přinejmenším je často v nesnázích a bojí se, že ztratí svůj úvěr. Díl kontribuce, který připadá na něho, poukazuje domu de Witte v Hamburku, který mu dodal střelivo a dělostřelectvo; také za císaře měl značné výlohy. „Prosím,“ píše z Jičína 3. ledna Arnimovi,¹⁵¹ „abyste z toho, co z mé kontribuce připadá na mou osobu, dal rovněž dohromady 30 000 říšských tolarů a složil je u jistého kupce v Hamburku, aby z toho na můj soukromý dluh zaplatil Hansi de Witte; neboť předešlých 30 000 říšských tolarů je za císaře, tyto však za mne. A poněvadž mé vydržování (*interteniment*) ještě tak daleko nesahá, prosím, založte to zatím a potom si to srazte, *neboť toho vpravdě velice potřebuji*, a zavážete si mě tím; jen ať se to stane brzy.“ – Ještě nejednou tento dluh připomíná a naléhavě žádá Arnima, aby zaplatil, poněvadž se jinak bojí, že „docela a nadobro ztratí úvěr“.

Záležitost zvolení císaře za krále dánského, kterou podnikl již v předešlém roce (dopis č. 92), odkázal nyní do postskripta,¹⁵² ale stále to s ní myslí vážně, ba dokonce se domnívá, že tuto korunu císař nabídl jemu, za což však poděkoval: „Prosím (Arnimovi z Jičína 3. ledna), hleďte, jak bychom to mohli navléci, aby Dánové zvolili za krále našeho císaře; u dvora by to byli rádi dopřáli mně, i Jeho Veličenstvo samo, ale já jsem pěkně poděkoval, neboť bych se při tom nemohl udržet; spokojím se zatím s *tím druhým*, neboť to je jistější; příští měsíc o tom bude něco slyšet.“¹⁵³ To druhé, co mu už nyní bylo dost jisté, je vévodství meklenburské, k jehož získání podnikl potřebné kroky již v minulém roce. Dekrety, které císař vydal proti oběma vévodům, Adolfu Fridrichovi Zvěřinskému a Janu Albrechtovi Güstrowskému, byly pravděpodobně zčásti sepsány ve Valdštejnově kanceláři a Valdštejn je císaři, který v této době dlel v Čechách, ve vhodné chvíli předložil k podpisu. „S Meklenburskem,“ píše Arnimovi z Prahy 15. ledna, „se ta věc už sepisuje, zakrátko to vypukne; prosím, zajistěte si dobře ona místa, zvláště pak oba přístavy, Wismar a Rostock, a dejte je dobře opevnit. – Oznamuji Vám také, že kurfiřt bavorský žádal od císaře, aby Tillyho vojsko leželo v zemi meklenburské, bylo mu to však rozhodně odepřeno; dávejte tedy dobrý pozor, aby nezůstalo ani to nejmenší městečko, které by nebylo obsazeno vojskem.“¹⁵⁴

Zpočátku Ferdinand ještě kolísal, přinejmenším chtěl budít zdání, že proti vévodům meklenburským nepostupuje zcela svévolně. Vyžádal si od svých ministrů v této záležitosti dobrozdání, a poněvadž

150 Pozn. překl. Nejspíš Loučen (německy Lautschin) u Nymburka, ležící při cestě z Jičína přes Kopidlno do Lysé, Brandýsa a Prahy (neověřeno).

151 Dopis č. 118.

152 Dopis č. 120.

153 Ještě jednou se Valdštejn k této záležitosti vrací (dopis č. 122), avšak ve dvojznačných výrazech. Doporučuje plukovníku Arnimovi, aby uskutečnil spojení se Švédskem; „rád bych viděl,“ píše z Loučeně 6. ledna, „aby se Švéd s námi spojil, neboť bychom se tím lépe mohli zmocnit zbývajících ostrovů v Dánsku; potom bych *já* mohl *ty návrhy*, které byly ode dvora předloženy, tím spíše a jistěji přijmout.“

154 Dopis č. 136.

byli rozděleni v mínění, dostal dobrozdání dvojí; jedna strana uvedla množství důvodů, proč se císaři nedoporučuje dát vévodství meklenburské vévodovi frýdlantskému. Z tónu, v němž je toto dobrozdání sepsáno, je znát, že Valdštejn měl ve Vídni stále mocné nepřátele.

„Vévodů se,“ praví se v tomto dobrozdání,¹⁵⁵ „ujmou králové dánský a švédský, ba celé kurfiřtské kolegium; tím se zmaří mírové jednání s Dánskem, král švédský bude vtažen do říše a nedorozumění a nedůvěra u kurfiřtů a stavů Svaté říše římské vzrostou. Neboť poněvadž se vévoda frýdlantský veřejně nechal slyšet, že už není třeba kurfiřtů a knížat, že se jim musí stáhnout hostovský klobouček¹⁵⁶ a že jako je ve Francii a Španělsku jediný král, tak má být i v Německu jediný pán, a vedle toho postupuje násilně, císařova nařízení, nejsou-li mu po chuti, nevykonává, nýbrž vše prosazuje po své hlavě, činí všechny stavy nevrlymi, zmatenými a malomyslnými. Kdyby nyní po svém mnohonásobném bédování a žalobách, že má totiž od Jeho Veličenstva více moci, než mu je podle volební kapitulace mohlo dát, viděli, že místo žádoucí nápravy má být nad ostatní velké, jeho zásluhy daleko převyšující císařské milosti, jichž se mu dostalo v hodnostech, zemi a lidech, obdařen ještě tak znamenitými vévodstvími a knížectvími, je nepochybné, že si budou myslet, že řečený frýdlantský výrok a jeho postupy pocházejí z vyšších míst než od jeho vlastní osoby, a že se tedy chopí krajních prostředků (*extrema*) a Jeho císařské Veličenstvo by kvůli někomu jinému, kvůli jeho vazalu a soukromému kavalírovi, který milostí, již se mu dostalo, tak zpyšněl, že všechno vojsko potem a krví chudých lidí strhává k sobě a své oddané (*devotos*) jak v armádě, tak u císařského dvora obdarovává takovými dary, že by celá Římská říše a vlastní dědičná království a země Jeho císařského Veličenstva nadlouho nestačily, aby uspokojily jeho i je, mohli opět zavléci do dalekosáhlé války a krajního nebezpečí. – Usnesli se tedy, že poněvadž od sesazení vévodů meklenburských nelze čekat mír, nýbrž jen další válku, nebezpečí a zkázu arcidomu Jeho císařského Veličenstva, jeho království a zemí, ba snad jejich úplnou ztrátu spolu s katolickým náboženstvím (kdyby nepřátelé při nejistém a vrtkavém válečném štěstí nabyli vrchu), není ani spravedlivé, ani radno povyšovat služebníka, jako je Frýdlantský, tak vysokých myšlenek a už tak znamenitě povýšeného, do tak vysokého stavu, z něhož by ho pro mocné země, množství šlechty a lidu, dobré mořské přístavy, silné pevnosti a mocné sousedy už nebylo možno sesadit, i kdyby se sebevíc chtělo; že je naopak radno vévody zase, avšak po předchozím podrobení, dosadit zpět a, je-li přece vůle vévodovi frýdlantskému se zavděčit, vyměřit peněžitou pokutu a několik míst podržet v zástavě. A Jeho císařské Veličenstvo bylo přitom nejposlušněji prošeno, aby ráčilo nejmilostivěji uvážit, že nespokojí-li se vévoda frýdlantský s tímto návrhem, nezůstane spokojen ani s vévodstvími a zeměmi meklenburských knížat, nýbrž bude hned žádat ještě více, a že se proto první nelibost (*disgusto*) dá napravit lépe než poslední; že také nechybějí příklady, které ukazují, že páni, kteří svým služebníkům popustili více moci, než jim náleží, toho často litovali s příliš pozdní lítostí.“

Z tohoto dobrozdání vysvítá dost zřetelně, že straně, od níž pocházelo, nešlo ani tak o to, aby byli ušetřeni vévodové meklenburští, jako o to, aby vévoda frýdlantský nebyl znovu odměněn. Valdštejn však měl v císařském ministerstvu i své přátele a ti ve svém dobrozdání nešetřili dobrými doporučeními v jeho prospěch; neboť stejně jako v prvním se v něm za hlavní věc nepokládá ani tak vyhnání vévodů meklenburských, jako udělení jejich země vévodovi frýdlantskému.

„Jako jsou tedy,“ praví se v něm, „*poena* a *praemium* (trest a odměna) duší vlády, tak Jeho císařské Veličenstvo mocí svého císařského úřadu jako spravedlivý soudce vykonává na meklenburských vévodech jakožto urážitelích nejvyššího majestátu zasloužený trest a na vévodovi frýdlantském zase náležitou odměnu, když zemi a lid řečených vévodů přenechává jemu jakožto velezasloužilému válečnému veliteli a uděluje mu je v léno; neboť

155 Khevenhüller, díl XI, s. 62.

156 Pozn. překl. V originále „das Gast-Hütel abziehen“, dobové rčení; smysl: srazit jim hřebínek, zbavit je výsadního postavení (výklad neověřen).

jeho zásluhy, jichž si od mládí s nasazením statku, krve i života získal ještě za císaře Rudolfa blahé paměti v Uhrách a za Jeho císařského Veličenstva ve furlanské válce a za českého a moravského povstání, jsou tak veliké, že se pro ně najde málo příkladů, ba snad vůbec žádný. Nikdy nebylo slýcháno ani čteno, že by válečný velitel postavil na nohy 100 000 mužů, aniž to válečného pána stálo náhradu a plat z vlastního měšce a důchodů. Království a země Jeho císařského Veličenstva, arcidům i nástupnictví, které každý pokládal za ztracené, vyprostil z moci nepřítele, celé Německo přivedl k poslušnosti a Jeho Veličenstvo učinil pánem od Jaderského až po Německé (Severní) moře; a k tomu ještě z kontribucí posílal ke dvoru Jeho Veličenstva peníze na všelike potřeby, opatřil prostředky k odměnění některých ministrů Jeho Veličenstva a válečné plukovníky, velitele a vojáky si dary, prezenty a odměnami tak naklonil, že Jeho císařskému Veličenstvu budou sloužit raději než kterémukoli jinému pánu. On jediný má vážnost, lásku i bázeň jak u plukovníků a důstojníků, tak u nejprostších vojáků; kdyby on chyběl, nevědělo by se o nikom, kdo by mohl zastat jeho místo, a neobešlo by se bez vzpoury a úplné zkázy císařské armády, kdyby měl odejít roztrpčen, a tak by všechny dobré a žádoucí úspěchy nejen ustaly, nýbrž přišly docela vniveč. Nadto si vévoda frýdlantský může na tato meklenburská vévodství a země činit nárok jakožto na země dobyté na rebelech a pro vynaložené náklady *jure retentionis* (právem zadržovacím).“

Na konci dobrozdání se praví:

„Jeho Veličenstvo je přitom *in conscientia* (ve svědomí), poněvadž na tom má zájem katolické náboženství a tím se rozšíří, *in justitia* (ve spravedlnosti), ježto trestá zlé a odměňuje dobré, a *in obligatione* (ze závazku), poněvadž tím vévodovi frýdlantskému zaplatí vynaložené náklady, povinně toto přenesení meklenburských vévodství a zemí ihned uvést ve skutek, doufajíc v Boha, že toto spasitelné, Bohu milé, náboženství i obecnému dobru znamenitě prospěšné dílo bude Jeho Veličenstvu od jeho božské všemohoucnosti stonásobně odplaceno zde dlouhým životem, šťastným panováním a slavnými vítězstvími nad nepřáteli a tam věčnou slávou.“

Právě tuto věčnou slávu Valdštejn Ferdinandovi neustále stavěl před oči, kdežto sám se chtěl spokojit s meklenburským knížecím kloboukem. Jezuité, které měl císař za rádce svědomí, byli Valdštejnem získáni, a císaře jsme již poznali dostatečně, abychom nepochybovali, že byl až příliš hotov popřát duchovním našeptáváním ochotného sluchu.¹⁵⁷ Zmínili jsme se již, že Ferdinand právě dlel v Čechách, a tím větší vliv na něho mohl Valdštejn získat. Dne 19. ledna dal císař vévodovi na císařském zámku v Brandýse odevzdat listinu, již mu předal vévodství meklenburské. I když císař u tabule zachoval vnější formu a novému vévodovi meklenburskému, který mu posluhoval, kázal pokrýt se knížecím kloboukem, byla jinak při tomto obchodu porušena každá forma práva. Aniž vyhlášení klatby v kurfiřtském kolegiu třeba jen přednesl, aniž připustil jen žalobu a výrok, natož obhajobu, vyhnal císař starý knížecí rod z jeho země, ačkoli tato knížata neměla jinou vinu, než že se pro svobodu víry připojila k mocnějšímu sousedovi, králi dánskému, jak to učinilo mnoho jiných severoněmeckých knížat. Jakmile Valdštejn a Tilly vtáhli do jejich země, vévodové se císaři ihned podrobili. Postrádalo však toto přenesení jejich zemí náležitou formu ještě i potud, že císař ve své listině dává vévodovi frýdlantskému vévodství meklenburské v *zástavu* za válečné náklady, které měl od císaře pohledávat, a zároveň mu v něm dává holdovat jako zeměpánu pro něho a jeho dědice a uděluje mu je v léno.¹⁵⁸

Valdštejnovou nejbližší starostí nyní bylo upevnit se v nově nabytém vévodství; především mu záleželo

157 Hrabě Khevenhüller, jeden z císařových ministrů, kteří nestáli na straně Frýdlantského, praví ve svých Análech (díl XI, s. 67): „Ačkoli Jeho císařské Veličenstvo dlouho váhalo, kam se při rozdílných míněních přiklonit, přece neustálá píle frýdlantských jednatelů u dvora a *horlivost některých duchovních*, jimž vévoda frýdlantský slíbil navrácení církevních statků i založení dalších znamenitých kolejí a klášterů v oněch zemích, v zájmu rozšíření náboženství na Jeho Veličenstvo tak neúnavně doléhaly, že dne 19. ledna (1628) v Brandýse v Čechách na svém královském zámku povýšilo vévodu frýdlantského na říšského knížete a udělilo mu v léno vévodství meklenburské i knížectví zaháňské ve Slezsku; a když Jeho Veličenstvo drželo tabuli a vévoda posluhoval, kázalo mu jako panujícímu vévodovi meklenburskému nasadit si klobouk.“

158 Listiny u dopisu č. 155.

na tom, aby si zajistil přístavy Rostock a Wismar. Již 21. ledna píše z Prahy plukovníku Arnimovi: „Plukovník Saint-Julien táhne do země meklenburské, kde má různá pověření, o nichž se má také ve všem všudy dorozumět s Vámi.“ O přímořských městech píše v témž dopise: „Jinak bude třeba dát Rostockým a Wismarským uzdu do huby a stavět citadely, a to bez odkladu (*ohne Dilacion*), jakmile jen roztaje; především je však třeba pořádně se zmocnit jejich přístavů (*porti*) a postavit tam silné pevnůstky (*forti*).“ Císař pověřil předáním vévodství plukovníka von Aldringen a císařského radu von Walmerode a Valdštejn tam poslal plukovníka Saint-Juliena a oba doktory práv Justa Lüdera a Heinricha Niemana, aby místo něho přijali hold. Snažil se tuto věc co nejvíce uspišit, neboť mírové jednání zahájené v Lübecku v něm budilo obavu, že král dánský bude jako první podmínku žádat vrácení Meklenburska. Jak pevné bylo v tom Valdštejnovo smýšlení, vidíme z dopisu, který 23. ledna píše z Prahy Arnimovi: „Oznamuji Vám,“ praví se v něm, „že říšští radové z Dánska usilují o to, jak by mohli uzavřít mír; o totéž se stará i kurfiřt saský a císař tomu také není proti, jen kdyby se od protivné strany dalo čekat něco slušného. – Já chci k míru jistě pomáhat rukama i nohama, *jenže Meklenbursko musím udržet a při něm zůstat, neboť jinak o žádný mír nestojím.*“¹⁵⁹ Zde již slyšíme hrdou řeč poroučejícího vojevůdce, který činí mír v říši závislým na sobě. Že byl ostatně, jen když mu zůstalo Meklenbursko, k míru velmi nakloněn a „rád by zbraně (*arma*) přenesl proti Turkovi“, vysvítá ještě z leckterého jeho dopisu.

Císařský rozkaz a Valdštejnův patent o převzetí držby vzbudily zděšení a nevoli nejen v Meklenbursku, nýbrž v celé říši. Císařští zmocněnci rozepsali zemský sněm do Güstrowa; stavům bylo pod ztrátou statků přikázáno se dostavit, země byla obsazena Valdštejnovými pluky, každý odpor bezbranného rytířstva by byl marný. Ještě méně měli jakýkoli prostředek odporu po ruce vyhnání vévodové. Na zemský sněm v Güstrowě se páni z rytířstva a vyslanci měst ve stanovený čas dostavili v hojném počtu a vyslechli císařský rozkaz, jímž byli zproštěni všech povinností vůči svým starým, dědičným pánům a jímž se jim ukládalo holdovat vévodovi frýdlantskému. Nato Valdštejnovi vyslanci sdělili stavům své poslání a napomenuli je, aby se císařskému rozkazu ochotně podvolili. Vévodové se marně obraceli na císaře, marně se jich ujímali kurfiřti a několik cizích králů; první rozkaz nebyl odvolán a jen sěží dosáhli stavové lhůty do 27. dubna, do kdy byl hold ještě odložen. Valdštejn se zatím snažil naklonit si Meklenburčany tím, že zemi co nejvíce zbavoval vojska. Již 9. února proto píše Arnimovi: „Pan von Walmerode táhne do země meklenburské, aby mi ji jménem Jeho Veličenstva odevzdal; prosím, buďte mu nápomocen svou osobou i vojskem. Po vykonaném holdu se většina vojska ze země odvede.“ Udává pak, kam má být vojsko odvedeno, a poroučí postavit dvě nebo tři roty u Ratzeburgu, aby zadržovaly potulné tlupy od meklenburské hranice, „aby do země nezabíhaly; prosím, zaříd'te věc tak, aby země byla zcela zbavena *všech obtíží* (*molestien*).“ Zpráva, že meklenburští stavové dělají při holdu jisté potíže, ho nikterak neuvedla do rozpaků, naopak by mu bylo docela vhod, kdyby si byli počínali poněkud zatvrzeleji. „Z Vašeho psaní,“ odpovídá Arnimovi 1. dubna z Prahy, „vyrozumívám, že by snad při holdu v zemi meklenburské mohly nastat potíže (*difficultaeten*); to bych viděl z hloubi srdce rád, neboť by tím ztratili všechna svá *privilegia*.“ Pro ten případ dává rozkaz, aby do země ihned vtáhlo mnoho vojska, statky vzpurných byly zkonfiskovány a jejich osoby zatčeny. K tomu však nedošlo, nýbrž meklenburští stavové složili v Güstrowě 29. dubna holdovací přísahu, která na nich byla vynucena. Sněmovní usnesení, v němž císařští zmocněnci stavy ještě jednou zprošťují přísahy a povinností vůči jejich starým pánům a ukládají jim, aby byli poslušni císaře a vévody frýdlantského jako svého pravého pána, je z 8. května. Plukovník Saint-Julien byl Valdštejnem dosazen za místodržícího. Vévodové Adolf Fridrich a Jan Albrecht museli zemi opustit; nikde v německé říši nenalezli podporu, která by byla dost důrazná, aby je ochránila před císařovou zvůlí. Že byli opravdu v největší bezmoci a bezradnosti, vysvítá dostatečně z toho, že se nakonec obrátili dokonce na *veřejné mínění* v Německu; že však k takovému kroku mohlo dohnat jen krajní zoufalství, nepopře nikdo, kdo ví, co v *každé* době, a zvláště v *oné* době, znamenalo *veřejné mínění* ve Svaté říši římské v politických záležitostech. Přesto se císařský dvůr uvolil odpovédět na stížnosti, které vévodové dali do tisku, načež ani oni zase nemlčeli.¹⁶⁰ Avšak touto válkou

159 Dopis č. 145.

160 Všechny polemické spisy a akta nalezneme v: *Fürstlich Meckelnburgische Apologia*, to jest: Velmi potřebná obhajoba a dobře podložená dedukce příčin, proč nejjasnější, vysoce urození knížata a páni, pan Adolf Fridrich a pan Jan Albrecht, bratři, vévodové meklenburští, knížata vendská, hrabata zvěřinská, páni zemi Rostock a Stargard, nemohli a neměli být zbaveni svých

per svou zemi zpět nezískali; teprve když se Gustav Adolf roku 1630 objevil v severním Německu, museli císařští orlové vyklidit pole.

Z diplomatických jednání, na nichž měl Valdštejn v této době zčásti zjevnou, zčásti skrytou účast, musíme nejprve jmenovat císařovo jednání s hanzovními městy, jímž je zval k obchodnímu spolku se Španělskem. Naprosto nelze neschvalovat zásady, které dal Ferdinand hanzovním městům předložit, aby je přesvědčil, že žijí v závislosti na Anglii, která je německého obchodu nedůstojná. „Anglie,“ – tak dal císař napsat generálnímu konventu hanzovních měst právě shromážděnému v Lübecku – „Anglie německá hanzovní města, před jejichž jménem a počtem by si to jiní přece měli lépe rozmyslet, *de facto* oloupila (*spoliirt*) o jejich prastaré, statkem i krví draze nabyté výsady a svobody a tuto loupež (*spolio*) zastřela takovou záminkou, která byla německé poctivosti, vážnosti a pověsti těchto měst nejen velice potupná, nýbrž nadto taková, jako by nás Němce oni Angličané přitom pokládali za pouhé děti; jak to obšírněji ukazují *acta publica* (veřejné listiny), která o tom existují. A při tom tehdy nezůstalo, nýbrž oni Angličané postupovali stále *ab uno absurdo* (od jedné nehoráznosti) k druhé a konečně došli tak daleko, že se se svými prokletými a zavrženými *monopoliis et propoliis* (monopoly a překupnictvím) usadili Němcům uprostřed hnízda, všechen obchod se sukrem i jiný strhli na sebe, Němcům ponechali jen přihlížení a tím odvezli s sebou domů tolik milionů z našich vlastních kapes, že se nyní chvalitebným městům, ba samému římskému císaři opovažují vzdorovat touto z nás svlečenou kořistí (*exuviis*).“ Císařovy návrhy směřovaly k tomu, „aby jediné šest vendských měst,¹⁶¹ Lübeck, Hamburk, Rostock, Wismar, Stralsund a Lüneburg, směla obchodovat *immediate* (přímo) se Španělskem, a mají-li Švédsko, Dánsko, Francie, Anglie a Holandsko zboží, jehož by ve Španělsku bylo třeba, aby bylo prodáváno v řečených městech a jimi dopravováno do Španělska; rovněž aby vše, co přijde ze Španělska, bylo dováženo do zmíněných měst a z nich posíláno a prodáváno do výše jmenovaných zemí a království; obchod v Německu pak aby byl zakázán všem těm, kdo by se protivili nové admiralitě a společnosti, která byla zřízena ve Španělsku.“ – Jakkoli by byl tento spolek pro německý obchod výhodný, chyběla přece Španělsku stejně jako hanzovním městům potřebná námořní moc, aby takové úmluvě dodala vůči Anglii, Holandsku a Francii potřebnou sílu. Přesto král dánský neslyšel bez obav o těchto jednáních, k nimž byl z císařské strany již před rokem vyslán do Lübecku jako zmocněnec hrabě Schwarzenberg.¹⁶² Zpočátku Valdštejn tuto věc podporoval, neboť doufal, že mu za to přímořská města pomohou loďmi k jeho podniku proti Dánsku. Jakmile však král dánský začal usilovně hledat mír a Valdštejn od něho dostal ujištění, že se vévodů meklenburských nebude dále ujímat, jen když spolek hanzovních měst se Španělskem nebude pokračovat, žádal Valdštejn ihned nejvzdorovitějším tónem odvolání hraběte Schwarzenberga. „Posílám Vám,“ píše z Prahy 2. května Arnimovi, „důvěrně výtah z toho, co mi bylo posláno ode dvora, jaké pletky (jednání) začíná hrabě Schwarzenberg s hanzovními městy. – Dal jsem císaři vzkázat, že nebude-li zase odvolán ke dvoru, *nepotáhnu k armádě*, dokud on tam bude; mám za to, že bude zakrátko odvolán.“¹⁶³ Hrabě Schwarzenberg byl brzy nato odvolán a věc přerušena. Hanzovní města by beztak nikdy nemohla na takový spolek se Španělskem přistoupit.

Valdštejn dostal od císaře plnou moc uzavřít s králem dánským mír; prohlásil, že je k tomu ochoten, jen když mu zůstane Meklenbursko, avšak aby je udržel, potřeboval být silný na moři, neboť král švédský stále vážněji hrozil vyloďením. Svého oblíbeného plánu, obrátit zbraně proti Turkům, byl Valdštejn k své nelibosti nucen se vzdát. „Nepochybuji,“ píše 5. května z Jičína Arnimovi, „že se už pracuje na holdování v zemi meklenburské, a proto bych rád viděl, aby se s citadelami začalo *in continenti* (neprodleně). ... Až dorazím do země holštýnské a bude-li si toho král (dánský) žádat, mám od Jeho Veličenstva pověření

vévodství, knížectví a zemí a z nich sesazení. Jejich knížecími Milostmi k záchraně jejich neviny, na pomoc pravdě a k velmi potřebné informaci a zprávě všem osobám vysokého i nízkého stavu, zvláště pak Jeho římskému císařskému Veličenstvu a kurfiřtům a stavům Svaté říše římské pořízeno a uveřejněno léta MDCXXX.

161 Pozn. překl. Vendská města, přístavy na jižním pobřeží Baltu a v jeho sousedství v čele s Lübeckem, tvořila jádro hanzy.

162 Pozn. překl. Jiří Ludvík ze Schwarzenbergu (1586–1646), císařský vyslanec u hanzovních měst; viz poznámku u dopisu č. 92.

163 Khevenhüller (díl XI, s. 145) potvrzuje výrok, který zde Valdštejn důvěrně sděluje, a vypravuje, že Valdštejn císaři napsal, „že neodvolá-li Jeho Veličenstvo hraběte Schwarzenberga (který mu při jeho tajných pletichách s Dánskem nahlédl do karet a mluvil proti tomu) ihned od tohoto jednání, nikterak se k armádě nedostaví. Poněvadž se pak tehdy u dvora vévodovi frýdlantskému ke všemu zpívalo *placet*, chtěli mu vyhovět i v tomto a Jeho Veličenstvo hraběte Schwarzenberga odvolalo.“

jednat o míru, a doufám také, že jej, nebude-li protivná strana klást přemrštěné požadavky, přivedu k dobrému konci a potom přenesu zbraně proti Turkovi. Nyní bych se však rád v zemi meklenburské usadil, aby mi, až se později obrátím jinam, neobsadil hnízdo někdo jiný.“ O Gustavu Adolfovi dodává v poznámce na okraji tohoto dopisu: „Znáte Švédovu povahu;¹⁶⁴ prosím, uvažte, jak se, až přeneseme armádu proti Turkovi, zajistíme, aby nám neprovedl nějaký darebácký kousek, neboť na jeho slovo a věrnost se lze málo spolehnout.“

Snažil-li se Valdštejn Meklenbursko šetřit již v předešlém roce, měl k tomu nyní ještě více důvodu, protože je mohl pokládat za své vlastnictví. Nápadné je, že Valdštejn, ačkoli se holdování konalo již 29. dubna, nemá o tom do konce května žádnou zprávu. „Mám za to,“ píše 17. května z Opočna Arnimovi, „že nebyla-li země meklenburská mým vyslancům již odevzdána, stane se tak zakrátko, a proto bych rád viděl, aby země byla bez jediného odkladu zbavena ubytování, zvláště pak jízdy, neboť nyní musím hledět, abych zemi opět pozvedl, a ne ji ničil; prosím tedy, neztrácejte s tím čas. ... K tomu znáte můj záměr, že bych rád přenesl válku proti Turkovi, a již jsem k tomu naklonil císaře i všechny ministry, třebaže některé s velkou námahou; Vy však víte, že není radno vytáhnout hledat jiné nepřátele, a nezabezpečit se doma. S Wismarskými a Rostockými chci zacházet dobře, ale chci být jejich *pánem*, a ne jejich *sousedem*.“ Nepohodlná mu byla přítomnost vévodů meklenburských v jejich zemi a chce, aby byli stůj co stůj odstraněni. „Vévodové,“ píše v témž dopise, „ti ovšem musejí ze země, neboť jinak to být nemůže; ať už se to stane *curtesi*, nebo *discurtesi* (zdvořile, nebo nezdvořile), na tom mi málo záleží, neboť chci toto léto v zemi sídlit.“ Peněžní tíseň, o níž byla řeč již dříve, trvá i nyní; Rostock nezaplatil tak, jak doufal, a jeho hamburský bankéř na něho velmi naléhá kvůli starému dluhu. „Hans de Witte,“ píše 5. května z Jičína, „mi stále leží v uších kvůli těm 60 000 říšských tolarů; prosím Vás co nejsnažněji, uspokojte ho, zbavíte mě velkého břemene“; 17. května: „Prosím, nebyly-li peníze Hansi de Witte ještě složeny, dejte mu je složit, neboť mě ustavičně trápí“; 20. května: „Prosím, dejte těch 60 000 říšských tolarů Hansi de Witte složit, neboť mě ustavičně trápí.“ V témž dopise se ještě jednou vrací k osvobození Meklenburska od ubytování: „Co se týče Meklenburska,“ píše Arnimovi, „je pravda, že bych rád viděl, aby bylo zbaveno válečných útrap, zvláště aby byla odvedena jízda a aby se slušný počet vojska položil poblíž, totiž do Pomořanska, Ukerské marky, Prignitz a do lübeckých vesnic; odtud by mohlo Meklenbursku ve spěchu vždy přispět na pomoc.“

Do této doby spadá také již dříve zmíněný pozoruhodný Valdštejnův dopis o konstelaci krále švédského, jemuž chce sestavit a dává sestavit horoskop. Z tohoto dopisu¹⁶⁵ nepochybně vysvítá, že Valdštejn bral své astrologické zaměstnání opravdu vážně, ne však tak vážně, aby kvůli němu zanedbal, co se dalo na zemi. Svou pozornost upíral nyní vážněji než kdy jindy na Pomořansko, a protože se dávno přesvědčil, že bez držení pevných míst u Baltského moře bude mít v Dánech a Švédech nepřátele silnější, než je sám, snažil se nyní získat Stralsund.

164 Arnim stál dříve ve švédských službách.

165 Dopis č. 194.

Kapitola jedenáctá

Obléhání Stralsundu.

Stralsund, tehdy šesté město hanzovního spolku, leží u ramene Baltského moře, které odděluje ostrov Rujánu od pevniny a je zde necelé půl míle široké. Město tvoří trojúhelník, jehož jednu stranu omývá moře, kdežto druhé dvě, obrácené k pevnině, obklopuje bažinaté jezero široké 300 až 600 kroků. Jen tři hráze, vedoucí ke třem branám ve třech vrcholech trojúhelníka, tvoří přístupy k městu, oddělují jezero od moře a dělí je samo na dvě části. Opevnění města bylo prosté; skládalo se z bastionů a kurtin ze země s vyzděným lícem, za nimiž se zvedala první, ještě starší městská hradba s věžemi. Vnější opevnění ležela zčásti na zmíněných třech hrázích, zčásti před nimi, a zejména brána ležící na jihu u moře (Franská brána, Frankenthor) byla kryta předsunutým dílem v podobě rohové hradby. Mezi městem a ostrovem Rujánou, avšak poněkud jižněji, leží *Dänholm*, malý plochý ostrov, vzdálený asi 600 kroků od pevninského břehu, odkud je vidět do stralsundského přístavu a odkud lze přístav ostřelovat. Až do doby obléhání byl neopevňen a teprve za něho dostal několik opevnění. Krajina kolem města je rovná, přerušena jen několika potůčky a pahorkem před Franskou branou.

Počet obyvatel činil šestnáct až osmnáct tisíc; jejich hlavním zdrojem obživy byl obchod a plavba, jen někteří z bohatších měšťanů měli pozemky na Rujáně. Podle mustrovního soupisu z roku 1523 stávil *Stralsund* 1000 mužů pěších a 100 mužů jízdních ve zbroji, kdežto *Štětín* má postavit jen 500 mužů pěších a 60 jízdních.

Město stálo pod zemskou svrchovaností vévodů pomoranských, bylo však zároveň členem hanzy, nadáno mnoha privilegii, a nehledě k dávkám, které odvádělo jako zemský stav, spravovalo se svobodně. Jako ve většině přímořských měst vyvinul se i zde duch lidu svérázný; vzdor, smělá odvaha a nezlomná vůle byly základními rysy povahy velkého zástupu, který ve většině případů strhl s sebou rozvážnější členy rady, kteří dávali strachu místo tím spíše, čím více mohli ztratit. Vidíme-li však, jak se jediné město v době, kdy se knížata a králové skláněli před císařským vojevůdcem, vzdorně staví na odpor, musíme připomenout, že *Stralsundští* vedli již nejednu válku na vlastní pěst a mohli se chlubit, že mají dějiny čestnější a na činy bohatší než jejich vévodové. Smlouvou franzburskou (*Fransburg*), vynucenou 10. listopadu 1627, přiměl *Arnim* vévodu *Bogislava*, aby přijal císařské vojsko do Pomoranska. Vojské ohledy, zabezpečení proti *Gustavu Adolfovi*, jemuž *Valdštejn* nedůvěřoval, zvláště však ohledy na zásobování daly k tomuto opatření podnět, neboť *Meklenbursko* chtěl *Valdštejn* šetřit a marky již vojsko uživit nemohly. Pamatovalo se přitom i na *Stralsund*, a když proti tomu jeho vyslanci protestovali, dostali jen tuto odpověď:

„Uvolí-li se zaplatit 150 000 říšských tolarů, přednese plukovník von *Arnim* vše panu generálovi, Jeho knížecí Milosti, v nejlepším smyslu.“

Odmítli tuto nabídku a hledali naproti tomu u vévody *Bogislava* bezmocnou ochranu. – *Arnim* se nyní pokusil dostat město do svých rukou lstí a 3. prosince žádal průchod na Rujánu, která mezitím byla obsazena čtyřmi pluky, pro 1000 kyrysníků a 5 rot pěchoty; opatrná rada však průchod odepřela. Stejně málo vedly k cíli hrozby, a zatímco město pokračovalo ve smírném jednání s *Arnimem* v *Prenzlau* (*Prenzlau*) a v prosbách o nápravu u vévody ve *Štětíně*, činily se uvnitř přípravy k nejvážnější obraně: počet městských vojáků se rozmnožoval, opevnění se opravovala, nakupovala se děla a hromadily zásoby. Z prohlášení, které *stralsundští* vyslanci odevzdali v *Prenzlau* plukovníku von *Arnim*, vysvítá, že mu za osvobození od ubytování měli nabídnout až 80 000 říšských tolarů. *Arnim* s nimi neuzavřel žádnou určitou kapitulaci, nýbrž když mělo dojít k uzavření, dal vyslancům oznámit, že je nemocen a jeho písař že odcestoval. Vévodovi *Bogislavovi* píše *Arnim* o tomto jednání 20. prosince 1627: „Abych městu *Stralsundu* spolu s ubytováním prominul také kontribuci, není v mé moci; protože mám v té věci výslovný rozkaz od Jeho knížecí Milosti pana generála a také jsem již nařídil, nač se mají peníze obrátit, ráčí mě Vaše knížecí Milost milostivě omluvit, že od toho nemohu upustit.“ Na pozdější žádost zmínil *Arnim* dřívější požadavek 150 000 říšských tolarů kontribuce prozatím na 60 000 říšských tolarů. Již 23. ledna 1628 přišel z *Arnimova* pověření do *Stralsundu* císařský plukovník von *Sparre* a žádal:

1. Neprodlené propuštění 300 najatých dánských důstojníků a vojáků.
2. Zboření stávajících opevnění; zastavení opevňovacích prací.
3. Protože císařské Veličenstvo potřebuje peníze, ať se následujícího dne složí 60 000 říšských tolarů, aby mohly být neprodleně poukázány směnkou.
4. Aby 80 švédských děl, která sem došla, nebylo nikomu vydáno, nýbrž aby byla zadržena.
5. Aby byly panu polnímu maršálkovi přenechány dvě půlkartouny a dvě dvanáctiliberní děla.

Mimoto předložil plukovník von Sparre jako vedlejší požadavek tento seznam:

- 1000 loket zlatých prýmků.
- 1000 loket stříbrných prýmků.
- 1000 loket zlatých a stříbrných prýmků.
- 25 loket červeného atlasu.
- 30 loket nejlepšího šarlatu.
- 20 loket zlatohlavu rozličných barev na kamizoly.
- 30 loket červeného sametu.
- 30 tuctů knoflíků zpola stříbrných, zpola zlatých.
- 2 libry hedvábí, zpola bílého, zpola žlutého.
- 8 dobrých losích kůží.
- 150 loket hnědého livrejového sukna, anglického.
- 50 loket červeného flanelu (*Boy*).
- 50 loket flanelu stříbrné barvy.

Tato dodávka, odhadovaná na 3000 zlatých, byla žádána jako přídavek, neboť již při jednání ve Franzburgu shledal Arnim Stralsundské dosti ochotnými, když jemu věnovali 1000 tolarů, plukovníku Götzovi 500 tolarů, jeho trubači 5 tolarů a plukovníku Sparrovi 100 rosenoblů.¹⁶⁶ – Odpověď shromážděné rady vyzněla v ten smysl, že všechny návrhy městu učiněné se zdvořilou omluvou odmítá a ohledně 60 000 tolarů se odvolává na jednání, v nichž se má pokračovat. Měšťanstvo však s tím nikterak nesouhlasilo; nechtělo o dalším jednání nic vědět a bez dostatečného ujištění, že bude zcela osvobozeno od ubytování, od průchodů a od kontribuce zeměpánovi, nechtělo povolit žádné peníze. „Stane-li se jinak“ – to dali radě vzkázat –, „nechají radu samotnou a poohlédnou se po jině.“ V dřívějších jednáních se město již nabídlo, že Arnimovi zaplatí 30 000 tolarů; ty byli ochotni dát i nyní, ale víc ne. Plukovník Sparre se rozhorlil a hrozil: „Budou-li peníze (požadovaných 60 000 tolarů) vyplaceny,“ řekl, „získají u domu rakouského velkou milost; ne-li, může následovat velký trest. Také pan von Arnim by to nesl velmi nelibě; nyní je u něho město ještě dobře zapsáno, ať tedy sebrané peníze vyplatí a zbytek doloží; ve Stralsundu jsou přece bohatí lidé, kteří by tolik mohli sehnat sami. Ať věc neprotahují po stralsundském zvyku; císař má dlouhé ruce, a měl-li by on takto s nepořízenou odejít, bude v sázce blaho města, a to odnesou i děti v kolébce.“ Avšak i těchto 30 000 tolarů bylo měšťanstvo, jak prohlásilo, ochotno povolit jen s výše zmíněnou zárukou. Když byla tato konečná odpověď doručena plukovníku Sparrovi, vrátil písemnost a prohlásil, že když vidí, jak se vzpírají nejen zeměpánovi, nýbrž i císařské armádě, ba samému císaři, zakusí za několik dní, jak se městu povede. Měšťané se takovými hrozbami nikterak nedali zmást; v přednesení, které dali radě učinit Jusquinem von Gosen, prohlásili: „Žádají, aby jim byl ukázán císařský mandát, jímž se kdo pokládá za zmocněna žádat od města 60 000 tolarů. Kapitulace uzavřená ve Franzburgu žádné další obtěžování nepřipouští a vévodovi, jejich zeměpánu, je třeba připomenout, že žádá-li Jeho knížecí Milost peníze, musí poddané také bránit. Při vymáhání peněz mají knížete a zeměpána, ale v jiných případech je jim odtržen od boku. S opevňovacími pracemi se postupuje velmi ospale; palisády a laťový plot na hrázi Küterdamm zůstávají nedohotoveny, a naléhají-li na stržení stodol na hrázi Knieperdamm, neskldí ani za to žádný dík, ačkoli se nabídli, že je, dá-li Bůh mír, dají na své útraty znovu postavit.“ Plukovník Sparre opustil město a přinesl plukovníku von Arnim usnesení rady, že je ochotna v započatém jednání pokračovat, jakmile jim bude přislíben

¹⁶⁶ Pozn. překl. Rosenobl (*rose noble*), anglická zlatá mince, hojně užívaná i v hanzovních městech.

bezpečný průvod. Plukovník von Arnim ihned odpověděl, že vyslance očekává, projevená nedůvěra ho však rozladila. „Divím se,“ stojí v jeho psaní z Greifswaldu z 19./29. ledna 1628,¹⁶⁷ „proč páni žádají bezpečný a nerušený průvod pro cestu tam i zpět, když přece nemají před sebou jediný příklad, že by byl kdy ohrožen kdokoli, kdo ke mně byl takto vyslán, a ani já jsem pánům nezavdal žádnou příčinu, z níž by mohli pojmout takové myšlenky. Chtějí-li se však přesto nadbytečně zajistit, budiž jim tímto udělen.“ – Do města předtím poslal císařského rytmistra Streithorsta, aby prozatím převzal nabídnutých 30 000 tolarů. – Ještě než se tento vrátil, prohlédl si Arnim s oběma plukovníky Sparrem a Götzem Dänholm a rozhodl se tento ostrov obsadit a opevnit. Sotva o tom dostal senát zprávu, radil se s oběma městskými kapitány Volkmarem a Chemnitzem, kteří dříve stáli v dánských službách, zda nemají císařského vojevůdce předejít a Dänholm ihned obsadit. Arnim byl rychlejší, než se páni ve městě domnívali; připravil vše k obsazení tohoto důležitého bodu, aby však mohl takové opatření, práva města velice poškozující, později ospravedlnit, poslal k radě majora s psaním, v němž se dříve požadované částky žádaly jako již povolené a městu se zároveň oznamovalo, „že on (Arnim) zde musí zřídit několik nových šancí; chce to tedy radě a měšťanstvu oznámit, aby si z toho nevyvozovali žádné nebezpečí, se žádostí, aby k němu vyslali několik osob ze svého středu, aby se s nimi o tom mohl předem náležitě dorozumět“.

Když bylo toto psaní radě doručeno (4. února), měl již Arnim Dänholm obsazen. Rada se ihned chystala odrazit násilí násilím. Ihned byla ze čtyř městských čtvrtí (kvartýrů) jedna povolána k noční stráži, a protože se obávali, že by nepřítel mohl za městskými stodolami zřídit baterie, bylo usneseno je spálit; byla zřízena nová válečná rada. Ještě téhož večera zapálili znepokojení měšťané, nečekající na rozkaz rady, jednu stodolu; proti Dänholmu bylo vysláno ozbrojené plavidlo. Aby však jednání nebylo násilně přerušeno, poslala rada na Dänholm k Arnimovi deputaci, která mu měla přednést, „že toto obsazení Dänholmu pokládá celé město za odporující uzavřené kapitulaci a za škodlivé obchodu tohoto města, na němž má sama císařská armáda nejvyšší zájem; mají proto prosit, aby byl tento Dänholm z řečených příčin vyklizen a aby na něm nebyly proti kapitulaci zřizovány žádné stavby městu na újmu; měl-li by však být Dänholm obsazen, nabízí se město, že se o jeho bezpečnost postará samo“. Protože Arnim již odjel do Wampenu (na ostrově Rujáně), jeli tři z vyslaných za ním, dva si u sebe na Dänholmu ponechal plukovník Götz. Ti byli nyní sami svědky toho, jak Stralsundští velmi vážně zahájili nepřátelství. Mužstvo bojertu (válečného plavidla vyslaného městem) a obyvatelé předměstí, kteří se shromáždili u cihelny ležící před městem, ostřelovali císařské na ostrově bez ustání; Stralsundští také přivedli jako zajatce císařského desátníka a 20 mužů. Vyslanci, kteří byli na Dänholmu, dali své spoluměšťany naléhavě žádat, aby nepřátelství zastavili, protože plukovník Götz přísahal, že nasadí tělo i život, aby císařské armádě zjednal zadostiučinění. V okolí města a brzy v celé zemi vzbudilo toto smělé postavení se Stralsundu na odpor velký rozruch. Již 6. února se dostavili vyslanci rytířstva, kteří nebyli tak srdnatého smýšlení jako měšťanstvo. Tito páni ze šlechty, kteří se na posledním zemském sněmu v Greifswaldu vyjádřili, „že se Stralsundu musí nasadit brýle na nos“¹⁶⁸ a že je zcela v pořádku, dostane-li císařskou posádku“, nabídli se nyní, že budou u Arnima prostředníky a věc urovnají. Purkmistr Steinwig,¹⁶⁹ muž rozvážné odvahy, statečný a zdatný ve všem všudy, radil, že lze těmto pánům další jednání s Arnimem přenechat, hlavní podmínkou však že je vyklizení Dänholmu.

Arnim, který byl v Greifswaldu, dal pánům z rytířstva tuto odpověď: „Dänholm obsadil s vědomím rady, aby jej k škodě říše nemohli obsadit cizí. Přesto by byl tento krok neučinil, ba ještě nyní by tento krásný ostrov zase opustil, kdyby rada vystavila ujištění, že jej bude hájit proti všem protivníkům. Protože však jeho posádku na něm obléhají a chtějí císařské armádě okázale vzdorovat, nasadí raději všechno

167 Pozn. překl. Dvojitý datum; podle starého (juliánského) kalendáře, jehož se protestantské Pomořansko drželo, a podle nového (gregoriánského), o deset dní napřed. Ostatní data v líčení stralsundských událostí jsou zjevně podle starého kalendáře.

168 Pozn. překl. Dobové rčení: „brýlemi“ se rozuměla pevnůstka nebo posádka, která drží město na uzdě.

169 Pozn. překl. Lambert Steinwig, v textu Steinwig (19. května 1571 Düsseldorf – 1629 Stralsund), doktor obojího práva, od 4. května 1601 syndik Stralsundu, od 6. srpna 1616 purkmistr. Za obléhání roku 1628 jednal s Valdštejnem a tajně s Dánskem a Švédskem; měšťané mu věřili víc než ostatním členům rady, což odpovídá slovům vyprávění. Zemřel na mor, den úmrtí není jistý (Wikipedie uvádí 13. srpna 1629, Allgemeine Deutsche Biographie 20. srpna). Jeho epitaf je v kostele sv. Mikuláše ve Stralsundu.

vojsko, než aby takovou potupu nechal na sobě lpět. Je-li však radě jejího počínání líto, nebude to, co se dosud přihodilo, stíhat, nýbrž přikryje to pláštěm lásky, jen když se stane něco skutečného, totiž bude-li neprodleně složeno již nabídnutých 30 000 říšských tolarů a vyplatí-li se nadto v určitých lhůtách ještě 100 000 říšských tolarů. V tom případě se chce reversem zavázat, že u vévody frýdlantského vymůže potvrzení osvobození od ubytování; Dänholm však za těchto okolností pro svou čest ihned opustit nemůže.“ Tuto odpověď přinesli páni z rytířstva zpět do Stralsundu a ještě jednou varovali měšťanstvo, aby císařského velitele dále nedráždilo, protože si již na Greifswaldu a na vévodovi vynutil těžká děla a ostřelování města odložil už jen o 24 hodin. – Rada nato oznámila, že po dobu jednání má být všechno nepřátelství zastaveno; k Arnimovi byla vyslána druhá deputace. Ten naléhavě žádal odvolání člunů, které Dänholm svíraly, což se také na místě stalo. I došlo 11./21. února v Greifswaldu mezi plukovníkem von Arnim na jedné straně a pány Volkmarem Wolfem, svobodným pánem z Putbusu, a Eckardem von Usedom na straně druhé k narovnání, v němž bylo stanoveno:

„že Dänholm má zůstat obsazen císařským vojskem, dokud plukovník von Arnim nedostane od vévody frýdlantského jiný rozkaz.“ „Pan plukovník však,“ praví se dále, „přesto chce při nynější příležitosti poslat takovou zprávu, aby to, co se nyní přihodilo, nebylo vykládáno v nejhorším smyslu, a připojit rozličné pohnutlivé důvody, zda by se Jeho knížecí Milost (vévoda frýdlantský) nedala tím pohnout, aby byl řečený ostrov městu zase odevzdán; a jakmile pan plukovník dostane o tom od pana generála ordonanc, má být vojsko ihned odvedeno. Zatím má obchod Stralsundských zůstat nerušeně svobodný, avšak tak, aby vydali revers, že se nepříteli nedostane žádného dovozu. Mezitím nemají být na ostrov dopravována žádná další děla a s opevňováním se má ustat. Stejně tak mají být prozatím zase zastaveny i všechny stavby (opevnění) na straně města. Když lodi vplouvají nebo vyplouvají, mají pokaždé z povinné nejponiženější úcty k Jeho římskému císařskému, též uherskému a českému královskému Veličenstvu stáhnout plachty hluboko. Slíbených 30 000 říšských tolarů, které byly splatné na Tři krále (*trium Regum*), má rada stralsundská zítřejšího dne neomylně vyplatit. Rada stralsundská má držet lůzu pevněji na uzdě, aby se císařské armádě nedostalo žádného zneuctění. Konečně má rada zítra poslat Georga Schollenia, rodem z Kolobřehu, který psal různé hanlivé listy.“

Tuto smlouvu podepsali oba jmenovaní páni z rytířstva, plukovník Arnim a čtyři vyslanci rady. Druhého dne přišel plukovník von Sparre do Andershofu a převzal slíbených 30 000 říšských tolarů. Kvittance, kterou Arnim vystavil ve Stralsundu,¹⁷⁰ nedávala městu naprosto žádnou jistotu ohledně ubytování a dalších požadavků. Měšťanstvo se proto stalo znovu vzpurným a brzy opět došlo k nepokojným výstupům. V greifswaldské smlouvě si Arnim vymínil vydání dvou polních děl (hadic), která koupil ve Stralsundu od Matthiase von Osten. Když si plukovník Sparre chtěl pro tato děla přijít, lid se srotil, hodil je do vodního příkopu a zahnal stráž, která se skládala z najatých městských vojáků. Došlo kvůli tomu ke zlým rozepřím mezi měšťanstvem a radou, k níž nedůvěra stále rostla. V podání z 22. února prohlásilo měšťanstvo ústy svých čtyř čtvrtních mistrů radě:

„Dobří poctiví lidé oznámili, že se zde na radnici a při poradách nemůže stát nic, aby se o tom pan von Arnim nedozvěděl; měšťané si proto myslí, že to snad pochází od těch, kdo již mají salva guardii. Bude-li však tím městu způsobena další škoda a dostane-li se o tom nějaká zpráva, mohou se takoví lidé snadno dovítit, jak se s nimi *naloží*. Kdyby se však nechtělo dbát rady a měšťané by viděli, že jejich dobře míněná připomenutí neplatí nebo se na ně nechce brát zřetel, nechají raději všeho, vsednou na lodi a tam budou hledat svou obživu a štěstí; předtím však budou žádat, aby byli zproštěni svých přísah, a pak ať rada s ostatními, kdo mají salva guardii, zkouší své štěstí.“

Nesmíme předpokládat, že stralsundští měšťané v té době četli Thúkydida a slyšeli o dřevěných

170 Arnimova kvittance leží dosud v archivu radnice; zde je: „Že jsem od slovutných, vážených a velemoudrých pánů purkmistrů a rady města Stralsundu přijal třicet tisíc říšských tolarů na částku, k níž se nabídli pro odvrácení ubytování, tímto vyznávám a řečenou radu z toho tímto v nejpevnější formě práva kvituji. Dáno ve Stralsundu 12./22. února 1628. H. G. von Arnim, plukovník, vlastní rukou.“

hradbách, které si kdysi Athéňané zvolili na svou ochranu,¹⁷¹ tolik však vidíme z řeči, kterou Stralsundští vedou, že zde bylo smýšlení a síla vůle, které připomínají nejkrásnější časy Sparty a Athén.

Purkmistr Steinwig byl z rady jediný, k němuž měšťané měli důvěru. Jemu se podařilo nejneklidnější hlavy utišit, neboť měšťanům bylo přiznáno, že k veškerým jednáním týkajícím se města mají být napříště přibírání tři až čtyři měšťané z každé čtvrti. Obě děla byla nyní Arnimovi vydána, měšťanstvo však teď trvalo na tom, aby bylo cvičeno ve zbrani a aby byla s jedním děloličcem v Lübecku uzavřena smlouva o dodání několika děl. Dne 27. února uspořádali měšťané všeobecnou sbírku toho, „co kdo chce dát z kovových věcí na děla“.

Valdštejn si z Čech podržel na tyto události vliv, třebaže jen v obecných rysech. Již koncem roku 1627 doporučuje Arnimovi několikrát, aby město Stralsund pozoroval, aby je obsadil. Již 22. prosince 1627 píše Arnimovi: „O Stralsundských slyším, že se začínají opevňovat; to se jim musí ihned zarazit a je třeba sevřít je pevnostkami (*forti*), aby nemohli těžit z pomoci nepřitele.“ Od nynějška má Stralsund stále na očích, a to tím více, čím méně ho zprávy jeho plukovníka nechávaly na pochybách o smýšlení tohoto města. „Je-li možno,“ píše Arnimovi 6. února, „dostat do Stralsundu posádku, neztrácejte čas, stejně jako s Wolgastem.“ Vytrvalé zdráhání města však brzy vzbudilo jeho pozornost, a tak se mu tato záležitost jeví důležitější. Dne 27. února píše: „Z Vašeho psaní vyrozumívám, jak protivně a rebelsky se Stralsundští chovají; ti zlí chlapi zavíní, seč budou, že nenastane mír a že nebudu moci, jak mám v úmyslu, přenést válku proti Turkovi. Musíte hledět, abyste na Stralsundské udeřil vážně a neodtáhl dřív, dokud nepřijmou silnou posádku, neboť nechci připustit, aby proti nám něčeho dosáhli a aby tím oni i jiní jim podobní nabyli odvahy a počali s nepřístojnostmi. Musíte se tedy do toho vážně dát a všemi způsoby se řečeného města zmocnit; dostanete-li je *per acord* (dohodou), musejí dát několik tun zlata¹⁷² pro armádu. Kdybyste nyní od Stralsundu odtáhl, nejenže nabudou odvahy a budou stavět dál, nýbrž půjdou za nimi i všechna ostatní města a budou minit, že prošlo-li to těmto, učiní i ona dobře, postaví-li se na odpor. Proto prosím, hleďte, aby byli řádně potrestáni, jak si zasluhují.“ Tato úvaha se za tehdejšího stavu věcí, kdy poslušnost nesahala dál než meč, jeví pro císařského vojevůdce vskutku závažnou a zcela odůvodněnou a Valdštejn tím nevědomky vede svou obhajobu proti povrchním spisovatelům, kteří příčinu jeho chování vůči Stralsundu hledají jen v jeho panovačnosti, jeho vášni a bezmezné pýše. Valdštejn se až příliš správně obával, že nebude-li Stralsund v císařské moci, uvidí jej brzy v cizích rukou, buď Dánska, nebo Švédska, a pak pro něho byla vzhledem k poloze ztracena i Rujána a ohroženy nejbližší přístavy, což bylo při jeho úmyslu i při úmyslu vídeňského dvora, učinit se pánem Baltského moře, nanejvýš důležité. Píše proto 27. února: „Je třeba dávat na ně dobrý pozor kvůli *situ loci* (poloze místa), neboť ostrov Rujánu bych potom také pokládal za ztracený, a kvůli jiným nesnázím, které z toho musejí vzejít.“ A že mu přitom šlo opravdu jen o věc, vysvětluje z toho, že se v důvěrném psaní ze 7. srpna,¹⁷³ v němž si jistě nenasazoval žádnou masku, vyjadřuje takto: „Prosím, hleďte, aby tam byla dopravena posádka vévodova nebo císařská; velmi rád uvidím, bude-li možno, aby bylo město osazeno císařským vojskem; prosím, učiňte, co jen lze; ne-li, tedy aspoň vojskem vévodovým, ale tak, aby důstojníci byli dobře císařští.“ Vedlo by příliš daleko podávat výňatky tohoto druhu ze všech Valdštejnových dopisů. Vracíme se proto do města. –

Sotva zde byla svornost rady a měšťanstva jakžtakž obnovena, zavdalo poselství vlastního zeměpána podnět k novým nepokojům. Vévoda Bogislav dal psaním z 18. února radě města Stralsundu na srozuměnou, „že má najaté městské vojáky podřídit velení a dispozici vévodově a zdržet se veškeré podezřelé korespondence“.

Vévodovi vyslanci v ústním přednesení ještě dodali, že město smí doufat, že zůstane osvobozeno od ubytování, jen tehdy, zaručí-li se za ně vévoda. To že může jen tehdy, bude-li pánem města a složí-li mu městští vojáci přísahu věrnosti. Bez obalu bylo radě prohlášeno, „že *senatus* není pánem lůzy; *suspicio*

171 Pozn. překl. O „dřevěných hradbách“ z delfské věštby, jež Themistoklés vyložil jako loďstvo, vypráví Hérodotos (VII, 141–143), nikoli Thúkydídés.

172 Pozn. překl. Tunou zlata se rozuměla částka 100 000 zlatých (nebo tolarů).

173 Pozn. překl. Tak v tisku Försterova vyprávění. Valdštejnovův dopis, z něhož citát pochází, je však datován z Prahy 7. dubna 1628 (dopis č. 181). Datum „7. srpna“ ve vyprávění je nejspíš omyl.

rebellionis (podezření ze vzpoury) míří *contra* pana *omnes*,¹⁷⁴ a ne proti radě a jiným poctivým lidem, kdežto oni nehledí na *libertatem patriae* (svobodu vlasti), nýbrž jen na to, jak by loupili“.

Město dalo vévodským vyslancům nejlepší ujištění o věrnosti, odmítlo však návrh, aby městští vojáci přísahali vévodovi; ostatně se odvolalo na smlouvu uzavřenou s plukovníkem von Arnim. Vyslanci se s touto odpovědí nespokojili; učinili radě a shromážděnému měšťanstvu ještě jedno přednesení, v němž varovali, „aby město jen nezatoužilo po žádných traktátech s panem von Arnim, neboť vědí, kam směřují; Valdštejn sem zakrátko přijde a prohlédne si mořské pobřeží až po Jutsko; záleží tedy na městě Stralsundu, zda chce mít jeho milost, nebo nemilost“. – Město však setrvalo při svém prvním prohlášení a následujícího dne poslalo za vévodskými vyslanci ještě psaní, v němž se znovu uvádí:

„že by městu bylo k zlehčení a také k ustavičným rozmlůvkám a svárům, jichž je přece v těchto časech více, než je dobré, kdyby vojáci měli přísahat zároveň vévodovi.“

Do nového zlého podezření u vévody i u císařského vojevůdce upadlo město tím, že 5. března přibyl vyslanec krále dánského, a ačkoli přibyl *incognito*, dostalo se mu potom u rady slyšení. Měl uloženo sdělit městu, „že je král varuje, aby nepřijímalo císařskou posádku, protože se tím nehledá nic jiného než zmocnit se pevných míst u Baltského moře k úplnému potlačení náboženství a svobody; také nemají být nepříteli nápomocni ani potravinami, ani válečnými potřebami“. Nakonec dánský vyslanec připomněl stará obchodní spojení s Dánskem a Švédskem, které také za těchto okolností nezůstane lhotejně. Jménem krále a jeho spojenců přislíbil městu veškerou ochranu, „pokud nebude držet s císařskými; stane-li se jinak, bude město pokládat za svého nepřítele“. Odpověď, kterou město dalo, byla sepsána tak obecnými výrazy, že v ní ani král dánský, ani císař nemohli najít nic urážlivého.

Mezitím byli ve Wolgastu stavové vévodství shromážděni na zemském sněmu a záležitost Stralsundu byla vzata ve vážnou poradou. Dne 8. března dorazila do Stralsundu komise, která byla „vypravěna na poníženou radu a dobrozdání zemských stavů přítomných ve Wolgastu ve věcech, na nichž vévodovi, celé vlasti, především však městu Stralsundu nanejvýš záleží“.

Její návrh směřoval hlavně opět k tomu, aby městští vojáci vstoupili v povinnost a přísahu vévodovu. Po mnohých a živých jednáních s měšťanstvem se radě konečně podařilo získat od něho svolení k tomuto vévodovu požadavku. K provedení však nedošlo, neboť několik dní poté zahájili císařští nepřátelství útokem na stráž u Franské brány. Válečná rada ve městě nyní pokládala za nejnutnější zabránit nepřátelům, aby se na Dänholmu ještě více opevnili. Byla proto opět vyslána ozbrojená plavidla. Plukovník von Götz, který velel na Rujáně, se u města dotázal, „co má toto uzavření Dänholmu znamenat a zda se tento *nerozvážný* kousek stal na rozkaz pánů z rady“. Rada, která nyní dobře nahlédla, že musí s měšťanstvem držet pospolu, dodala si odvahy a psala pevnější řeči než dříve. „Ostatně se Vaše Milost nemýlí v tom“ – stojí na konci odpovědi plukovníku Götzovi –, „že chceme být vždy shledáni v nejponíženějších službách Jeho císařského Veličenstva, a proto také právem doufáme a prosíme, aby bylo zastaveno sužování kolem tohoto města, též loupení a braní na silnicích, ubytování na nejbližších ležících duchovních i světských statcích tohoto města a z toho vzházející další velké obtěžování, ba i to, že se císařští jezdci v noční době obořili na stráž tohoto města a stříleli na ni.“

Ve městě se zbrojilo s větší vážností než dříve; lodní mistři a lodníci byli vzati do přísahy a povinnosti, aby si město především udrželo otevřené moře; lodními hejtmany byli jmenováni páni *Blome* a *Stubbe*. Tři podnikaví lodní mistři, Joachim Pawels, Thies Müller a Peter Schmidt, vystrojili kaperské lodi a stali se císařským jako mořští lupiči postrachem, což zavdalo nový důvod k mnohým stížnostem. Rada se usnesla vypravit jedno poselství k císaři do Prahy a druhé na hanzovní sjezd do Lübecku. Od zeměpána, vévody Bogislava XIV., přicházela znovu vážná napomenutí, aby Dänholm nebyl dále blokován a aby se nepodnikalo žádné nepřátelství; především se však pod pohrůžkou vojenské exekuce žádala nedoplačená daň na obranu země. Městská rada prohlásila, že je ochotna odvolat lodi, které svíraly Dänholm, jakmile bude tento ostrov odevzdán vévodovi, a to na dva roky. S touto odpovědí opustili vévodští komisaři Stralsund 26. března. Měšťané však nebyli za žádnou podmínku ochotni blokádu Dänholmu zrušit, neboť se již dozvěděli, že císařská posádka na něm trpí už velkým nedostatkem. V nám již známém

174 Pozn. překl. „Pan Omnes“ (*Herr Omnes*, pan Všichni), od Lutherových dob posměšné označení obecného lidu, lůzy.

drsném tónu dali měšťané 27. března ústy svého mluvčího Jusquina radě prohlásit: „Měšťanstvo těžce neslo, že rada včera proti mysli a vůli měšťanů cosi zadala a šla dál, než bylo jejich mínění a než by bylo městu k dobrému, čímž se rada a měšťanstvo rozděluje a město se snad i uvádí v nebezpečí těla, statku i duše. Proto prosí, aby se proboha žádná výhoda nepouštěla z rukou a lodi aby se neodvolávaly, nýbrž aby se jich dalo vyplout ještě více, a vůbec aby se dbalo na to, aby zůstala zachována svornost a to, co městu náleží; na to chtějí znát kategorickou odpověď, ano, nebo ne, a zároveň prosí, aby bylo najato ještě více vojska.“ Vévodským komisařům bylo zopakováno ujištění, které jim nikterak nestačilo, že blokáda Dänholmu bude zrušena, jakmile bude ostrov odevzdán vévodovi; odjeli. Po několika dnech dorazila druhá vévodská komise; šlo jediné o zrušení blokády Dänholmu, kde hlad nutil císařské velitele k větší povolnosti. Plukovník Götz vystavil 28. března revers, „že podle rozkazu plukovníka von Arnim nebude Dänholm osazovat těžkými děly ani nepodnikne proti městu nic jiného nepřátelského, avšak s výslovnou podmínkou, že se stralsundské lodi stáhnou; jinak chce být omluven z nebezpečných tragických následků“. V důvěrném psaní „nejmenovaného vlastence“ bylo nyní radě z Arnimova hlavního stanu oznámeno, že císařský vojevůdce již vše chystá, aby město přepadl ztečí, pročez radí, aby si zajistila Dänholm. Rada proto 2. dubna sdělila vévodským komisařům, „že ačkoli byly 26. března učiněny návrhy o obsazení Dänholmu vévodou, byly k nim přece připojeny takové klauzule, které působí obtíže, a proto návrhy nebyly přijaty; z té příčiny, a protože je samo o sobě spravedlivé, aby městu bylo ponecháno, co jeho jest, bude mu podle vši spravedlnosti muset být zase odevzdán i Dänholm“.

Komisaři protestovali a rada nyní nabídla kapitulaci císařskému hejtmanu Schallendorffovi, velícímu na Dänholmu, protože se pro hlad již nemohl držet. Kapitulace byla sjednána 5. dubna; císařská posádka odtáhla na Rujánu a Stralsundští obsadili Dänholm stem mužů pod kapitánem Volkmannem.

Arnim přísahal, že tento potupný odchod z Dänholmu nenechá bez pomsty; měšťanstvo i rada musely být nyní připraveny na nejhorší, a proto byly také učiněny nejvážnější přípravy k odražení nepřátel. Nedůvěra ustala, měšťanstvo a rada přísahaly společně svatou přísahu k praporu města, která byla sepsána v sedmi člancích a stala se od té chvíle pevným poutem, jež měšťany věrně a pevně drželo pohromadě v každém nebezpečí; a tak tato přísaha Stralsundských k praporu především zaslouží, aby byla uchována potomstvu:

Kapitulace a artikulový list, jež ctihodná, vysoce moudrá rada a celá čest milující obec města Stralsundu schválily a odpřisáhly, v radě přečtené a schválené 9. dubna a jí odpřisáhnuté 12. dubna 1628.

„Ctihodná rada, městští služebníci, plukovníci, kapitáni a velitelé, jakož i starší a sto mužů, cechmířti a celá obec se vědomě, s dobrým rozmyslem a po včasné zralé poradě ve jménu velebené svaté Trojice spojili a zavázali, že v těchto tak nebezpečných časech a ve válečném nebezpečí, jež se vznáší před očima, vytrvale až do konce setrvají při *pravém náboženství augšpurského vyznání* a že za ně, jakož i za obecnou i našeho města svobodu, privilegia, právo a blaho budou bojovat a bít se do poslední krůpěje krve a že ve všem budou mít na zřeteli a podporovat jen a jediné dobro a prospěch vlasti a celého města, bez bázně, zjištění a šetření těla, statku i krve.“

2. „A jako my, nepochybný nepřímý úd Svaté říše římské, zůstáváme jí až do smrti věrni a oddáni a dosud jsme se všemi možnými a snesitelnými způsoby přizpůsobovali, tak tomu bude i nadále, pokud to lze zodpovědět před Bohem, před potomstvem a vzhledem k drahé přísaze, kterou jsme složili k dobru svému i města, a od říše se nikterak nechceme odlučovat.“
3. „Rovněž jsme se pevně sjednotili a zavázali, že uvnitř svých hradeb, závor a vnějších ohrad nepřipustíme žádnou posádku ani ubytování, ať je žádá kdokoli, nikoho nevyjímaje, nýbrž že je všemi možnými silami, prostředky a cestami, a bude-li třeba, proléváním své krve a nejkrajnější obranou s Boží pomocí odvrátíme.“
4. „Ctihodnou radu jakožto svou Bohem ustanovenou bližší vrchnost chceme ctít

a poslouchat a nechceme se protivit jejímu a obecnému usnesení a řádu ani proti nim strojit či živit jakoukoli vzpouru a rebelii nebo se jich účastnit, nýbrž naopak chceme pomáhat provinilce a svévolníky potlačovat a pohánět k náležitému trestu.“

5. „Rovněž chceme být poslušni užitečných rozkazů svých ustanovených plukovníků, kapitánů a velitelů k obraně a dobru celého města, při cvičení i doopravdy, ochotně se podřizovat jejich poctivému velení, ctít je a vážit si jich, též při svém praporu až do smrti mužně a věrně stát, držet se a bojovat a místo, kam jsme byli odveleni, bez dalšího rozkazu neopouštět.“
6. „Své strážce chceme konat sami osobně, pokud nám v tom nebrání sešlost věkem, nemoc, cesty a opravdová zákonná překážka, jinak je však obstarat způsobilým mužem, městu přísahou zavázaným, anebo se v opačném případě ochotně podrobit exekuci podle strážního řádu, a také se na stráži zcela zdržet zbytečného střelení a nadbytečného pití.“
7. „Chceme se také ke svým spoluměšťanům chovat pokojně a sousedsky a zcela se zdržet všeho stranicství, srocování, úkladů, zabírání, svárů a hanění, jakož i bourání, zapalování a ničení valů, opevnění, obecních budov i soukromých budov těch, kdo k městu náležejí, zahrad a podobně, ledaže by nám k tomu ctihodná rada a výbor udělily výslovný rozkaz, který však ani tak nemá být námi překročen; a měl-li by jeden něco proti druhému, svému spoluměšťanu, nemá se pro to rozhorlovat a vyvolávat kvůli tomu svár na stráži a při shromážděných desátnictvech a rotách ani při městských stavbách, nýbrž má to vymáhat dovolenými cestami a před soudem a s tím se spokojit.“

„Kdo jedná proti této kapitulaci, má být podle povahy provinění potrestán na těle, cti i statku bez ohledu na osobu. A všichni společně i každý zvlášť chceme vše, jak výše stojí, věrně zachovávat, k tomu nám dopomáhej Bůh a jeho svaté evangelium.“

Od vévody Bogislava docházela napomínací psaní, sepsaná tvrdším tónem než dřívější, a proto na ně i město odpovídalo tónem pevnějším, avšak stále poddaným. Poté co se Stralsundští v odpovědi ohledně ubytování odvolali na dřívější jednání, praví se dále: „Protože se věc má tak, jak bylo právě řečeno, račiž Vaše knížecí Milost velemoudře uvážít, zda si před Bohem a světem zasluhujeme, abychom byli v prve zmíněném milostivém psaní Vaší knížecí Milosti obviňováni ze zatvrzelé vzpurnosti, která se nechápe žádných prostředků, nýbrž je nezodpovědně odmítá. Neboť je-li naše prosba, abychom byli ubytování ušetřeni, jak výše řečeno, odůvodněná, nelze nám přece zaslívat, že se toho dovoláváme, a tím méně našim koncipistům, že to z naší rady, na náš rozkaz a naším jménem musejí mluvit a psát. ... Pročež si Vaše knížecí Milost jako velechvalný křesťanský kníže a otec země milostivě vezme k srdci, že podle svatého slova Božího mají být právo, spravedlnost a nevina těch, kdo jsou násilím utiskováni a do krajnosti ohrožováni, zachraňováni a hájeni, nikoli však obtěžováni nepříznivým svědectvím nebo postupem.“ – Pozvání, které vévoda poslal nejřednějším členům rady, aby přijeli do Wolgastu poradit se o záležitosti svého města, bylo co nejzdvořileji odmítnuto.

Aby zbrojení a nadcházející válku dokázalo náležitě unést, nezapomnělo město včas pamatovat na plnou válečnou pokladnu. Hanza shromážděná v Lübecku se nabídla, že městu Stralsundu vyplatí na jeho obranu 15 000 tolarů, a potají se jednalo s králem dánským o půjčky 100 000 tolarů. – Za prostřednictvím mezi Arnimem a městem se nyní propůjčila i ovdovělá vévodkyně Hedvika Žofie, dcera vévody Julia Brunšvického, dříve provdaná za Arnošta Ludvíka z wolgastské linie; protože však její návrhy směřovaly k tomu, aby byl plukovník Arnimovi znovu odevzdán Dánholm a aby mu bylo ještě zapláceno 50 000 tolarů, nebylo možno na ně přistoupit. Nebezpečí, jemuž město šlo vstříc, jí leželo tak na srdci, že ještě ve chvíli, kdy Arnim již táhl na Stralsund, vypravila k radě posla s vlastnoručním dopisem:

„Ve spěchu,“ tak píše, „vám nechceme zatajit, že náš jízdní posel včerejšího dne, ačkoli měl pas od pana von Arnim, nemohl projít velikou a mocnou císařskou armádou, nýbrž se

v noci o dvanácté hodině vrátil do Ludwigsburgu (Ludwigen Bork).“ – „Doufáme,“ stojí na konci, „že si pan von Arnim také dá říci, přijde na jiné a lepší myšlenky a přistoupí k věci blíže, jak mu to bylo se závažnými důvody ústně i písemně kladeno na srdce a jak se i nyní ještě dále stane. Všemohoucí Bůh ráčíž srdce i mysl obou stran řídit k tomu, aby to vedlo k dobrému a k milému míru. Dáno v Eldeně (Eldenow) 28. dubna. Ve velkém spěchu.“

Další pozvání, které došlo deputovaným rady, aby se k dalšímu projednání přerušených traktátů dostavili do Franzburgu, hlavního stanu nynějšího *polního maršálka* von Arnim, bylo pro nejistotu na silnicích odmítnuto; město však bylo ochotno poslat vyslance do Dolního mlýna (Niedermühle) nedaleko města. To bylo přijato; protože však tito vyslanci města ihned vystoupili s požadavkem, že císařská armáda musí vyklidit celé Pomořansko, „vzhledem k tomu, že při pokračování ubytování je třeba se obávat vpádu sousedních potentátů“, rozbilo se jednání stejně jako ta dřívější. – V žádoucí chvíli se poblíž Rujány objevilo královské dánské loďstvo a do města dorazili 3. května dva královi vyslanci, Dr. Jacob Steinberger a Daniel Troye. Při audienci, které se jim dostalo ve shromážděné radě, vybízeli měšťany k obraně jejich města, a na důkaz, že král to s podporou města myslí vážně, dali z pověření Jeho Veličenstva městu k dispozici dvě galéry a jednu velkou loď, šestnáct děl s potřebným střelivem, též pět dělostřelců a dva inženýry. Mimoto dal král městu udělit nejlepší ujištění o podpoře a o tom, že bude zahrnuto do budoucího míru. Nabídka byla povážlivá, neboť dosud se král dánský nedokázal proti císařským vojevůdcům v poli udržet; byla však naděje, že zde, kde šlo o to mít v něm věrného spojence na moři, budou mít spolek s ním a jeho pomoc větší váhu. Po opatrné poradě prohlásila rada vyslancům, „že jsou rozhodnuti, dokud budou takto nepřátelsky napadáni, klást nepříteli odpor, seč budou“. Vyslanci žádali, aby jim o tom bylo pro větší jistotu dáno krátké psaní pro Jeho Veličenstvo, to však bylo odmítnuto. Lodi i děla a inženýři byli vděčně přijati. Aby uspokojili vojáky a lodní mužstvo, povolili měšťané daň z domu a daň z hlavy, každou po čtyřech zlatých. Arnim nyní dobře viděl, že smírným jednáním od města ničeho nedosáhne; i vévodští komisaři, kteří ještě jednou přišli do Dolního mlýna a opakovali deputovaným požadavky dříve Arnimem vznesené, shledali město odhodlaným a připraveným k vážné obraně, a nic nepomohlo, že vyprávěli o hrozivých Valdštejnových dopisech, které prý viděli u polního maršálka von Arnim.¹⁷⁵ Valdštejn nyní ještě klidně seděl v Čechách na svých statcích a zabýval se záležitostmi Meklenburska víc než záležitostmi Stralsundu. V dopise z Jičina z 30. května oznamuje Arnimovi, že „pozítří vyrazí a za 14 dní dorazí do Frankfurtu nad Odrou“. Tam chce blíže určit, zda půjde do Pomořanska, nebo do Meklenburska, z čehož je vidět, že pokládal vydání Stralsundu za jisté v době, kdy s ním Arnim mohl počítat nejméně. – Očekávejme nyní jeho příchod před Stralsund a podívejme se, co se zde mezitím dále událo.

Ze shromáždění hanzy v Lübecku přišli vyslanci, kteří se nabídli, že přerušená jednání s Arnimem znovu zahájí. Královský dánský vyslanec, který zůstával stále ve městě, dal najevo nespokojenost s tím, „že se znovu pouštějí do jednání, a dokonce dovolují, aby se do nich pletla sešlá ženská (vévodkyně vdova)“. Žádal určitou odpověď, „aby nemusel k potupě Jeho Veličenstva déle nadarmo čekat“. Dostal odpověď,

175 Mluví-li Neubuhr na s. 110 o „*tvrdých a neodvolatelných podmínkách*“, které prý obsahovalo jedno Valdštejnové psaní Arnimovi z této doby a v němž se žádá vydání Dänholmu, odevzdání všech lodí pod císařské velení, složení 200 000 tolarů atd., můžeme tento údaj vyvrátit z Valdštejnových vlastnoručních dopisů Arnimovi. Arnim, jak se zdá, zprvu Valdštejnovi nehlásil věc jako příliš významnou, a proto také ten nepochybuje, že Arnim vše prosadí. „Z Vašeho psaní,“ stojí ve vlastnoručním Valdštejnově dopise Arnimovi z 18./28. dubna, „vyrozumívám o výstřednostech u Stralsundu a vidím, že jste učinil velmi dobře, že jste před něj přitáhl; prosím proto, hleďte všemi způsoby dostat dovnitř posádku. Nechtějí-li ji přijmout po dobrém, začněte jen ve jméno Boží kopat přibližovací zákopy (*approchi*), neboť vidím, že nic jiného nepomůže. Doufám, že zakrátko vyrazím“ atd. (dopis č. 185). Zprávy, které Arnim podával později, líčily, soudě podle Valdštejnových odpovědí, stav jednání stále ještě příznivěji, než jaký byl. Z Hořic (Hogits) píše Valdštejn 10./20. května: „Z psaní, které jste mi poslal, jsem vyrozuměl, jak jste se se Stralsundskými dohodl a jak miníte prostředky, jichž užíváte, dostat do města posádku; z toho je patrna Vaše péle a obratnost (*dexteritaet*), které neopominu u Jeho císařského Veličenstva pochválit. Prosím, vynaložte všechnu píli, aby se tam posádka jistě dostala, neboť měšťům pranic nevěřím.“ V tomto dopise se již nakládá s penězi, které Stralsundští zaplatili. – „Z Vašeho psaní,“ stojí v dopise z Jičina z 30. května, „vyrozumívám, že jste dosáhl volného dovozu na Rujánu, z čehož se nemálo raduji. Psal jsem Vám, že budou-li se Stralsundští chtít přizpůsobit a zaručí-li se vévoda a stavové v Pomořansku, že setrvají pevně v oddanosti Jeho Veličenstvu a budou také jeho službám všemožně nápomocni, máte vůči nim užít více milosti než přísnosti; to vše však ponechávám Vašemu uvážení (*discretion*); miníte-li, že se jim nedá věřit, protože opět upadli do starého (*recidivi*), a můžete-li se města zmocnit, ponechávám to zcela a úplně Vám.“

že město nemůže odmítnout žádné jednání, které se týká míru, svobody obchodu a bezpečnosti města. Arnim však návrhy hanzovních vyslanců odmítl a prohlásil, že nyní bude postupovat tak, jak to vyžaduje uražená vážnost císaře. Nato 13. května přitáhl se sborem 8000 mužů k městu a rozložil se táborem v lese zvaném Heidenholz, Heyenholz nebo Haynholz, ležícím před severní, Kniepskou branou (Knieper Thor) a před západní prostřední, Tribseeskou branou (Triebseesches Thor). Jakkoli hrozivě se tyto přípravy jevíly ze strany pevniny, věděli Stralsundští, že jsou zato tím volněji a bezpečněji chráněni ze strany moře. Dvě lodi, které se právě vrátily s bohatým nákladem ze Španělska, byly osazeny každá osmnácti děly a dostatečným mužstvem a dorazily v pravý čas před Greifswald, aby zabránily vyplutí lodím, které tam ležely a které si Arnim najal. – Vyslancům hanzy dal Arnim před Stralsundem doručit „poslední prohlášení“ (po němž však následovalo ještě mnoho dalších). Skládalo se z deseti článků, o nichž je těžko říci, který by bylo třeba nazvat nejhorším. Žádá bezpodmínečné vrácení Dänholmu, zaplacení 100 000 tolarů, pět nejlepších lodí s veškerou válečnou výzbrojí, otevření všech přístavů, ze strany města písemné odprošení, vydání vůdců vzpoury atd. – Ve své odpovědi se město nabízí zaplatit 50 000 tolarů, žádá však, aby císařské vojsko vyklidilo celé Pomořansko; ostatní požadavky náležitě odmítá. Jakkoli pevně Arnim ujišťoval, že to bylo jeho poslední slovo, dal se přece, jak se praví v jednacích spisech, „na snažné prosby knížecích radů“ ještě do dalšího jednání, sotva s jiným úmyslem, než aby pod jeho rouškou mohl tím jistěji připravit svůj převrat. Jeho návrhy nabyly dokonce zdání mírnosti. Nabídl se, „že schválí-li vše vévoda frýdlantský, odvede vojsko od Stralsundu a také pluky, které zle hospodaří, odklidí z knížectví pomořanského pod silným doprovodem“, a ústně prohlásil, „že chce být městu po vůli, jak jen to bude možné, jen když se ono zachová alespoň poněkud slušně“. – Tato mírumilovná ujištění měla žádaný úspěch; měšťané opustili stráž na valech, práce na šancích se konaly liknavěji, každý se těšil, že bude mít dnes jednu klidnou noc. To bylo to, co si Arnim přál. O půlnoci (16. května), mezi jedenáctou a dvanáctou hodinou, dal přepadnout šanci u hřbitova svatého Jiří (St. Jürgen) před Kniepskou branou a brzy nato šanci před Franskou branou a z obou byla slabá posádka vyhnána. Avšak ještě než se zcela rozednilo, dobyli Stralsundští obě šance zpět a přivedli do města 30 císařských jako zajatce. Jakkoli bylo měšťanstvo tímto věrolomným převratem pobouřeno, snažila se rada přece v jednání s Arnimem ještě pokračovat; ten však od svých dřívějších požadavků neustoupil, neboť věděl, že město není nikterak připraveno vydržet vážné obléhání a již nyní trpí nedostatkem prachu.

Již 4. dubna poslala rada loď do Gdaňska, aby odtamtud přivezla prach. Zákaz krále polského a říšských stavů však tomuto městu, stojícímu pod polskou svrchovaností, jakýkoli vývoz prachu zapověděl. Švédský král Gustav Adolf ležel tehdy se svým loďstvem na gdaňské rejdě; stralsundský lodní kapitán se seznámil se švédským říšským admirálem Gyldenhielmem. Jeho prostřednictvím se králi dostalo do rukou psaní rady i odpověď Gdaňských. Zalíbilo se mu, že jediné město má odvahu postavit se za své evangelické náboženství a za svou svobodu velikému císařskému vojsku na odpor; ihned dal rozkaz dopravit na palubu stralsundské lodi lašť prachu,¹⁷⁶ který městu daroval. Jako doprovod s ní poslal jednoho ze svých dvorních junkerů, pana Georga Burcharda, který Stralsundským přinesl přátelské psaní královo, v němž král připomíná pouto stejné protestantské víry a že není správné, že se na něho jako na přátelsky smýšlejícího souseda neobrátili dříve. „Abyste však,“ praví se v psaní, „měli nějaké svědectví našeho blahovolného smýšlení k vám, posíláme vám, jak to právě okolnosti dovolily, lašť prachu a srdečně vás napomínáme, abyste statečně a věrně setrvali v chvalitebném rozhodnutí chránit bezpečnost své svobody a svého evangelického náboženství, nikdy nepochybující, že pravice Boží tak čistému úmyslu statečně stojí po boku.“¹⁷⁷

176 Pozn. překl. Lašť (Last), stará obchodní a lodní míra nákladu, zhruba dvě tuny; její velikost kolísala podle zboží a místa (neověřeno).

177 *Gustavus Adolphus etc. Gratiam nostram et favorem singularem. Spectabiles et Consultissimi Nobis sincere dilecti. Vidimus ex apographo vestrarum ad Dantiscos literarum e portu Gedanensi Nobis hisce diebus transmissis, vos quidem de defensione vestra sub periculosissimo hoc tempore fortiter cogitare, sed aliqua pulveris tormentarii inopia laborare. Revocantes igitur Nobis in memoriam et mutuae religionis libertatisque respectum, quod invicem cum regno nostro semper conjuncti fueratis, non potuimus, quin hac condolentiae nostrae significatione vobis contestaremur, quam ingrata sit Nobis praesens periclitantis securitatis vestrae conditio. Nec possumus sane non mirari, qui fiat, quod cum in ejusmodi casibus nihil vel salutaris vel frequentius sit, quam ut mutua cum amicis consilia communicentur, vos tamen cum nemine, quod adhuc sciamus, vicinorum vestrarum diligentius meliusque correspondeatis. Ut autem benevoli erga vos Nostri affectus testimonium*

Tento list útěchy a zásilka prachu dorazily 18. května, a čím neočekávaněji tato pomoc přišla, tím větší z ní byla radost. Mimoto měl švédský vyslanec ještě zvláštní pověření vstoupit s radou a měšťanstvem do bližšího jednání. Ze strany rady byl k poselstvu ke Gustavu Adolfovi jmenován syndik Hasert, ze strany měšťanstva Stevelin Brandenburg. Město žádalo krále o další vážnou pomoc, o zaslání 500 až 600 mužů, několika lašťů prachu a čtyř kartoun. Obdarován zlatým řetězem, švédský vyslanec 20. května zase odcestoval.

Již 23. května v noci podnikl Arnim druhý všeobecný útok; všechny šance vnějších opevnění až na jeden bastion byly císařskými dobyty. To přimělo radní, aby následujícího dne poslali polnímu maršálkovi dojemné psaní, v němž ho ujišťují, „že v něho dosud vždy skládali důvěru, protože pochází ze sousední země a nejenže vzešel ze šlechtického chvalného rodu, nýbrž také dosáhl chvalné slávy a je jejich souvěrcem“. Na konci zapřísahají polního maršálka „pro našeho Spasitele a Vykupitele Ježíše Krista, který je základem a počátkem naší víry, aby nepřátelství zcela zastavil, nebo aby alespoň povolil bezpečné příměří k pokračování traktátů“. Ve své odpovědi z 25. května obviňuje polní maršálek „nezkrocené měšťany, že s nepřátelstvím začali“, a trvá na podmínkách, které jim byly dříve uloženy. Jako zdatný vojevůdce Arnim věděl, že nyní nesmí přestat město svírat, a tak také 25. května došlo k novému útoku. Byla neděle, měšťané většinou odešli do kostelů, stráže byly slabě obsazeny. Jedna bdělá měšťanka, sotva zpozorovala nepřátele v zákopech, vzala buben a bila v ulicích na poplach. I tentokrát byl útok odražen; do budoucna však bylo třeba mít stále větší starosti, protože nebylo dost mužstva, aby mohla být všechna stanoviště náležitě obsazena. Tu se ještě téhož dne ohlásil královský dánský plukovník Heinrich Holk¹⁷⁸ se třemi rotami Skotů a jednou rotou Němců, které král posílal městu na pomoc. Nyní se dlouho nerozmýšleli tato mužstva přijmout. Když 26. polní maršálek Arnim znovu žádal odpověď na dřívější návrhy, bylo mu nyní řeči srdnatější než posledně odpovězeno, „že se chtějí podle vši možnosti uvolit k míru, nebudou-li ho však moci požívat, nebude lze městu zazlívát žádné možné prostředky obrany“.

Vévodští radové upadli pro přijetí dánského vojska do ještě větších starostí než dříve; žádali o tom od města bližší zprávu, načež jim bylo odpovězeno, „že město, když bylo tak neočekávané a prudce napadeno a útokem dobýváno, nemohlo v tomto zděšení a ve velké tísní odmítnout pomoc nevyprošenou a nenadále nabídnutou“. Rada naléhavě prosila, aby zprostředkovali příměří. Polní maršálek Arnim skutečně příměří na několik dní povolil, ve svém psaní z 27. května však výslovně poznamenává, „že to nečiní kvůli Stralsundským, nýbrž ke cti svatých svátků svatodušních a na žádost vévodovu“. Z vévodských radů a zemských stavů si jich nyní značný počet přál přijet do Stralsundu, aby zde znovu jednali o mír. Stralsundští jim vzkázali, „ať do města přijdou jen ti z vévodských radů, kteří jsou si vědomi, že jsou mimo podezření“. To bylo přijato velmi zle; „protože z toho,“ praví se v odpovědi vévodských radů, „pozorujeme, že se na nás přichází s takovými podmínkami a pravidly, které se obecně

saltem aliquod habeatis, mittimus vobis, quantum pro praesentis loci ratione fieri potuit, unam dicti pulveris Lastam, ex animo vos cohortati, ut quam pro tuenda libertatis et Evangelicae Religionis vestrae securitate laudabiliter concepistis sententiam in ea fortiter et constanter perseveritis, nulli dubitantes, quin purissimae intentioni divini Numinis dextera potenter adsistat. Nos si quae in re libertati vestrae communique consilio vel opera nostra favere poterimus, convenienti modo requisiti nec quicquam deerimus. Atque hisce vos Deo committimus. Datum e Classe Nostra ad Landsort D. V. Maji MDCXXVIII. Pozn. překl. Česky: „Gustav Adolf atd. Naši milost a obzvláštní přízeň. Vážení a velemoudří, nám upřímně milí. Z popisu vašeho listu Gdaňským, který nám byl v těchto dnech zaslán z gdaňského přístavu, jsme seznali, že v této nanejvýš nebezpečné době sice statečně pomýšlíte na svou obranu, trpíte však jistým nedostatkem střelného prachu. Majíce tedy na paměti jak ohled na společné náboženství a svobodu, tak to, že jste byli s naším královstvím vždy vzájemně spojeni, nemohli jsme jinak než vám tímto projevem své soustrasti dosvědčit, jak nemilý je nám nynější stav vaší ohrožené bezpečnosti. A vskutku se nemůžeme nedívat, čím to je, že ačkoli v takových případech není nic prospěšnějšího ani obvyklejšího než sdílet s přáteli vzájemné rady, vy přesto, pokud dosud víme, s nikým ze svých sousedů pilněji a lépe nekomunikujete. Abyste však měli alespoň nějaké svědectví naší laskavé náklonnosti k vám, posíláme vám, kolik bylo vzhledem k nynějšímu místu možno, jeden lašť řečeného prachu a ze srdce vás napomínáme, abyste v úmyslu, který jste chvalně pojali k ochraně bezpečnosti své svobody a svého evangelického náboženství, statečně a vytrvale setrvali, nikterak nepochybující, že tak přecistému úmyslu pravice Boží mocně přispěje. My pak, budeme-li moci v něčem vaší svobodě a společné věci radou nebo skutkem prospět, v ničem nezůstaneme pozadu, budeme-li o to náležitým způsobem požádáni. A tímto vás poroučíme Bohu. Dáno na našem loďstvu u Landsortu dne 5. května 1628.“

178 Pozn. překl. Heinrich Holk (1599–1633), dánský šlechtic a plukovník; roku 1630 přešel do císařských služeb a stal se Valdštejnovým polním maršálkem.

jeví nejen povážlivé a neobvyklé, nýbrž i málo ke cti častěji zmíněnému našemu milostivému knížeti a pánu, jehož osobu z dobré části zastupujeme, musíme se proto vzdát příjezdu ať málo, nebo mnoha osob“. Páni radové tedy do města nepřišli; mírová jednání však pokračovala nejprve písemně, potom pak ústně ve stanu před Tribseeskou branou.

Protonotář Vahl, kterého město vyslalo k vévodovi frýdlantskému a k císaři do Prahy, dosáhl audience u Valdštejna, ten mu však dal nemilostivou odpověď, „že již dal rozkaz, aby před Stralsund přitáhlo ještě patnáct pluků; sám že se tam vypraví a neustoupí odtamtud, dokud Stralsund nepřijme císařskou posádku. S městem prý naloží *tak* (přitom přejel rukou po stole), že z něho nic nezbude, i kdyby před ním mělo padnout 100 000 mužů nebo kdyby tam měl sám nechat život“. Že Valdštejn tyto hrozby nemínil příliš vážně, viděli jsme již z výňatků z jeho dopisů Arnimovi. Mnohem milostivější byla odpověď, kterou vyslanec dostal od císaře. „Poněvadž pak,“ praví se v ní, „Jeho svrchu řečené císařské Veličenstvo nemůže nikomu dovolit, aby řečené město Stralsund proti slušnosti a bez slyšení obtěžoval a jakýmkoli způsobem (*quovis modo*) utiskoval, dalo již proto z císařské expedice svému generálnímu polnímu hejtmanu všechno potřebné napsat a nařídit, aby k zamezení dalších nesnází, jichž je se ze všech stran obávat, bylo veškeré nedorozumění, dosud z té i oné strany (*hinc inde*) vzbuzené, po dobrém odklizeno a město Stralsund bylo obávaného ubytování ušetřeno tak, aby mělo příčinu setrvat v oddanosti Jeho svrchu řečenému císařskému Veličenstvu a římské říši.“

S touto odpovědí jel protonotář Vahl za vévodou frýdlantským, který se již vypravil do Pomořanska, a zastihl ho v Prenzlau. Zde to bylo, kde Valdštejn odpověděl: „I kdyby tato pevnost byla železnými řetězy přivázána k nebi, musí přece dolů.“ Od milostivé císařské odpovědi mohlo město při takovém smýšlení nejvyššího vojevůdce doufat málo. Stejně tak působilo městu nemalé starosti dánské pomocné vojsko; plukovník Holk vzal do města ještě čtyři roty Skotů a zmocnil se vedení veřejných záležitostí do té míry, že psaní vévodských radů městské radě musela být předem odevzdávána jemu k otevření.

Během příměří se zatím vévodští radové pilně přičiňovali o mír a rada již byla nakloněna podepsat kapitulaci předloženou 6. června, avšak „obecný lid a velký zástup“ trval na tom, aby se v jednání dále nepokračovalo. Polní maršálek von Arnim nebyl ze své strany rovněž nakloněn zde domlouvat po dobrém; zdvořilým psaním vévodským radům z 10. června jednání přerušil a odjel vstříc vévodovi frýdlantskému, který již dorazil do Ukerské marky. Na něho se nyní Stralsund obrátil, aby předešel přísnějším opatřením, jež se od něho dala jistě čekat. Protože však město pevně trvalo na dřívějším prohlášení, že dlužnou kontribuci zaplatí jen tehdy, vyklidí-li císařská vojska *celé Pomořansko*, nebylo lze doufat v příznivou Valdštejnovu odpověď.¹⁷⁹ Poslal však, aby zkusil ještě smírnou cestu, vévodu Františka Albrechta Lauenburského k vévodovi Bogislavovi do Štětína s pověřením vymoci na vévodovi, aby Stralsund přijal císařskou posádku. Vévoda pomořanský to s odvoláním na císařskou odpověď odmítl. – Dobré naděje vzbudilo ve městě poselstvo, které se vrátilo od krále švédského a přineslo psaní Gustava Adolfa, v němž král město znovu ujišťoval, že jeho žádosti o pomoc vyhoví.¹⁸⁰ Zároveň dorazil švédský vyslanec, s nímž město vstoupilo do bližšího jednání o „věčném spolku s korunou švédskou“. Vévodským radům bylo nyní od rady pod datem 24. června doručeno prohlášení, v němž se praví, „že město naprosto nemůže přistoupit na všechny ty nesnesitelné mírové podmínky, jež mu byly dosud vnucovány, vzhledem k tomu, že oba sousední potentáti, a to bez jakýchkoli proseb a připomínek ze strany města, nyní veřejně uplatňují v této věci svůj zájem a takové násilí a novoty v pomořanských zemích a u města Stralsundu nestrpí, nýbrž spíše by je samo, kdyby na takové podmínky přistoupilo, nepřátelsky stíhali“. Dne 25. června byl podepsán spolek uzavřený s králem švédským.¹⁸¹ Král slíbil, že se města ujme po dobrém i zbraní a že mu prozatím pošle posilu 600 mužů, které má město živit. Město slíbilo, že se bez svolení krále švédského nepustí s nepřítelem do žádné dohody a že příměje

179 Valdštejnova odpověď městu Stralsundu je otištěna mezi dopisy (č. 188). Je z Angermünde z 26. června a Valdštejn v ní Stralsundské tvrdě kárá za to, že přijali dánské pomocné vojsko.

180 „*Nec quicquam*,“ stojí v tomto psaní datovaném z Malborku (Marienburg) 2./12. června, „*magis curae nobis est, quam ut votis et petitioni Vestrae clementer deferamus*“ (Na ničem nám nezáleží více než na tom, abychom milostivě vyhověli vašim přáním a vaší prosbě). (Neubuhr, *Beitrag zur Geschichte des dreißigjährigen Krieges*, Stralsund 1772, s. 292.)

181 *Gründlicher und wahrhafter Bericht von der in Pommern belegenen Haubtstadt Stralsund* atd., Stralsund 1631 (přílohy, s. 118).

ostatní hanzovní města, aby se rovněž připojila ke koruně švédské. K odůvodnění oprávněnosti spolku s králem švédským se město odvolávalo na privilegium vydané roku 1325 vévodou Vartislavem, podle něhož bylo městu Stralsundu a zemským stavům vesměs dovoleno, „kdyby jim vévodové pomořanskí proti jejich privilegiím činili násilí a bezpráví“, hledat si jiného pána.¹⁸²

Ještě v těchto dnech dorazilo již švédské mužstvo pod plukovníkem Fr. Rosladinem a brzy také mělo příležitost prokázat městu dobré služby. Neboť ačkoli se v přerušených jednáních nyní pokračovalo v Anklamě, podnikali přece císařští ve dne v noci časté útoky na město, a aby je se zákopy a šancemi nepustili příliš blízko, činili Stralsundští časté výpady.

Podle vlastnoručních dopisů byl Valdštejn 17. června nového stylu ve Frankfurtu, 25. června v Neustadtu, 26. v Angermünde, 28. v Prenzlau, 2. července v Ueckermünde (Ukermünde), 3. července v Anklamě.¹⁸³ Dne 27. června / 7. července dorazil do tábora před Stralsundem. Dostával od Arnima neustále zprávy o stavu věcí ve Stralsundu a před ním, zdá se však, že mu ani nyní nebylo vše hlášeno přesně, neboť se domnívá, že se Stralsundem již nebude mnoho práce. Ze Zaháně píše Arnimovi 22. května / 1. června: „Vaše psaní jsem dnes obdržel a vyrozuměl z něho Váš šťastný úspěch, což jsem také ihned sdělil Jeho Veličenstvu. A protože jsou Stralsundští notně v úzkých, prosím, učinite takovou dohodu (*Acord*), aby, kdyby zase chtěli být zlými chlapy, nemohli.“ – Do Frankfurtu Arnim asi hlásil, že se Stralsundští nepodvolí tak ochotně, jak zprvu myslel; proto Valdštejn píše odtud 17. června: „Vidím také dobře, že Stralsundští setrvávají ve své zatvrzelosti (*pertinacia*), a proto jsem rozhodnut vážně na ně udeřit; nařídil jsem také, aby plukovník Farensbach neprodleně (*in continenti*) táhl k Vám.“¹⁸⁴ V následujícím dopise (Frankfurt, 18. června) zpravuje Arnima, že mu kurfiřtský braniborský ministr hrabě Schwarzenberg slíbil z kurfiřtských zbrojnic děla k obléhání Stralsundu, a vyzývá ho, aby si k témuž účelu dal vydat děla od vévody Bogislava Pomořanského; „neboť kde má člověk před nějakým místem děl dostatek, tam lze něco pořídit. Jsem rozhodnut, že s nimi nepřijmu naprosto žádnou dohodu, dokud nepřijmou vojsko Jeho Veličenstva, neboť těm ničemným chlapům se nedá věřit.“ Nyní se také dozvěděl, že Stralsundští přijali ještě další cizí mužstvo, čímž se mu nikterak nedoporučili. „Z Vašeho psaní,“ píše z Neustadtu 25. června, „vyrozumívám, že Stralsundští dostali do města Holka s 5 praporci, což mi není milé, neboť se obávám, že ti zlosynové budou den ode dne dostávat více posil. Vzkázal jsem nyní po vévodovi Františku Albrechtovi vévodovi pomořanskému, že budou-li chtít vzít dovnitř posádku, která bude

182 Nechtějí-li za našich dnů pan von Haller a ti, kdo po něm papouškují, zejména pan v. K. (Klewitz) ve svém pamfletu „*Einige Worte über die im allgemeinen preußischen Landrechte ausgesprochenen Grundsätze*“ (Několik slov o zásadách vyslovených ve Všeobecném pruském zemském právu), nic vědět o pruském státu, nýbrž jen o jednotlivých provinciích, Pomořansku, Slezsku, Braniborsku atd., a nazývají-li to *historickým základem*, od něhož se nesmíme vzdálit, je třeba dát těmto pánům číst taková privilegia, aby se přece naučili chápat, do jak potupné závislosti by uvedli královskou korunu, tuto svatou obruč, jež objímá celou říši jako jedinou a nedělitelnou, kdyby ji chtěli zase rozštípat na kurfiřtské, knížecí a vévodské klobouky, na biskupské mitry a berly, z nichž byla řadou velkých panovníků z rodu Hohenzollernů pevně skuta a svařena. Tím, že se Prusko stalo státem, zaujalo své místo v evropské politice a ve světových dějinách, a z tohoto místa je pan v. Haller a společníci nevytlačí. K užitku a prospěchu těchto pánů budíž zde však zmíněné privilegium pomořanských stavů otištěno: „*Wratislaus Slavorum, Cassubiorum et Pomeranorum Dux et Princeps Ruijanorum etc. Quod promissimus et promittimus in his scriptis pro nobis, nostris haeredibus successoribusque universis etc. Caeterum, si quas injurias seu violentias enormes praedictis claustris, ecclesiasticis personis, Vasallis, Civitatibus, aliisque praenominatis, quod absit, faceremus; Et si quas Conditiones praehabitas infringeremus et instantur moniti eas infra annum dimidium non revocarem, ut tunc omnes ipsi praedicti licite possint adhaerere cuicunque voluerint domino, prout ipsis videbitur expediens et consultum. Datum Stralsundt MCCCXXV feria tertia infra octavum beati Andreae Apostoli.*“ – Protože se v tomto privilegii zemi dokonce dovoluje zvolit si cizího pána, věřili Stralsundští tím spíše, že ve své těžké tísní směji použít cizí pomoci. Pozn. překl. Karl Ludwig von Haller (1768–1854), švýcarský státopěvec, autor díla *Restauration der Staats-Wissenschaft* a teoretik patrimoniálního státu. Privilegium česky: „Vartislav, vévoda Slovanů, Kašubů a Pomořanů a kníže Rujánských atd. Což jsme slíbili a slibujeme tímto listem za sebe, své dědice a všechny nástupce atd. Ostatně kdybychom řečeným klášterům, duchovním osobám, vazalům, městům a jiným výše jmenovaným – čehož Bůh nedej – učinili nějaké křivdy nebo nesmírná násilí a kdybychom některé z výše uvedených podmínek porušili a byvše důtklivě napomenuti je do půl roku neodvolali, pak mohou všichni výše řečení po právu přilnout ke kterémukoli pánu, k němuž budou chtít, jak se jim bude zdát prospěšné a radno. Dáno ve Stralsundu roku 1325 v úterý v oktávu svatého apoštola Ondřeje.“

183 Valdštejn datuje podle kalendáře nového stylu, je tedy před stralsundskými zprávami vždy o 10 dní napřed.

184 Dopis č. 204. Z tohoto dopisu mimoto vysvítá, že Valdštejn byl již nyní císařem napomenut, aby usiloval o mír s Dánskem: „Oznamuji Vám také, že jsem včera dostal od Jeho Veličenstva psaní ohledně mírového jednání... Protože se s Vámi zakrátko sejdu, odložím to, dokud to spolu nevymlátíme.“

přísahat císaři, vévodovi a městu, upustím od obléhání; obávám se však, že se s nimi nic nepořídí, proto neztrácejte ve jménu Božím čas a hleďte, jak je budeme moci dále nutit. Z Kostřína (Küstrin) přijde 6 děl a 100 centnýřů prachu; o ostatní prosím požádejte vévodu pomořanského.“¹⁸⁵ Dopis, který napsal z Angermünde 27. června městu Stralsundu, byl již zmíněn výše. „Velice se divíme,“ praví se v něm, „že jste se opovážili žádat od Jeho královského Veličenstva dánského, jehož pokládáme za zjevného nepřítele Jeho císařského Veličenstva a Svaté říše římské, marnou pomoc a že jste se tím těžce prohřešili proti Jeho císařskému Veličenstvu a zjevně si zasloužili, aby se proti vám nepostupovalo milostí, nýbrž přísností. Protože však ve zmíněném svém psaní prosíte o milost a nabízíte se setrvat v oddanosti Jeho císařskému Veličenstvu a my v ta místa zakrátko dorazíme, budete nám moci při našem příchodu dát svými vyslanci přednést, čeho je dále třeba; uvidíme-li potom, že svého spáchaného činu litujete a zůstanete Jeho císařskému Veličenstvu věrni, vyjádříme se podle povahy věcí příznivě a učiníme v této věci, co bude samo o sobě právem a slušné.“ – Arnimovi píše den nato (Prenzlau, 28. června): „Se Stralsundskými chceme jednat, můžeme-li jim však zasadit nějakou ránu (*ein Schanzen*), nesmíme to opominout, neboť jsou to darebáci.“ Zároveň mu v tomto dopise oznamuje, že se vévoda pomořanský nabídl dát děla a proviant. Pluky plukovníků Verduga, Dohny a Farensbacha¹⁸⁶ dostaly rozkaz vytáhnout na Stralsund. Octavio Piccolomini, tehdy ještě kapitán ve Valdštejnově pluku tělesné gardy, přinesl Valdštejnovi ze Stralsundu do Ueckermünde hlášení, jak málo se vévoda pomořanský stará o proviant a že nyní do Stralsundu dorazil i švédský admirál. Valdštejn proto píše Arnimovi (Ueckermünde, 2. července): „Posílám právě teď k vévodovi a dávám mu zcela bez obalu říci, že neopatří-li se proviant, nebudu se nijak horšit (*resentimento*), bude-li celá země vypleněna. – Se Stralsundskými můžete dál jednat, nic však neuzavírejte a tím méně ustávejte v práci; neboť jsou to ničemní chlapi a musejí být potrestáni; že však s nimi zacházím poněkud vládně, děje se proto, že je chci ukolébat, ale to zlé, co spáchali, jim jistě nedaruji.“¹⁸⁷

Čím blíže přichází Valdštejn k městu Stralsundu, tím zevrubněji se dozvídá o jeho vzpurné mysli a tím podrážděnější je tón jeho dopisů. Z Anklamu píše 3. července Arnimovi, že 5. července *nového kalendáře* dorazí k obědu do Greifswaldu a chce si tam s ním promluvit. Tři nové pluky mají být přivolány z Holštýnska, tři další mu má poslat Tilly: „doufám, že tu chátru (*canaglia*) s pomocí Boží brzy přivedeme k poslušnosti“;¹⁸⁸ a v následujícím dopise ze 4. července: „pochybuji, že Stralsundští učiní, co je rozumné (*razon*), neboť ze všeho jejich konání vidím, že jsou to ničemní chlapi.“ Když od něho Arnim žádá bližší rozkaz ohledně útoku, Valdštejn se vyhýbá a píše, ovšem s dobrým důvodem: „Nemohu Vám odtud dát žádný rozkaz, neboť neznám ani polohu, ani stav obležených. Jste voják, víte, co máte dělat; ponechávám to zcela a úplně Vám.“

Valdštejn dorazil, jak předem oznámil, 27. června / 7. července do polního tábora před Stralsundem a ihned nařídil na příští den hlavní útok. V 11 hodin večer 28. června / 8. července začal nejprve útok na šance před Franskou branou. Výbuchem sudu prachu v jedné šanci upadli Stralsundští ve zmatek a obě šance ztratili. Švédové se drželi statečně a vyhnali nepřítele ze šancí zase ven; jejich velitel plukovník Rosladin a dva švédští hejtmani, Horn a Holste, však byli smrtelně raněni a brzy nato zemřeli. Následujícího dne ztekli císařští šanci před Franskou branou znovu a dobyli ji; statečný měšťan a městský poručík Ranow při tomto útoku padl. Ve městě rostly obavy. Valdštejn přísahal, že nebude ušetřeno ani dítě v životě matky; dopravili proto ženy a panny na lodi a dali je převézt do Švédska. Ještě toho dne (29. června) požádala rada vévodu frýdlantského písemně o audienci, kterou také povolil a vyslancům slíbil bezpečný průvod. Zároveň dává Arnimovi rozkaz, aby palbu zastavil jen na půl hodiny; na všeobecné příměří nechce žádným způsobem přistoupit.¹⁸⁹ Dne 30. června / 10.

185 Vévoda Bogislav skutečně vydal Arnimovi ze Štětína prach a děla k ostřelování Stralsundu.

186 Valdštejn mu říká *Farensbach*. Patřil k důstojníkům, kteří v Marce a v Pomořansku zle hospodařili. Byl u Valdštejna obžalován a zdá se, že se jeho příchodu bál. Valdštejn to nyní nechce brát tak přísně: „aby Farensbach ze strachu neprovedl nějakou hloupost (*cojoneri*), neboť mi říkají, že je ve velkých úzkostech“ (dopis č. 190).

187 Tento dopis (č. 213) má příznačné postskriptum. Valdštejn ukládá svému polnímu maršálkovi, aby mu do Anklamu obstaral *bílé pivo*, protože by jinak musel hasit žízeň vínem.

188 Dopis č. 214.

189 Dopis č. 216.

července byli vyslanci vévodovi frýdlantskému představeni; přijal je milostivě a zeptal se jich, „jak se do všech těch podivných věcí dostali“. Nežádal nic víc, než aby se město prohlásilo za oddané císařskému Veličenstvu a přijalo vévodskou posádku, která by přísahala císaři, vévodovi pomořanskému, kurfiřtu braniborskému (dorazili totiž jako prostředníci i braniborští vyslanci) a městu.¹⁹⁰ Toto dobré smýšlení však nebylo míněno vážně, přinejmenším nemělo trvání, neboť Valdštejn dal město bez ustání tak zle ostřelovat, že to vyslancům zabránilo přijít k druhé rozmluvě do Haynholzu. Nejpravděpodobnější je, že každé smírné jednání mařil dánský plukovník Holk, jemuž muselo velmi záležet na tom, aby Stralsund nepadl do Valdštejnových rukou. Také švédský plukovník se proti každému jednání ohradil a představil radě, „že poněvadž má vévoda frýdlantský v moci celou zemi a knížecí rady, zvláště direktory, má v hrsti, nebyla by vévodská posádka v podstatě ničím jiným než posádkou valdštejnskou“. Přesto se rada nyní rozhodla kapitulovat za nejtvrděších podmínek a bylo to proto oznámeno králům švédskému a dánskému. V kapitulaci, kterou rada vystavila 4./14. července, slibuje, že přijme 2000 mužů posádky. Purkmistři, rada, členové obce a cechy města slibují místo přísahy a pod ztrátou všech privilegií, že si nebudou dopisovat ke škodě a újmě císařského Veličenstva a Svaté říše římské, Jeho knížecí Milosti, jeho vévodství a zemí ani se oddávat zakázaným pletichám, že také nedopustí, aby protivníci císařského Veličenstva a říše nebezpečným způsobem vkročili do města (jenže Švédové a Dánové v něm už stáli), nýbrž že naopak budou zavázáni toto město ze všech sil a vší mocí hájit proti všem nepřátelům Jeho císařského Veličenstva a Svaté říše, jakož i zeměpána a těchto zemí. Také nedoplněnou peněžitou pohledávku 50 000 tolarů slibují zaplatit ve dvou lhůtách a to vše slibují „jménem, též z rozkazu a se souhlasem veškeré měšťanské obce města Stralsundu“. Nato bylo 5./15. července sjednáno příměří, které však nebylo ani z jedné strany přísně zachováváno, neboť obecný lid ve městě byl spíše pro pokračování v obraně, ježto právě zase dorazilo 400 Dánů a čekala se švédská pomoc. Nikdo ve městě se nesměl odvážit mluvit o míru, pročez také Arnim v psaní a dobrozdání knížecím pomořanským radům poznamenává: „Mohu pány na své svědomí ujistit, že mám dobrou zprávu, že se už chystá, jak sebrat ty, na nichž lpí sebemenší podezření, že radí k míru.“¹⁹¹ Tento stav věcí učinil radu vrtkavou. V dodatku k dřívější kapitulaci bylo připojeno, „že je jejich záruka, zpečetěná městem, nemá k ničemu zavazovat, dokud se přítomná cizí pomoc dobrovolně neprohlásí ochotnou odtáhnout“. – K tomu se asi vztahuje Valdštejnovo psaní Arnimovi z 18. července: „Z Vašeho psaní vyrozumívám, že se Stralsundskými bylo všechno uvedeno do pořádku, a teď vidíte, co mi ti zlosynové píší. Nedal jsem jim žádnou odpověď.“¹⁹² O králi dánském došla zpráva, že se s mnohým vojskem, jezdci i pěšimi, a se silným loďstvem položil kolem Rujány, a tak měšťanům ve městě znovu stoupla odvaha. Vévoda Bogislav dorazil 11./21. července do ležení a domníval se, že svou přítomností dovede jednání ke konečnému závěru. Avšak návrhy, které nyní dal městu učinit svým kancléřem Hornem, byly opět tak přemrštěné, že na ně nemohla přistoupit ani rada, jinak nikterak zatvrzelá. Město mělo zbořit všechna opevnění, zaplatit 120 000 tolarů a zaručit se, že vymůže od králů dánského a švédského ujištění proti nepřátelskému vpádu do těchto zemí. – Na takové podmínky rada přistoupit nemohla. V nepřátelském ležení to nevypadalo nejlépe; byl nedostatek potravin a časté lijáky vyhnaly vojáky ze zákopů a šancí; Arnim ležel na lůžku. Valdštejn se nyní prozatím spokojil s tím, že uzavřel narovnání s vévodou pomořanským, do něhož byly pojaty i tvrdé podmínky uložené městu; avšak město, jemuž bylo toto narovnání rovněž předloženo k podpisu, tuto čest odmítlo. – Příjezd dánského loďstva k pomořanskému pobřeží působil Valdštejnovi starost snad ještě víc kvůli jeho vévodství meklenburskému než kvůli Stralsundu; vynaložil proto nyní ještě všechno, aby město po dobrém i po zlém přiměl ke kapitulaci, avšak už začíná pomýšlet na odchod. V psaní Arnimovi z 19. července mu ukládá, aby u vévodských komisařů nenaléhal příliš vážně na přijetí posádky. „Co se týče odchodu,“ píše, „nechci ani v tom dělat potíže, slíbí-li mi vévoda, že město potom to vojsko vypraví pryč ... prosím, zaříd'te to s nimi tak, abychom *obstáli se ctí* a mohli brzy odtáhnout.“¹⁹³ Brzy nato opustil Valdštejn ležení u Stralsundu a odebral se do Güstrowa ve vévodství meklenburském. Od té chvíle mu velmi záleží na tom, aby bylo obléhání Stralsundu co nejdříve zrušeno, k čemuž nyní

190 Obširnější zprávu nalezneme otištěnu mezi dopisy: č. 217 spolu se dvěma přílohami.

191 Příloha k dopisu č. 220.

192 Dopis č. 218.

193 Dopis č. 220.

radí i Arnim, který dobře pozoroval, že sláva, kterou mu zde Valdštejn přenechal získat, není příliš velká. Z Güstrowa píše Valdštejn 28. července: „Z Vašeho psaní jsem vyrozuměl, jak to vypadá se Stralsundem; prosím, vynasnažte se co nejvíc, aby se věc urovnala.“¹⁹⁴ Hned následujícího dne píše znovu: „Z Vašeho psaní vyrozumívám, že vévoda pomohanský žádá, abyste odtáhl; jsem nyní velmi na rozpacích, k čemu se mám v tomto bodě rozhodnout.“ Nakonec shledává odchod nejlepším. „Mám tedy za to, že rozhodně – je třeba odchod přijmout, pročez to ponechávám Vašemu uvážení; podporujte vévodu ve všem, co jen je možné.“ Na zprávu o příjezdu dánského loďstva a švédských pomocných sborů píše Arnimovi z Güstrowa 31. července: „Hled'te rozhodně od Stralsundu odtáhnout, avšak ať se to všechno stane pod záminkou, že na žádost vévody pomohanského.“ – V druhém psaní z téhož dne dává rozkaz „bez jediné minuty odkladu (*dilacion*) ihned (*in continenti*) stáhnout vojsko dohromady a táhnout na Tribsees (Triebsee)“. Bojí se vylovení Dánů a Švédů, pročez poroučí zřídit dobré šance zejména u Brandshagenu (Branshagen) a na Rujáně. Poslední formální rozkaz k odchodu vydal čtvrtého srpna, když jej Arnim již zčásti provedl.¹⁹⁵

Ve městě dodal měšťanům odvahy k novému odporu příchod švédského vojska (na 2000 mužů) pod plukovníkem Leslem a hrabětem Braham. Nepřátelství bylo opět vážně zahájeno a z Valdštejnovy odpovědi vévodovi pomohanskému, datované v Güstrowě 4. srpna, vidíme, že Stralsundští kladli porušení příměří za vinu císařským. Dosti tvrdými slovy o tom píše vévodovi Bogislavovi. „Vězte tedy, Vaše Milosti,“ praví se v tomto psaní, „že se odchod zdržel jediné kvůli Vám; neboť jakmile byly překážky odstraněny, poručili jsme polnímu maršálkovi Jeho císařského Veličenstva von Arnim, aby od obléhání města Stralsundu upustil, jakož se pak odchod již také jistě stal. Že se však s tím o několik hodin zdrželi – Vaše Milost jistě uzná, že bylo třeba napřed dostat děla z baterií a strávit tím nějaký čas, jakož vůbec zrušit obléhání a pohnout armádou vyžaduje více času, než když si člověk dá jen zapráhnout kočár a chce si vyjet na procházku. Proto se nám i všem císařským důstojníkům děje křivda a příkoří a neseme také nikoli neprávem těžce, že se vina přičítá nám; máme však Vaši Milost přece jen za příliš čestnou a rozumnou, než aby zapomněla na své knížecí slovo. Rovněž je obdařena takovým rozumem, že jistě uváží a ví, že v opačném případě najdeme dost prostředků, jak se za to na ní zhojit.“¹⁹⁶ Jakmile byla posádka města posílena nově příchozími švédskými pluky, mohli obležení přejít od pouhé obrany k otevřenému útoku. Zvláště citelnou ztrátu utrpělo císařské vojsko při výpadu 19./29. července a tento výpad, jak se zdá, přiměl Arnima, aby se zrušením obléhání déle neotálel. Dne 22. července mezi 3. a 4. hodinou odpolední opustil nepřítel nejprve šance u Kniepské brány a večer i šance před bartským a tribseeským předbraním (Zingel). Jen před Franskou branou držel nepřítel šance ještě obsazený. Avšak 23. a 24. července / 3. a 4. srpna opustil i toto postavení. Na formální Valdštejnův rozkaz k odchodu ani nečekal, neboť tento rozkaz (dopis č. 233) je datován z Güstrowa 4. srpna a praví se v něm: „Přičiňte se proto o to, abyste odtamtud co nejdříve odtáhl a císařská armáda byla od obléhání města odvedena.“ – Tak byl Stralsund statečnou vytrvalostí měšťanů a poctivou podporou věrných sousedů vysvobozen z této těžké tísně.

194 Dopis č. 223.

195 Dopis č. 233. Pozn. překl. V tisku Försterova vyprávění stojí „č. 231“; dopis s tímto obsahem, psaný z Güstrowa 4. srpna, je ve sbírce pod č. 233 (č. 231 je z Güstrowa 3. srpna).

196 Dopis č. 233, příloha. V pozdějším dopise z 8. srpna chce Valdštejn od Arnima vědět, co vévoda řekl „na tu *důtku*, kterou mu dal“.

Kapitola dvanáctá

Účast Gustava Adolfa na válce v Německu.

První účast, kterou měl Gustav Adolf na válce, jež se nyní vedla na severu Německa, záležela v tom, že podporoval Stralsund. Valdštejn v něm se správnou předtuchou rozpoznal nepřítele, jehož se musel nejvíce obávat. Již z Čech psal Arnimovi kvůli horoskopu švédského krále;¹⁹⁷ konstelaci asi neshledal zcela podle svého přání a snaží se nyní zlé duchy zahnat nikoli zbožnými průpovídkami, nýbrž nadávkami, za nimiž se však přece skrývá jen tísnivý pocit. „Plukovník Farensbach,“ píše z Güstrowa 7. srpna Arnimovi, „mi oznamuje, že král švédský vsedl se sedmi pluky na lodi. Víím sice dobře, že vši té švédské kanálie (*Canaglia*) není přes 3000 mužů, chtěl jsem Vás však přece upozornit, abyste v Zadním Pomořansku poručil být ve střehu (*alerta*).“

Příchod Švédů do Stralsundu dodal nové odvahy nejen městu, nýbrž i vévodovi a zemským stavům. Ještě než Arnim od Stralsundu odtáhl, byl rozepsán zemský sněm a Valdštejn nad tím později vyslovuje oprávněnou obavu. „Že vévoda pomořanský rozepsal zemský sněm,“ píše Arnimovi z Güstrowa 11. srpna, „to je podle mého mínění kvůli Stralsundským, neboť dá-li Bůh, nebude s námi chtít začínat válku. Chtěl bych, aby ho ta chuť popadla; Pomořansko by se pak k Meklenbursku náramně pěkně hodilo.“ – „Zachovali-li se páni Pomořané dobře,“ píše z Tribsees 15. srpna, „má se jim také dobře vést; dávám ze všech stran stahovat vojsko a všeho ho chci užít zde.“ Poněvadž Arnim ležel nemocen, odebral se Valdštejn sám opět k vojsku. S velkou starostí o Arnimovo zdraví mu píše (Tribsees 15. srpna): „Prosím, prokažte mi to přátelství a nevstávejte, dokud nebude lépe. Stejně se nic nepodnikne. Podle toho, že nevstanete, poznám, zda mi přejete dobré, neboť tím se dříve uzdravíte a budete moci sloužit Jeho Veličenstvu.“

Neméně povážlivé než příchod Švédů do Stralsundu bylo pro císařské vojsko to, že se vylodil král Kristián Dánský a téměř bez odporu získal Wolgast, kde se silně opevnil. Valdštejn stáhl v Greifswaldu šest pluků a vytáhl k Wolgastu. Jeho přítomnost dodala vojákům odvahy; dvakrát byl jeho útok (22. srpna nového stylu) odražen, napotřetí se mu podařilo dánské šance dobýt. Král Kristián se spasil útekem na moře a Wolgast přenechal vévodovi frýdlantskému. Valdštejn si zřídil hlavní stan v Greifswaldu, neboť stále ještě pomýšlel na to, že zlomí vzdor Stralsundských. Vážně se mu honily hlavou i myšlenky na mír, neboť kurfiřtské kolegium se obrátilo na císaře s naléhavými rozklady a také z jiných stran se na Valdštejna kvůli míru opětovně naléhalo; píše proto Arnimovi (Greifswald 9. září): „Jaké je mínění kolínského a jiných kurfiřtů, tomu jsem také porozuměl, a kdybych neznal vůli Jeho Veličenstva, že chce mít mír, dal bych kurfiřtům ve všem za pravdu; ale já víím, že Jeho Veličenstvo mír mít chce, a až dojde k jednání (*tractation*), uvidí se, kdo po míru sáhne dřív, zda já, nebo hrabě Tilly; neboť jakože chci dojít spasení, toužím po míru i já, neboť bych rád přenesl zbraně (*arma*) proti Turkovi, k čemuž jsem naklonil papeže, císaře i všechny císařské ministry.“

Valdštejn zde nyní neměl hájit zájem císaře ani Svaté říše římské, nýbrž jen svůj vlastní. Musel se obávat, že ztratí Meklenbursko, jakmile přenechá Pomořansko a tamní pobřeží Dánům a Švédům. Pokusil se ještě jednou sevřít Stralsund; avšak zde se Švédové usadili pevněji než předtím, sám švédský říšský kancléř přivezl smlouvu, kterou král s městem uzavřel a kterou se město zcela odevzdalo pod ochranu Švédska. Z dánské posádky největší část odtáhla; tím menší vliv mělo na osud města mírové jednání, které Valdštejn později zahájil s králem dánským. Valdštejnovi proto přišlo velmi nevhod, že se Gustav Adolf tak horlivě ujímá Stralsundu a vůbec utlačovaného evangelického Německa. V tomto ohledu se některé výroky ve Valdštejnových dopisech z této doby jeví velmi podezřelými. Zdá se, že tehdy chtěl zosnovat ne-li přímo úklad o život Gustava Adolfa, tedy jistě vzpouru ve Švédsku. Nejprve o tom píše Arnimovi z Greifswaldu 6. září: „Dnes byl u mne *ten Skot*;¹⁹⁸ doufá, že to bude mít svůj účinek (*effect*); ten, kdo má do Švédska, se musí brzy vypravit, dříve než přijde zima.“ „Se Švédem,“ píše v dalším dopise Arnimovi (Franzburg 15. září), „se nechci pouštět do žádného jednání (*tractation*), neboť všechno

¹⁹⁷ Dopis č. 194.

¹⁹⁸ K čemu se v oné době dávali Skotové užívat, dozvíme se později při Valdštejnově zavraždění.

jeho počínání směřuje jen k podvodu. Prosím Vás proto co nejsnažněji, hleďte, abychom tam brzy poslali někoho, kdo to vykoná, neboť je už načase, aby tam odcestoval, dříve než přijde zima. Až ho dostanete, pošlete ho jen ke mně, abych mu vyplatil, co s ním ujednáte.“ S tím smíme asi spojit výrok ve třetím dopise Arnimovi z polního ležení u Mischkau z 25. září. Když se v něm opět trpce vyslovil o chování Švédska, dodává: „Byl u mne ten kupec; dal jsem mu ihned vyplatit těch 5000 říšských tolarů a slíbil jsem, že bude-li to dílo mít úspěch, dám mu k 15 000 říšských tolarů, které jste mu slíbil Vy, ještě dalších 15 000 říšských tolarů; měl by tedy, zdaří-li se to dobře, dostat ještě 30 000 říšských tolarů. Prosím, dejte mu všechny pokyny, aby bylo vše dobře zařízeno a aby se se svými lidmi neprodleně vydal na cestu tam (*incaminire*).“ – V dopise z 3. října je jen obecně řeč o „mnoha důležitých věcech“, o nichž by Valdštejn rád slyšel mínění svého polního maršálka. O těchto úkolech můžeme mít jen nejisté domněnky; že však musely být významné, vysvítá z toho, že Valdštejn, který byl právě nyní v tak velké peněžní tísní, že se, jak píše v dopise z 25. září, „nemůže spolehnout skoro ani na 1000 zlatých“, je ochoten vydat za jediný obchod 35 000 tolarů.

Ne se stejnou rozhodností jako Stralsund se vévodovi, jehož nyní museli nazývat svým zeměpánem, postavili na odpor měšťané rostoctí. Složili těžké sumy a museli k tomu ještě přijmout posádku. Z Rostocku se Valdštejn obrátil do Holštýnska, kde byly obě pevnosti Glückstadt a Krempe obléhány již rok, první generálem Aldringenem, druhá Torquatem Contim. Glückstadt, podporovaný volným dovozem z labské strany, se držel a Valdštejn byl nucen s nastávající zimou obléhání zrušit. Méně silné Krempe, před něž přitáhl sám Valdštejn, se vzdalo 12. listopadu. Toho dne píše Valdštejn Arnimovi z polního ležení před Krempe: „Krempe se vzdalo; nechávám je odtáhnout s vlajíci praporci a hořícími doutnáky a co je ještě takových věcí.“ Ačkoli Valdštejnovi nebylo dobře a již v jednom dřívějším dopise si stěžuje, „že ho od mnohého *stání* bolí noha“ – trpěl podagrou –, vydržel přece za drsného zimního počasí v polním ležení; i když mu pevnost byla vydána, dal pobytu v polním ležení přednost. Odtud se na krátký čas odebral do Lübecku, aby zde osobně poháněl záležitost zřízení říšského loďstva. Jednání hraběte Schwarzenberga o této i jiných záležitostech přerušil dříve sám Valdštejn; marně se nyní sám snažil uplatnit svůj titul „*generála Baltského a Oceánského moře*“. Od Lübeckých nemohl dosáhnout nic víc, než že mu dovolili stavět si na jejich loděnicích lodi, k čemuž chtěli za řádné zaplacení dodat dřevo. Předvídali, že k tomu nedojde, a Valdštejn se musel spokojit s tím, že držel obsazeny německé provincie krále dánského, aby ho tím učinil nakloněnějším k míru, k němuž již z Lübecku podnikl vážné kroky; neboť chuť táhnout proti Turkům u něho stále převládá. Z Boizenburgu (Boitzenburg) píše 26. listopadu Arnimovi: „Posílám Vám, co oznamuje císařův orátor u Porty. Dej Bůh, abychom zde uzavřeli mír a vytáhli Turkovi na krk.“ Že se již nyní jednalo o mír s Dánskem, vysvítá rovněž z několika Valdštejnových dopisů. Tak píše z Boizenburgu 29. listopadu Arnimovi: „Kéž by Bůh dal, abych mohl být jen na pár hodin u Vás; rád bych s Vámi leccos probral. Mírové jednání jsme stanovili na 16. ledna nového kalendáře; dej k tomu Bůh své požehnání.“

Rozdělení zimních kvartýrů a zásobování vojska působily Valdštejnovi mnoho starostí, neboť kontribuce se scházely špatně, protože beztak chudé Marky, Meklenbursko a Pomořansko byly téměř zcela vysáty. „Co se týče starých nedoplatků,“ píše Valdštejn z Güstrowa 1. prosince, „mám špatnou naději, že se dá ze Střední marky něco vymáčkout.“ Ukládá Arnimovi, aby každému pluku sám vykázal jeho území (*territorium*), „neboť na pomořanské komisaře,“ píše (Zvěřín 5. prosince), „nesmíme vůbec nic stavět, neboť víte, jak si počínali dříve.“ – K zavedení ručních mlýnků u každé rotý jízdní i pěší dal rozkaz již z Čech (dopis č. 175).

O umístění dělostřeleckých koní ustanovuje v témž psaní: „Co je dobrých koní, ty ať se ponechají u dělostřelectva, co je však špatných, ať se dají sedlákům; ale zjara se od nich musejí žádat zpět titíž, *nebo lepší*.“ S velkou pečlivostí dbal na to, aby pro příští tažení nenastal nedostatek obilí a píce; poněvadž však nemohl uzavřít přístavy ani střežit pobřeží, byla všechna opatření marná. Nejhuře u něho byli v tomto ohledu zapsáni Pomořané. „Víte,“ píše Arnimovi z Güstrowa 8. prosince, „jací Pomořané jsou; proto by obilí prodali, peníze strčili do kapsy a vojsko by muselo zůstat bez vydržování, jak se to stalo loňskou zimu.“ Meklenbursko chce mít rozhodně ušetřeno. „Se zemí meklenburskou,“ píše v témž dopise, „se mi tak zacházet nesmí, neboť je v dobrých rukou.“ – Jak dlouho v těchto „dobrých rukou“ zůstala, ukáže

nám další vyprávění.

Valdštejnovy dopisy z roku 1628¹⁹⁹

č. 118. Plukovníku von Arnim, Jičín, 3. ledna 1628

+

Psal jsem Vám již dříve, abyste z 50 000 říšských tolarů, které mají složit Rostoctí, složil 30 000 říšských tolarů u jistého kupce v Hamburku, neboť musím zaplatit Hansi de Witte,²⁰⁰ protože je vynaložil na střelivo a jiné potřeby pro dělostřelectvo; prosím Vás proto co nejsnažněji, dbejte, aby se to stalo co nejdříve. K tomu prosím, abyste z toho, co z mé kontribuce připadá na mou osobu, dal rovněž dohromady 30 000 říšských tolarů a složil je také u jistého kupce v Hamburku, aby z toho na můj soukromý dluh zaplatil Hansi de Witte; neboť předešlých 30 000 říšských tolarů je za císaře, tyto však za mne. A poněvadž mé vydržování (*interteniment*) ještě tak daleko nesahá, prosím, založte to zatím a potom si to srazte, neboť toho vpravdě velice potřebuji, a zavážete si mě tím; jen ať se to stane brzy. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Jičín 3. ledna léta 1628.

P. S. U kterého kupce v Hamburku obě ty položky, úhrnem 60 000 říšských tolarů, složíte, to mi ihned oznamte, abych Hansi de Witte řekl, aby si je u něho vyzvedl.

č. 119. Témuž, Jičín, 3. ledna 1628

+

Velmi nerad jsem slyšel, že se Vám nedaří dobře; prosím, šetřete se, abyste mohl příštího jara zase pracovat (*travaglien*) k dobru Jeho Veličenstva a obecné věci. Co se týče Hausmanna a markýze de Bosi, poslal jsem Vám již dvakrát písemné rozkazy stran nich; užijte jich podle libosti a nestrpte jim žádnou nepřistojnost. Co se týče plukovníka Teufela, uznáte-li to za dobré, mohu mu pardon snadno vymoci nebo mu jej z moci svěřené mi Jeho Veličenstvem sám udělit. Stran lodí jste mě velice potěšil, že doufáte, že jich již několik lehlo popelem; dej Bůh, aby se to mohlo stát se všemi. Prosím, poručte všude opevnit mořské přístavy; zvláště mi však velmi leží v hlavě ostrov Rujána, neboť vévoda²⁰¹ je na tyto časy příliš dobrácký a nedává na všechno podrobně (*minutemente*) pozor, a na to je třeba dobře dbát. Jinak jsem Vám chtěl také připomenout, abyste položil vojsko i do toho dílu Pomořanska, který náleží pod Polsko,²⁰² a zmocnil se všech pevných míst, aby se nám zjara nepřipletl do cesty někdo jiný. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Jičín 3. ledna léta 1628.

P. S. Prosím, hleďte, jak bychom to mohli navléci, aby Dánové zvolili za krále našeho císaře; u dvora by to byli rádi dopřáli mně, i Jeho Veličenstvo samo, ale já jsem pěkně poděkoval, neboť bych se při tom nemohl udržet; spokojím se zatím s tím druhým, neboť to je jistější; příští měsíc o tom bude něco slyšet.

199 Připomínáme ještě jednou, že dopisy označené křížkem (+) jsou Valdštejnovy vlastnoruční dopisy. Datuje vždy podle kalendáře *nového* stylu.

200 V originálním rukopise je toto jméno napsáno tak nezřetelně, že zůstává nejisté, zda se má číst Hans de Rite, nebo dům (*Haus*) de Vite; pravděpodobně je to holandská rodina de Witt.

201 Holštýnský. Pozn. překl. Nejspíš Adolf Holštýnsko-Gottorpský (1600–1631), císařský plukovník, jehož pluk měl obsadit Rujánu (viz dopisy z roku 1627; neověřeno).

202 Pozn. překl. Miněny jsou nejspíš země Lauenburg a Bütow (Lębork a Bytów) ve Východním Pomořansku, které pomořanští vévodové drželi jako léno polské koruny.

č. 120. Témuž, Loučeň, 6. ledna 1628

+

Posílám Vám několik psaní stran rozpuštění (*reformacion*) roty podplukovníka Cicogny. Prosím, hleďte ho napřed vypravit ke mně do Prahy; potom se ihned (*incontinenti*) chopte té roty a propusťte ji, neboť Cicogna je špatný člověk: prolhanými prostředky odešel od pluku vévody Františka Albrechta, stejnými se vlhal na místo podplukovníka u Görzenicha a stále, co tam je, dělá zmatky (*imbrogly*). Prosím, hleďte, aby se ihned odebral ke mně do Prahy, a jakmile bude asi 3 dny cesty od kvartýru, hleďte, aby mu rota byla rozpuštěna. Prosím však, hleďte, aby se to stalo jistě, bez jediné námitky (*replica*) a bez ohledů (*discrecion*). Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Loučeň 6. ledna léta 1628.

č. 121. Témuž, Loučeň, 6. ledna 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

tímto Vám posíláme originál a opis nařízení podplukovníku Cicognovi, v němž mu poroučíme, aby se, jakmile je uvidí, neprodleně odebral k nám do Prahy. Poručíte mu proto, aby se bez jakéhokoli odkladu (*dilation*) zvedl a ihned (*in continenti*) se odebral k nám, a velení nad oněmi jezdci dáte zatím některému rytmistrovi, kterého k tomu uznáte za způsobilého. Dáno v Loučeni²⁰³ 6. ledna léta 1628.

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský.

A. H. z. F.

P. S. Bude-li dělat nějaké potíže, dejte ho sebrat.

č. 122. Důstojníku velícímu de Bosiho jízdě, Loučeň, 6. ledna 1628

Statečnému, našemu zvláště milému N., důstojníku velícímu de Bosiho jízdě.

Statečný, zvláště milý, poněvadž jsme z velmi závažných příčin poručili plukovníku von Arnim, aby několik rot oněch jezdců, mezi jinými i rotu podplukovníka Cicogny, rozpustil (reformoval), chtěli jsme Vám dát na vědomí, že je to náš rozkaz. Budete tomu proto všemožně nápomocen, aby se to stalo ihned; jinak se z toho u nás nebudete moci zodpovědět. Dáno v Loučeni 6. ledna léta 1628.

A. H. z. F.

č. 123. Důstojníkům roty podplukovníka Cicogny, Loučeň, 6. ledna 1628

Albrecht atd.

Poněvadž jsme se rozhodli dát několik rot oněch jezdců rozpustit (reformovat), poručili jsme plukovníku von Arnim, aby rozpustil rotu podplukovníka Cicogny. A ježto řečený Cicogna přišel k místu podplukovníka teprve u Freistadtlu²⁰⁴ pletichami, ve Slezsku také dostal na svůj díl (*portion*) žold za více než 7 měsíců a i jinak si tu a tam přišel na velké zisky, nebude kvůli jeho osobě třeba mnoho okolků. Co se však týče Vašich osob, totiž poručíka roty a ostatních důstojníků, dá Vám plukovník von Arnim všechno slušné zadostiučinění; bude se však přihlížet i k tomu, čeho jste dříve tu a tam užili. Poroučíme Vám proto, abyste se ihned dali rozpustit a neodkládali to ani o okamžik; jinak buďte ujištěni, že nad tím oko nepřimhouříme. Jinak jsme u plukovníka von Arnim nařídili, aby řečeného poručíka roty a praporečnicka opatřil, dokud se neuvolní místo, aby mohli být povýšeni podle zásluh a schopností. Dáno v Loučeni 6. ledna 1628.

²⁰³ Leutschin, ves mezi Brandýsem a Jičínem.

²⁰⁴ Pozn. překl. Nejspíš Freistadt (Galgóc, dnes Hlohovec) na Váhu, kde Valdštejn ležel polem na podzim 1626 při tažení proti Mansfeldovi a Bethlenovi (neověřeno).

A. H. z. F.

č. 124. Markraběti Zikmundu Braniborskému, Loučeň, 6. ledna 1628

Náš atd.

Vysoce urozený kníže, nemohli jsme opominout Vaší Milosti přátelsky oznámit, že země v Pomořansku a Meklenbursku jsou obloženy tolikerým vojskem, že by tím, kdyby nenastalo ulehčení, byly tyto země přivedeny do krajní zkázy a vzešla by z toho i záhuba zemí sousedních; proto je nemožné všechno to vojsko tam vydržovat. Žádáme tedy Vaši Milost velmi přátelsky, aby si ke službě Jeho císařského Veličenstva a k dobru obecné věci nedala být proti mysli přijmout ještě malý počet vojska do Braniborské marky. Ujišťujeme naproti tomu Vaši Milost, že vydáme přísné nařízení, aby byla zachovávána dobrá kázeň, a že si také dáme záležet na tom, aby země Jeho Milosti pana kurfiřta byla co nejdříve zbavena obtíží (*molestien*). A zůstáváme. Dáno v Loučeni 6. ledna léta 1628.

A. H. z. F.

č. 125. Generálnímu wachtmeistru jízdy Lorenzu del Maestro, Loučeň, 6. ledna 1628

Urozený atd. Poněvadž dobře víte, že v Pomořansku a Meklenbursku nelze vydržovat tolik vojska, měl jste Desfoursovy jezdce po právu přijmout a opatřit je v Marce kvartýrem. Dáváme Vám proto tímto nařízení, abyste tam nejen ubytoval jezdce Desfoursovy, nýbrž také udržoval s plukovníkem von Arnim stran ubytování dobrou korespondenci, a pošle-li Vám ještě další vojsko, které nemůže umístit, abyste je přijal a v Marce rozhodně ubytoval. Doufáme však, že brzy najdeme jiný způsob, jak vojsko ubytovat jinde a Marku co nejdříve osvobodit; zůstane tam jen na krátký čas. Dáno v Loučeni 6. ledna léta 1628.

Albrecht atd.

A. H. z. F.

č. 126. Plukovníku von Arnim, Loučeň, 6. ledna 1628

+

Že máte za to, že Stralsundští a Štětínští dají tolik co Rostoctí, s tím jsem spokojen; jen hleďte, ať se to stane brzy. Píšete mi také, že jste poručil, aby se od každé rotý odvádělo 30 zlatých na vydržování mých lidí; to vidím velmi nerad, a poněvadž jste to již zavedl, je třeba vzít to takto: vybírejte těch 30 zlatých tak jako tak dál a opatřujte z nich potřeby (*requisita*) pro dělostřelectvo nebo výzbroj lodí, avšak tak, aby každý věděl, že je to určeno k tomu; neboť i kdybyste chtěl držet v tichosti, že oněch 30 zlatých má být pro mé lidi, přece by se to poznalo a mně i Vám by to udělalo špatnou pověst. Potom můžete pro mé lidi přikázat Piccolominimu ke kvartýru o něco více a poručit, aby se vydržování mých lidí bralo odtamtud. Prosím, zařídte to tímto způsobem a ihned dejte každému na vědomí, že těch 30 zlatých má být užito na dělostřelectvo nebo na loďstvo; hleďte je o tom dobře ujistit (*sinceriren*), neboť takovým způsobem těch 30 zlatých naprosto mít nechci. A tímto zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Loučeň 6. ledna léta 1628.

P. S. Pošlete mi kvitanci na těch 18 000 říšských tolarů od plukovníka Hebrona, neboť musím nyní u dvora vyúčtovat své pohledávky.

č. 127. Témuž, Loučeň, 6. ledna 1628

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, jakým způsobem jste Rostockým a Wismarským dal na srozuměnou, že se mají opevnit; ten způsob se mi velmi líbí, prosím však, pospěšte s tím, zvláště aby byl přístav

u Rostocku uzavřen a dobře opatřen dobrým vojskem, děly a střelivem, neboť koncem tohoto měsíce uslyšíte něco nového. Prosím, neotálejte, velice si mě tím zavážete. Dejte ihned několik pěších táhnout na Warnemünde a ubytovat se na tom místě (*posto*); ostatní přístavy (*porti*) dejte rovněž všude opevnit, aby nám tam nepřítel nevkočil. Že ze Švédska nepřichází stran naší ligy žádná odpověď – napište mi, jaké je o tom Vaše mínění; jinak bych rád viděl, aby se Švéd s námi spojil, neboť bychom se tím lépe mohli zmocnit zbývajících ostrovů v Dánsku; potom bych mohl návrhy, které byly ode dvora předloženy, tím spíše a jistěji přijmout. A tímto zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Loučeň 6. ledna léta 1628.

P. S. Prosím, oznamte mi, jak brzy bude přístav v Rostocku uzavřen a kdy se v oné šanci bude moci ubytovat vojsko; bylo by mi velmi milé, kdyby to mohlo být koncem tohoto měsíce. Zde nemáme žádnou zimu; dávám stále ještě bez ustání pracovat lopatou.

Je-li to možné, pošlete mi také klisny koncem tohoto měsíce, aby se před připouštěním trochu zotavily.

č. 128. Témuž, Loučeň, 6. ledna 1628

+

Píšete mi, že mi posíláte psaní generálního wachtmeistra, ale asi jste na to zapomněl. Generálnímu wachtmeistru však píši, aby Desfoursovy jezdce rozhodně ubytoval v Marce. Že jste do Ukerské marky položil několik svých praporců, to vidím rád; hleďte rozhodně, abyste od nich dostal, co Vám slíbili, neboť jste je zbavil nepřítele, a proto Vám to *honorarium* mohou dobře dát. Že jste v kvartýrech vydal rozkazy stran dělostřeleckých potřeb, je mi velmi milé, neboť bez dělostřelectva a proviantu člověk všude uvázne. Prosím, hleďte, aby z těch zemí nebylo propuštěno ani zrno obilí, neboť bychom ho potom sami mohli mít nedostatek; proto je třeba dávat ve všech mořských přístavech pilný pozor. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Loučeň 6. ledna léta 1628.

č. 129. Témuž, Brandýs, 7. ledna 1628

+

Zde Vám posílám, co mi píše hrabě Schwarzenberg. Víím dobře, že ve všech těch městech jsou ničemové, kteří drží víc s nepřítelem než s námi; budete proto nyní muset hledět, abyste jim vzal každou příležitost pletichařit s nepřítelem, dobře se zmocnil všech jejich přístavů a uzavřel je pevnůstkami (*forti*), zvláště rostocký a wismarský. Neboť nyní má nepřítel málo vojska, a hledí tedy jen na sebe, jak se ubránit; dostane-li však, jak lze věřit, pomoc od jiných, neopomine válčit proti nám i útočně (*offensive*). Proto je třeba mít se dobře na pozoru nyní, dokud na nás nepřítel ještě nemůže; neboť budu nutně muset kvůli vydržování část vojska poslat pryč, a nepřítel pak bude moci snadno někde přistát a usadit se (*posto nehmen*), což nám potom dá nemálo práce (*travaglio*), než ho odtamtud dostaneme. Prosím proto, dejte si na tom pilně záležet; a potom, až se napřed zajistíme doma, začneme se chystat k dalším podnikům (*impresen*) na moři. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Brandýs 7. ledna léta 1628.

P. S. Psaní hraběte Schwarzenberga držte v tajnosti. Napište mi také, jaké je Vaše mínění o hraběti z Mansfeldu,²⁰⁵ který sloužil u Švéda; rád by ho (Schwarzenberg) zaměstnal na moři, a já k tomu mám

205 Pozn. překl. Nikoli Arnošt z Mansfeldu, zemřelý roku 1626, nýbrž nejspíš jeho příbuzný Filip z Mansfeldu (1589–1657), který dříve sloužil Švédům a přestoupil do císařských služeb; roku 1628 mu bylo svěřeno císařské loďstvo ve Wismaru (neověřeno).

málo chuti. Napište mi také, zda máte za to, že Švéd hraje dvojí hru (*trato dupio*), když nám navrhuje, abychom s ním uzavřeli ligu, a jedná také tam. Jinak mi vévodkyně brunšvická psala, že Švéd má jistě v úmyslu spojit se s druhou stranou. Nyní je také třeba hledět, aby jejich lodi lehly popelem, dokud jsou pohromadě.

Vyslanec vévody Viléma Výmarského mi oznamuje, že prý Švédové obsadili Sund 5000 muži; Vy o tom budete vědět lépe.

č. 130. Témuž, Praha, 11. ledna 1628

+

Podplukovník Sparre Vám podá zprávu o všem, co jsem s ním ústně mluvil. Generálnímu wachtmeistru jsem již poručil, aby Desfoursovy jezdce přijal. Že Švéd pletichaří s Dánskem, mi dělá málo starostí, neboť všichni mi ho líčí tak, že drží věrnost a víru, jen dokud se mu to hodí; připraví je nejen o Skåne (Schonen), nýbrž i o ostatek. Prosím proto, hleďte, jak jejich lodi obrátíme v popel. Jinak mi oznamují, že mají záměr (*impresa*) na Wismar; prosím, dejte na to místo dobrý pozor a tamní přístav silně opevněte, stejně jako v Rostocku a jinde. Král španělský sem nyní poukazuje 200 000 korun, aby z nich bylo vydržováno 25 válečných lodí (*Orlochen*). Jinak poručím všem, kdo velí nějakému počtu vojska, aby ve všem pomáhali hraběti Schwarzenbergovi v námořních věcech (*navigacion*), neboť císař si to velmi přeje; prosím, učinite při tom i Vy své. Doufám, že je ještě budeme hledat na jejich ostrovech, neboť ze Švédů nemám pražádnou hrůzu. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 11. ledna léta 1628.

P. S. Prosím, hleďte, aby byly všechny mořské přístavy pilně opevněny a tamní posádky posíleny, neboť jistě na ně budou mít záměr (*impresa*), a zvláště na Wismar. Pošlete někoho, kdo by prohlédl, jak se kdo opevnil, a pošlete mi nákresy.

Bylo by velmi třeba dát do šancí u mořských přístavů děla.

č. 131. Témuž, Praha, 12. ledna 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

z Vašeho psaní z 29. prosince jsme vyrozuměli, že hrabě z Naugardu²⁰⁶ nechce přijmout císařské vojsko a že tam má, aby ubytování zabránil, čtyřicet pěšáků z Farensbachova pluku. Proto tímto salvu guardii, kterou jsme mu dříve udělili, rušíme a prohlašujeme za neplatnou. Dáte tedy oněch čtyřicet pěšáků, nebudou-li chtít po dobrém, ihned vypudit násilím a ostatní vojsko tam stůj co stůj ubytujete, po dobrém nebo násilím (*per forza*); proti hraběti samému pak, kdyby se chtěl císařskému vojsku protivit, budete postupovat, jak se sluší. K tomu Vám posíláme přiložený patent, znějící oněm 40 pěšákům, a psaní řečenému hraběti, jakož i tomu, kdo velí Farensbachovu pluku, spolu s opisy. Dáno v Praze 12. ledna léta 1628.

Albrecht z Boží milosti vévoda atd.

A. H. z. F.

Příloha a k č. 131. Hraběti z Naugardu, Praha, 14. ledna 1628

Vše milé a dobré, co zmůžeme, napřed. Urozený hrabě, zvláště milý pane a příteli, ježto se nám dostává zprávy, že se s poukazem na salvu guardii zdráháte přijmout na svých statcích císařské vojsko a že tam k tomu konci máte čtyřicet pěšáků z pluku plukovníka Farensbacha, chtěli jsme Vám připomenout, že jsme Vám sice salvu guardii dali, avšak nevyhnutelná potřeba žádá, aby tam bylo nějaké vojsko

206 Pozn. překl. Naugard (v originále „Neugarten“, „Naugartten“), dnes Nowogard v polském Západním Pomořansku; hrabat z Naugardu se psali hrabata z Ebersteinu (neověřeno).

položeno. Proto jsme plukovníku von Arnim poručili, aby oněch čtyřicet pěšáků odtamtud odstranil a ubytoval tam jiné císařské vojsko. Nadějeme se, že se tomu nebudete protivit, nýbrž že se podvolíte tomu, co je slušné. Zůstáváme Vám k příjemným službám ochotni a hotovi. Dáno v Praze čtrnáctého ledna léta 1628.

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský atd.

A. H. z. F.

Příloha b k č. 131. Plukovníku Farensbachovi, Praha, 14. ledna 1628

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský atd.

Statečný, zvláště milý. Poněvadž se dovídáme, že čtyřicet pěšáků z pluku Vašeho plukovníka²⁰⁷ bylo dáno hraběti z Naugardu jako salva guardia a že tito brání ubytování ostatního císařského vojska, poroučíme Vám, abyste oněch čtyřicet pěšáků, jakmile toto spatříte, ze statků řečeného hraběte odvedl. Dáno v Praze 14. ledna léta 1628.

A. H. z. F.

Příloha c k č. 131. Patent, Praha, 12. ledna 1628

My Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří a generální nejvyšší polní hejtman, dáváme tímto na vědomost všem a každému zvlášť, vyšším i nižším důstojníkům, velitelům a vojákům jízdním i pěším, ustanoveným nejvýše jmenovaným Jeho císařským Veličenstvem: Poněvadž jsme se dozvěděli, že pan hrabě z Naugardu pod záminkou salvy guardie, kterou jsme mu udělili na přimluvu jeho švagra, plukovníka Farensbacha, nechce přijmout císařské vojsko, které musí být z nevyhnutelné potřeby ubytováno na jeho statcích, a že si k tomu konci vzal z pluku řečeného plukovníka Farensbacha čtyřicet mušketýrů, aby ubytování zabránil, poroučíme oněm čtyřiceti mušketýrům tam ležícím přísně a pod neodvratným trestem na těle i na životě, aby, jakmile toto spatří, odtamtud odtáhli a nechali tam ubytovat ostatní císařské vojsko, které tam vyše plukovník ustanovený Jeho císařským Veličenstvem, pan Hans Georg von Arnim. V opačném případě, a neustoupí-li ihned po dobrém, poručili jsme právě řečenému plukovníku von Arnim, aby je odtamtud vyhnal násilím. Podle toho se budou mít co řídit. Dáno v Praze dvanáctého dne měsíce ledna léta 1628.

(L. S.)

A. H. z. F.

č. 132. Plukovníku von Arnim, Praha, 12. ledna 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

dozvěděli jsme se, že Jeho Milost markrabě Zikmund Braniborský dává v Marce skrze zemské jezdce²⁰⁸ vymáhat nedoplatky. Poněvadž je to však vojsku v kvartýrech velmi na újmu, nikterak to nedovolíte, nýbrž požádáte Jeho Milost, aby exekuci odložil až do odvedení vojska; v té věci jsme ostatně Jeho Milosti také psali a opis toho psaní Vám dáváme přiložit spolu s originálem. Dáno v Praze 12. ledna léta 1628.

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský atd.

A. H. z. F.

²⁰⁷ Pozn. překl. Förster nadepsal přílohu „plukovníku Farensbachovi“; podle znění („z pluku Vašeho plukovníka“) i podle dopisu č. 131 je však psána tomu, kdo Farensbachovu pluku v plukovníkově nepřítomnosti velel.

²⁰⁸ Pozn. překl. Zemští jezdci (*Landreiter*) byli v Braniborské marce úřední poslové a vykonavatelé exekucí, kteří vymáhali dlužné daně a dávky.

č. 133. Témuž, Praha, 12. ledna 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

poněvadž služba Jeho císařského Veličenstva žádá, abychom jeho a Svaté říše římské nepřátele dále napadali a pronásledovali na vodě, a poněvadž pan hrabě Ludvík ze Schwarzenbergu má od nejvyšší řečeného císařského Veličenstva rozkaz, aby se v oněch místech ujal plavby a podporoval ji, budete výše řečenému panu hraběti nápomocen ve všem, co je v lidských silách, přispějete mu loďmi a jinými potřebami a poskytnete mu pomoc ve všem, co Vám naznačí. Tím prokážete svou horlivost pro službu Jeho císařského Veličenstva a my se Vám za to zase odvděčíme. Poněvadž však v této věci není času nazbyt, budete hledět, aby se nic nezameškalo, nýbrž aby se vše podniklo včas. Dáno v Praze 12. ledna léta 1628.

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský atd.

A. H. z. F.

č. 134. Vévodovi Bogislavu Pomořanskému, Praha, 13. ledna 1628

Vysoce urozenému knížeti, panu Bogislavovi, vévodovi štětínskému, pomořanskému, kašubskému a vendskému, knížeti rujánskému, hraběti z Gützkowa, pánu zemí Lauenburg a Bütow, našemu zvláště milému pánu a knížeti.

Vše dobré, co zmůžeme, napřed. Vysoce urozený kníže, zvláště milý pane a příteli. Nemůžeme opominout oznámit Vaší Milosti, že jsme byli zpraveni, kterak se rozpakuje dát ve své zemi k vydržování císařského vojska zřídit několik generálních proviantních skladů, v nichž by se dala bezpečně uchovávat zásoba všelikého obilí. Nemálo se proto divíme, že Vaše Milost může uvádět takové výmluvy, neboť ona privilegia jsou k užívání jen v dobách míru, v dobách války se to však s nimi má jinak. Nadějeme se tedy, že Vaše Milost nedá ze své země nepřítelům Jeho císařského Veličenstva a Svaté říše římské přijít žádnému obilí ani jakékoli jiné pomoci, nýbrž že bude spíše dbát vlastního blaha; a poněvadž to slouží k zachování a velkému užitku zemí Vaší Milosti, že si dá líbit, aby to bylo uvedeno ve skutek, aby k vydržování císařského vojska bylo v její zemi zřízeno několik proviantních skladů a obilí tam bylo sveženo a uloženo. A na podporu tohoto díla račíž Vaše Milost dbát i o to, aby se ze země nevyvezlo ani zrno obilí. Zůstáváme přitom Vaší Milosti k příjemným službám ochotni. Dáno v Praze 13. ledna léta 1628.

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský atd.

Vaší Milosti k službám ochotný A. H. z. F.

č. 135. Denní rozkaz, Praha, 15. ledna 1628

My Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří a generální nejvyšší polní hejtman, dáváme tímto vůbec na vědomost všem a každému zvlášť, vyšším i nižším důstojníkům, velitelům a vojákům jízdním i pěším, ustanoveným nejvyšší jmenovaným Jeho císařským Veličenstvem: Poněvadž je vévodství pomořanské obsazeno vojskem tak hustě, že jeden pluk druhému ubírá na výživě, a potřeba proto žádá část vojska odtamtud odvést a dát ubytovat jinde, k čemuž jsme plukovníku ustanovenému římským císařským Veličenstvem, panu Hansi Georgu von Arnim, dali rozkaz poslat několik pluků do říše, poroučíme plukovníkům, důstojníkům a velitelům, které řečený plukovník do říše odvelí, aby bez zdráhání vytrhli, řídili se jeho ordonancí a odebrali se v dobrém pořádku tam, kam jim ukáže. Dáno v Praze 15. ledna léta 1628.

(L. S.)

A. H. z. F.

č. 136. Plukovníku von Arnim, Praha, 15. ledna 1628

+

Věc s Meklenburskem se už sepisuje, zakrátko vyjde najevo. Prosím, zajistěte si dobře tamní místa, zvláště však oba přístavy Wismar a Rostock, a dejte je dobře opevnit, stejně jako přístavy v Pomořansku a na ostrově Rujáně, neboť nepřítel na nás zjara jistě bude chtít dotírat, zvláště když se s ním chce spojit Švéd. Ve Wismaru a v Rostocku je třeba posílit posádku (*presidium*). Oznamuji Vám také, že kurfiřt bavorský žádal na císaři, aby se Tillyho vojsko ubytovalo v zemi meklenburské, bylo mu to však zholo odepřeno; hleďte proto dobře, aby nezůstalo ani nejmenší městečko, které by nebylo obsazeno vojskem. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 15. ledna léta 1628.

P. S. Prosím, pošlete mi brzy ty klisny.

č. 137. Témuž, Praha, 15. ledna 1628

+

Většinu jízdy posílám přes Labe k hraběti Wolfovi z Mansfeldu;²⁰⁹ z Marky posílám Montecuccoliho, Desfoursovy a Hebronovy jezdce, ze země holštýnské jezdce vévody Rudolfa.²¹⁰ Nepotřebujete-li Hausmannovy jezdce a jezdce markýze de Bosi, můžete je tam poslat také; potřebujete-li je však, můžete si je ponechat u sebe. Ti všichni se odkazují na hraběte Wolfa z Mansfeldu, který se nalézá u Ulmu, a v jeho nepřítomnosti na hraběte Montecuccoliho. Ať pošlou od každého pluku jednoho důstojníka napřed k hraběti z Mansfeldu, aby jim dal ordonance, kde mají zaujmout kvartýry. Jinak prosím, uspořádejte vše tak, abychom my i země mohli vydržet, neboť se mi zdá, že tato válka bude dlouhého trvání (*durata*). Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 15. ledna léta 1628.

č. 138. Témuž, Praha, 16. ledna 1628

Poněvadž ve vévodství pomořanském nelze vydržovat tak velký počet vojska, rozhodli jsme se dát jezdce markýze de Bosi a plukovníka Hausmanna táhnout přes Labe k panu hraběti Wolfovi z Mansfeldu (který bude k zastížení ve švábském kraji u Ulmu). Poručíte tedy plukovníku Hausmannovi, aby ty jezdce vedl přes Labe k řečenému panu hraběti z Mansfeldu, aby se při odchodu nedopouštěl žádného vydírání ani výstřelků, ať už odnímáním koní, dobytka nebo jinak, nýbrž aby jak tam, tak na pochodu držel dobrou a přísnou kázeň, arcibiskupství magdeburského se nijak nedotkl a v knížectví anhaltském, jímž budou muset táhnout, nedělal žádný den odpočinku. Kdyby však tito jezdci cestou přišli k panu hraběti Montecuccolimu, mají si u něho vyžádat ordonanci a řídit se jí; on je pak odkáže dále k panu hraběti z Mansfeldu. Dáno v Praze 16. ledna léta 1628.

A. H. z. F.

č. 139. Témuž, Praha, 16. ledna 1628

+

209 Pozn. překl. Wolf z Mansfeldu je Wolfgang III. hrabě z Mansfeldu (1575 – 15. května 1638 Vídeň), syn Bruna II. z větve Bornstedt, starší bratr Bruna a Filipa; vynikl roku 1605 u Ostřihomi. Roku 1620 přivedl císaři saskou výpomoc v Lužici a byl u obléhání Budyšína, pak přešel natrvalo do císařské služby; roku 1623 velel v Rábu a dostal Šluknov a Lipovou, roku 1624 vedl Španělům pomoc do Itálie. Později byl polní maršál a tajný rada. Není to protestantský Ernst von Mansfeld, který zemřel roku 1626. V tomto listu je velitelem vojska ležícího v říši.

210 Pozn. překl. Nejspíš Rudolf Maxmilián Sasko-Lauenburský (1596–1647), císařský plukovník jízdy (neověřeno).

V těchto dnech jsem Vám psal, jak máte vybírat kontribuci pro mé lidi; poněvadž nyní ty 2 pluky jízdy odcházejí, půjde to tím snáze. Já jsem pak svým lidem jejich kontribuci na 10 týdnů zálohou (*a bon conto*) vyplatil ze svého měšce. Prosím tedy, abyste všechny ty kontribuce do jedné podržel u sebe a neodváděl je Piccolominimu, jak jsem dříve nařídil, neboť v mnohém nastala změna (*mutacion*), což potom s Vámi uvedu do pořádku; jen prosím, držte je pohromadě a nic z nich nevydávejte bez mé ordonance. Těch 60 000 říšských tolarů panu de Witte dejte prosím neprodleně složit, neboť jinak úplně ztratím svůj úvěr. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 16. ledna léta 1628.

č. 140. Témuž, Praha, 20. ledna 1628

+

Prosím, složte plukovníku Saint-Julienovi 5000 zlatých z peněz, které z kontribuce přicházejí pro mé šlechtice, neboť jsem jim zde tolik vyplatil ze svého; Saint-Julien musí těch 5000 zlatých nahradit Hansi de Witte. Ostatní, co přijde jak pro ně, tak pro mne, prosím podržte u sebe a neodvádějte to ani Piccolominimu, ani nikomu jinému až do mého příjezdu. Těch 30 000 říšských tolarů pro císaře a také těch 30 000 říšských tolarů pro mne prosím brzy odveďte kupci v Hamburku, jak Vám psal Hans de Witte. Klisny od Rostockých očekávám, neboť brzy bude čas připouštět. Já pak tímto zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 20. ledna léta 1628.

č. 141. Témuž, Praha, 21. ledna 1628

+

Plukovník Saint-Julien táhne do země meklenburské, kde má různá pověření, o nichž se má také ve všem všudy dorozumět s Vámi. Psal jsem Vám dříve, že bych rád viděl, aby měl velení v zemi meklenburské, avšak aby si pro všechny ordonance chodil k Vám a nic nečinil bez Vašeho rozkazu. V cestě mi však stojí plukovník Hebron, který je starším plukovníkem než Saint-Julien; bude si proto stěžovat. Mé mínění však je, abyste plukovníku Hebronovi vykázal kus země v Pomořansku blízko Polska, aby tam měl velení nad několika pluky, poněvadž má beztoho jít s posilou (*sucurs*) do Polska. Prosím, zařídte ty věci co nejlépe, jak uznáte. Jinak bude třeba dát Rostockým a Wismarským uzdu do huby a stavět citadely, a to bez odkladu (*dilacion*), jakmile jen roztaje; především je však třeba pořádně se zmocnit jejich přístavů (*porti*) a postavit tam silné pevnůstky (*forti*). Ve Wismaru je posádka (*presidium*) příliš slabá, je třeba ji posílit. V Rostocku bude třeba položit silnou posádku do Biskupského dvora, dříve však musí být uzavřeno ústí (*imbocatur*) řeky. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 21. ledna léta 1628.

P. S. Prosím, dejte pilně stavět na námořních přístavech v Pomořansku a Meklenbursku. Kdyby to šlo, bylo by dobře, aby některý inženýr (*ingeniro*) v Rostocku udělal návrh (*disegnio*), jak mají být šance položeny, a aby se ihned přikročilo k dílu, stejně jako v Pomořansku.

č. 142. Témuž, Praha, 22. ledna 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku.

Oznamujeme Vám, že jsme admirála (*Almirante*) Dona Firmina de Lodosa, který se dobře vyzná v plavbě, přijali do služby Jeho císařského Veličenstva a vykázali mu měsíčně pět set rýnských zlatých žoldu. Učiníte proto opatření, aby mu řečená částka pěti set zlatých byla měsíčně vyplácena z kontribuce. Dáno v Praze 22. ledna 1628.

Albrecht z Boží milosti vévoda atd.

A. H. z. F.

+

P. S. Ostatní Vám oznámí plukovník Saint-Julien.

č. 143. Témuž, Praha, 22. ledna 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku.

Dali jsme plukovníku ustanovenému římským císařským Veličenstvem, Heinrichu Saint-Julienovi, rozkaz, aby Vám některé věci ústně naznačil a přednesl. Račte proto řečenému plukovníku ve všem, co Vám oznámí, plně věřit. Dáno v Praze 22. ledna léta 1628.

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský atd.

A. H. z. F.

č. 144. Témuž, Praha, 22. ledna 1628

+

V těchto dnech ke mně Piccolomini poslal a oznámil, že mu město, kde má svůj kvartýr, chce dát 14 000 říšských tolarů, aby odtamtud odtáhl a ubytoval se po vesnicích; oznámil přitom, že jsou proti němu tak buřičtí a vzpurní. Dal jsem mu tedy důtku, proč se neobrátil na Vás, který zatím máte velení, neboť odtud nevím, zda je radno, aby se ubytoval po vesnicích, nebo ne; a tak jsem ho odkázal na Vás. Nyní se dovídám, že chtěl témuž městu uložit výkupné 30 000 říšských tolarů za korneta, kterého zabili.²¹¹ Já však nejsem odhodlán něco takového dovolit; prosím proto, zastavte mu to, vyptejte se dobře, jak se věc má, a potom mi dejte své dobrozdání; neboť není-li Piccolomini v právu – jakož v té věci s vydíráním (*extorsion*) v právu být nemůže –, chci, aby byl potrestán. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 22. ledna léta 1628.

č. 145. Témuž, Praha, 23. ledna 1628²¹²

+

Oznamuji Vám, že říšští radové z Dánska usilují o to, jak by mohli uzavřít mír; o totéž se stará i kurfiřt saský a císař tomu také není proti, jen kdyby se od protivné strany dalo čekat něco slušného. Císař a ministři (*ministri*) by potom rádi obrátili zbraně (*arma*) proti Turkovi. Nechtěl jsem tedy opominout Vám to všechno připomenout. Mám za to, že až si dobře zajistíme přístavy (*porti*) a řeky, přistoupí nepřítel na mnohem snesitelnější podmínky, zvláště až začneme zbrojit na moři; to je přivede k rozumu (*cervell a partito*). Já chci k míru jistě pomáhat rukama i nohama, jenže Meklenbursko musím udržet a při něm zůstat, neboť jinak o žádný mír nestojím. Mám za to, že se v říši těch pánů málokdo ujme. Ostatně se odvolávám na ústní vyřízení plukovníka Saint-Juliena a zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 23. ledna léta 1628.

211 K této příhodě došlo při obsazení Stargardu, do něhož plukovník Piccolomini položil 8 kornetů jízdy. Když se císařští zmocňovali děl atd., vznikl shluk, při němž jeden měšťan zabil korneta. Město se muselo vykoupit 10 000 tolary. Pozn. překl. Jde o Stargard v Zadním Pomořansku (dnes v Polsku), nikoli o meklenburské panství Stargard jmenované níže v císařském patentu. Kornetem se rozumí jednak jízdní rota, jednak její praporečník.

212 Pozn. překl. Výsledek: Jednání o mír s Dánskem bylo stanoveno na 16. ledna 1629 (č. 261) a skončilo mírem v Lübecku, který Valdštejn a Kristián IV. podepsali 22. května 1629. Tažení proti Turkovi, s nímž Valdštejn mír spojoval, se neuskutečnilo.

č. 146. Témuž, Praha, 23. ledna 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

z přílohy obšírněji vyrozumíte, co nám vzkázal markýz de Bosi. Na jednom místě se sice omlouvá a svaluje vinu na podplukovníka Cicogny, na druhém místě však obviňuje sám sebe a žádá vydržování pro šest rot, čemuž se nemálo divíme, poněvadž jedna z jeho rot je ještě v Holštýnsku a ostatních pět, které leží v Pomořansku, nemá ani dvě stě koní. Proto jsme to chtěli odkázat Vám, nepochybující, že v té věci učiníte, co se Vám bude zdát nejlepší.

Co se týče Cicogny, povoláte ho do hlavního kvartýru a dáte ho tam nejen zatknout, nýbrž vsadit do vězení a dobře střežit (jakož jsme to poručili i hraběti Montecuccolimu), neboť je to nepořádný, zlástný, zlý člověk, který svého předešlého plukovníka Görzenicha navedl k příliš mnohemu zlému a chtěl i tohoto svého plukovníka svést a přivést do nesnází. Oznamujeme Vám také, že si vdova řečeného plukovníka Görzenicha stěžovala u plukovníka Aldringena, že jí nechťjí vydat tělo jejího muže. Nám se však zdá, že když Cicogna svému předešlému plukovníkovi věrně pomáhal při pustošení země, loupežích a mnoha jiných výstřelcích, měl by ho následovat i na smrt, aby těla obou mohla být spolu odvezena do Nizozemí.²¹³ Učiníte proto opatření, aby tělo řečeného plukovníka Görzenicha bylo bez prodlení posláno do Hamburku, a včas to plukovníku Aldringenovi oznámíte, aby mohl zařídit, že tělo bude vydáno zmocněncům vdovy. Dáno v Praze 23. ledna léta 1628.

Albrecht z Boží milosti vévoda atd.

A. H. z. F.

č. 147. Témuž, Praha, 25. ledna 1628

+

Z přiloženého memoriálu, který mi podali vyslanci Jeho Milosti vévody pomořanského k císařskému dvoru, uvidíte, k čemu jsem se rozhodl. Držte tedy pevně na to, aby se toho všeho dbalo a aby se to zachovávalo, a také aby všichni, kdo to přestoupí, byli přísně, jiným pro příklad, potrestáni. A poněvadž je země jízdou obsazena příliš, hleďte nyní ihned dát 1000 koní vévody lüneburského vedle rot Hausmannových a markýze de Bosi, jakož i vévody Františka Albrechta Sasko-Lauenburského, táhnout u Dessavy přes most do říše k hraběti z Mansfeldu a také jim důrazně poručte, aby na pochodu držely dobrou kázeň a v knížectví anhaltském nedělaly žádný den odpočinku. Musejí kvůli kvartýrům poslat někoho napřed k hraběti z Mansfeldu, který se nalézá u Ulmu. A bude-li možné, že budu mít příležitost umístit ještě více jízdy jinde, dám z Pomořanska odvést ještě několik oddílů. Tímto zůstávám Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 25. ledna léta 1628.

P. S. Oznamte hraběti z Mansfeldu, že tyto pluky k němu táhnou a že jich zakrátko má táhnout ještě více.

č. 148. Témuž, Praha, 28. ledna 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

dostává se nám zprávy, že vojsko v Pomořansku nemá potřebnou výživu, a proto jsme uznali za potřebné poslat do říše nad dříve ohlášenou jízdu ještě určitý počet a již jsme také pana hraběte z Mansfeldu upomenuli, aby tu přicházející jízdu přijal a umístil, jak můžete obšírněji seznat z přílohy. Pošlete tedy co nejdříve za nimi určitý počet jezdců, tolik, kolik jich lze postrádat, a ty, které uznáte za vhodné, jak už budete vědět, co v té věci činit. Dáno v Praze 28. ledna 1628.

²¹³ Pozn. překl. Plukovník Görzenich byl na podzim roku 1627 pro loupeže a vydírání, jichž se dopouštěl se svým plukem, na Valdštejnův rozkaz popraven (neověřeno); odtud Valdštejnův pochmurný žert.

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský, římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří a generální nejvyšší polní hejtman.

A. H. z. F.

Příloha k č. 148. Hraběti Wolfovi z Mansfeldu, Praha, 28. ledna 1628

Atd. Vysoce urozený a urozený atd. Oznamujeme Vám, že jsme panu plukovníku von Arnim nařídili, aby nad ohlášené jezdce, poněvadž v Pomořansku není možné, aby tam dále měli výživu, poslal za nimi ještě několik dalších.

Žádáme Vás tedy, abyste ty přicházející jezdce v říši umístil a ubytoval. Zůstáváme atd. Dáno v Praze 28. ledna léta 1628.

Albrecht.

č. 149. Plukovníku von Arnim, Praha, 1. února 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku.

Připomínáme Vám ještě jednou, nad předešlé obecné ordonance, že z rot jízdy i pěchoty Vám podřízených mají tam mít vydržování jedině ti, kdo skutečně (*effective*) slouží, a jinak nikdo. Poněvadž je však mnoho rot dosti slabých a musí být nutně posíleny, takže je třeba pamatovat i na nově naverbované, kteří postupně přicházejí, bude třeba zařídit to tak, aby jak ti, kdo byli přijati na doplnění, tak ti, kdo tu byli už dříve, měli svou potřebnou výživu. Dáno v Praze 1. února 1628.

Albrecht z Boží milosti vévoda atd.

A. H. z. F.

č. 150. Témuž, Praha, 1. února 1628

Co k nám purkmistr a rada města Stargardu pod datem 8. ledna prosebně (*supplicando*) vznesli stran zabití jednoho Itala, vydržovaného pod velením Piccolominiho, hejtmana naší tělesné gardy, a jeho pacholka, jakož i stran pozdvižení, které kvůli tomu vzniklo mezi měšťanstvem, to obšírněji vyrozumíte z přiloženého psaní. Ačkoli pak purkmistr a rada mají starost, že nám tato vražda (*homicidium*), k níž došlo, mohla být vylíčena příliš zle a přehnaně, nic se k nám o těch věcech až dosud nedoneslo. Odkazujeme proto tu věc i její rozsouzení Vám; budete dbát o to, aby žádná strana nebyla zkrácena. Dáno v Praze 1. února léta 1628.

Albrecht z Boží milosti vévoda atd.

A. H. z. F.

č. 151. Témuž, Praha, 6. února 1628

+

Z přílohy²¹⁴ uvidíte, jakou rozpravu (*discurs*) mi kdosi podal stran některých míst v Pomořansku. Vy jste voják a jste na místě (*in loco*); budete vědět, jak dbát všeho, co uznáte za nejužitečnější pro službu Jeho Veličenstva. Je-li možné dostat posádku do Stralsundu, neztrácejte čas, a stejně tak s Wolgastem; já však to všechno ponechávám Vám a tímto zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 6. února léta 1628.

P. S. A poněvadž se blíží jaro a bude možno s lopatou do země, prosím, dejte přístav v Rostocku pilně uzavřít pevnůstkami (*forti*) a neprodleně (*in continenti*) stavět v Rostocku a Wismaru citadely

214 Příloha chybí.

a z peněz, kterými budou stavové a města přispívat, platit lid, který bude citadely stavět. Obě města však budou muset být předtím silně obsazena vojskem, a potom ať se *incontinenti* přikročí ke stavbě citadel. Spoléhám se v tom i ve všem na Vás, neboť víte, jak mnoho mi záleží na tom, aby citadely byly postaveny bez jakéhokoli odkladu (*dilacion*).

č. 152. Témuž, Praha, 7. února 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku.

Nač si u nás ustanovený hejtman a major našeho pluku Hans Christoph Fünfkircher²¹⁵ stěžoval na hejtmana de Arbois pro některé výstřelky jím spáchané a co jsme mu na to zase poručili, to obšírněji vyrozumíte z jeho přiloženého psaní a z obsahu našeho rozkazu. Dbejte tedy o to, aby se k věci brzy přikročilo a vynesení rozsudek nám byl sem poslán, s výkonem aby se však až do našeho dalšího nařízení posečkalo, jak už budete vědět, co v té věci po právu činit. Dáno v Praze sedmého února léta 1628.

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský, římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří a generální nejvyšší polní hejtman.

A. H. z. F.

Příloha k č. 152. Vévodovi frýdlantskému, kvartýr v Kolobřehu (Kolberg), 22. ledna 1628

Milostivý kníže a pane, nemohl jsem opominout v poddanosti oznámit Vaší knížecí Milosti, že poněvadž jsou ty roty, které přišly ze Slezska, dosti slabé, poručil jsem jejich hejtmanům, odevzdávaje jim patenty, jménem Vaší knížecí Milosti, aby je pod ztrátou roty co nejdříve doplnili. Mezi řečenými hejtmany je však jeden jménem Carl d'Arbois, Francouz, který mi na mé mnohonásobné pobízení odpověděl, že mu sice na rotě mnoho nezáleží, nicméně že se postará, aby jeho rota byla úplná; až dosud však nikoho na verbování nevyslal a tím jaksi i jiné vedle sebe svádí k nedbalosti. Také jinak jsou výstřelky řečeného pana hejtmana tak veliké, že nemohu opominout naléhavě si na to Vaší knížecí Milosti postěžovat. Neboť za prvé, když hned na počátku dorazil se čtyřmi rotami k Frankfurtu, zůstal proti ordonanci, kterou jsem mu dal po jeho poručíkovi, s rotami, jež měl u sebe, ležet na místě, a tak mi zabránil, abych mohl z Frankfurtu v pravý čas vytrhnout. Také za pochodu v Pomořansku, když jsem byl od Vaší knížecí Milosti vyslán k panu plukovníku Arnimovi, poddané, že²¹⁶ — — — Jeho knížecí Milost vévoda pomořanský — — — — oznámil a ostře o to psal, — — — a na jiných jeho služebnících vymáhal výpalné a jednoho z nich dokonce odvedl s sebou jako zajatce do kvartýrů a až sedm týdnů ho tam bez mého vědomí držel v poutech a železech, aby na něm vynutil peníze. Nadto v minulých dnech vyhrožoval v mé přítomnosti, že zle naloží s majorovým poručíkem (*Wachtmeister-Leutnant*), který měl ode mne rozkaz potrestat některé jeho důstojníky, kteří byli na stráži shledáni nedbalými, a i ke mně byl tak dotěrný a bez veškeré úcty, že jsem byl přinucen sáhnout na něho po kordu; načež se proti mně s největší nestoudností dal slyšet mnoha výhrůžkami, a to tak bouřlivým a nezpůsobným způsobem, že jsem nemohl opominout Vaší knížecí Milosti to v nejhlubší poddanosti přednést. Očekávám o tom milostivé rozhodnutí Vaší knížecí Milosti a zůstávám atd.

Kvartýr Kolobřeh 22. ledna léta 1628.

Hans Christoph Fünfkircher, major.

č. 153. Plukovníku von Arnim, Praha, 9. února 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku.

215 Pozn. překl. Fünfkircher je Johann Christoph von Fünfkirchen (1600–1629), syn Jana Bernarda, jemuž roku 1620 zkonfiskovali statky. Přestoupil ke katolictví a sloužil ve Valdštejnově frýdlantském pluku; roku 1620, ještě za otcova života, žádal o vrácení statků, ale Ferdinand II. odmítl. Zemřel svobodný a je pohřben ve vídeňském minoritském kostele. „Hejtman a major našeho pluku“ odpovídá této službě: hejtman je kapitán roty, major je zde strážmistr pluku.

216 Rukopis je zde poškozen.

Poněvadž nám zde přítomní vyslanci knížete pomořanského odevzdali seznam, kolik vojska ještě leží v obou vládách, wolgastské i štětínské,²¹⁷ s prosbou, abychom jejich milému knížeti a pánu nebránili učinit stejnoměrné rozdělení vojska, které snad nebude odvedeno, jak v těchto obou vládách, tak v biskupství, chtěli jsme Vám dát na vědomost, že jsme k tomu nejen svolili, nýbrž že bychom i sami rádi viděli vojsko rozloženo tak, aby jedno místo nebylo obtíženo více než druhé a vojsko mohlo být tím lépe opatřeno. Tím se budete vědět řídit. Dáno v Praze 9. února 1628.

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský atd.

A. H. z. F.

č. 154. Panu Hansi Christophu Hofkirchnerovi, svobodnému pánu atd., Praha, 9. února 1628²¹⁸

Albrecht atd.

Urozený, zvláště milý, Vaše psaní z 22. minulého měsíce ledna jsme řádně obdrželi a obšírněji z něho vyrozuměli, co nám oznamujete stran hejtmána de Arbois a výstřelků jím spáchaných. Na to Vám poroučíme, abyste řečeného hejtmána de Arbois vzal do vazby, rotu mu prozatím odňal, zasadil soud a dal nad ním vynést rozsudek, potom rozsudek nad ním vyneseny poslal panu plukovníku von Arnim, přitom však oznámil, že se s výkonem má posečkat až do našeho dalšího rozhodnutí. Dáno v Praze 9. února 1628.

č. 155. Plukovníku von Arnim, Praha, 9. února 1628²¹⁹

+

Pan von Walmerode jede do země meklenburské, aby mi ji jménem Jeho Veličenstva odevzdal; prosím, buďte mu nápomocen svou osobou i vojskem (*milici*). Po vykonaném holdu ať se většina vojska ze země odvede. Jízdu bude třeba poslat k hraběti z Mansfeldu, který se nalézá u Ulmu, pěchotu pak na vesnice Lübeckých a do země a biskupství Ratzeburg, bez ohledu na to, že mají ode mne salvu guardii; zbytek řečené pěchoty však ubytovat v Pomořansku, neboť z Pomořanska dám odvést ještě tisíc koní nad to, co dříve. U Ratzeburgu budou moci zůstat asi 2 nebo 3 roty jízdy, aby zadržovaly potulné tlupy a ty nezajížděly do země. Prosím, zařídte věc tak, aby země byla zcela zbavena všech obtíží (*molestien*). Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 9. února léta 1628.

P. S. A poněvadž Rostock, Wismar i jiné přístavy (*porti*) a pevnosti, stejně jako šance, které se nově naháží, budou muset být silně obsazeny vojskem, prosím, dejte na vydržování toho vojska přispívat odjinud a užijte k tomu také kontribuce ze Stralsundu a Štětína; neboť chci, aby to, čím přispěje země, bylo vynaloženo na loďní armádu (*schief armada*) a ani halěť na vydržování posádek (*presidien*).

Příloha k č. 155. Císařský patent, Praha, 1. února 1628

My Ferdinand Druhý, z Boží milosti volený římský císař, po všechny časy rozmnožitel říše, král v Germánii, uherský, český, dalmatský, chorvatský a slavonský, arcivévoda rakouský, vévoda burgundský, štyrský, korutanský, kraňský a württemberský, hrabě tyrolský atd., vzkazujeme N., všem a každému zvláště z rytířstva, zemských stavů, leníků a jinak všech poddaných vůbec, náležejících k vévodství meklenburskému, knížectví vendskému, hrabství zvěřínskému a panstvím Rostock a Stargard, nikoho nevyjímajíc, ať jsou jakékoli hodnosti, stavu nebo povolání, svou milost a dáváme

217 Pozn. překl. Pomořansko se i po spojení pod Bogislavem XIV. (1625) spravovalo ve dvou dílech se zvláštními vládami ve Wolgastu a ve Štětíně; „biskupstvím“ se míní území biskupství kamieňského (Cammin).

218 Pozn. překl. Tak nadpis v tisku; podle obsahu je adresátem major Hans Christoph Fünfkircher, pisatel přílohy k č. 152.

219 Pozn. překl. Výsledek: Meklenburští stavové složili hold v Güstrowě 29. dubna 1628, sněmovní usnesení je z 8. května. Vévodové museli zemi opustit a Saint-Julien byl dosazen za místodržícího (viz úvodní vyprávění k roku 1628).

vám tímto na vědomost: Je nyní světu známo, do jakého vysoce škodlivého, nám i celé říši svrchovaně nebezpečného spiknutí (*conspiration*) a spolku, dávno ujednaného s cizími spojenci (*confoederanten*), se s králem dánským a jeho přívrženci (*adhaerenten*) proti nám, svému císaři a pánu, pustili a zapletli také někteří stavové dolnosaského kraje, zvláště pak bratři Adolf Fridrich a Jan Albrecht, vévodové meklenburští, a to takovou měrou, že ačkoli jsme k nim učinili a vypravili mnoho rozličných, zcela milostivých, věrných a více než otcovských odrazování a výstrah, zvláštních důtklivých psaní a poselství, nechtělo to u nich, pokud jsme až dosud mohli pozorovat, zmoci ani to nejmenší. Nakonec jsme proto viděli, že nic nechtějí způsobit ani naše císařské avokatorní mandáty (*mandata avocatoria*),²²⁰ vícekrát na všech místech veřejně vyvěšené a vyhlášené, aby o nich věděl celý kraj, se všemi císařskými, zcela vážnými pohrůzkami a neprominutelnými pokutami a tresty v nich obsaženými a uloženými, nýbrž že byly zcela opovrhlivě odloženy stranou a hozeny za hlavu; zvláště pak se výše zmínění vévodové meklenburští nikterak nedali odvrátit od svého jednou pojatého, vůči nám a Svaté říši zcela neodpovědného předsevzetí, nýbrž v mnohokrát řečeném spiknutí zatvrzele setrvali, svolili k záměrům (*consilia*) řečeného krále i k neoprávněným jednáním a násilnostem proti nám podniknutým a poskytli mu veškerou možnou pomoc (*assistenz*). Z tohoto přitakání a přívrženectví (*adhaerenz*) pak vzešlo, že nejen vznešený kraj dolnosaský, ale zčásti i hornosaský byl žalostnou válkou, k níž došlo, veskrze zpustošen, potom že také byly našemu císařskému vojsku svedeny veřejné polní bitvy, ba dokonce že vedle přepadení našich dědičných zemí byl do hry vtažen nepřítel křesťanského jména, Turek, a byl k největšímu nebezpečí křesťanstva podněcován, aby oblehl naše pevnosti a pohraniční hrady v Uhrách, takže jsme tím byli takřka přinuceni řečenému králi a jeho přívržencům dále čelit mocí a válku zahnat zpět do země jeho, krále, a jeho přívrženců, kde tentokrát měla svůj původ. Přitom nám pak všemohoucí Bůh v naší spravedlivé věci přispěl tak, že jsme nejen mnohokrát řečeného krále jakožto původce a hlavu (*caput*) zmíněného spiknutí svými císařskými armádami vyhnali z půdy Svaté říše a přitom zabrali velkou část jeho zemí, nýbrž že jsme se také vojenskou mocí zmocnili zemí a panství jeho přívrženců v řečeném saském kraji (mezi nimiž mnohokrát řečení vévodové meklenburští nebyli nejmenšími); k těmto zemím, ježto je držíme, nám pak nepochybně přísluší právo zadržovací (*jus retentionis*), dokud od těch zemí a panství, které k tomu daly příčinu, nedosáhneme úplné náhrady vynaložených těžkých útrat a škod. A poněvadž vysoce urozený náš strýc, kníže říše a milý věrný Albrecht, vévoda frýdlantský, náš válečný rada, komoří a generální polní hejtman, vedle jiných hrdinských a statečných služeb, které nám, Svaté říši a našemu domu rakouskému neúnavně prokázal přemáháním a potlačováním našich nepřátel, protivníků a neposlušných stavů, vynaložil ještě nadto k úhradě nesmírných válečných útrat, jež způsobil právě řečený král dánský a jeho přívrženci, značná vydání a náklady na najímání a zřizování rozličných pluků i na jejich vydržování, dali jsme pro část těchto válečných útrat, jakož i pro právě zmíněné vítané služby, a neméně proto, abychom se touto zemí tím lépe ujistili a nemuseli se napříště obávat podobného nebezpečí, výše řečené knížectví meklenburské se vším jeho příslušenstvím (*pertinentien*), s důchody a příjmy k němu náležejícími Jeho Milosti v zástavu. Činíme to také tímto vědomě mocí tohoto listu, a to tak a takovým způsobem, že Jeho Milost a její dědicové mají mnohokrát řečené vévodství meklenburské, knížectví vendské, hrabství zvěřínské, panství zemí Rostock a Stargard, se všemi zeměmi a lidmi k nim náležejícími, zcela tak, jak je drželi výše jmenovaní vévodové meklenburští, se všemi jeho knížecími vrchnostmi, právy a spravedlnostmi, poctami, užitky, náležitostmi a příslušenstvím i se vším tím, co k tomu od starodávna podle práva a obyčeje náleží, nic z toho nevyjímajíc, vzít ve svou moc a držbu a také tak dlouho užívat a požívat, dokud nebudou Jeho Milosti zmíněné válečné útraty nahrazeny a zaplaceny. Jakož jsme pak k tomu konci urozené, naše a říše milé věrné, Johanna Aldringena, svobodného pána, našeho válečného radu, ustanoveného plukovníka, nejvyššího mustrovacího, výplatního a ubytovacího komisaře, a Reinharda von Walmerode, našeho radu, vzali a ustanovili za své císařské komisaře a vykonavatele (*executores*) a také vás všechny i každého zvlášť chceme mít z plnosti moci římského císařského Veličenstva po právu zcela zproštěny (*absolvirt*) a nejmilostivěji za volně prohlášeny přísežných povinností a závazku, jimiž jste až dosud byli poutáni a vázáni výše řečeným bratřím, vévodům Adolfu Fridrichovi a Janu Albrechtovi.

220 Pozn. překl. Avokatorními mandáty odvolával císař pod pohrůzkou trestů říšské poddané ze služeb svých nepřátel.

Proto a podle toho všeho poroučíme tímto milostivě a vážně všem výše řečeným a každému zvlášť, abyste pod naším vážným trestem a nemilostí, které by na to následovaly, a abyste se uvarovali vlastních dalších nesnází a zkázy, výše řečeným našim komisařům na naše další císařské nařízení ihned po odevzdání a přečtení tohoto listu, bez jakékoli výmluvy, zdráhání a omluvy, prokázali veškerou povinnou poslušnost, na jejich vyzvání a žádost se poslušně dostavili a Jeho Milosti výše řečenému vévodovi frýdlantskému vykonali náležitou povinnost a hold a jinak vůbec činili, prokazovali a plnili vše, co věrným a poslušným stavům náleží a přísluší.

Jako pak to vám všem i každému zvlášť i vašim bude k užítku a dobrému a jako se k vám nepochybně ve všem nadějeme veškeré povinné poslušnosti, tak v nenadálém případě jakéhokoli odporu a zdráhání nebudete moci veškerou škodu a nebezpečí, které z toho neomylně vzejdou, přičítat nikomu jinému než sami sobě a na nikoho jiného si stěžovat.

To myslíme vážně a jinak jsme vám císařskou milostí nakloněni. Dáno na našem královském zámku v Praze prvního dne února léta 1628, našich říší římské devátého, uherské desátého a české jedenáctého.

Ferdinand m. p.

Vt. Peter Heinrich von Strahlendorff.

Ad mandatum Sacrae Caesariae Majestatis proprium (Na vlastní rozkaz Jeho svatého císařského Veličenstva).

W. Arnoldin von Clarstein.

Příloha 2 k č. 155. Publicandum

Urození, stateční, přízniví atd. páni a přátelé.

Poněvadž římské císařské, též uherské a české královské Veličenstvo, náš nejmilostivější císař, král a pán, nám nejmilostivěji uložilo pověření (*Commission*) a rozkaz, abychom stavy z rytířstva a měst tohoto vévodství meklenburského, knížectví vendského, hrabství zvěřínského a panství zemí Rostock a Stargard obeslali na určité místo, ohlásili se u nich jako Jeho císařští komisaři a oznámili jim rozhodnutí, pověření a rozkaz nejvýše řečeného císařského Veličenstva, odebrali jsme se, abychom tomu co nejpočetněji a nejposlušněji dostáli, před krátkým časem do těchto zemí a z Boizenburgu (*Beutzenburg*) jsme pod datem 11. března mocí císařského pověření, jež máme, vypravili k výše řečeným stavům, rytířstvu i městům, obecně i zvláštní obsílky a nadto, aby se nikdo nemohl vymlouvat nevědomostí, dali jsme tu i onde z kazatelen přečíst, vyhlásit a vyvěsit potřebné patenty; jakož se to podle došlých zpráv a relací všude podle potřeby stalo a bylo provedeno. Že se nyní páni stavové z rytířstva a měst dostavili v nynějším počtu a obsílky poslušně a podle povinnosti uposlechli, to nejvýše řečenému císařskému Veličenstvu nejponiženěji oznámíme a pochválíme, přitom však podáme zprávu o neposlušnosti těch, kdo se nedostavili (kteříž za to ponesou své nebezpečí). A Jeho císařské Veličenstvo velmi rádo v císařské milosti uslyší a zví o povinné poslušnosti těch, kdo se dostavili, a také nebude pochybovat, že jako páni stavové z rytířstva a měst chvalně a podle povinnosti učinili počátek, tak se i ve všem ostatním co nejochotněji a podle povinnosti podvolí nejmilostivějšímu rozkazu, vážné vůli a úmyslu Jeho císařského Veličenstva, které vyslechnou a zvědí při čtení přítomného císařského patentu.

Poněvadž tedy páni stavové z rytířstva a měst zde shromáždění z právě přečteného císařského rozkazu, rozhodnutí a prohlášení (*resolution und declaration*) obšírně a zevrubně vyrozuměli, z jakých závažných a nevyhnutelných příčin je nejvýše řečené císařské Veličenstvo oprávněno ujmout se výše zmíněného vévodství meklenburského, knížectví vendského, hrabství zvěřínského, panství zemí Rostock a Stargard se všemi zeměmi a lidmi k nim náležejícími, zcela tak, jak je dříve drželi a jich užívali páni vévodové meklenburští, a to podle všech práv, zvláště však právem válečným a zadržovacím (*jure belli et retentionis*), a že bylo podle toho pohnuto dát řečené vévodství meklenburské spolu s výše jmenovaným knížectvím, hrabstvím a panstvími, zeměmi a lidmi nejjasnějšímu, vysoce urozenému knížeti a pánu, panu Albrechtovi, vévodovi frýdlantskému a zaháňskému, římského císařského Veličenstva generálnímu nejvyššímu polnímu hejtmanu, též generálu Oceánského a Baltského moře

atd., v zástavu, aby jich užíval a požíval tak dlouho, dokud Jeho knížecí Milosti nebudou nahrazeny a zaplaceny ty válečné útraty, které za Jeho císařské Veličenstvo vynaložila; a aby tedy tomuto spravedlivému císařskému rozhodnutí bylo skutečně učiněno zadost a tyto země, dané Jeho knížecí Milosti panu vévodovi frýdlantskému v zástavu, jí mohly být skutečně odevzdány, ustanovilo nás nejvýše řečené císařské Veličenstvo svými císařskými komisaři, nejmilostivěji nás vyslalo, abychom Jeho knížecí Milost řečeného pana vévodu frýdlantského uvedli a uvázali ve zmíněné vévodství, knížectví, hrabství a panství, země a lidi, a dalo a svěřilo nám k tomu veškerou plnou moc v nejlepší formě a způsobu, s nejmilostivějším a vážným rozkazem, abychom toto císařské rozhodnutí a svolení, obšírněji vypslechnuté z právě přečteného patentu, oznámili pánům stavům z rytířstva a měst a poté Jeho knížecí Milosti panu vévodovi frýdlantskému nebo těm, které místo sebe vyslala a zplnomocnila, jménem Jeho císařského Veličenstva odevzdali toto vévodství meklenburské, knížectví vendské, hrabství zvěřinské, panství zemí Rostock a Stargard, města, země a lidi ve výše uvedenou zástavu, Jeho knížecí Milost nebo její zmocněnce v ně skutečně uvedli (*immittiren*), vás, pány z rytířstva, zemské stavy, města a poddané, propustili z vaší dřívější povinnosti a odkázali vás k Jeho knížecí Milosti právě řečenému panu vévodovi frýdlantskému nebo k jejím zmocněncům a potom vás jejím jménem přijali v novou povinnost.

A poněvadž nám z nejpovinnější poslušnosti náleží a přísluší tomu co nejochotněji a nejvěrněji dostát, chtěli jsme a měli mocí řečeného císařského rozkazu a plné moci pánům stavům z rytířstva a měst toto tímto oznámit a ohlásit a nato zde přítomným vysoce váženým pánům vyslancům Jeho knížecí Milosti řečeného vévody frýdlantského, urozenému pánu, panu Heinrichu von Saint-Julien, svobodnému pánu a rytíři atd., plukovníku římského císařského Veličenstva nad plukem hornoněmeckého pěšího vojska, a vysoce učeným pánům Justu Lüderovi a Heinrichu Niemanovi²²¹, odevzdat řečené vévodství meklenburské, knížectví vendské, hrabství zvěřinské a panství zemí Rostock a Stargard v mnohokrát zmíněnou zástavu, skutečně je v ně dosadit a uvést a pány stavy z rytířstva a měst zcela propustit z jejich dříve složených povinností a prohlásit je za zproštěné, volné a prosté. Činíme to také tímto a mocí císařského rozkazu, jež máme, a chceme je všechny vespolek i každého zvlášť mít odkázány k nyní přítomným pánům vyslancům knížete frýdlantského a k tomu zvláště pověřeným pánům komisařům, a to tak dobře, působivě a trvale, jak se to jen může, má a smí stát. Páni stavové z rytířstva a měst tomu tedy co nejposlušněji a podle povinnosti, bez nejmenšího vytáčení (*tergiversation*) a odkladu dostojí a budou se umět vystříhat nesnází, které by z toho v opačném, nenadálém případě vzešly a před nimiž je k otcovské výstražce varuje přečtený císařský patent; k tomu je ještě jednou jménem nejvýše řečeného císařského Veličenstva co nejlépe napomínáme a vybízíme. Jsme také hotovi tuto povinnou poslušnost, shledáme-li ji, Jeho Veličenstvu nejponíženěji oznámit a pochválit a jim samým jsme za svou osobu vždy ochotni a hotovi ke všem příjemným službám.

Johann Aldringen, svobodný pán.

Reinhard von Walmerode m. p.

č. 156. Patent, Praha, 9. února 1628

My Albrecht, z Boží milosti vévoda frýdlantský, římského císařského Veličenstva válečný rada, komoří a generální nejvyšší polní hejtman, vyznáváme tímto a dáváme na vědomost všem vůbec: Římské císařské, též uherské a české atd. královské Veličenstvo, náš nejmilostivější pán, dalo a zapsalo nám a našim dědicům pro věrné služby, které jsme prokázali jemu, Svaté říši i jeho nejvýše ctěnému arcidomu, zvláště však proto, abychom byli zčásti zajištěni stran těžkých nákladů, jež jsme vynaložili na vedení války i na potlačení a přemožení protivníků, neposlušných poddaných a nepřátel Jeho císařského Veličenstva, své vévodství meklenburské, knížectví vendské, hrabství zvěřinské a panství zemí Rostock

²²¹ Pozn. překl. Justus Lüder a Heinrich Nieman jsou v listu císařští komisaři, nikoli vojáci: „vysoce učený pánové“ je titul doktorů práv. Mají odevzdat vévodství meklenburské, tedy provést právní předání po achtu na vévody, ne vést pluk. Jména nejsou v seznamech komise z 16. června 1629 (tam jsou plukovníci Aldringen, Walmerode a Oberkampff k přijetí dědičného holdu); mohlo jít o starší právní komisi nebo úředníky kanceláře. Data, úřad ani bydliště se nepodařilo zjistit.

a Stargard, která mu nyní po všem právu, zvláště však právem zadržovacím (*jure retentionis*), přísluší a která drží, se všemi právy a spravedlnostmi k nim náležejícími, zcela tak, jak je naposledy drželi a jich užívali bratři vévodové Adolf Fridrich a Jan Albrecht i dřívější vévodové meklenburští od starodávna, v pravou zástavu, abychom jich požívali tak dlouho, dokud nám výše zmíněné válečné náklady nebudou k naší spokojenosti a skutečnému zadostiučinění (*satisfaction*) nahrazeny a zaplacený. K tomu konci Jeho císařské Veličenstvo nejmilostivěji vyslalo a ustanovilo jisté komisaře, kteří nám mají řečené vévodství, knížectví, hrabství a panství, země i lidi skutečně odevzdat a předat, proto také zemské stavy a rytířstvo, města a poddané jménem Jeho císařského Veličenstva obeslat na určitý den a místo, mocí císařské pravomoci, kterou mají a která jim byla svěřena, je zprostit dřívějších povinností, jimiž byli až dosud vázáni oběma výše jmenovaným bratřím, vévodům Adolfu Fridrichovi a Janu Albrechtovi, prohlásit je za volné a nato je přimět, aby nám holdovali a přísahali. My však pro mnohé jiné důležité záležitosti a práce, které na nás toho času spočívají, nemůžeme být zmíněnému odevzdání a zemskému holdu osobně přítomni, jakkoli rádi bychom chtěli; proto jsme urozenému pánu Heinrichu von Saint-Julien, rytíři, plukovníku ustanovenému římským císařským Veličenstvem, a rovněž urozeným a vysoce učeným pánům Justu Lüderovi a Heinrichu Niemanovi, doktorům obojích práv, k tomu dali a svěřili pověření (*Commission*) a rozkaz i svou plnou moc. Činíme to také tímto a dáváme, svěřujeme a ukládáme výše řečenému panu plukovníku Heinrichu von Saint-Julien a rovněž Justu Lüderovi a Heinrichu Niemanovi veškerou plnou moc, vědomě a mocí tohoto listu, a to tak a takovým způsobem, aby se na místě, kam výše řečení císařští komisaři obeslali rytířstvo, zemské stavy a zástupce měst mnohokrát zmíněného vévodství a zemí a kam je vyzvali se dostavit, představili naším jménem, všechny vespolek i každého zvlášť vzali v naši povinnost a slib a dali nám jakožto nynějšímu jejich zeměpánu a pánu obvyklým způsobem holdovat; aby se potom naším jménem skutečně ujali držby (*possession*) mnohokrát řečeného vévodství meklenburského, knížectví vendského, hrabství zvěřínského, jakož i panství zemí Rostock a Stargard, a dali všem a každému z vyšších i nižších úředníků, správců a služebníků, ať se jmenují jakkoli, přísahat, že nám budou věrni, poslušni a oddáni; aby však ty, kdo by nám nechtěli sloužit a zdráhali se dostát výše naznačenému nejmilostivějšímu rozkazu Jeho Veličenstva nebo kdo by snad k tomu nebyli shledáni dosti způsobilými, sesadili a ustanovili na jejich místo jiné; a aby také činili a vykonali vše, co bychom byli oprávněni, mohli nebo chtěli podniknout a vykonat my sami, kdybychom byli osobně přítomni, a nedali se v tom ničím mýlit, zdržovat ani zabránit. Kdyby pak výše jmenovaní naši komisaři potřebovali větší moci, než je zde obsaženo, chceme, aby jim byla tímto vědomě svěřena a dána tak, jak se to podle práva nebo místního obyčeje může stát nejúčinněji a nejtrvaleji. Také tímto milostivě slibujeme a zavazujeme se, že častěji jmenované své komisaře a zmocněnce kvůli tomuto pověření a úkonu, které jsme jim uložili, zcela uchráníme škody a zastaneme se jich proti každému; vše věrně a beze vší lsti. Na svědectví toho tento list pod naší knížecí sekretní pečeti a s vlastnoručním podpisem. Dáno v Praze devátého dne měsíce února léta 1628.

(L. S.)

Albrecht, vévoda frýdlantský.

č. 157. Plukovníku von Arnim, Praha, 9. února 1628

(Poněvadž) římské císařské Veličenstvo, náš nejmilostivější pán, vyslalo a vypravilo urozené a statečné pány Johanna Aldringena a Reinharda von Walmerode s jistým pověřením a úkoly do země meklenburské, jak od nich obšírněji uslyšíte, postaráte se, aby se těmto komisařům dostalo veškeré možné pomoci (*Assistenz*) vojskem i vším, čeho by k tomu jinak ještě potřebovali a oč by Vás požádali. Dáno v Praze devátého února léta 1628.²²²

Albrecht atd.

A. H. z. F.

²²² S dovětkem Valdštejnovou vlastní rukou, z něhož už nelze přečíst víc než: „...hnen ... tt sein“.

č. 158. Témuž, Praha, 19. února 1628

Albrecht z Boží milosti vévoda atd.

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

poněvadž jsme generálního kvartýrmistra hraběte Rivaru vypravili v jistých záležitostech, a on proto nemůže sám vybrat kontribuce, které mu byly povoleny u pluků, jimž v Pomořansku velíte, postaráte se, aby to, co hraběti Rivarovi náleží, bylo přesto až do jeho návratu dobře uschováno; však budete vědět, jak to učinit. Dáno v Praze devatenáctého února 1628.

A. H. z. F.

č. 159. Fra Octaviu Piccolominimu, Praha, 19. února 1628

Důstojnému, urozenému, našemu zvláště milému panu Fra Octaviu Piccolominimu, rytíři řádu svatého Jana Jeruzalémského,²²³ ustanovenému hejtmanu naší tělesné gardy.

Důstojný, urozený, zvláště milý, jistě se ještě dobře pamatujete, kterak jste tehdy, když jste k nám přijel do země meklenburské, oznámil, že je ve Vlaších kdosi, kdo by tady u nás chtěl na koupi statků, byly-li by nějaké k mání, vynaložit čtyřikrát sto tisíc korun. Poněvadž pak nyní není nouze o příležitost a lze koupit znamenité statky, jen bude-li taková suma pohromadě, vyptáte se ještě jednou a důkladně a podáte nám zprávu, zda je dosud rozhodnut uložit v těchto místech své peníze do statků a zda je také hotovost pohromadě. Tím nám prokážete milou službu. Dáno v Praze 19. února léta 1628.

A. H. z. F.

č. 160. Plukovníku von Arnim, Praha, 20. února 1628

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský a zaháňský, římského císařského Veličenstva generální nejvyšší polní hejtman, též generál Oceánského a Baltského moře.

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

jaké body stížnosti nás došly stran jistých obtíží, které postihly město Wismar, to obšírněji vyrozumíte z přiloženého opisu.²²⁴ Poručili jsme plukovníku Saint-Julienovi, jak ukazuje přiložený opis, aby po těch pachatelích co nejpřísněji pátral a aby se u Vás domáhal dalšího opatření, aby viníci byli potrestáni bez jakéhokoli ohledu, ať je to kdokoli. Však budete vědět, jak věc náležitě zařídit. Dáno v Praze dvacátého dne měsíce února léta 1628.

A. H. z. F.

Příloha k č. 160. Plukovníku Saint-Julienovi, Praha, 19. února 1628

Urozený atd. Jaké body stížnosti nás došly stran jistých obtíží, které postihly město Wismar, a co jsme o tom psali panu plukovníku von Arnim, to vše obšírněji vyrozumíte z přiložených opisů. Poroučíme Vám tedy, abyste se po těch pachatelích ihned vyptal, a až důkladně zjistíte, jak se věc má, abyste se u pana plukovníka von Arnim domáhal skutečného zakročení (*demonstration*), aby ten, kdo je vinen, ať je to kdokoli, byl bez jakéhokoli ohledu a jiným pro výstrahu náležitě potrestán a aby se proti němu přísně postupovalo; však budete vědět, jak to učinit. Dáno v Praze 19. února léta 1628.

A. H. z. F.

²²³ Pozn. překl. Octavio Piccolomini byl rytířem řádu svatého Jana Jeruzalémského (johanitů, maltézských rytířů); odtud titul „Fra“ (bratr) a oslovení „důstojný“.

²²⁴ Tento opis chybí.

č. 161. Octaviu Piccolominimu, Praha, 20. února 1628

Důstojný, urozený, zvláště milý, ačkoli jsme Vám dříve poručili postavit rotu jízdních arkebuzírů o síle sto padesáti koní, rozhodli jsme se nyní, že mají být zřízeny dvě rot, každá o stu koních. Vezmete proto z řečené rot jízdních arkebuzírů padesát koní, zbývajících padesát koní naverbujete a poohlédnete se také po dvou poručících a několika kaprálech; přitom však budete dbát, aby tyto rot byly opatřeny dobrými lidmi a dobrými koňmi. K druhé rotě přivedeme s sebou za hejtmana jednoho kavalíra, takže není třeba ustanovovat k ní někoho jiného. A poněvadž jsme rovněž poručili postavit rotu dragounů o síle sto padesáti koní, rozhodli jsme se nyní stejně tak dát zřídit dvě rot, každou o stu koních; vezmete proto stejným způsobem ze stávající rot padesát, druhých padesát pak naverbujete a ustanovíte k tomu dva schopné hejtmany s poručíky a kaprály. Stran vydržování a rozšíření kvartýrů jsme uložili, čeho je třeba, panu plukovníku von Arnim; u něho se v té věci ohlásíte a budete vědět, jak věc náležitě zařídit. Dáno v Praze 20. února léta 1628.

A. H. z. F.

P. S.

+

Jo ho promisso de dar quella compagna al conte Arocadro vedera dunque V. S. de meter un ben locotenente e si fusse possibile che sapesse parlar Italiano le compagne de arcabusiri saran senza stendardi V. S. me fara piacer si fara quella compagna bona e provista de ogni cosa pigliando degli quartiri — — — quello che sara de bisogna per levar e armar la — — — ancora dar la livrea. (Slíbil jsem dát onu rotu hraběti Arocadrovi;²²⁵ hled'te tedy dosadit dobrého poručíka, a bylo-li by možno, takového, který by uměl italsky. Roty arkebuzírů budou bez standart. Uděláte mi radost, učiníte-li tu rotu dobrou a vším opatřenou a vezmete-li z kvartýrů — — — čeho bude třeba k naverbování a vyzbrojení — — — ještě dát livrej.)²²⁶

č. 162. Plukovníku von Arnim, Praha, 23. února 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

ačkoli jsme hejtmanu naší tělesné gardy Piccolominimu poručili postavit rotu jízdních arkebuzírů a rovněž rotu dragounů, každou o síle sto padesáti mužů, rozhodli jsme se nyní a také jsme řečenému Piccolominimu psali, že mají být zřízeny dvě roty arkebuzírů a dvě roty dragounů, každá o stu koních. A poněvadž je teď počet větší, a je tedy třeba opatřit je dalšími kvartýry a potřebným vydržováním, připomínáme Vám tímto, abyste kvartýry rozšířil a zjednal těm jezdcům náležité vydržování, aby se s nimi nakládalo stejně jako s ostatními; však budete vědět, jak věc náležitě zařídit. Dáno v Praze 23. února léta 1628.

A. H. z. F.

č. 163. Témuž, Jičín, 27. února 1628²²⁷

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, jak protivně a rebelsky se Stralsundští chovají; ti zlí chlapi zavíní, seč budou, že nenastane mír a že nebudu moci, jak mám v úmyslu, přenést válku proti Turkovi. Neboť ani na naší straně není nouze o lidi, kteří by rádi viděli, aby se válka v říši táhla *a la longa* (nadlouho); já jsem jim však s pomocí Boží zkřížil plány a přiměl Jeho Veličenstvo, aby k tomu svolilo; psal jsem také proto

225 Pozn. překl. Tak v tisku; snad Avogadro (italský rod v císařské službě), osoba nezjištěna. Förster čte jméno v dopise č. 161 a v dopise č. 174 odlišně („Arocadro“, „Rivodo“); neověřeno.

226 Valdštejnův vlastnoruční rukopis je ve velmi zchátralém stavu.

227 Pozn. překl. Výsledek: Stralsund se nevzdal. Obléhání, které před městem vedl Arnim a od 7. července i sám Valdštejn, skončilo koncem července 1628 odchodem císařských; formální rozkaz k ústupu je až z 4. srpna (č. 233). Město se již 25. června spojilo se Švédskem (viz úvodní vyprávění).

vévodovi gottorpskému, že se s jednáním (*tractacion*) má začít, jakmile dorazím do země holštýnské, což se stane koncem dubna. To vše však Vám oznamuji důvěrně; hleďte to podržet u sebe, neboť až přijedu, promluvíme si o všem obsírněji. Musíte hledět, abyste na Stralsundské udeřil vážně a neodtáhl dřív, dokud nepřijmou silnou posádku (*guarnizon*), neboť nechci připustit, aby proti nám něčeho dosáhli a aby tím oni i jiní jim podobní nabyli odvahy a počali s nepřístojnostmi. Musíte se tedy do toho vážně dát a všemi způsoby se řečeného města zmocnit; dostanete-li je *per acord* (dohodou), musejí dát několik tun zlata pro armádu. Že dáváte plukovníku Hebronovi velení (*comando*) v Horním Pomořansku (*Ob. Pommern*), s tím vším jsem spokojen, jakkoli to zařídíte, neboť jsem to ponechal Vám, a proto Vám také ve všem zcela a úplně přenechávám rozhodování (*disposicion*). Je pravda, že místa, jimž máte velet, jsou příliš rozlehlá; proto je dobře, bude-li mít plukovník Saint-Julien velení v zemi meklenburské a bude-li jiný velet na konci Pomořanska a oba si budou u Vás brát ordonance. Stran proviantu bych k Vám byl ze srdce rád někoho poslal, ale Bůh ví, že nikoho nemám; prosím proto, ustanovte někoho sám, a nebudou-li se k tomu Pomořané chtít propůjčit po dobrém, přimějte je k tomu násilím, neboť i já jsem musel vše dělat tímto způsobem; po dobrém je jich málo ochotno něco udělat. Prosím, mějte také bdělé oko na pány Rostocké a Wismarské, neboť ve Wismaru je posádka (*guarnizon*) příliš slabá; musí tam být nejméně 3000 mužů pěších a pár rot jízdy, stejně tak v Rostocku tolik nebo víc, a k tomu musí být přístav u Warnemünde uzavřen dobrými pevnůstkami (*forti*) a v obou městech měšťané odzbrojeni. U Štětína se také musejí stůj co stůj postavit pevnůstky (*forti*), aby z moře nemohly vplouvat žádné lodi a aby tím byl přerušen obchod (*comercium*) s králem. Na Švéda musíte mít také bdělé oko, neboť se jistě vynasnaží také nám něco přepadem vzít. V ostatním ponechávám vše Vašemu uvážení (*discrecion*), ježto dobře vím, jak horlivě jste si vždy hleděl služby Jeho Veličenstva, a zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Jičín 27. února léta 1628.

P. S. Plukovníku Saint-Julienovi musíte přidat vojsko, aby se mohl obou měst, Rostocku a Wismaru, dobře zmocnit, neboť jim naprosto nevěřím.

Kdybyste nyní od Stralsundu odtáhl, nejenže nabudou odvahy a budou stavět dál, nýbrž půjdou za nimi i všechna ostatní města a budou mýnit, že prošlo-li to těmto, učiní i ona dobře, postaví-li se na odpor. Proto prosím, hleďte, aby byli řádně potrestáni, jak si zasluhují.

V zemi meklenburské je nyní třeba pilně se přičinit, aby města před holdem neprovedla nějaký darebácký kousek; prosím proto, nevěřte jim a hleďte si je neprodleně (*incontinenti*) zajistit.

č. 164. Témuž, Jičín, 27. února 1628

+

Z opisu budete moci vidět, co vlastní rukou píše vévodovi pomořanskému. Uznáte-li to za dobré, můžete mu to poslat; ne-li, roztrhejte to. Mé mínění je, abyste zůstal u Stralsundu, aby aspoň nemohli stavět žádná vnější opevnění; ponechávám to však všechno Vám. Je třeba dávat na ně dobrý pozor kvůli *situ loci* (poloze místa), neboť ostrov Rujánu bych potom také pokládal za ztracený, a kvůli jiným nesnázím, které z toho musejí vzejít. Tato přiložená psaní pošlete, kam patří. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Jičín 27. února léta 1628.

Příloha 1 k č. 164. Vévodovi Bogislavu Pomořanskému, Jičín, 27. února 1628

Naši atd.

Plukovník von Arnim nám oznámil, že poněvadž se město Stralsund chová vůči císařské armádě protivně a nenáležitě, užil několika děl ze zbrojnice Vaší Milosti; za jejich vydání přátelsky děkujeme a žádáme Vaší Milost dále, aby si, kdyby plukovník von Arnim potřeboval děl více, neztěžovala přispět mu jimi i potřebnou municí. Za takové přátelství se Vaší Milosti vynasnažíme odvděčit při všech jiných

příležitostech, které jí budou libé, atd. Jičín 27. února 1628.

A. H. z. F.

Příloha 2 k č. 164. Témuž, Jičín, 27. února 1628

Naši atd.

Pan plukovník von Arnim nám oznamuje, že proviantní sklady dosud nebyly zřízeny. Poněvadž je však velmi třeba, aby se to dělo pořádně, žádáme úmto Vaši Milost přátelsky, aby to co nejrychleji uvedla ve skutek; jinak by se zavdala příčina zřítit je jinými nutnými prostředky, z čehož by pak zemi mohly vzejít nesnáze. A poněvadž Vaše Milost až dosud vždy a pokaždé pomáhala podporovat službu Jeho Veličenstva, nenadějeme se ani nyní ničeho jiného, než že k tomu všemožně dobře napomůže. Jičín 27. února léta 1628.

A. H. z. F.

č. 165. Lorenzu del Maestro, Jičín, 27. února 1628

Albrecht atd.

Urozený, statečný atd. Poněvadž nám plukovník von Arnim oznámil, že se město Stralsund chová protivně, poručili jsme řečenému plukovníku von Arnim, aby je vážně přivedl k tomu, co je slušné. A poněvadž je k tomu třeba mít vojsko, pošlete řečenému plukovníku von Arnim ihned vojsko, kdykoli a kolik ho bude žádat, a kdyby potřeboval více děl, vyjednáte s Jeho Milostí panem markrabětem Zikmundem Braniborským, aby mu ze zbrojnic Jeho Milosti pana kurfiřta braniborského ráčil jimi i jinými potřebami vypomoci; naproti tomu, a stane-li se tak, ujistíte Jeho Milost pana markraběte, že chceme kurfiřtství braniborské ušetřit nadbytečného ubytování; však budete vědět, jak věc zařídit. Dáno v našem městě Jičíně 27. února léta 1628.

A. H. z. F.

č. 166. Plukovníku Farensbachovi, Jičín, 27. února 1628

Albrecht atd.

Urozený hrabě atd. Poněvadž by pro nenáležitě chování města Stralsundu mohlo dojít k tomu, že bude třeba mít pohromadě více vojska, dáte, kdyby o to pan plukovník von Arnim požádal, ze svého pluku sedm nejlepších praporců pěšáků se svým podplukovníkem vytáhnout k němu a poručíte jim, aby se řídili ordonancí pana plukovníka von Arnim; však budete vědět, jak to učinit. Jičín 27. února léta 1628.

A. H. z. F.

č. 167. Plukovníku Aldringenovi, Jičín, 27. února 1628

Albrecht atd.

Vyrozuměli jsme, kterak se město Stralsund chová protivně, a proto jsme panu plukovníku von Arnim poručili, aby je vážně přivedl k tomu, co je slušné. A poněvadž je k tomu třeba i zásoby munice, pošlete plukovníku von Arnim potřebnou municí, kdykoli a kamkoli ji bude žádat, co nejdříve a bez jakéhokoli odkladu (*dilation*); však víte, jak věc dobře zařídit. Dáno v Jičíně 27. února léta 1628.

A. H. z. F.

č. 168. Plukovníku von Schaumburg²²⁸, *in simili* (stejně) Torquatu Continu, Jičín, 27. února 1628

Albrecht atd.

Z psaní pana plukovníka von Arnim jsme vyrozuměli, že se město Stralsund chová poněkud vzpurně, a proto jsme se rozhodli přivést je vážně k poslušnosti, jakož jsme o tom již učinili potřebná opatření. Chceme tedy, abyste i Vy byl s řečeným panem plukovníkem von Arnim nejen v dobrém dorozumění (*Correspondentz*), nýbrž abyste mu také poslal vojsko i vše, oč by jinak požádal; však budete vědět, jak věc dobře zařídit. Dáno v Jičíně 27. února léta 1628.

A. H. z. F.

č. 169. Plukovníku von Arnim, Jičín, 28. února 1628

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský a zaháňský, římského císařského Veličenstva generální nejvyšší polní hejtman, též generál Oceánského a Baltského moře.

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

nač si stěžuje Jeho Milost pan kurfiřt braniborský, totiž že císařské vojsko nechce dovolit, aby se pro rotu, které má ve svých pevnostech, vybíralo náležité vydržování, to obšírněji uvidíte z přílohy. Poněvadž pak nemáme námitek, aby Jeho Milost řečený pan kurfiřt braniborský pro rotu, které ve svých pevnostech drží, potřebné vydržování vybíral, postaráte se, aby se v té věci Jeho Milosti vyhovělo a její kontribuce nebyla nikterak zdržována, neboť jsme ochotni prokázat jí, co je jí příjemné. Dáno v Jičíně 28. února léta 1628.

A. H. z. F.

Příloha k č. 169. Psaní kurfiřta braniborského vévodovi frýdlantskému

Vedle toho nechceme Vaší Milosti přátelsky tajit ani to, že k obsazení svých pevností máme ve službě několik málo rot, jak ostatně Vaší Milosti samé není neznámo, a jejich vydržování musí být, jak je slušné, opatrováno z naší země. Naši stavové se však na některých místech, čemuž při tolikerých břemenech, která na nich leží, není divu, ukázali liknavými v odvádění toho, co jim k tomuto vydržování přispívat náleží, a proto jsme nařídili, aby proti nim byla podle obyčeje vedena exekuce (*Hülfe*). Důstojníci Vaší Milosti v těchto místech to však nechtěli připustit a odvolávali se na to, že by se, kdyby to dovolili, nemohli před Vaší Milostí zodpovídat. My však víme, že Vaše Milost je docela jiného smýšlení, než aby schvalovala tak velikou nespravedlnost nebo jí přisvědčovala, totiž že bychom měli nechat celou svou zemi obtížit tak vysokými kontribucemi k potřebě cizího vojska (*soldatesca*), a neměli z ní smět brát vydržování svého vlastního nevelkého vojska, které přece i samo o sobě činí jen málo, a může proto vydržování vojska Vaší Milosti způsobit jen nepatrnou újmu. Poněvadž to však někteří z důstojníků bez rozkazu Vaší Milosti přesto nechtějí připustit, prosíme Vaší Milost přátelsky, aby o tom vydala svou ordonanci, aby jimi vybírání toho, co náleží k vydržování našich posádek a rot, nebylo již ztěžováno ani mařeno, atd.

č. 170. Plukovníku von Arnim, Jičín, 28. února 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

z přiložených opisů²²⁹ uvidíte, nač si Jeho Milost pan kurfiřt braniborský stěžuje stran násilností,

228 Pozn. překl. List jde plukovníku von Schaumburg; „in simili“ (stejně) znamená, že totéž vyhotovení dostal i Torquato Conti. Nejsou to dva adresáti téže hodnosti. Schaumburg je Hannibal hrabě von Schaumburg, také Schauenburg, v záhlaví plukovník; roku 1629 podle Valdštejnova patentu verboval pěší pluk. Data narození a úmrtí k roku 1628 neznáme. Torquato Conti, vévoda z Poli a Guadagnola (1591 Poli – 6. června 1636 Ferrara), velel u Desavy 1626 císařským, roku 1627 dobýval Krempe a v Holštýnsku zastupoval Valdštejna. V únoru 1628 je tedy generál, nikoli plukovník; polním maršálem v Pomořansku byl až po dánském míru 1629. Zemřel na úbytě a je pohřben v San Stefano v Poli.

229 Opisy chybějí.

jimiž pohrozil hejtman Niklas von Wepperman, ustanovený v Hebronově pluku. Poněvadž by se řečenému hejtmanu, stala-li se mu v té věci křivda, bylo slušelo vznést věc na svého plukovníka nebo podplukovníka nebo dále na toho, kdo měl vrchní velení (*General-Comando*), a nikterak nebylo slušné vypravovat sám od sebe taková výhružná psaní, a poněvadž takovou nenáležitost nelze trpět, vyptáte se na tu věc, a shledáte-li, že se řečený hejtman zachoval tak svévolně, budete vědět, jak proti němu zakročit trestem. Dáno v našem městě Jičíně osmadvacátého února léta 1628.

A. H. z. F.

č. 171. Markraběti Kristiánu Braniborskému, Jičín, 4. března 1628

Rekreditiv vévody frýdlantského, daný panu podplukovníku Muffelovi roku 1628.

Vysoce urozenému knížeti, panu Kristiánovi, markraběti braniborskému, vévodovi v Prusích, štětínskému, pomořanskému, kašubskému a vendskému, též ve Slezsku krosenskému a krnovskému, purkrabímu norimberskému a knížeti rujánskému, našemu přátelsky milému strýci atd.²³⁰

Naši přátelskou službu a vše, co víc milého a dobrého zmůžeme, napřed. Vysoce urozený kníže, přátelsky milý pane strýče, ústní vzkaz vyslance Vaší Milosti, urozeného a statečného Hanse Christopha Muffela, jejího válečného rady a podplukovníka, jsme náležitě vyslechli a vzali na vědomí. Jak jsme se mu na to v odpověď vyjádřili, o tom bude vyslanec Vaší Milosti po svém návratu domů umět podat obšírnější zprávu. Zůstáváme přitom Vaší Milosti k příjemným službám ochotni a hotovi.

Dáno v našem městě Jičíně čtvrtého března léta 1628.

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský a zaháňský, římského císařského Veličenstva generální nejvyšší polní hejtman, též generál Oceánského a Baltského moře.

Vaší Milosti k službám ochotný A. H. z. F.

č. 172. Plukovníku von Arnim, Jičín, 5. března 1628

Albrecht z Boží milosti vévoda atd.

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

poněvadž jsme vrchnímu hejtmanu Augustinu Morandovi povolili naverbovat a postavit k jeho dřívější ještě jednu rotu, povolíte Morandovi pro jeho nově naverbované pěšáky mustrovací místo v Pomořansku, kde to budete pokládat za nejvhodnější, a zjednáte jemu i štábu udržování; však budete vědět, jak věc dobře zařídit. Dáno v našem městě Jičíně 5. března 1628.

A. H. z. F.

P. S.

+

Prosím, hleďte, aby se to stalo brzy a aby mu bylo shromaždiště dáno.

č. 173. Témuž, Opočno, 17. března 1628

Albrecht atd.

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

oznamujeme Vám tímto triplikátem (třetím vyhotovením): ačkoli jsme hejtmanu naší tělesné gardy Fra Octaviu Piccolominimu poručili postavit rotu jízdních arkebuzírů a rovněž rotu dragounů, každou o síle sto padesáti mužů, rozhodli jsme se nyní a řečenému Piccolominimu psali, že (mají být zřízeny) dvě roty arkebuzírů a dvě roty dragounů. A poněvadž je teď arkebuzírů o 50 a dragounů rovněž o 50 více, a je

²³⁰ Pozn. překl. Kristián Braniborský (1581–1655), markrabě braniborsko-bayreuthský, prastrýc kurfiřta Jiřího Viléma. „Rekreditiv“ je list, jímž se cizí vyslanec po vyřízení poselství propouští zpět ke svému pánu.

tedy třeba dalšího ubytování, připomínáme Vám tímto, abyste těm jezdcům zjednal z kvartýrů potřebné vydržování; však budete vědět, jak věc náležitě zařídit. Dáno v Opočně 17. března 1628.

A. H. z. F.

č. 174. Fra Octaviu Piccolominimu, Opočno, 17. března 1628

Důstojnému, urozenému, našemu zvláště milému panu Fra Octaviu Piccolominimu, rytíři řádu svatého Jana Jeruzalémského, ustanovenému hejtmanu naší tělesné gardy.

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský a zaháňský, římského císařského Veličenstva generální nejvyšší polní hejtman, též generál Oceánského a Baltského moře.

Důstojný, urozený, zvláště milý, psali jsme Vám pod datem 20. a 23. minulého měsíce února, že ačkoli jsme Vám dříve poručili postavit rotu jízdních arkebuzírů o síle 150 koní, rozhodli jsme se nyní, že mají být zřízeny dvě rot, každá o stu koních. Nemůžeme však vědět, zda jste řečená psaní o tom odeslaná dostal, a proto Vám tímto triplikátem oznamujeme, že jsme druhou rotu nyní dali hraběti Riccardu Rivodovi,²³¹ který nad ní bude hejtmanem. Napomínáme Vás tedy znovu, abyste z řečené rot jízdních arkebuzírů vzal 50 koní, zbývajících 50 koní však naverboval a poohlédl se po poručíkovi k rotě řečeného hraběte Rivoda a po několika kaprálech a rovněž dbal, aby byly tyto rot opatřeny dobrými lidmi a dobrými koňmi. A poněvadž jsme rovněž poručili postavit rotu dragounů o síle 150 koní, rozhodli jsme se nyní stejně tak dát zřídit dvě rot, každou o stu koních; vezmete proto stejným způsobem ze stávající rot padesát, druhých padesát pak naverbujete a ustanovíte k tomu dva schopné hejtmany s poručíky a kaprály. Stran vydržování a rozšíření kvartýrů jsme opět uložili, čeho je třeba, panu plukovníku von Arnim; u něho se v té věci ohlásíte a budete vědět, jak věc náležitě zařídit. Dáno v Opočně 17. března léta 1628.

A. H. z. F.

č. 175. Plukovníku von Arnim, Opočno, 17. března 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

dáváme Vám tímto na vědomost, že Jeho Milost vévoda František Albrecht Sasko-Lauenburský udá model ke stavbě ručních mlýnků, které se velmi hodí mít u každé rot jízdní i pěší; proto bychom také obzvlášť rádi viděli, aby u nich byly zřízeny, zvláště když je to k službě Jeho císařského Veličenstva, k zachování jeho armády i každému pluku samému k dobrému.

Žádáme Vás tedy, abyste tyto ruční mlýnky nejen co nejdříve zřídil u svého pluku, nýbrž abyste i ostatním plukovníkům oznámil (*intimiren*), aby si takové dali zhotovit a u rot je drželi; však budete vědět, jak věc v tom i onom dobře zařídit. Dáno v Opočně 17. března léta 1628.

A. H. z. F.

č. 176. Témuž, Setgits, 20. března 1628

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, co mi píšete o míru v říši a o říšské válce proti Turkovi. Ujišťuji Vás tedy, že mi na tomto díle záleží tolik jako na kterékoli věci na světě, a třebaže to u dvora ne všichni viděli rádi, přece jsem to s pomocí Boží prosadil (*spuntirt*) a přivedl Jeho Veličenstvo i všechny ministry k tomu, že si můj návrh nejen dávají líbit, nýbrž jej také ze všech sil podporují. Přitom však musím uvážít, že král dánský se stěží podvolí tak, jak se sluší; neboť na Holštýnsko a Šlesvik nesmí pomýšlet, že je zase dostane, a Jutsko, bude-li je chtít mít, bude muset vykoupit několika miliony atd. K tomu se Anglie, Švédsko a Holanďané budou rukama nohama bránit tomu, aby u nás nastal mír; také Španělsko bude míru překážet, jak jen bude moci. Doufám však v Boha, že přijme-li král výše řečené podmínky, troufnu

231 Pozn. překl. Tak v tisku; jde nejspíš o téhož hraběte, který je v dovětku k dopisu č. 161 jmenován „Arocadro“.

si mír uzavřít; nestane-li se tak, pokládám to za nemožné. Prosím proto, držte to v největší tajnosti, neboť až dosud není živé duše, která by o tom věděla. Přemýšlejte také sám o všem, neboť až teď koncem dubna pojedu k armádě, rád bych si s Vámi pohovořil o všelijakých věcech; mám totiž od Jeho Veličenstva pověření (*Commission*), bude-li král o mír dále stát, abych o něm s ním jednal. Na Švéda je také třeba dávat pozor, neboť na jeho slovo a věrnost se nesmí stavět, aby nám, až bychom se obrátili na východ, potom v říši nenadělal zmatky (*imbrodiren*). Proto prosím, přemýšlejte o všem pilně a při našem setkání mi povězte své mínění.

K službám ochotný A. H. z. F.

Setgits²³² 20. března léta 1628.

č. 177. Témuž, Jičín, 21. března 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

poněvadž jsme vrchnímu hejtmanu Friedrichu von Damnitz udělili patent, aby naverboval tisíc pěšáků, a Vám jsme psali, abyste v pomořanském vévodství určil shromaždiště tam, kde to budete pokládat za možné, povolili jsme k tomu ještě, aby se řečenému von Damnitz, až pro shromaždiště najdete vhodné místo, vydalo z generální kontribuce tisíc říšských tolarů závdavku (*laufgelt*); ty mu vyplatíte a budete vědět, jak věc náležitě zařídit. Dáno v našem městě Jičíně 21. března léta 1628.

A. H. z. F.

č. 178. Témuž, Jičín, 27. března 1628

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdl. atd.

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

z připojených příloh²³³ obšírněji vyrozumíte, co vyslanci obou bratří, vévodů meklenburských atd., přednesli u císařského dvora na omluvu svých pánů (*Principaln*). Posíláme Vám to proto, abyste se s tím seznámil, včas pomyslel na to, čeho je proti tomu třeba, a ke službě Jeho císařského Veličenstva se připravil to vyvrátit. Však budete vědět, jak to dobře učinit. Dáno v našem městě Jičíně 27. března léta 1628.

A. H. z. F.

č. 179. Témuž, Praha, 1. dubna 1628

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že by snad při holdu v zemi meklenburské mohly nastat potíže (*difficulteten*); to bych viděl z hloubi srdce rád, neboť by tím ztratili všechna svá *privilegia*. Račte proto, jakmile by se něco takového stalo, dát do země vtáhnout mnoho vojska a Saint-Julienovi poručit, aby všem, kdo se budou protivit (*oponiren*), zabral statky a podle povahy věci sáhl i na jejich osoby a vzal je do vazby. Vévodové ať jsou stůj co stůj neprodleně (*incontinenti*) dopraveni ze země a v Rostocku a Wismaru ať se bez jediné ztráty času začnou stavět citadely; spoléhám se pak zcela na to, že to ihned uvedete ve skutek, dříve než přijedu do země. Neboť po Velikonocích táhne císař do Rakous, já ke kurfiřtu saskému kvůli mírovému jednání (*tractacion*) a odtamtud hned do země meklenburské; s citadelami se však musí začít před mým příjezdem. Jinak Vám také oznamuji, že jsem poručil ihned zatknout Plessena, který tam byl jako vyslanec obou vévodů, a zůstávám tímto

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 1. dubna léta 1628.

232 Pozn. překl. Tak v tisku; místo nelze bezpečně určit. Valdštejn byl 17. března v Opočně a 21. března v Jičíně; snad jde o Smiřice, které leží mezi nimi (neověřeno).

233 Přílohy se nedochovaly.

č. 180. Markraběti Kristiánu Braniborskému, Praha, 3. dubna 1628

Vysoce urozenému knížeti, našemu přátelsky milému strýci, panu Kristiánovi, markraběti braniborskému, vévodovi v Prusích, štetínskému, pomoránskému, kašubskému a vendskému, též ve Slezsku krosenskému a krnovskému atd., purkrabímu norimberskému a knížeti rujánskému atd.

+

Vysoce urozený kníže.

Děkuji Vaší Milosti co nejoddaněji a nejprátelštěji za poslané koně; zalíbí-li se zase Vaší Milosti u mne něco z koní nebo jinak, je to Vaší Milosti k službám. Stran požadovaného ubytování mám za to, že až bude hrabě Wolf vědět, že Vaše Milost má ode mne salvu guardii, nebude je žádat; co se však týče jezdců pana von Schönberg, ti k mé armádě (*armada*) nepatří. Kdekoli jinak mohu Vaší Milosti posloužit, najde mě ochotného a hotového, a zůstávám tímto

Vaší Milosti k službám ochotný A. H. z. F.

Praha 3. dubna léta 1628.

č. 181. Plukovníku von Arnim, Praha, 7. dubna 1628

+

Z Vašeho psaní jsem vyrozuměl, že se Pomořané až dosud nechtěli uvolit k žádné peněžité kontribuci. Vévodovu vyslanci jsem tedy v tom smyslu notně promluvil do duše (*chatechisirt*); doufám, že se podvolí rozumu (*razon*). Co se týče Stralsundských, že chcete hledět, aby tam byla dopravena buď vévodova, nebo císařská posádka (*guarnizon*), to vidím velmi rád; je-li možno, aby bylo město osazeno císařským vojskem, prosím, učiňte, co jen lze; ne-li, tedy aspoň vojskem vévodovým, ale tak, aby důstojníci byli dobře císařští. Hans de Witte mi řekl, že jeho faktor nechtěl peníze přijmout, protože jste žádal, aby vydal kvitanci dříve, než peníze dojdou do Hamburku, takže by je tam byl musel dopravit na své nebezpečí. Prosím tedy, dejte mu je tam dopravit na mé nebezpečí; můžete dát asi 50 mušketýrů a 100 koní jako konvoj (*confoi*); lépe je dát o něco více vojska než být v nebezpečí, že o ně přijdeme. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 7. dubna léta 1628.

č. 182. Témuž, Praha, 8. dubna 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

poněvadž co nejdříve potáhneme do pole a rádi bychom viděli, aby se naše tělesné gardy dobře předvedly, jejich hejtman Fra Octavio Piccolomini si však stěžuje, že se mu z jeho kvartýrů ničeho nedostalo, budete dbát o to, aby se Piccolominimu co nejdříve dostalo, co mu náleží, aby garda mohla včas přijít k livrejím (*Liveria*) a také se jinak opatřit vším, čeho je třeba. Dáno v Praze 8. dubna léta 1628.

A. H. z. F.

č. 183. Témuž, Praha, 9. dubna 1628

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský a zaháňský, římského císařského Veličenstva generální nejvyšší polní hejtman, jakož i generál Oceánského a Baltského moře.

Urozený, statečný, zvláště milý pane plukovníku,

oznamujeme Vám, že pan hrabě Filip z Mansfeldu již dorazil do Lübecku. Budete proto s právě řečeným panem hrabětem Filipem z Mansfeldu udržovat dobrou korespondenci, jakož jsme mu o tom, jak z přiloženého opisu obsírněji uvidíte, rovněž psali. Dáno v Praze 9. dubna léta 1628.

A. H. z. F.

Příloha k č. 183. Hraběti Filipovi z Mansfeldu, Praha, 11. dubna 1628

Naši atd.

Vysoce a dobře urozený hrabě atd. Z psaní, které jste nám poslal, jsme vyrozuměli, že jste již dorazil do Lübecku, což velmi rádi slyšíme. Poněvadž byl pan hrabě ze Schwarzenbergu odvolán k císařskému dvoru, budete tedy moci o vystrojení válečných lodí (*Armazon*) jednat s panem Gabrielem de Roy,²³⁴ panem von Schaumburg a plukovníkem von Arnim; s městy však bude třeba zacházet s velikou umírněností (*moderation*), aby snad nebyla dohnána k zoufalství, neboť z různých míst slyšíme, že některá jsou pro ostré zacházení velmi rozladěna. Nadějeme se, že najdete takovou střední cestu (*temperament*), která bude službám Jeho císařského Veličenstva ku prospěchu a Vám ke cti. Zůstáváme atd. Praha 11. dubna léta 1628.

A. H. z. F.

č. 184. Plukovníku von Arnim, Praha, 10. dubna 1628

+

Wismarští si stěžují na nespravedlivé vymáhání peněz (*excusionen*) a jiné zpupnosti (*insolenzen*), jichž se tam dopustil plukovník Hebron. Prosím, vyšetřete to a hleďte, abych při mém příjezdu mohl všemu přijít na kloub, neboť jsem co nejpevněji rozhodnut (*resolutissimo*) proti Hebronovi zakročit (*demonstracion*). Dříve jsem měl v úmyslu poslat ho s posilou (*sucurs*) do Polska, nyní však už nechci a svěřil jsem ten podnik (*impresa*) hraběti z Merode; Hebronův pěší pluk tam nicméně tak jako tak pošlu, on sám však s ním nepůjde. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 10. dubna léta 1628.

č. 185. Témuž, Praha, 22. dubna 1628

+

Rytmistru Petrywaldtovi jsem dal psaní pro Saint-Juliena, aby ho ponechal v držbě (*posess*) řečeného statku. Doufám, že koncem května dorazím do země. Aby se knížata zdržovala v zemi na věnných statcích svých manželek,²³⁵ to nemohu žádným způsobem schválit, ani u nich, ani u jejich manželek; ty statky však budou moci dát spravovat svými úředníky a žít z jejich příjmů, avšak mimo zemi. Prosím, skončujte brzy se Stralsundskými (jiným způsobem)²³⁶ a začněte stavět citadely v Rostocku a Wismaru, neboť nemohu mít klidnou hodinu, dokud se s citadelami alespoň nezačne. A tímto zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 22. dubna léta 1628.

č. 186. Témuž, Praha, 6. února 1628²³⁷

+

²³⁴ Pozn. překl. Gabriel de Roy, zmocněnec španělského krále, vyslaný k hanzovním městům a k Valdštejnovi kvůli zřízení válečného loďstva na Baltu (neověřeno).

²³⁵ Pozn. překl. V originále „leibgedünck“ (*Leibgedinge*): statky zapsané manželce k doživotnímu užívání a k vdovskému zaopatření. „Knížaty“ jsou míněni sesazení vévodové meklenburští.

²³⁶ Pozn. překl. Slova „jiným způsobem“ v závorce (v originále „auf andere Weiß“) jsou, stejně jako slovo „prominout“ v dopise č. 198, zjevně doplňkem vydavatelovým; věta je i tak porušena.

²³⁷ Pozn. překl. Tak datum v tisku. Dopis je však zařazen mezi dopisy z konce dubna, Förster sám jej v jedenácté kapitole cituje jako dopis z 18./28. dubna a na tuto dobu ukazuje i obsah (Arnim již leží před Stralsundem, Valdštejn se chystá do Meklenburska); správně tedy nejspíš 28. dubna 1628.

Z Vašeho psaní vyrozumívám o výstřednostech (*exorbitanz*) Stralsundských a vidím, že jste učinil velmi dobře, že jste před město přitáhl; prosím proto, hleďte všemi způsoby dostat dovnitř posádku. Nechtějí-li ji přijmout po dobrém, začněte jen ve jménu Božím kopat přibližovací zákopy (*aprochi*), neboť vidím, že nic jiného nepomůže. Doufám, že zakrátko vyrazím tam a odeberu se do země meklenburské. Nebudou-li Holanďané chtít tropit bláznovství (*narretey*), troufám si i s nimi a jejich králem²³⁸ sjednat narovnání (*composicion*), podle něhož by měli náboženství svobodné a jinak, co se týče politické správy (*guberno*), by za jistých podmínek zůstali ve způsobu republiky (*in forma rei publice*); o tom však bude třeba obšírněji promluvit při našem setkání. Prosím jen, neupouštějte od Stralsundu, dokud do něho posádku nedostanete. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 6. února léta 1628.

č. 187. Polnímu maršálkovi von Arnim, Praha, 28. dubna 1628

+

Nemohu si vzpomenout, zda jsem Vám loňského roku naznačil, že jsme já a hrabě Šlik shledali radným, poněvadž je tato armáda tak veliká a musí být dělena do mnoha sborů (*corpi*), aby se drželi 4 polní maršálkové, jak je zvykem ve Francii, aby ten, kdo je s nějakým počtem vojska vyslán, měl u vojska tím větší vážnost (*authoritet*). To jsem nyní poslušně přednesl Jeho císařskému Veličenstvu, jemuž se to také zalíbilo, zvláště pak kdyby podnik (*impresa*), jak se zcela domnívám, měl směřovat na východ (*nach orient*). Jeho Veličenstvo se nyní rozhodlo pro osobu hraběte Collalta²³⁹, hraběte Šlika, hraběte Wolfa z Mansfeldu a Vaši. Posílám Vám také zároveň jmenovací list (*Bestallung*)²⁴⁰ a přeji Vám k tomu mnoho štěstí, abyste, jako se dělo až dosud, prokazoval Jeho Veličenstvu užitečné služby, což Vám také bude k nesmrtelné slávě a pověsti; a tímto zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Praha 28. dubna léta 1628.

Příloha k č. 187. Jmenovací list plukovníka von Arnim na císařského polního maršálka, Praha, 30. dubna 1628

My Ferdinand Druhý, z Boží milosti volený římský císař atd., vyznáváme tímto listem a oznamujeme všem: poněvadž blaho a potřeba Svaté říše římské, naše i obecného dobra, jakož i obrana (*Defendir*) a zabezpečení našich dědičných království, zemí a věrných poddaných, a potom i všechny jiné případy žádaly, abychom vzali do služby a dali shromáždit jistý počet vojska jízdního i pěšího, a poněvadž je přitom k zachování dobré správy, vojenské kázně a pořádku třeba zřídit a obsadit nad ním úřad polního maršálka, vyvolili, přijali a vzali jsme k tomu s dobrou zralou radou a s pravým vědomím našeho a říše milého věrného Hanse Georga von Arnim atd., nejmilostivěji uváživše jeho poctivou mysl a dobrou zkušenost, již nabyl ve válečných věcech, a pro zvláštní milostívou důvěru, kterou v jeho osobu

238 Pozn. překl. Mínen je král španělský, jehož svrchovanost severní nizozemské provincie neuznávaly; Valdštejn si troufal zprostředkovat mezi nimi mír.

239 Pozn. překl. Rambold XIII. z Collalta (21. září 1579, podle jiných 1575, Mantova – 18. listopadu 1630 Chur) byl od 20. září 1625 polní maršál a císařský principiální komisař, podržovaný Valdštejnem. V lednu 1626 se s ním rozešel kvůli potrestání svého podplukovníka Courrière, 8. února od vojska odešel a krátce byl v Praze v arrestu; v květnu 1626 dostal zpět předsednictví dvorské válečné rady. Generálporučík a polním maršálem se stal 31. května 1628, od dubna 1629 velel v mantovské válce, v říjnu 1629 onemocněl v Lodi a 21. února 1630 byl uvolněn. Obviněn z nadřizování Benátkám jel se hájit do Vídně a v Churu zemřel na zánět plic. Jindřich Šlik z Bassana a Weißkirchenu (1580 – 5. ledna 1650 Vídeň) začínal v Uhrách a ve španělské službě, jako luterán stál roku 1620 na české straně a byl na Bílé hoře, pak přešel k císaři a do dvorské válečné rady. V letech 1626–1628 bojoval pod Tillym a měl vlastní pěší pluk; roku 1627 vedl jízdu proti Dánům od Kožle. Od roku 1632 do roku 1649 byl prezidentem dvorské válečné rady a patřil k Valdštejnovým odpůrcům, roku 1644 dostal Řád zlatého rouna. Zemřel ve Vídni v úřadě. Wolf z Mansfeldu je Wolfgang III. z Mansfeldu (viz poznámku výše), nikoli Ernst von Mansfeld. List z roku 1628 u žádného z nich ještě nezná konec kariéry.

240 Viz přílohu k tomuto dopisu.

skládáme. Činíme to tímto vědomě mocí tohoto listu, a to tak, že on, von Arnim, má být na toto naše ustanovení naším polním maršálkem, má být ode všech za takového pokládán, podle obyčeje a válečného zvyku náležitě ctěn a má se ho poslouchat. On, von Arnim, jakožto náš polní maršálek, má hledět k nám, k našemu generálovi nebo k jeho generálporučíkovi a být jim úplně poslušen a na jejich vyzvání a rozkaz má všechny válečné věci, které se naskytanou, podle svého nejlepšího rozumu a podle blaha a potřeby naší i našich zemí věrně pomáhat uvažovat a radit se o nich; a co bude ve shromážděné radě, ať za jeho přítomnosti, nebo nepřítomnosti, usneseno nebo jinak naším generálem nařízeno a poručeno, o to má se svého dílu, pokud se to dotýká úřadu jemu svěřeného a bude se ho dotýkat, a také o to, co by mu jinak mimo tento úřad bylo svěřeno a poručeno, se vši pílí dbát, aby jedno i druhé bylo v dobrém náležitém pořádku, s dobrým rozmyslem a poslušně vykonáno a provedeno. Dále má on, náš polní maršálek, nad vším naším vojskem jízdním i pěším podle chvalitebného válečného zvyku při rozbrojích, které se ve vojsku přihodí, a při jiných proviněních, jež náležejí spravedlnosti (*Justicia*), zjednávat a konat, co je náležité a slušné; jinak má také ve všem před naší škodou varovat a odvracet ji, náš užitek a prospěch pak podporovat a mít na zřeteli a úhrnem (*summarie*) činit vše, co věrnému plukovníku a polnímu maršálkovi náleží a přísluší. Co se pak týče našich jiných vysokých velitelů ustanovených do pole, jako nejvyšších wachtheistrů, kvartýrmistrů, plukovníků a velitelů našeho vojska ze všelikých národů, ti mají být po našem generálovi a jeho generálporučíkovi odkázáni na něho, polního maršálka, aby ho plně poslouchali a byli mu poslušni. Jakož on, von Arnim, má naproti tomu všechno to, co s tímto úřadem polního maršálka souvisí a k němu náleží, podle naší nejmilostivější důvěry a válečného zvyku vykonávat s nejvěrnější pílí a horlivostí, o čemž nikterak nepochybujeme a v čemž mu také nejmilostivěji důvěřujeme. Za takovou starost, námahu a práci máme a chceme jemu, von Arnim, jakožto našemu polnímu maršálkovi, na vydržování jeho osoby, na stolné, výstroj, koně, trabanty, vozy a na vše ostatní dávat paušálem (*pro tausche*) měsíčně, a to každý měsíc zvlášť, jak jsou obsaženy v kalendáři, ode dneška počínaje a potom tak dlouho, dokud bude tento úřad na toto ustanovení skutečně zastávat a spravovat a my ho k tomu budeme potřebovat, jeden tisíc pět set rýnských zlatých, každý zlatý počítaje po patnácti batzenech neboli šedesáti krejcarech, a dát mu je odvádět a vyplácet. Vše věrně a beze lsti. Na doklad toho byl tento jmenovací list vyhotoven s naším vlastnoručním podpisem a sekretní pečeti. Dáno na našem královském zámku v Praze posledního dne měsíce dubna léta šestnáctistého dvacátého osmého, našich říší římské devátého, uherské desátého a české jedenáctého.

Ferdinand

Ad mandatum Sac. Caes. Majestatis proprium (Na vlastní rozkaz Jeho svatého císařského Veličenstva).
Hrabě Questenberg.

č. 188. Polnímu maršálkovi von Arnim, Praha, 2. května 1628

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský a zaháňský, římského císařského Veličenstva generální nejvyšší polní hejtman, jakož i generál Oceánského a Baltského moře.

Urozený, statečný, zvláště milý pane.

Jistě se ještě dobře pamatujete, že jsme Vám pod datem 26. dubna psali, aby byl Hebronův pluk z našeho města Wismaru vyveden (*dislogiert*) a aby tam bylo položeno tolik vojska, kolik ho bude k posádce třeba, buď z našeho, nebo z Vašeho pluku, nebo z pluku plukovníka Saint-Juliena. A poněvadž jsme rozhodnutí poslat řečený Hebronův pluk do Polska, dáte jej neprodleně (*in continenti*) zmustrovat a přísahat na praporec a také nařídíte, aby byl ubytován v Zadním Pomořansku, aby mohl být, až bude žádán, ihned poslán do Polska; jakož to jistě budete umět zařídit. Dáno v Praze druhého května léta 1628.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

č. 189. Témuž, Hořice (Hogits), 2. května 1628

+

Posílám Vám také důvěrně výtah (*extract*) z toho, co mi bylo posláno ode dvora, jaké pletky začíná hrabě Schwarzenberg s hanzovními městy. Je to člověk, kterého pro jeho násilnosti (*violenzen*) nelze snést (*suportiren*); posílám Vám to tedy pro Vaši zprávu. Dal jsem císaři vzkázat, že nebude-li zase odvolán ke dvoru, nepotáhnu k armádě, dokud on tam bude; mám za to, že bude zakrátko odvolán. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Hořice 2. května léta 1628.

P. S. Mám za to, že by nemohlo škodit, kdyby se v Travemünde postavila pevnůstka (*forte*), abychom se zajistili, že to neudělá buď Švéd, nebo Dán. Sdělte své mínění plukovníku Aldringenovi.

č. 190. Témuž, Jičín, 5. května 1628

+

Děkuji Vám co nejsnažněji za poslané koně a klisny; zavázal jste si mě tím. Líbí-li se Vám u mne něco, prosím, naložte s tím podle své libosti. Nepochybuji, že se už pracuje na holdování v zemi meklenburské, a proto bych rád viděl, aby se s citadelami začalo neprodleně (*in continenti*). To se nedá provést dříve, dokud nebudou do měst přivedeny silné posádky (*presidia*) a měšťané odzbrojeni. Neboť až dorazím do země holštýnské a bude-li si toho král žádat, mám od Jeho Veličenstva pověření (*comission*) jednat o míru, a doufám také, že jej, nebude-li protivná strana klást přemrštěné požadavky, přivedu k dobrému konci a potom přenesu zbraně (*arma*) proti Turkovi, jakož o té věci s Vámi při našem setkání promluvíme obšírněji. Nyní bych se však rád v zemi meklenburské usadil (*stabiliren*), aby mi, až se později obrátím jinam, neobsadil hnízdo někdo jiný. Hans de Witte mi stále leží v uších kvůli těm 60 000 říšských tolarů; prosím Vás co nejsnažněji, uspokojte ho, zbavíte mě velkého břemene. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Jičín 5. května léta 1628.

P. S. Znáte Švédovu povahu; prosím, uvažte, jak se, až přeneseme zbraně (*arma*) proti Turkovi, zajistíme, aby nám neprovedl nějaký darebácký kousek, neboť na jeho slovo a věrnost se lze málo spolehnout. Vévody meklenburské v zemi mít nechci; musejí pryč *per amor*²⁴¹

č. 191. Témuž, Opočno, 17. května 1628

+

Mám za to, že nebyla-li země meklenburská mým vyslancům již odevzdána, stane se tak zakrátko, a proto bych rád viděl, aby země byla bez jediného odkladu (*dilacion*) zbavena ubytování, zvláště pak jízdy, neboť nyní musím hledět, abych zemi opět pozvedl, a ne ji ničil; prosím tedy, neztrácejte s tím čas. Co se však týče těch 2 měst, víte, že v nich chci mít citadely; prosím proto, přičiňte se o to bez jediného odkladu, neboť bez citadel bych tu zemi raději neměl. K tomu znáte můj záměr (*intencion*), že bych rád přenesl válku proti Turkovi, a již jsem k tomu naklonil císaře i všechny ministry (*ministri*), třebaže některé s velkou námahou; Vy však víte, že není radno vytáhnout hledat jiné nepřátele, a nezabezpečit se doma. S Rostockými a Wismarskými chci zacházet dobře, ale chci být jejich pánem, a ne jejich sousedem; prosím proto, pusťte se do stavby citadel bez jakékoli ztráty času. Vévodové meklenburští, ti ovšem musejí ze země, neboť jinak to být nemůže; ať už se to stane *curtesi*, nebo *discurtesi* (zdvořile, nebo nezdvořile), na tom mi málo záleží, neboť chci toto léto v zemi sídlit. Prosím Vás co nejsnažněji, vyhovte tomu ihned; zavážete si mě. A tímto zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Opočno 17. května léta 1628.

P. S. Prosím, nebyly-li peníze Hansi de Witte ještě složeny, dejte mu je složit, neboť mě ustavičně trápí.

²⁴¹ Pozn. překl. Tečky jsou v tisku; rčení zní celé *per amor* o *per forza* (po dobrém, nebo po zlém).

č. 192. Témuž, Jičín, 19. května 1628

Albrecht atd.

Urozený, statečný, zvláště milý pane,

dostává se nám hodnověrné zprávy, že deset rot jízdních arkebuzírů plukovníka Hebrona nemá víc než tři sta koní. Povoláte proto plukovníka Hebrona ihned k sobě a oznámíte mu, že nedoplní-li co nejdříve řečených deset rot a nevyzbrojí-li je, jak se sluší, rozdělíme těch tři sta koní ihned mezi jiné pluky. Dáno v našem městě Jičíně devatenáctého května léta 1628.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

č. 193. Témuž, Jičín, 19. května 1628

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský atd.

Urozený, statečný, zvláště milý pane,

jaké zprávy (*avisen*) nám poslala Jeho Milost pan kurfiřt bavorský, uvidíte obšírněji z přiložených opisů,²⁴² které Vám posíláme k tomu konci, abyste na všechno dával pilný pozor a měl bdělé oko. Dáno v našem městě Jičíně 19. května léta 1628.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

č. 194. Témuž, Hořice (Hogits), 20. května 1628

+

Z psaní, které jste mi poslal, jsem vyrozuměl, jak jste se se Stralsundskými dohodl (*acordirt*) a jak miníte prostředky, jichž užíváte, dostat do města posádku; z toho je patrna Vaše píle a obratnost (*dexteritet*), které neopominu u Jeho císařského Veličenstva pochválit. Prosím jen, vynaložte všechnu píli, aby se tam posádka jistě dostala, neboť městům pranic nevěřím. Co se týče odvedení ještě těch 1000 koní, mám za to, že to nyní už nebude možné, poněvadž si hrabě z Mansfeldu stěžuje, že nemá kde umístit ani ty, které má u sebe; budete si je tedy muset ponechat u sebe. Co se týče vydržování, ponechávám to zcela a úplně Vám; hleďte, abyste k tomu Pomořany přiměl po dobrém i po zlém, rád Vám budu ve všem nápomocen. Co se týče Meklenburska, je pravda, že bych rád viděl, aby bylo zbaveno válečných útrap (*molesti*), zvláště aby byla odvedena jízda a aby se slušný počet vojska položil poblíž, totiž do Pomořanska, Ukerské marky, Prignitz a do lübeckých vesnic; odtud by mohlo Meklenbursku ve spěchu vždy přispět na pomoc. I to ponechávám Vám a prosím, hleďte všemožně, aby města Rostock a Wismar byla dobře obsazena vojskem, odzbrojena a aby v nich byly postaveny citadely, neboť bez citadel ta města jistě nenechám; zavážete si mě proto, přičiníte-li se o to ihned. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Hořice 20. května léta 1628.

P. S. Štětínským také uzavřete Odru pevnůstkami (*forti*). Poněvadž Stralsundští peníze složili a Štětínští dají také své, jakož ještě přijdou kontribuce i od jiných, prosím, dejte těch 60 000 říšských tolarů složit Hansi de Witte, neboť mě ustavičně trápí.

č. 195. Témuž, Jičín, 21. května 1628

+

Děkuji Vám, že jste mi poslal den narození krále švédského. Je k tomu však ještě třeba vědět místo, kde se narodil, neboť toho je zapotřebí kvůli výšce pólu (*elevation poli*); prosím, pošlete mi to co nejdříve.

242 Opisy chybějí.

Jinak bych rád viděl, abyste dal horoskop (*thema*) sestavit doktorem Herliciem;²⁴³ ne že by na tom tolik záleželo, ale chci, aby jej sestavili různí lidé. Nemusí o něm jinak činit žádný úsudek (*judicium*), jen pouhý obrazec (*figur*). Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Jičín 21. května léta 1628.

č. 196. Témuž, Jičín, 21. května 1628²⁴⁴

+

Král polský žádá od císaře pomoc 10 000 mužů, 9000 pěších a 1000 jízdních. Nebudu mu to moci odepřít; míním s nimi poslat plukovníka Hebrona, dám mu jeho pluk a také pluky Torquata Contiho a Dona Guilhelma de Verdugo²⁴⁵, Sparrovy jezdce a k tomu ještě několik rot. Prosím, řekněte plukovníku Hebronovi, aby byl připraven tam táhnout; především však ať hledí doplnit (*cumpliren*) svůj pluk. Já pak zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Jičín 21. května léta 1628.

č. 197. Témuž, Jičín, 24. května 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane.

Dovídáme se, že v našem vévodství meklenburském ty pluky, které mají ordonanci táhnout zpět, páchají všelijaké nepřístojnosti a nepořádky a obtěžují poddané podle libosti. Žádáme Vás proto tímto přátelsky, abyste dbal o to, aby, potáhne-li nyní nebo napříště řečeným naším vévodstvím meklenburským ten či onen pluk, ohlásil se kvůli pochodu napřed u plukovníka Saint-Juliena, vzal cestu, kterou on určí, a žádnou jinou, nedělal žádný den odpočinku a tím méně obtěžoval poddané. Dáno v našem městě Jičíně 24. května léta 1628.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

č. 198. Témuž, Jičín, 28. května 1628²⁴⁶

+

Rostočtí a Wismarští ke mně dorazili. Nemohu učinit jinak než tak jako tak v obou městech citadely postavit; prosím proto, pusťte se do toho neprodleně. Hebronovo vojsko dejte ihned (*incontinenti*) vytáhnout z Wismaru a místo něho tam dejte vojsko z pluku plukovníka Saint-Juliena. Hebronovi nechci jeho vynucování peněz a jiné nepřístojnosti (*impertinenzen*) nikterak (prominout), jakož Vám o tom napíši obsírněji. Prosím jen, hleďte, aby se citadely všemožně začaly okamžitě (*in puncto*) stavět, neboť své mínění už nezměním (*mutiren*). A tímto zůstávám

243 Pozn. překl. David Herlicius (Herlitz, 1557–1636), lékař, matematik a astrolog ve Stargardu v Pomořansku, proslulý svými kalendáři a prognostikami (letopočty neověřeny). Výškou pólu se rozumí zeměpisná šířka místa narození, bez níž nelze horoskop vypočítat.

244 Pozn. překl. Výsledek: Hebron do Polska netáhl. Zemřel 8. července 1628 ve Stargardu (viz poznámku o Hebronovi v úvodním vyprávění k roku 1627).

245 Pozn. překl. Tři různé jednotky vedle Hebronova pluku: pluk Torquata Contiho (1591 – 6. června 1636), pluk Verdugův a Sparrovi jezdci; Hebron dostane do velení vlastní pluk a k němu tyto cizí. Verdugo je Guillermo, v seznámech Wilhelm, de Verdugo; pěší pluk o deseti rotách dostal patentem z 20. března 1627 a 30. června 1628 byl rozpuštěn (Wrede, II. sv., s. 27). Není to Francisco Verdugo, místodržitel ve Frísku, který zemřel roku 1595. Týž Guillermo velel v Brně v letech 1621–1622; data narození a úmrtí neznáme. Sparrovi jezdci jsou jízda Otty Christopha von Sparr (1605 Prenden u Bernau – 9. května 1668), pozdějšího braniborského polního maršála, který vstoupil do Valdštejnova vojska roku 1626. Roku 1628 mu bylo třiaadvacet, takže jde spíš o rotu nebo sbor než o pluk. Plukovník Sparre, kterého Arnim roku 1628 poslal do Stralsundu pro peníze a děla, může být on, nebo jiný člen rodu; bez křestního jména v listu ho s ním neztotožňujeme.

246 Pozn. překl. Výsledek: Wismar měl císařskou posádku už od roku 1627 (č. 47). Rostock se uvolil přijmout ji až v říjnu 1628 (viz č. 251) a vykoupil se 100 000 tolary (viz poznámku o Rostocku v úvodním vyprávění k roku 1627).

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Jičín 28. května léta 1628.

č. 199. Témuž, Jičín, 29. května 1628

Albrecht atd.

Urozený, statečný, zvláště milý pane,

psali jsme Vám již dříve několikrát, že jsme plukovníku Augustinu Morandovi povolili naverbovat a zřídit k jeho dosavadním ještě jednu rotu. Opatřte tedy plukovníku Morandovi pro jeho nově naverbované pěšáky kvartýr k jejich nezbytnému vydržování, jakož i k vydržování štábu, tam, kde budete mínit, že se to může stát nejvhodněji; jakož víte, jak to správně učinit. Dáno v našem městě Jičíně 29. května léta 1628.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

č. 200. Témuž, Jičín, 29. května 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane,

oznamujeme Vám, že Verdugův pluk táhne přes Dessavský most do Nové marky a že jsme rozhodnutí poslat jej Jeho královské Důstojnosti v Polsku. Pro případ však, že byste i tohoto pluku kvůli Stralsundským potřeboval a žádal o něj, psali jsme Lorenzu del Maestro, jak je vidět z přílohy, aby Vám řečený Verdugův pluk bez prodlení přenechal; a můžete pak, až budete řečeného pluku potřebovat, přiložený originál panu Lorenzu del Maestro poslat. Dáno v našem městě Jičíně 29. května léta 1628.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Příloha k č. 200. Lorenzu del Maestro, Jičín, 30. května 1628

Urozený, statečný, zvláště milý atd.

Psali jsme polnímu maršálkovi římského císařského Veličenstva, panu Hansi Georgu von Arnim, že Verdugův pluk táhne do Nové marky a že mu má být, bude-li ho kvůli Stralsundským potřebovat a žádat o něj, neprodleně poslán.

Přenechte tedy řečený pluk jemu, von Arnim, požádá-li o něj, bez prodlení a hleďte také, aby konal silné denní pochody, neboť doufáme, že Stralsundští budou zakrátko přivedeni k poslušnosti.

Jičín 30. května léta 1628.

č. 201. Polnímu maršálkovi von Arnim, Jičín, 30. května 1628

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že jste dosáhl volného dovozu na Rujánu, z čehož se nemálo raduji. Psal jsem Vám, že budou-li se Stralsundští chtít přizpůsobit (*acomodiren*) a zaručí-li se vévoda a stavové v Pomoránsku, že setrvají pevně v oddanosti (*devocion*) Jeho Veličenstvu a budou také jeho službám všemožně nápomocni, máte vůči nim užít více milosti než přísnosti; to vše však ponechávám Vašemu uvážení (*discrecion*); míníte-li, že se jim nedá věřit, protože opět upadli do starého (*recidive*), a můžete-li se města zmocnit, ponechávám to zcela a úplně Vám; k tomu konci Vám, jak vyrozumíte z mého druhého psaní, posílám ještě více vojska. Dá-li Bůh, pozítří vyrazím a asi za 14 dní dorazím do Frankfurtu nad Odrou; tam se také rozhodnu, zda se odeberu k Vám, nebo do země meklenburské. Švédův návrh vyslechnu, až ke mně dorazí podplukovník Sparre, a potom Vám oznámím své mínění. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Jičín 30. května léta 1628.

P. S. Skutky vévody gottorpského²⁴⁷ se neshodují se slovy, neboť nechce na ostrov Helgoland (*heiligen landt*) přijmout císařskou posádku; mám však za to, že mu to málo prospěje. Vy však dávejte lepší pozor na ostrov Rujánu a hleďte všemožně, aby se tam ubytovali plukovník Götz a podplukovník Stammer, a nejen aby se tam ubytovali, nýbrž aby měli nejpřednější místa (*posti*), neboť jsou to vojáci a mohu se na ně spolehnout.

č. 202. Témuž, Jičín, 30. května 1628

Albrecht atd.

Urozený, statečný, zvláště milý pane,

z psaní, které jste nám poslal, jsme vyrozuměli, že jste generálnímu wachtmeistru pěchoty, panu Hannibalovi von Schaumburg, poslal 6 rot Sparrových jezdců. Nyní nám již došla zpráva, že pluky, které táhly do říše, se spolu s jízdou plukovníka Hieronyma Colloreda již zase vrátily do země holštýnské; oněch 6 rot jezdců tedy může být dobře posláno zase zpět. Psali jsme proto jemu, von Schaumburg, jak je vidět z přiloženého opisu, aby nejen právě řečenou jízdu na Vaši žádost ihned poslal zpět, nýbrž aby Vám také pluky Sulzův a Kratzův, které již táhnou do země holštýnské a mají rozkaz podřídit se ordonanci řečeného pana von Schaumburg, lze-li je ovšem postrádat celé nebo aspoň zčásti a budete-li o ně žádat, rovněž neprodleně přenechal. A můžete pak přiložený originál k tomu konci dát jemu, von Schaumburg, bude-li toho třeba, doručit. Poněvadž jsme Vám také teprve nedávno psali, abyste, potáhne-li naším vévodstvím meklenburským vojsko, dal to včas vědět plukovníku Saint-Julienovi, aby mohl určit cestu, kterou má vzít, a poněvadž nyní řečeným naším vévodstvím meklenburským musejí táhnout pluky Sulzův a Kratzův vedle Sparrovy jízdy, oznamte to právě řečenému plukovníku Saint-Julienovi včas (*avisiren*), aby mohl kvůli průchodu vojska vypravit komisaře a také ukázat, kterou cestou mají táhnout, aby se zabránilo úplné zkáze země; jakož nepochybujeme, že tomu pilně dostojíte. A jsme hotovi se Vám za to v jiném odvděčit. Dáno v našem městě Jičíně 30. května léta 1628.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

č. 203. Témuž, Zahán, 1. června 1628

+

Vaše psaní jsem dnes obdržel a vyrozuměl z něho Váš šťastný úspěch (*succes*), což jsem také ihned poslušně sdělil Jeho Veličenstvu, které to také nejmilostivěji rádo uslyší. A protože jsou Stralsundští notně v úzkých, prosím, učiňte takovou dohodu (*acord*), aby, kdyby zase chtěli být zlými chlapy, nemohli. Za pár dní potáhnu odtud do Frankfurtu nad Odrou a odtamtud se obrátím do Prenzlau v Ukerské marce, kde se míním několik dní zdržet, neboť bych se rád dříve s Vámi rozmluvil a sdělil Vám mnoho velmi důležitých věcí (*negocia*) a teprve potom se rozhodl, kam se odeberu dále. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Zahán 1. června léta 1628.

P. S. Prosím, učiňte v Prenzlau opatření, abychom byli opatření pící a jinak trochu vydržováním, neboť se mnou přijde na 800 koní. Poručte, aby ke mně Piccolomini ihned přijel.

Oznamuji Vám také, že dávám proti zemi lauenburské postupovat (*avanziren*) plukům hraběte ze Sulzu a plukovníka Kratze. Mám však za to, že k podniku (*impresa*) proti Stralsundu budete potřebovat mnoho pěchoty; žádám proto, abyste mi co nejdříve oznámil, zda jich potřebujete, neboť potřebujete-li jich, dám je neprodleně (*incontinenti*) táhnout k Vám, nepotřebujete-li jich však, pošlu je do Jutska.

²⁴⁷ Pozn. překl. Fridrich III. Holštýnsko-Gottorpský (1597–1659), vládnoucí vévoda, jemuž ostrov Helgoland náležel; v dánské válce se snažil zůstat neutrální (neověřeno).

č. 204. Témuž, Frankfurt nad Odrou, 17. června 1628

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský a zaháňský, římského císařského Veličenstva generální nejvyšší polní hejtman, jakož i generál Oceánského a Baltského moře.

Urozený, statečný, zvláště milý pane,

z přiloženého opisu²⁴⁸ obšírněji uvidíte, co jsme stran Stralsundských psali Jeho Milosti vévodovi pomořanskému. Posíláme Vám zároveň i originál, abyste ho mohl použít. Žádáme Vás přitom, abyste hleděl, aby Stralsundští byli co nejdříve přivedeni k povinné poslušnosti. Dáno ve Frankfurtu nad Odrou 17. června léta 1628.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

+

P. S. Zakrátko budu u Vás.

č. 205. Témuž, Frankfurt nad Odrou, 17. června 1628

+

Byl u mne podplukovník Sparre a přednesl rozklad (*discurs*) švédského říšského kancléře; co jsem mu na to odpověděl, o tom Vám podá zprávu. Kavalíra Rasche vyslechnu, až dorazí, a rozhodnu se pro to, co bude rozumné (*de rason*). Vidím také dobře, že Stralsundští setrvávají ve své zatvřelosti (*pertinacia*), a proto jsem rozhodnut vážně na ně udeřit; nařídil jsem také, aby plukovník Farensbach neprodleně (*incontinenti*) táhl k Vám, stejně jako Dohnův pluk a Verdugův, který již dorazil do Střední marky. Odtud se dám cestou do Prenzlau, kde zůstanu pár dní; pošlete tam asi 1 rotu jezdců, která mě doprovodí až ke Stralsundu. Těch 70 sudů sanytru (*Saliter*) dejte kupci zaplatit a udělat z něho prach; poručím také, aby Vám byl vydán další prach z Dömitzu. Oznamuji Vám také, že jsem včera dostal od Jeho Veličenstva psaní ohledně mírového jednání, jež Jeho Veličenstvo ponechává mně; chtěl jsem je poslat vévodovi gottorpskému, protože se však s Vámi zakrátko sejdu, odložím to, dokud to spolu nevymlátime. Prosím, dejte u Stralsundu připravit něco píce a jiného vydržování pro mne a pro kavalíry, kteří mají přijet se mnou, neboť mám s sebou na 1000 koní. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Frankfurt nad Odrou 17. června léta 1628.

č. 206. Velícímu hejtmanovi v Dömitzu (Dammitz), Frankfurt nad Odrou, 17./27. června 1628²⁴⁹

Albrecht atd.

Statečný atd. Polní maršálek římského císařského Veličenstva, pan Hans Georg von Arnim, nám oznámil, že Vám psal o dvě stě centnýřů prachu, Vy jste mu jich však poslal jen padesát. Proto Vám tímto poručíme, abyste řečenému panu polnímu maršálkovi ihned poslal ostatních sto padesát centnýřů a hleděl, aby byl do Dömitzu opatřen další prach z biskupství; jakož o tom, jak uvidíte z opisu, činíme opatření také u vrchního hejtmana Pekhera. Dáno ve Frankfurtu nad Odrou 17./27. června léta 1628.

A. H. z. F.

č. 207. Polnímu maršálkovi von Arnim, Frankfurt nad Odrou, 17. června 1628

Albrecht atd.

Urozený, statečný, zvláště milý pane.

²⁴⁸ Tento opis chybí.

²⁴⁹ Pozn. překl. Tak v tisku: den je vysazen zlomkem „17/27“, tedy dvojím datem starého a nového stylu. Valdštejn však byl ve Frankfurtu nad Odrou 17. a 18. června nového stylu a 26. června již v Angermünde; dopis je také zařazen mezi listy ze 17. června. Správně tedy nejspíš 7./17. června 1628.

Poněvadž proti Stralsundu potřebujete více vojska, poručili jsme ustanovenému podplukovníku Dohnova pluku Andreasi Matthiasi Keraušovi, aby ihned a neprodleně (*in continenti*) vyrazil s plukem jemu svěřeným, táhl ke Stralsundu a řídil se Vaší ordonancí a aby také vzal cestu podle přiloženého seznamu.²⁵⁰ Vypravíte proto co nejdříve komisaře a pošlete je řečenému pluku naproti, aby mohlo být včas učiněno opatření stran proviantu. Dáno ve Frankfurtu nad Odrou 17. června léta 1628.

A. H. z. F.

č. 208. Témuž, Frankfurt nad Odrou, 18. června 1628

Oznamuji Vám, že jsem mluvil s panem hrabětem ze Schwarzenbergu²⁵¹ a požádal ho, aby dal pro obléhání města Stralsundu zapůjčit nějaká děla ze zbrojnic pana kurfiřta braniborského, což mi také slíbil. Prosím proto, pošlete mi seznam toho, co budeme potřebovat; nicméně naléhejte silně na vévodu pomořanského, aby nám jich také několik půjčil, neboť kde má člověk před nějakým místem děl dostatek, tam lze něco pořídit. Jsem rozhodnut, že s nimi nepřijmu naprosto žádnou dohodu (*acord*), dokud nepřijmou vojsko Jeho Veličenstva, neboť těm ničemným chlapům se nedá věřit. A poněvadž mám v úmyslu poslat plukovníka Saint-Juliena do Vídně, promluvte s podplukovníkem Bindhaufem, aby za mnou přijel do Prenzlau, neboť bych ho rád nechal v Meklenbursku, aby tam velel vojsku a nedopustil, aby mi v zemi škodili ti, kdo jí táhnou. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Frankfurt nad Odrou 18. června léta 1628.

P. S. Pan markrabě Zikmund si stěžuje na vrchního hejtmana v Dömitzu, že si v zemi počíná až příliš horlivě a vydává ordonance, kam se má obracet procházející vojsko. Vypytej se na to a potom v té věci naříd'te, co uznáte za nejlepší.

č. 209. Témuž, Neustadt, 25. června 1628²⁵²

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že Stralsundští dostali do města Holka s 5 praporci, což mi není milé, neboť se obávám, že ti zlosynové budou den ode dne dostávat více posil (*securs*). Vzkázal jsem nyní po vévodovi Františku Albrechtovi vévodovi pomořanskému, že budou-li chtít vzít dovnitř posádku, která má přísahat císaři, vévodovi a městu, upustím od obléhání; obávám se však, že se s nimi nic nepořídí, proto neztrácejte ve jménu Božím čas a hleďte, jak je budeme moci dále nutit. Z Kostřína (Küstrin) přijde 6 děl a 100 centnýřů prachu; o ostatní prosím požádejte vévodu pomořanského. Zdržím se několik dní v Prenzlau a také v Anklamu; poručte, aby se v Anklamu udělala pro mne nějaká zásoba, a potom se odeberu ke Stralsundu. Jedna rota jezdců musí přijet do Prenzlau, aby mě doprovodila; také podplukovník Bindhauf musí přijet do Prenzlau, neboť odtamtud bude muset táhnout do země meklenburské, protože Saint-Julien pojede do Vídně. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Neustadt 25. června léta 1628.

č. 210. Městu Stralsundu, Angermünde (Neuen Angermünd), 26. června 1628

Albrecht atd.

Počestní, velemoudří atd. Vaše psaní z 20. května jsme obdrželi teprve dnes a obšírněji z něho vyrozuměli, co jste uvedli na svou omluvu, jakož i to, že snažně prosíte, abychom proti vám

²⁵⁰ Chybí.

²⁵¹ Pozn. překl. Zde braniborský ministr Adam ze Schwarzenbergu (v tisku „Schwarzenburg“), nikoli císařský vyslanec u hanzovních měst, o němž je řeč v příloze k č. 183 a v č. 189.

²⁵² Pozn. překl. Nejspíš Neustadt-Eberswalde (dnes Eberswalde) na cestě z Frankfurtu nad Odrou do Angermünde (neověřeno).

nepostupovali přísností, nýbrž milostí, a že se naproti tomu nabízíte setrvávat v trvalé oddanosti (*devotion*) římskému císařskému Veličenstvu. Nuže, my jsme byli vždy a jsme dosud nakloněni brát v ochranu ty, kdo upustí od svých bludů, oddají se Jeho císařskému Veličenstvu a žádají v této oddanosti setrvat; a jsme rozhodnutí, budou-li se ovšem vaše skutky shodovat se slovy, učinit tak i s vámi. Velice se však divíme, že jste se opovážili žádat od Jeho královského Veličenstva dánského, jehož pokládáme za zjevného nepřítele Jeho císařského Veličenstva a Svaté říše římské, marnou pomoc (*succurs*) a že jste se tím těžce prohřešili proti Jeho císařskému Veličenstvu a zjevně si zasloužili, aby se proti vám nepostupovalo milostí, nýbrž přísností. Protože však ve zmíněném svém psaní prosíte o milost a nabízíte se setrvat v oddanosti Jeho císařskému Veličenstvu a my v ta místa zakrátko dorazíme, budete nám moci při našem příchodu dát svými vyslanci přednést, čeho je dále třeba; uvidíme-li potom, že svého spáchaného činu litujete a zůstanete Jeho císařskému Veličenstvu věrni, vyjádříme se podle povahy věcí příznivě a učiníme v této věci, co bude samo o sobě právem a slušné. Dáno v Angermünde 26. června léta 1628.

A. H. z. F.

č. 211. Témuž, Prenzlau, 28. června 1628²⁵³

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, jak se věci mají se Stralsundskými. Oznamuji Vám, že pluky Verdugův a Dohnův táhnou, co jim síly stačí; plukovník Farensbach, mám za to, bude zakrátko u Vás. Se Stralsundskými chceme jednat, můžeme-li jim však zasadit nějakou ránu (*ein schanzen*), nesmíme to opominout, neboť jsou to darebáci. Vévoda František Albrecht právě přijel od vévody pomořanského, který se nabízí stran děl a proviantu; naléhejte na to, aby to bylo jistě dodáno, ale jen brzy. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Prenzlau 28. června léta 1628.

č. 212. Témuž, Prenzlau, 28. června 1628

+

V předešlém psaní jsem Vám oznámil, že Verdugův a Dohnův pluk táhnou; Verdugův přijde dnes do Zehdenicku a Dohnův bude zítra ležet nedaleko odtud. Prosím, pošlete jim ihned naproti komisaře a zařídte, aby byly, až přijdou k pomořanské hranici a potom potáhnou dále ke Stralsundu, opatřeny proviantem, neboť cestou mnoho vytrpěly a budou velmi zemdlené. Farensbachův pluk, mám za to, dorazí k Vám každou hodinu. Z různých míst však dostávám zprávu, že kdosi plukovníkovi nakukal (*ein geschnick gemacht*), že mu prý chci nejen vzít pluk, nýbrž dát ho i zatknout a uvěznit. Je sice pravda, že na něho přišlo mnoho stížností, ale s plukovníky se nejedná tak zkrátka (*de facto*), jak někteří předstírají; Farensbachovým největším nepřítelem je ostatně jeho huba. Chtěl jsem Vám to oznámit, aby pak Farensbach ze strachu neprovedl nějakou hloupost (*cojoneri*), neboť mi říkají, že je ve velkých úzkostech. Budete vědět, jak si ve všem počínat podle svého uvážení (*discrecion*). A zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Prenzlau 28. června léta 1628.

č. 213. Témuž, Prenzlau, 29. června 1628

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský atd.

Urozený, statečný, zvláště milý pane,

253 Pozn. překl. „Témuž“ (v tisku „An Denselben“) se zde opět vztahuje k polnímu maršálkovi von Arnim, nikoli k městu Stralsundu.

poněvadž jsme hejtmana naší tělesné gardy Fra Octavia Piccolominiho vypravili, aby Vám o některých věcech podal zprávu, račte řečenému Piccolominimu ve všem, co přednese, plně věřit. Dáno v Prenzlau 29. června léta 1628.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

č. 214. Témuž, Prenzlau, 29. června 1628

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský atd.

Urozený, statečný, zvláště milý pane,

od vyslanců Jeho Milosti vévody pomoranského jsme se dozvěděli, že město Stralsund s námi žádá jednat. Bude-li tedy řečené město chtít k nám vypravit své komisaře a ohlásí-li se v té věci u Vás, dáte jim, aby k nám mohli přijít tím bezpečněji, s sebou dostatečný doprovod (*Confoy*) a k tomu konci jim také doručíte tento náš příložený²⁵⁴ průvodní list (*salvum conductum*). Dáno v Prenzlau 29. června léta 1628.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

č. 215. Témuž, Ueckermünde, 2. července 1628

+

Právě teď dorazil Piccolomini a z Vašeho psaní jsem vyrozuměl, jak špatně Vám Pomořané pomáhali s proviantem, což mě bolí až do duše. Posílám ho právě teď k vévodovi a dávám mu zcela bez obalu říci, že neopatří-li se proviant, nebudu se nijak horšit (*resentimento*), bude-li celá země vypleněna. Zítřa dorazím do Anklamu, nezdržím se tam déle než den a potom pojedu odtamtud do Greifswaldu (Kriepswald); poručte, aby mi roty, které tam leží, udělaly místo, neboť se tam chci zdržet 4 nebo 5 dní, dokud nedorazí pluky a děla; chci totiž být pro blízkost raději v Greifswaldu než v Anklamu. Se Stralsundskými můžete dál jednat, nic však neuzavírejte a tím méně ustávejte v práci; neboť jsou to ničemní chlapi a musejí být potrestáni; že však s nimi zacházím poněkud vlídně, děje se proto, že je chci ukolébat, ale to zlé, co spáchali, jim jistě nedaruji. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Ueckermünde 2. července léta 1628.

P. S. Piccolomini mi říká, že je ve Stralsundu jakýsi švédský admirál; ten prý si přeje s Vámi mluvit, a říká, že Vy se s ním bez mého svolení do žádné rozmluvy pouštět nechcete. Nuže, Vy velmi dobře víte, jakou k Vám mám důvěru; proto můžete klidně mluvit nejen s ním, nýbrž s kým chcete, neboť komu se svěřuje armáda (*armada*), tomu se nebudou dělat potíže, má-li mluvit s protivnou stranou.

Musím si Vám postěžovat, že v Marce nemohu dostat bílé pivo, a proto musím hasit žízeň jen vínem, protože ječné pivo pít nemohu; prosím, zaříd'te, aby pro mne bylo z Barthu do Anklamu přivezeno pšeničné pivo.

č. 216. Témuž, Anklam, 3. července 1628

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, jak se to opět má s městem Stralsundem a že byste se mnou pro mnohé důležité věci rád promluvil. Nuže, i já to pokládám za nutné a míním 5. července nového kalendáře dorazit k obědu do Greifswaldu; tam si se mnou budete moci promluvit. Odtamtud se také hned hodlám odebrat ke Stralsundu. Dávám ještě 3 pluky z Holštýnska táhnout na Stralsund, píše také panu Tillymu o 3 další pluky, protože nemá co dělat; jsem zcela toho mínění, že mi je pošle. Doufám, že tu chátru (*canaglia*) s pomocí Boží brzy přivedeme k poslušnosti. Já pak zůstávám

²⁵⁴ Příloha chybí.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Anklam 3. července léta 1628.

č. 217. Témuž, Anklam, 4. července 1628

+

Vaše psaní, jakož i to, co píšete pomořanským komisařům, mi bylo doručeno. Pochybuji, že Stralsundští učiní, co je rozumné (*razon*), neboť ze všeho jejich konání vidím, že jsou to ničemní chlapi. Že však ode mne žádáte vědět, zda na ně máte s plukem plukovníka Farensbacha udeřit v místě, kde ještě nejsou sevřeni, a pluk tam položit: nemohu Vám odtud dát žádný určitý rozkaz (*ordinanz*), neboť neznám ani polohu, ani stav obležených. Jste voják, víte, co máte dělat; ponechávám to zcela a úplně Vám. Jinak Vám oznamuji, že tam za pár dní dorazí Dohnův pluk a asi za 3 nebo 4 dny Verdugův. Já, dá-li Bůh, dorazím zítra do Greifswaldu a pozítří nebo v pátek ke Stralsundu; učinite však, co uznáte za nejužitečnější pro službu Jeho Veličenstva. Co se týče nároku (*pretencion*) plukovníka Farensbacha, až se s Vámi sejdu, budu vědět, jak tu věc spravit. Nechce-li on sám za svou osobu poslouchat, poroučejte podplukovníkovi a hleďte, aby službě Jeho Veličenstva bylo učiněno zadost; Vaší reputace se jistě zastanu a tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Anklam 4. července léta 1628.

č. 218. Témuž

Z přílohy uvidíte, co mi Stralsundští píší. Prosím tedy, zaříd'te věc tak, aby, až přijdou k řečené bráně, zatím na čtvrt nebo nejdéle na půl hodiny ustala střelba a všechno nepřátelství jen v tom místě, kudy vyjdou, avšak ne déle než na půl hodiny, nebo uznáte-li za dobré, na celou, a ne déle. Co se jinak zmiňují o všeobecném příměří, k tomu nechci žádným způsobem přistoupit. Pošlete jim také průvodní list (*salvum conductum*), který jsem Vám tyto dny chtěl poslat; nevím však, k čemu jim má sloužit. A tímto zůstávám²⁵⁵

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

P. S. Dejte zítra po celý den zostra pálit z děl na jejich baterie, aby jejich děla byla pokud možno demontována.

Prosím, pošlete někoho, nějakého důstojníka, do kvartýru jízdy, aby pilně projížděli cesty (*di strada batiren*)²⁵⁶ a hned po půlnoci měli všechny koně osedlané; musejí zčerstva o 12. hodině troubit k sedlání (*buta sella*) a důstojníci ať prohlédnou ubikace, zda mají všichni osedláno.

Příloha k č. 218. Opětovné psaní města panu generálovi

Nejjasnější, vysoce urozený kníže, Vaší knížecí Milosti naše poddané, zcela ochotné služby napřed. Milostivý pane, nemůžeme opominout Vaší knížecí Milosti poníženě oznámit, že jsme milostivou odpověď Vaší knížecí Milosti s náležitou poníženou úctou obdrželi a nato Vaší knížecí Milosti opět poslali svou poníženou odpověď, v níž jsme poníženě přijali, že Vaše knížecí Milost je milostivě nakloněna obejmout poslušné poddané římského císařského Veličenstva, našeho nejmilostivějšího pána, milostí a ochranou. A poněvadž jsme se poníženě nabídli ke vší povinné poslušnosti, žijeme v ponížené důvěře, že nám Vaše knížecí Milost milostivě dá právě řečeného knížecího prohlášení požívat.

Nemůžeme však vědět, zda byla řečená ponížená odpověď doručena do milostivých rukou Vaší knížecí Milosti, uvážíme-li, že nemáme příležitost vyslat vlastní posly. Dále se před několika dny stalo, když

²⁵⁵ Místo a datum chybějí; pravděpodobně z polního ležení u Stralsundu z 9. července nového stylu.

²⁵⁶ Pozn. překl. Za slova *di strada batiren* klade Förster otazník; jde nejspíš o italské *battere la strada*, projíždět a střežit cesty.

nám knížecí pomořanští páni komisaři a radové naznačili, že se Vaše knížecí Milost a náš milostivý zeměpán nebo vyslanci Jeho knížecí Milosti sejdou v Anklamu, a k tomu oznámili, že nám přitom posílají průvodní list Vaší knížecí Milosti, že nejenže při tom žádný průvodní list nebyl, nýbrž také, když jsme řečeným pánům komisařům po svém bubeníkovi písemně odpověděli, že tento je již několik dní pryč a až dosud se nevrátil; rovněž když nám minulý čtvrtek doručil trubač psaní od řečených pánů komisařů a prohlásil, že počká, oč byl také požádán, odjel ten trubač záhy zpět a na naši odpověď, kterou jsme měli sepsanu, nepočkal.

Mezitím se v posledních třech nocích postupovalo proti nám a tomuto dobrému městu silnými útoky a nemůžeme vědět, zda nebylo mimo jiné nemilostivě přijato, že jsme neposlali náležitou odpověď, čímž, jak právě řečeno, nejsme vinni.

Poněvadž pak můžeme znovu před Bohem a svým svědomím dosvědčit, že nám po cti Boží na ničem nezáleží výše a více než na tom, abychom stále setrvali v nejponíženější oddanosti (*devotion*) nejvýše řečenému císařskému Veličenstvu, a rovněž skládáme poníženou důvěru ve velechvalnou slušnost a spravedlnost (*aequitet und justitz*) Vaší knížecí Milosti, totiž že Vaše knížecí Milost jako křesťanský, velestatečný říšský kníže nežádá prolévání krve poslušných poddaných a křesťanů, nýbrž že jim po příkladu všech velechvalných potentátů dá dojít milosti a přízně: proto, a abychom to Vaší knížecí Milosti tím spíše poníženě prokázali a byli a zůstali omluveni u nejvýše řečeného císařského Veličenstva a u Svaté říše, chceme se mocí tohoto psaní znovu nabídnout k povinné a nejponíženější poslušnosti.

S poníženou prosbou, aby Vaše knížecí Milost milostivě ráčila nařídít bezpečné příměří na delší čas, nebo na jaký se Vaší knížecí Milosti zalíbí, ve střelbě, v přibližovacích pracích (*approchiren*) a ve všem nepřátelství a rovněž se vyjádřit, jakými bezpečnými cestami můžeme poslat nebo jinak zvědět milostivé mínění Vaší knížecí Milosti.

To bude milé Bohu i císařskému Veličenstvu a Vaší knížecí Milosti ke chvále u celé říše, ba u celého světa, a my se přičiníme odsloužit to poníženými službami. Dáno pod pečeti našeho města 29. června (starého stylu) léta 1628.

Vaší knížecí Milosti

poddaní, zcela ochotní

purkmistři a rada města Stralsundu.

č. 219. Valdštejnova odpověď purkmistru a radě města Stralsundu na psaní otištěné jako příloha k č. 218, polní ležení před Stralsundem, 9. července 1628²⁵⁷

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský a zaháňský, římského císařského Veličenstva generální nejvyšší polní hejtman, jakož i generál Oceánského a Baltského moře.

Počestní, velemoudří, zvláště milí, Vaše psaní z dnešního dne nám bylo řádně doručeno a obšírněji jsme z něho vyrozuměli, že svých spáchaných činů litujete a želíte a také se nabízíte být napříště Jeho římskému císařskému Veličenstvu věrni. Jak jsme oznámili ve svém předešlém psaní z 26. června, byli jsme vždy a dosud jsme nakloněni přijmout do ochrany Jeho císařského Veličenstva ty, kdo od svých bludů upustí, oddají se Jeho císařskému Veličenstvu (*devotion*) a přejí si v té oddanosti setrvat, a ani nyní nežádáme nic jiného než přivést Vás k přiznání spáchaného zločinu a k tomu, abyste Jeho císařskému Veličenstvu prokazovali povinnou poslušnost; není však dost na tom, že se k tomu nabízíte slovy, nýbrž slova se musejí shodovat i se skutky. Neboť i dříve jste prohlašovali, že setrváte v oddanosti Jeho císařskému Veličenstvu, tomu jste však nedostáli, nýbrž až dosud jste se prohřešovali ještě více. Jste-li tedy ochotni tomu, k čemu se nabízíte, skutečně dostát, můžete k nám ven poslat své vyslance a dát nám vědět, kterou branou chtějí z města vyjít, abychom mohli nařídít, aby řečení Vaší vyslanci bezpečně k nám ven přišli a byli zase puštěni zpět; a až zvíme, že si Jeho císařské Veličenstvo bude Vámi jisto,

²⁵⁷ Pozn. překl. Výsledek: Dohoda se neuskutečnila. Město sice 4. července (n. st.) podepsalo kapitulaci, po příchodu asi 2000 Švédů pod Leslem a Braham však odpor obnovilo (viz č. 225).

budeme potom postupovat více milostí než přísností. Dáno v polním ležení před Stralsundem 9. července léta 1628.

A. H. z. F. m. p.

Příloha 1 k č. 219. Ústní prohlášení vévody frýdlantského městu, jak je zaznamenal syndik doktor Hasert, 30. června / 10. července 1628

Milostivé rozhodnutí a mínění pana generála záleželo v tomto:

1. Poněvadž jsme Jeho knížecí Milost požádali o milostivé prokázání přízně, má se nám dostat milosti a pardonu a vše, co se stalo, má být smazáno.
2. Jeho knížecí Milost nežádá Dänholm.
3. Ani nechce do města Stralsundu položit císařskou posádku.
4. Poněvadž si však císařské Veličenstvo a Jeho knížecí Milost musejí být městem Stralsundem, a zvláště obecným lidem, jisti, je milostivým prohlášením Jeho knížecí Milosti, abychom přijali vojáky svého milostivého zeměpána; ti mají přísahat Jeho císařskému Veličenstvu, našemu milostivému zeměpánu, též kurfiřtu braniborskému, poněvadž Jeho kurfiřtská Jasnost má na toto knížectví čekatelství,²⁵⁸ a radě a obci města Stralsundu jediné a pouze k obraně města.

Poslední bod jsme konečně od knížecích pomořanských radů pochopili s takovým zmírněním, že je to jedno, zda přijmeme knížecí vojáky, nebo si ponecháme své a dáme je řečeným způsobem přísahat; má to prý týž účinek (*eundem effectum*), a nebude proto v tom ani žádná obtíž.

Příloha 2 k č. 219. Zpráva purkmistra doktora Steinwiga shromážděnému měšťanstvu o tom, co se 30. června 1628 událo při rozmluvě s vévodou frýdlantským

Od Farensbacha byl poslán bubeník se zprávou, že stralsundští vyslanci mají s ním na jeho voze jet k plukovníkovi.

K tomuto jednání šli s nimi i švédský a dánský plukovník, kteří se však vzdálili; oba naši kapitáni byli rovněž přítomni. Naši žádali rukojmí, Farensbach však řekl, že by to generálovi přišlo divné, neboť rukojmí se žádají jen mezi nepřáteli. Naši (*Nostri*): chtějí se rukojmí vzdát a prosit jen o písemný průvodní list, v němž by byli k rozmluvě (*Colloquio*) jmenováni dr. Hasert, Zittfeld Hoyer, Joachim von Braun a Niklas Tessin. Farensbach: generál řekl, že vyslaní k němu mají přijít na jeho slovo; totéž řekl Arnim. Nato vyšli vyslaní ven k bartskému předbraní (*Zingel*), kde jim byl nabídnut písemný průvodní list; odtud se odebrali ke generálovi; u něho byli kurbraniborští a pomořanští vyslanci a našim byly postaveny židle.

Naši (*Nostri*) poděkovali a dali na srozuměnou, že jsme ve městě neměli a dosud nemáme jiný úmysl než zůstat v oddanosti císaři, a prosili, aby bylo násilí zastaveno.

Pan generál: Páni mají mít generální pardon, mají si ponechat Dänholm, vojsko do města také položit nechci, vy si však máte ve městě ponechat vojsko, které bude pod rozkazem císaře, Kurbraniborska, Pomořanska a města; přitom napomínal, aby mír přijali, a řekl:

Fronte capillata est, post haec occasio calva (Příležitost má vlasy na čele, vzadu je lysá).

Také pomořanští vyslanci radili mír přijmout.

Město má být ujistěno, že je nikdo nechce obtěžovat změnou náboženství; kdyby se to nepřijalo, pan generál se již rozhodl, co proti městu dále podnikne.

č. 220. Polnímu maršálkovi von Arnim, polní ležení u Stralsundu, 18. července 1628

+

²⁵⁸ Pozn. překl. Braniborští kurfiřti měli podle starších dědických smluv (Grimnitz 1529) nárok na nástupnictví v Pomořansku, vymře-li rod pomořanských vévodů; Bogislav XIV. byl jeho posledním členem.

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že se Stralsundskými bylo všechno uvedeno do pořádku,²⁵⁹ a teď vidíte, co mi ti zlosynové píší. Nedal jsem jim žádnou odpověď, neboť se držím komisařů. Včera jsem poslal do města a psal komisařům, že dva z nich mají dnes přijít ke mně ven, ale nikdo se neobjevuje; nevím, zda tam nejsou, nebo co to má znamenat. Prosím, dejte mi vědět (*avisire*), kdy přijde vévoda. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Plní ležení u Stralsundu 18. července léta 1628.

Příloha k č. 220. Punktace sepsaná 4. července²⁶⁰

My purkmistři a rada, starší a sto mužů a veškerá měšťanská obec knížecího pomořanského dědičně poddaného města Stralsundu osvědčujeme a dosvědčujeme tímto a mocí této listiny za sebe, své potomky a vůbec přede všemi: Poněvadž jsme u velechvalného vojska (*Soldatesca*) římského císařského, též uherského a českého královského Veličenstva upadli z jistých příčin v obvinění a věc byla hnána tak daleko, že na nás nejjasnější, vysoce urozený kníže a pán, pan Albrecht, vévoda frýdlantský a zaháňský, generální nejvyšší polní hejtman římského císařského Veličenstva, přitáhl s velikou mocí, sevřel nás bloádou a násilně a nepřátelsky nás napadl; poněvadž se však nejjasnější, vysoce urozený a vysoce důstojný kníže a pán Bogislav, vévoda štětínský, pomořanský, kašubský a vendský, kníže rujánský, zvolený biskup kamieňský (*Cammin*), hrabě z Gützkowa a pán zemí Lauenburg a Bütow atd., náš milostivý zeměpán, nás v milosti ujal natolik, že to Jeho knížecí Milost svým vzácným prostřednictvím (*interposition*) po mnohém pilném jednání a namáhání konečně přivedla k smírnému narovnání, při čemž Jeho knížecí Milost spolu se svými věrnými zemskými stavy vystavila Jeho knížecí Milosti výše řečenému panu generálovi velmi závaznou záruku (*Assecuration*); a poněvadž se proto nesluší jinak, než aby řečený náš milostivý zeměpán, jakož i právě zmínění páni zemští stavové byli naproti tomu od nás zajištění proti všemu nebezpečí a škodě:

Podle toho všeho slibujeme a připovídáme my purkmistři a rada spolu s výše řečenými údy tohoto dobrého města, že Jeho knížecí Milost i všechny pány zemské stavy níže psaným způsobem uchráníme vsí újmy a škody, a ke skutečnému protizajištění a záruce jsme přistoupili a zavázali se tímto způsobem a mírou:

Za prvé, že se naprosto nechceme ničeho dopustit ani ničím provinit, čím by římské císařské Veličenstvo nebo jeho velechvalný pan generál nebo kdokoli jiný mohl mít spravedlivou a oprávněnou příčinu způsobit Jeho knížecí Milosti nebo jejím zemím a lidem nějakou škodu nebo nesnáz.

Za druhé, že má být k ostraze města přijat určitý počet vojáků, nyní prozatím nejvýše 2000 mužů v 6 rotách, a že má být jejich počet podle krajního nebezpečí zvýšen, nebo až se nebezpečí zmenší a pomine, snížen nebo zcela zrušen. Kdybychom však na nadcházejícím zemském sněmu dosáhli u Jeho knížecí Milosti a chvalné zemské obce (*Landschaft*), aby byl počet snížen, bude nám to po právu dopráno.

Za třetí, že řečený náš milostivý zeměpán má moc ustanovovat nad tímto vojskem vyšší i nižší důstojníky, avšak s naším vědomím, aby nám nebyl vnucen žádný důstojník, proti němuž bychom měli nějakou závaznou a oprávněnou námitku.

Za čtvrté, že tito důstojníci spolu s vojáky budou vzati do přísahy a povinnosti římskému císařskému Veličenstvu, nyní panujícímu zeměpánu a pro případ (*in eventum*) kurfiřtské Jasnosti braniborské a dále městu Stralsundu a že budou od města Stralsundu placeni, ledaže by řečené město na nejbližším obecném zemském sněmu dosáhlo u Jeho knížecí Milosti a zemské obce něčeho jiného.

Za páté, poněvadž i měšťanstvo celého města bylo již dříve rozděleno do určitých rot a přísahalo k praporu, má se pro zachování řádné kázně a povinné poslušnosti při tomto zřízení zůstat, avšak tak, aby se řečené měšťanstvo nyní znovu podáním ruky a s odvoláním na dříve složenou přísahu, jakož i na

²⁵⁹ Viz přílohu k tomuto dopisu.

²⁶⁰ Pozn. překl. Stralsundské listiny jsou datovány podle starého stylu; 4. července odpovídá 14. červenci nového stylu, jímž datuje Valdštejn.

holdovací povinnost, již je vázáno svému zeměpánu, k řečenému praporu zavázalo.

6) Rovněž se my purkmistři a rada, jakož i všichni údové a cechy města tímto místo přísahy a pod ztrátou svých privilegií zavazujeme, že si nebudeme nebezpečným způsobem dopisovat ke škodě a újmě císařského Veličenstva a Svaté říše římské, jakož i Jeho knížecí Milosti, jejích vévodství a zemí ani se oddávat zakázaným pletichám, že také nedopustíme, aby protivníci císařského Veličenstva a říše nebezpečným způsobem vkročili do města, nýbrž že naopak budeme zavázáni město ze všech sil a vší mocí hájit proti všem nepřítelům Jeho císařského Veličenstva a Svaté říše, jakož i zeměpána a těchto zemí.

Za sedmé, kdybychom proti tomu jednali (což se nemá stát) a kdyby proto řečenému našemu chvalnému zeměpánu a všem zemským stavům vzešla kvůli záruce (*caution*), kterou vystavili, nějaká škoda nebo útraty, zavazujeme se, že je ponese a že Jeho knížecí Milost i pány zemské stavy v té věci zcela uchráníme újmou i škody.

A aby toho měli tím větší jistotu, dali jsme jim tímto a mocí této listiny jako výslovnou zástavu (*loco expressa hypotheca*) neodvolatelně všechno jmění a statky městské obce, jakož i společenstev a soukromníků, ať se jmenují jakkoli, nic nevyjímaje, takže mají mít plnou moc se z nich hojit a dát si nahradit všechnu utrpěnou škodu a nebezpečí.

8) Rovněž bylo umluveno a schváleno, že zeměpán může, kdykoli se Jeho knížecí Milosti zalíbí, poslat do města jednoho nebo více komisařů, aby vyzvěděli, zda mezi námi a vojskem není nějaký spor, a urovnali jej; a my jim máme a chceme na jejich žádost vše věrně oznamovat a vyslechnout jejich mínění, a co by se v těchto válečných věcech dalo důležitého, o tom se má rozhodovat s námi, avšak podle kapitulace o tom sepsané.

9) Jakož bylo vedle toho také umluveno, že soudní pravomoc (*Jurisdictio*) nad nejvyšším velitelem, který bude u najatého vojska, má zůstat jedině Jeho knížecí Milosti zeměpánu; pokud však jde o ostatní důstojníky, má se s pravomocí naložit podle sepsané kapitulace.

10) Poněvadž ani nedopladená peněžitá pohledávka 50 000 říšských tolarů nemohla být přes mnohé pilné úsilí prominuta ani odprošena, nýbrž bylo vyjednáno, že má být složena ve dvou stejných lhůtách, totiž první o nejbližším svatém Martinu a druhá o masopustu příštího roku, zavazujeme se tímto, že tyto lhůty v jmenovaný čas řádně splatíme; kdybychom však u Jeho knížecí Milosti pana generála nebo i u samého císařského Veličenstva mohli dosáhnout zmírnění nebo prominutí (*remission*), máme toho požívat.

Proti tomuto našemu závazku nás nemá chránit žádná právní výmluva, ať by byla vymyšlena jakkoli, nýbrž zavázali jsme se, jak výše řečeno, místo přísahy, že tomu všemu budeme stále a pevně, na dobrou křesťanskou víru a věrnost, dostávat.

Na svědectví toho jsme za sebe a jménem, též z rozkazu a se souhlasem veškeré měšťanské obce města Stralsundu tento svůj otevřený revers stvrdili svými obvyklými pečeti. Dáno ve Stralsundu 4. července léta 1628.

č. 221. Polnímu maršálkovi von Arnim, kvartýr, 18. července 1628

+

Mínil jsem, že kdyby Stralsundští chtěli nadále zůstat zlými chlapy, jakými byli, neškodilo by, abychom pokračovali ve svých přípravách (*preparacionen*), to jest (*id est*) v bateriích, aby sem byla dopravena děla, která dorazila ze Štětína a z Anklam, a množství šancovního náradí, abychom je, kdyby dohodu (*acord*) nechtěli dodržet, mohli řádně sevřít a přivést k poslušnosti.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Kvartýr 18. července léta 1628.

č. 222. Témuž, hlavní kvartýr, 19. července 1628

+

Mám za to, že není zapotřebí, abyste dnes jel do zákopů (*trancheen*); poručte jen panu von Schaftenberg a jeho podplukovníkovi, aby byli ve střehu (*alerta*). Mám také za to, že byste měl zítra, až pomořanští vyslanci půjdou do města, hledět jim v rozmluvě (*in conversation*) přednést, že vůbec nenaléhám na to, aby těch 1500 mužů bylo ve městě; neboť protože je město lidnaté, záleží na těch 1500 mužích málo. Ať to s nimi zařídí, jak chtějí, na menší počet, nebo jak se jim nejlépe líbí, neboť já se držím slibu vévody a stavů. Co se týče odchodu, nechci ani v tom dělat potíže, slíbí-li mi vévoda, že město potom to vojsko vypraví pryč; mám však za to, že dokud tu polní vojsko (*campo*) je, odejdou spíše, než až bude polní vojsko pryč. Prosím, zaříd'te to s nimi tak, abychom obstáli se ctí a mohli brzy odtáhnout, a tímto zůstávám²⁶¹

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Hlavní kvartýr 19. července léta 1628.

P. S. Hled'te rozhodně, abyste s rady promluvil dříve, než půjdou dovnitř, ačkoli bych rád viděl, aby se dovnitř dostali záhy, dříve než Holk nastaví další pletichy a než se ti chlapi ve městě namol opijí.

Příloha k č. 222. Psaní a dobrozdání pana polního maršálka knížecím pomořanským pánům radům

Velmi urození, stateční, zvláště velmi přízniví páni a vážení přátelé, na žádost pánů jsem se ještě jednou velmi rád podvolil a chtěl jsem na ně dnešního dne zde počkat; očekávám však každou hodinu ještě dnes od Jeho knížecí Milosti pana generála psaní, že bych snad zítřejšího dne musel za Jeho knížecí Milostí cestovat do Anklamu. Prosím proto, aby mi páni, jak sami psali, rozhodnutí (*Resolution*) Stralsundských zcela jistě ještě dnes doručili, abych měl jakýsi základ, o čem mám s Jeho knížecí Milostí mluvit; neboť chci ještě jednou jistě vynaložit všechnu píli, zda by se věci daly spravit po dobrém. Čím více totiž tuto věc u sebe zvažuji (*ponderire*), tím větší nesnáze a neštěstí shledávám, jež by z toho mohly vzejít jak městu, tak celé zemi, neboť nedovedu vymyslet, jaký užitek by z toho město mohlo mít, i kdyby dostalo ještě dvojnásobnou pomoc (*Succurs*), než v jakou doufá. Podle mého soudu byla zprvu jejich záminkou (*pretextus*) to, že se tím chtějí zbavit břemene a ubytování a zachovat si svobodný obchod (*Commercica*); neboť o náboženství se nechci zmiňovat, protože je již mnoha rozumným a zkušeným lidem dostatečně známo, jak se v mnoha nespravedlivých věcech užívá milého náboženství za záminku, aby se jím v obecném lidu, ba i v jiných rozumných lidech vzbudila nenávist a zatrpkllost a aby se jím pro takové pře získali i velcí páni. A i kdyby se v tom poctivým lidem měly ponechat jejich myšlenky, nemohlo by se toho toto město dovolávat, neboť v té věci se přece nemohlo nic stát, dokud by se ho někdo nezmocnil. Nyní je přece v těchto místech každému známo, že jsem u nich 1) nikdy, od prvního počátku až dosud, nehledal žádné ubytování, nýbrž jen povinnou pokoru a 2) poslušnost římskému císařskému Veličenstvu; neměli tedy žádnou příčinu se toho obávat, tím méně pak se od ubytování osvobozovat jinak, než jak bylo 3) vyjednáno. Čeho se však podle svého pojatého nesprávného mínění chtěli těmito zcela nezodpovědnými prostředky zbavit proti římskému císařskému Veličenstvu jako nejvyšší světské a své vrchnosti, to se nerozpakovali sami s velkým úsilím 4) hledat u cizích potentátů, a to mezi nimi u zjevných nepřátel Jeho císařského Veličenstva a Svaté říše římské; neboť si jistě mohou pomyslet, že chtějí-li se římskému císaři dále protivit, nebude se to moci stát bez velké moci. Přijmou-li pak takovou moc, už si tím uvalili na krk břemeno mnohokrát větší, neboť ve městě je ničí jejich vlastní vojáci a mimo město vojáci Jeho císařského Veličenstva, a nadto ještě nemají tak pevnou jistotu, že se města přes jejich pomoc (*Securs*) někdo nezmocní. Kdyby je pak spravedlivý Bůh v tom potrestal, mohou si velmi snadno pomyslet, jaký žalostný a truchlivý konec (*Exitum*) by to vzalo. Kdyby to však podle jejich domnění dopadlo lépe, nemají ještě jistotu, že se potentátů, pošlou-li jim pod záminkou pomoci

²⁶¹ Z přílohy k tomuto dopisu bude patrné, že polní maršálek von Arnim nyní začíná psát o svých „mírumilovných myšlenkách“.

(*assistentz*) silnou posilu (*Securs*), budou moci tak brzy zase zbavit; kdyby jim byly tak jako mně známy některé záměry (*Consilia*), o nichž se mluvilo již před mnoha lety, nepochybuji, že by v této věci jistě postupovali s větší opatrností. Mám však za to, že při tom budou umět dbát rad politiků (*Politicorum consilia*). Mohu pány na své svědomí ujistit, že mám dobrou zprávu, že se už chystá, jak sebrat ty, na nichž lpí sebemenší podezření, že radí k míru. Ve svém obchodě, jak míním, potřebují zemi stejně tak jako vodu; neboť i kdyby se jim přiváželo z celého světa a oni by pro to zase neměli odbyt nebo by za to nevyváželi jiné zboží, nevidím, jaký velký zisk by to mělo přinášet; vždyť podle mého soudu vzešel jejich první rozkvět z této země, z výměny (*permutation*) zboží. Kdyby tedy setrvali ve své zatvrzelosti a zavdali tím příčinu, aby dovoz ze země byl déle uzavřen a snad i celá země zničena, velmi se obávám, že z toho budou mít málo užitku a že se z toho budou velmi těžko zodpovídat před Bohem nejvyšším. Neboť zcela jistě a s nejvyšším ujištěním: ani oni, ani nikdo jiný ať se nekochají takovými myšlenkami, tím méně ať se domnívají, že by se římské císařské Veličenstvo nebo Jeho knížecí Milost pan generál dali kvůli té pomoci a kvůli nepřátelství, jímž obě královská Veličenstva švédské a dánské (pod záminkou výstrahy) takřka vyhrožují, zastrašit natolik, že by proto odvedli vojsko z těchto zemí. Z jiných příčin by toho snad bylo u Jeho císařského Veličenstva a u pana generála možno dosáhnout snáze. Spíše by uvedená příčina mohla dát Jeho knížecí Milosti podnět, aby v těchto zemích držel silnou a dostatečnou (*suffisante*) armádu nepřetržitě. Doufám, že páni z toho všeho, jakož to ani ode mne není míněno jinak, dostatečně poznají, že jsem až do této hodiny stále setrval při svých prvních mírumilovných myšlenkách a že, budou-li se Stralsundští ještě nyní chtít náležitě zachovat a podvolit, nebudu ani tentokrát šetřit pílí a pro odvrácení většího neštěstí se u Jeho knížecí Milosti pana generála co nejvíce přičiním, aby se dále nepostupovalo přísností.

Zalíbí-li se jim však setrvat v započaté zatvrzelosti, ať si také vezmou na svědomí křesťanskou krev, která se pro to prolíje, a zvědí, co to znamená: krev tvého bratra volá k Bohu na nebesích. Jeho císařské Veličenstvo, Jeho knížecí Milost pan generál a všichni ti, kdo při tom podle své povinnosti musejí konat, co jim náleží, budou, jak doufám, před Bohem na nebesích a na zemi přede všemi, i před Jeho knížecí Milostí vévodou pomoranským a chvalnými zemskými stavy dostatečně omluveni. Poroučím nás Boží ochraně a zůstávám

Váš k službám ochotný H. G. von Arnim.

Kedingshagen (Kedingeshagen) 23. června / 3. července léta 1628.²⁶²

č. 223. Polnímu maršálkovi von Arnim, Knoyen, 27. července 1628

+

Poněvadž až dosud nemám od Vás žádnou zprávu, jak se to se vším má a zda jste dopravil vojsko na Rujánu, prosím, zpravte mě po tomto kurýrovi. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Knoyen²⁶³ 27. července léta 1628.

č. 224. Témuž, Güstrow, 28. července 1628

+

Z přílohy²⁶⁴ uvidíte, co mi píše hrabě z Mansfeldu, že totiž Švéd má záměr (*intencion*) na Kolobřeh (Kolberg) a některá jiná místa. Prosím, zařídte, aby tam nedosáhl žádného úspěchu (*progress*). Bude-li nepřítel ve městě chtít být tak nestoudný (*impertinente*) a nepustí knížecí pomoranské komisaře do města, musíte se postarat, aby psaní dopravili dovnitř jinou příležitostí. Já pak zůstávám

²⁶² Pozn. překl. V tisku jen zlomek „3/23 July“. Čteme jej jako 3. července nového a 23. června starého stylu: Arnim čeká, že pojede za generálem do Anklam, kam Valdštejn dorazil 3. července (č. 215 a 216). Förster psaní přiřadil k dopisu z 19. července, kdy však Valdštejn ležel před Stralsundem.

²⁶³ Pravděpodobně Knoyen, dvě míle od Tribsees (Triebsees).

²⁶⁴ Příloha chybí.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow²⁶⁵ 28. července léta 1628.

P. S. Bylo by dobré, aby se Švédovy pletichy (*practic*) rozhlásily i v zemi pomořanské.

č. 225. Témuž, Güstrow, 28. července 1628

+

Z Vašeho psaní jsem vyrozuměl, jak to vypadá se Stralsundem;²⁶⁶ prosím, vynasnažte se co nejvíc, aby se věc urovnala (*acomodirt*). Nebylo by zlé, kdyby si pomořanští radové u měšťanstva postěžovali na Holkovy nestoudnosti (*impertinenzen*). Bojí-li se Stralsundští, že je král nenechá obchodovat, nemají k tomu příčinu; neboť až se přikročí k mírovému jednání, budou muset mít bezpečný obchod (*trafico*) buď všechna hanzovní města, nebo žádné. A domnívají-li se, že by jim král mohl zavřít obchod po moři, nepomýšlejí na to, že já jim jej nedovolím po zemi a nepustím do města ani z města ani psa. Dávejte dobrý pozor na všechna místa v Pomořansku, neboť král vyplul se 14 válečnými loděmi (*Orloch schiefen*). Právě teď dostávám psaní od hraběte Collalta: věc s Bavorskem byla zcela a úplně uvedena zase v dobrou shodu; zkrátka (*in summa*) měli obavu, že císař chce mít říši dědičně. Prosím, hleďte, aby věc se Stralsundskými přišla do dobrého pořádku; na Rujánu pošlete více vojska. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 28. července léta 1628.

Příloha 1 k č. 225. Prohlášení města z 11. července knížecím pánům komisařům

Velebný a důstojný, urozený, velmi urození, stateční, slovatní a vysoce učení, milostivý a přízniví páni, sousedé a přátelé, vedle nabídnutí svých služeb jsme od svých vyslaných se zarmoucenou myslí vyrozuměli, co jim Vaše Milosti, Statečnosti a Přízně včerejšího dne oznámily a sdělily. A když jsme to vzali ve zralou radu, jsme si vždy náležitě vědomi, co jsme všemi nám možnými způsoby povinni činit pro blaho a dobro jak své vlastní, tak svého milostivého zeměpána a milé vlasti, a chceme se k tomu také dát najít ochotnými. Proto jsme se na milostivou žádost Jeho knížecí Milosti pana generála 8. dne tohoto měsíce ve všech bodech poníženě a ochotně vyjádřili, ačkoli nás nejmilostivější císařský dekret a nařízení od všech břemen osvobozuje a zprošťuje.

K právě řečené žádosti však potom přibýlo něco, o čem se 7. a 8. tohoto měsíce v přítomnosti řečeného pana generála a našich vyslaných nestala žádná zmínka, totiž že byl nejen jmenován vysoký počet vojáků, kteří mají být vzati do nové přísahy a přijati zde, nýbrž že bylo žádáno i 100 000 říšských tolarů. K tomu pak dále došlo, že cizí pomoc ze sousedních království (k níž nás krajně donutilo nejvyšší nebezpečí a nouze, do nichž jsme byli bez jakéhokoli zavinění uvrženi) protestuje a prohlašuje, že nemůže a nesmí odtáhnout, dokud neshledá, že je toto město osvobozeno tak, že zde ubytovaní důstojníci a vojáci nebudou skládat žádnou novou přísahu, nýbrž že vše bude ponecháno v dřívějším, nezměněném stavu.

A kdyby to nestálo v cestě, byli bychom rozhodnutí a ve jménu Božím zajedno, že na knížecí slib Jeho knížecí Milosti řečeného pana generála a na knížecí revers svého milostivého zeměpána vydáme žádanou záruku (*Caution*) s malou změnou pod pečeti tohoto města a cechů a že i ke své tíži pomůžeme milému míru k průchodu.

Naši spoluměšťané si však vyprošují, aby zpečetěním záruky nebylo nic dokonáno dříve, než se přítomná cizí pomoc dobrovolně prohlásí ochotnou odtáhnout.

Jinak, a upustí-li se od řečené novoty stran vzetí jistých vojáků do přísahy, jsme a zůstáváme ochotni 1) pokořit se a s výhradou cti a svědomí odprosit; 2) vydat přísežné reversy, že setrváme jako

265 Pozn. překl. V tisku zde i v následujících dopisech „Küstrau“; míněn je Güstrow v Meklenbursku, kam se Valdštejn od Stralsundu odebral, nikoli Kostřín (Küstrin).

266 Viz přílohy k tomuto dopisu.

dosud v nejponíženější oddanosti (*Devotion*), věrnosti a poslušnosti císařskému Veličenstvu, svému nejmilostivějšímu pánu, a Svaté říši, jakož i svému milostivému zeměpánu; 3) k tomu sehnat v dlouhých lhůtách nějakou sumu peněz, kolik nám bude možno a kolik by nám z příčin známé naší nemohoucnosti nebylo prominuto.

Touto právě řečenou cestou, a budeme-li naproti tomu ujištění mírem, přistoupí cizí pomoc po dobrém na to, že dobrovolně odtáhne. Prosíme, aby to bylo podle naší nouze a jejích okolností přijato v dobrém, a přejeme si a pokorně prosíme Boha, který má ve svých rukou vše, i srdce mocných, abychom byli všichni zbaveni velkého neštěstí, které na nás leží, a skutečně požívali míru, jímž nejvýše řečené císařské Veličenstvo našeho milostivého knížete a pána, chvalnou zemskou obec i nás častěji těšilo. Dáno pod pečetí našeho města 11. července léta 1628.

Příloha 2 k č. 225. Revers města, zaslaný 14. července knížecím pánům komisařům

My purkmistři a rada a veškerá obec města Stralsundu osvědčujeme a dosvědčujeme za sebe a své potomky přede všemi: Poněvadž nejjasnější a vysoce urozený kníže a pán, pan Albrecht, vévoda frýdlantský a zaháňský, generální nejvyšší polní hejtman římského císařského, též uherského a českého královského Veličenstva atd., na pilné jednání rovněž nejjasnějšího, vysoce urozeného a vysoce důstojného knížete a pána, pana Bogislava, vévody štětínského, pomořanského, kašubského a vendského, knížete rujánského, zvoleného biskupa kamieňského, hraběte z Gützkowa a pána zemí Lauenburg a Bütow atd., našeho milostivého zeměpána, milostivě svolil a slíbil, že my a celé město budeme jako dosud přijati a zachováni v císařské milosti a přízni a že císařské vojsko bude od tohoto města, z jeho duchovních a světských i soukromých statků a z celé země bez další škody odvedeno, chceme proto po příkladu svých předků od starodávna, a jak se sluší na německé věrné poddané Svaté říše, napříště zůstat římskému císařskému Veličenstvu a Svaté říši vždy věrni a oddáni a ve stálé oddanosti (*Devotion*) k nim a chceme se řádně chovat a osvědčovat podle říšských zřízení a konstitucí, dokud nebudeme obtěžováni proti nim a proti vyhlášenému říšskému náboženskému a světskému míru a krajským řádům, nýbrž budeme nerušeně ponecháni při své od starodávna zachovávané staré německé svobodě, právu a spravedlnosti, stavu a zřízení a zajištění proti nepřátelskému násilí.

A poněvadž náš milostivý zeměpán za tento náš závazek a slib dal za nás záruku (*assecuracion*) a u císařské armády se zasadil a ještě dále zasadí o úplný odchod z tohoto města a země a o jejich vyklizení, slibujeme a připovídáme za sebe a své potomky, na pravou a opravdovou německou víru a místo přísahy, že řečenou Jeho knížecí Milost kvůli výše psanému slibu a kvůli záruce za něj poskytnuté vždy uchráníme vší újmy a škody, že se v té věci zříkáme a vzdáváme všech a jakýchkoli právních dobrodiní a námitek (*beneficien und exceptionen*) obecně i zvláště (*in genere et specie*) a že, pokud je na nás, chceme napomáhat tomu, aby cizí váleční důstojníci a vojáci od tohoto města odtáhli; jakož chceme také požádat sousední potentáty, aby to ratifikovali a aby toto město a my nebyli od nich ani od jejich vojska obtěžováni. Na svědectví toho zpečetěno pečetěmi naší městské obce a čtyř cechů (*vier Gewerke*) a dáno 14. července léta 1628.

č. 226. Polnímu maršálkovi von Arnim, Güstrow, 29. července 1628

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že vévoda pomořanský žádá, abyste odtáhl; jsem nyní velmi na rozpacích, k čemu se mám v tomto bodě rozhodnout. Neboť odtáhnu-li, obávám se, že nepřítel vnější opevnění zase upevní a bude tím zemi i armádu (*arme*) více sužovat (*travagliren*); neodtáhnu-li, vzdávám se své dohody (*acords*), také se zavazuji držet tam více vojska a vojsko vázat (*impenire*), a až nepřítel vysadí na zemi a napadne některé místo, jak se říká o Kolobřehu, nemám prostředky, abych je vyprostil. Mám tedy za to, že je rozhodně třeba přijmout spíše odchod; pročež to ponechávám Vašemu uvážení (*discrecion*); podporujte vévodu ve všem, co jen je možné. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 29. července léta 1628.

č. 227. Témuž, Güstrow, 31. července 1628

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že se nepřítel s několika loděmi obrátil k Warnemünde; jen ať přijde, najde, co nečeká. Vy však hleďte rozhodně od Stralsundu odtáhnout, avšak ať se to všechno stane pod záminkou (*pretext*), že na žádost vévody pomoranského. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 31. července léta 1628.

č. 228. Témuž, Güstrow, 31. července 1628

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že nepřítel dorazil k Barthu se 104 loděmi. Hleďte ihned (*in continenti*) stáhnout vojsko dohromady a táhněte bez jediné minuty odkladu (*dilacion*) na Tribsees (Triebse); tam k Vám přijdu a opatřím Vás municí a jinými potřebami. Hleďte, aby se k Vám připojilo více jízdy (*Cavaleri*); dejte jim ordonanci, kterou cestou se budou moci dát, aby se k Vám na Tribsees bezpečně dostali. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 31. července léta 1628.

P. S. Táhněte ihned (*incontinenti*) na Tribsees, neboť je toho zapotřebí.

č. 229. Témuž, Güstrow, 1. srpna 1628

+

Hrabě ze Schwarzenbergu mi píše, že s Vámi jednal o tom, aby se u mne o něco ucházel; poněvadž však nevím, co by to mohlo být, prosím, nedávejte nic najevo. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 1. srpna léta 1628.

č. 230. Témuž, Greifswald, 2. srpna 1628

+

Prosím, dejte k sobě povolat mého sekretáře, který přijel s Halberstadtem, a poručte mu, aby napsal městu Rostocku, že mají z peněz, které mi ještě mají složit, vyplatit onomu kupci, kterého jste mi jmenoval, 10 000 říšských tolarů, aby je zajistil tomu Skotovi; musí se to však držet ve velké tajnosti, neboť Švédové stále obchodují (*traficiren*) s Rostockem.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Greifswald 2. srpna léta 1628.

č. 231. Témuž, Güstrow, 3. srpna 1628

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že nepřítel leží na ostrově Ummanz (Omanz); zároveň mi oznamujete, že až bude šance u Brandshagenu hotova, chcete se s armádou podle mé ordonance odebrat na Tribsees. Poněvadž jsem však ordonanci táhnout na Tribsees dal tehdy, když jste mi oznámil, že nepřítel dorazil k Barthu, nyní však nevím, kam se obrátí a kde se vylodí, ponechávám Vašemu uvážení (*discrecion*),

kde se budete chtít s armádou zdržovat. Jakmile pak nepřítel vstoupí na břeh, dejte mi zprávu, abych se neprodleně odebral k armádě, a vytáhneme mu na krk. Zatím by však bylo dobře, aby se na všech místech, kde by se mohl vylodit, opatřila zásoba (*provision*) proviantu, a také uvážit, jak s sebou dopravíme nejlepší děla, ta nejneohrabanější však ponecháme v šancích. Tribsees je poněkud blízko země meklenburské; ponechávám to však vše Vašemu uvážení a tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 3. srpna léta 1628.

č. 232. Témuž, Güstrow, 3. srpna 1628

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že jste šanci u Brandshagenu již dal založit; prosím, přičiňte se, aby byla brzy dohotovena a aby z ní bylo pořádné opevnění (*real werck*), aby se jí nepřítel, až s armádou odtáhneme, nemohl zmocnit. Dejte do ní také velká nepohyblivá děla, stejně jako do té druhé, která má být postavena naproti ní na rujánské zemi. Velmi rád bych také viděl, aby tam plukovník Sparre nějaký čas zůstal. Verdugův pluk tam nyní musí zůstat stále, naproti tomu však mají být odtamtud potom vzaty Saint-Julienovy praporce. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 3. srpna léta 1628.

P. S. U Brandshagenu musí stále zůstat něco jízdy kvůli těm, kdo cestují sem a tam, neboť šance sama musí být zásobována proviantem a municí; jízda se musí v čas nouze stáhnout (*reteriren*) k šanci.

č. 233. Témuž, Güstrow, 4. srpna 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane polní maršálku,

co nám Jeho Milost vévoda pomoranský opět psal stran města Stralsundu a co jsme mu na to odpověděli, vyrozumíte obsírněji z přiložených opisů.²⁶⁷ Přičiňte se proto o to, abyste odtamtud co nejdříve odtáhl a císařská armáda byla od obléhání města odvedena. Dáno v našem městě Güstrowě čtvrtého srpna léta 1628.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Příloha k č. 233. Vévodovi Bogislavu XIV. Pomoranskému, Güstrow, 4. srpna 1628

Naši atd.

Vysoce urozený kníže atd. Co nám Vaše Milost psala 22. července, obdrželi jsme spolu s opisem stralsundských psaní a nikoli bez podivu, ano s nelibostí jsme z toho vyrozuměli, že se nám nebo jiným císařským důstojníkům chce přičítat, jako by Stralsundským byla znovu zavdána příčina k obraně. Nikdy bychom si přece nebyli pomyslili, že se Vaše Milost dá svést nebo pohnout k takovým myšlenkám, neřkuli k takové nerozvážnosti, ježto jí je lehkomyšlnost Stralsundských, i jak falešně, lstivě a nepoctivě si počínali při minulých jednáních, více než dostatečně známa; vždyť sami radové a vyslanci Vaší Milosti stralsundskou křivopřísežnost a lehkomyšlnost častokrát připomínali a vytýkali, nyní je však chtějí ospravedlňovat, přikrašlovat a prosazovat a vinu za to, co se stalo, přičítat císařským; z čehož nemůžeme soudit nic jiného, než že s nimi i předtím a za trvajícího jednání (*tractation*) byli spolčeni. A jsme tak poctivě myslí a v císařské armádě lze najít takové opravdu čestné kavalíry (*Cavallieri*), kteří své slovo vždy drží a co slíbí, skutkem dodrží (*manuteniern*). Ví tedy Vaše Milost, že se odchod zdržel jedině kvůli ní; a jakmile nás v minulých dnech psaním požádala, abychom jej provedli, poručili jsme polnímu maršálkovi Jeho císařského Veličenstva panu Hansi Georgovi von Arnim, aby tak učinil a od

²⁶⁷ Viz přílohu k tomuto dopisu.

obléhání města Stralsundu upustil, jakož se pak odchod již také jistě stal. Že se však s tím o několik hodin zdrželi, to Vaše Milost jistě uzná, že bylo třeba napřed dostat děla z baterií a zákopů (*trencheen*) a strávit tím nějaký čas, jakož vůbec zrušit obléhání a pohnout armádou vyžaduje více námahy a času, než když si člověk dá jen zapřáhnout kočár a chce si vyjet na procházku.²⁶⁸

Proto se nám i všem císařským důstojníkům děje křivda a příkoří a neseme také nikoli neprávem těžce, že se vina přičítá nám; máme však Vaši Milost přece jen za mnohem čestnější a rozumnější, než aby zapomněla na své knížecí slovo i na to, k čemu se reversem zavázala a co písemně i ústně přislíbila. Rovněž je obdařena takovým rozumem, že jistě uváží a ví, že v opačném případě máme dost prostředků, jak se za to na ní zhojit.

Jinak jsme obě memoriály Vaší Milosti odevzdali řečenému panu polnímu maršálkovi a zároveň mu připomněli, aby Vaší Milosti ve všem, co jen bude proveditelné a možné, vyhověl a byl po vůli. To vše jsme Vaší Milosti nechtěli v odpověď zatajit a zůstáváme atd. Dáno v Güstrowě 4. srpna léta 1628.

A. H. z. F.

č. 234. Polnímu maršálkovi von Arnim, Güstrow, 7. srpna 1628

+

Plukovník Farensbach mi oznamuje, že král švédský vsedl se 7 pluky na lodi. Víím sice dobře, že vši té švédské kanálie (*canaglia*) není přes 3000 mužů, chtěl jsem Vás však přece upozornit, abyste v Zadním Pomořansku poručil být ve střehu (*alerta*); neboť Švéd nám neudělá nic v otevřeném boji (*aperto Marte*), mohl by však něco podniknout přepadem (*interpresa*) a potom také s některými kout pikle (*practiciren*). Prosím tedy, poručte Bindhaufovi, aby byl ve střehu; a nechce-li vévoda pomořanský zavléci do své země válečné dějiště (*sedem belli*), musejí i oni učinit své. Jsem rozhodnut, jakmile se nepřítel někde vyloďí (*sbargiren*), vytáhnout mu na krk. Jen držte armádu pohotově k pochodu, abychom se mohli obrátit, kam se nám zlíbí. Přijdu k armádě hned, jakmile se o nepřítelově vyloďení (*sbarco*) uslyší to nejmenší; jen mi dejte zprávu a pošlete mi vstříc pár rot jezdců. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 7. srpna léta 1628.

P. S. Je-li tomu tak, že Stralsundští nechtěli Holka pustit zpátky do města, oznamte mi to se všemi okolnostmi, neboť bych o tom rád psal císaři.

č. 235. Témuž, bez místa a data

+

Prosím, vyšlete oddíly, které by snad od nepřítele přivedly jazyky, a také zvědy k Wolgastu a, je-li to jen možné, i na Usedom (Isedon), abyste se ubezpečil stran přechodu; také přes Odru brzy někoho pošlete, stejně jako něco munice Bindhaufovi. Do Jüterbogu (Güterbock) bude muset kurýr ještě dnes.

A. H. z. F. a M.

P. S. V předešlém lístku jsem se zmýlil, neboť jsem napsal, že kurýr má do Jüterbogu; nepojede však do Jüterbogu, nýbrž do Dolní Lužice.

č. 236. Témuž, Güstrow, 7. srpna 1628

Urozený, statečný, zvláště milý pane polní maršálku.

Jistě se ještě dobře pamatujete, že jsme Jeho Milosti vévodovi pomořanskému již dříve psali, aby – poněvadž se Jeho Milost vévoda František Karel Saský oženil s vysoce urozenou kněžnou paní Anežkou,

²⁶⁸ Tento dopis podáváme podle opisu originálu. Neubuhr, který jej sděluje ve výtahu, zde čte: vyžaduje více času, než o to písemně požádat.

rozenou markraběnkou braniborskou, vévodkyní štětínskou a pomořanskou, paní vdovou²⁶⁹ – mu bylo vdovské věno Barth ponecháno k užívání na tři léta. A poněvadž jsme o tom mezitím ústně mluvili s pomořanskými komisaři, žádáme Vás, abyste to u řečené Jeho Milosti vévody pomořanského a jeho radů pomohl zprostředkovat tak, aby řečená Jeho Milost vévoda František Karel Saský co nejdříve dosáhl svého záměru (*intento*). Dáno v našem městě Güstrowě 7. srpna léta 1628.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

č. 237. Témuž, Güstrow, 8. srpna 1628

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že se s armádou nalézáte u Brandshagenu; prosím, hled'te, aby tam byla zřízena 2 pořádná opevnění (*real werck*), jedno na této straně, druhé pak naproti na rujánské zemi. Dejte mi také vědět, jak se to má s Holkem, zda je tomu tak, že ho město nechťelo pustit zpátky, také kolik nepřátelského vojska je ještě ve městě a jak je to s odchodem, i co říká vévoda pomořanský na tu důtku, kterou jsem mu v těchto dnech napsal. Co se týče obsazení místa, o něž žádal hrabě ze Schwarzenbergu, nemáte-li v tom žádné pochybnosti Vy, nemám je ani já, a tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 8. srpna léta 1628.

č. 238. Témuž, Güstrow, 9. srpna 1628

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský atd.

Urozený, statečný, zvláště milý pane polní maršálku,

Jeho Milost vévoda Jiří Brunšvicko-Lüneburský nám dal na vědomí, že jeden hejtman z pěšího pluku, jemuž velí, leží v zajetí u nepřitele v Dánsku a že před několika dny byl také před Stralsundem našimi zajat jeden nepřátelský kapitán; pročez nás Jeho Milost požádala, aby byl její kapitán za tohoto vyměněn a jejímu člověku se tak pomohlo k vysvobození, s nabídkou, že se vyrovná s tím, kdo řečeného nepřátelského kapitána zajal, a že ho podle slušného uznání uspokojí. Žádáme Vás tedy tímto, abyste dbal o to, aby řečené Jeho Milosti vévodovi Jiřímu Brunšvicko-Lüneburskému bylo v této věci (vyhověno) a tato výměna byla co nejdříve uskutečněna. Dáno v našem městě Güstrowě devátého dne měsíce srpna léta 1628.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

č. 239. Témuž, Güstrow, 11. srpna 1628

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že nepřítel ještě leží u Rujány. Dávejte jen pilně pozor na všechno jeho počínání a hled'te, jakmile se někde vylodí, dát mi zprávu a poslat mi až na hranice vstříc pár rot jezdců; ihned se pak odeberu k armádě a potáhneme na něho. Především však budou muset být hotovy ty 2 šance u Brandshagenu a naproti na rujánské zemi, aby se jich, kdyby nebyly dokončeny a armáda musela být přenesena jinam, nezmocnil nepřítel; proto bude zapotřebí, aby na nich stále pracovalo asi 1000 mužů. Že vévoda pomořanský rozepsal zemský sněm, to je podle mého mínění kvůli Stralsundským, neboť dá-li Bůh, nebude s námi chtít začínat válku. Chtěl bych, aby ho ta chuť popadla; Pomořansko by se pak k Meklenbursku náramně pěkně hodilo. Hled'te jen dobře obsadit posádkami (*presidiren*) přímořská místa, zvláště Goldberg (Kolobřeh) a ostrovy u zálivu Frisches Haff.²⁷⁰ Bude-li nepřítel spolu

269 Pozn. překl. Anežka Braniborská (1584–1629), vdova po vévodovi Filipu Juliovi Pomořansko-Wolgastském († 1625), jíž byl jako vdovské sídlo vykázan Barth; roku 1628 se provdala za Františka Karla Sasko-Lauenburského (1594–1660), plukovníka v císařských službách (neověřeno).

270 Pozn. překl. „Colberg“ v závorce doplnil k Valdštejnovu „Goldberg“ Förster. Zálivem Frisches Haff miní Valdštejn i zde nejspíš Štětínský záliv, ostrovy jsou tedy asi Usedom a Wolin (neověřeno).

s Pomořany chtít něco začít, máme armádu volnou (*desemperirt*) a budeme mu dost stačit. Co se týče nároků (*pretension*) plukovníků, mám za to, že by je teď neměli připomínat, dokud nepřítel nebude muset ustoupit od moře; potom v tom učiním, co je na mně. Co mi píše doktor Wenzel z Lübecku, uvidíte z přílohy; ten, kdo chce Švédovi přivést vojsko, je Farensbach; tropí i jinak ještě víc ničemných kousků. Já pak tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 11. srpna léta 1628.

P. S. Uznáte-li to za dobré, chtěl bych, aby šancím velela osoba, která má vážnost (*authoritet*), a mám za to, že by to měl být plukovník Sparre; ponechávám to však vše Vašemu rozhodnutí (*disposicion*). Šance bude třeba zásobit proviantem a municí; u Brandshagenu bude také muset být stále pár rot jezdců kvůli konvojům.

č. 240. Témuž, Tribsees, 15. srpna 1628²⁷¹

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, jak statečně se hájil Wolgast a jak počestně se s našimi jednalo v Barthu. Zachovali-li se páni Pomořané dobře, má se jim také dobře vést; dávám ze všech stran stahovat vojsko a všeho ho chci užít zde. Prosím, pošlete kurýra k vrchnímu hejtmanovi v Dömitzu²⁷² a poručte mu, aby se, jakmile toto uvidí, vydal na pochod; můžete mu poručit, kam má táhnout. Chci ho s jeho vojskem dát někam zvlášť (*aparte*) do posádky a starého vojska užijeme v poli. Říkají mi, že prý Heiden Wolgast vydal; nemohu si to představit, neboť by to byl přece příliš velký šelmovský kousek. Dá-li Bůh, zítra jsem u Vás. Prosím, prokažte mi to přátelství a nevstávejte, dokud nebude lépe; stejně se nic nepodnikne. Podle toho, že nevstanete, poznám, zda mi přejete dobré, neboť tím se dříve uzdravíte a budete moci sloužit Jeho Veličenstvu. A tímto zůstávám

Váš dobře nakloněný A. H. z. F.

Tribsees 15. srpna léta 1628.

č. 241. Témuž, Tribsees, 15. srpna 1628

+

Právě teď dostávám od Vás psaní. Jak se věci u Wolgastu²⁷³ mají, není mi známo; míníte-li však, že na něj lze zaútočit (*ataquiren*), rád to uvidím, neboť kde to žádá služba Jeho Veličenstva, tam nesmíme šetřit časem ani námahou. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Tribsees 15. srpna léta 1628.

Příloha k č. 241. Císař Ferdinand II. polnímu maršálkovi von Arnim, Vídeň, 3. září 1628

Našemu a říše milému věrnému Hansi Georgovi von Arnim, našemu polnímu maršálkovi a plukovníkovi.

Ferdinand Druhý, z Boží milosti volený římský císař, po všechny časy rozmnožitel říše atd.

²⁷¹ Pozn. překl. Výsledek: Dánský král se u Wolgastu vylodil a město téměř bez odporu obsadil. Císařské vojsko pod Valdštejnem ho po dvou odražených útocích napotřetí vyhnalo (22. srpna n. s.) a Kristián uprchl na moře; císař 3. září Arnima za to pochválil (příloha k č. 241).

²⁷² Pozn. překl. V tisku „Domits“; je to pevnost a město Dömitz na Labi, ne příjmení. Mínen vrchní hejtman (velitel) v Dömitzu. Valdštejn dal Dömitz obsadit roku 1627 a v zimě 1627–1628 ho chtěl držet spolu s pomořanskými přístavy. Jméno hejtmána z roku 1628 se nepodařilo zjistit.

²⁷³ Zmínili jsme se již, že Wolgast byl tehdy dobyt císařským vojskem. Jako přílohu k tomuto dopisu připojuji pochvalné psaní, které polnímu maršálkovi Arnimovi zaslal císař.

Milý věrný.

Z písemné relace, kterou nám podala Jeho Milost vysoce urozený, náš a říše kníže a milý věrný Albrecht, vévoda frýdlantský, jsme nejmilostivěji rádi vyrozuměli, jak mužně, statečně a rytířsky sis vedl a osvědčil se při nedávné příležitosti (*Occasion*), jež se naskytla u Wolgastu proti králi dánskému, a při vítězství (*Victory*) nad ním dobytém, jehož nikoli nejmenší příčina se přičítá Tvému výtečnému počínání. Jakož jsme pak o této Tvé prokázané hrdinské mysli a statečnosti, která Ti u nás i u každého slouží k nesmrtelné chvále a věčné slávě, zvláště a nejmilostivěji rádi slyšeli, přijímáme to od Tebe i od Tvých podřízených s nejmilostivějším díkem a neopomeneme to při budoucích příležitostech v císařské milosti uznat a oplatit. Zůstáváme Ti ostatně císařskou milostí dobře nakloněni. Dáno v našem městě Vídni třetího září léta šestnáctistého dvacátého osmého.

Ferdinand.

č. 242. Polnímu maršálkovi von Arnim, bez místa a data

+

Zde Vám posílám, co mi píše hrabě z Mansfeldu;²⁷⁴ až to přečtete, pošlete mi to zase zpátky. Těch 6 Hebronových praporců musí táhnout zpět na ostrov Poel, jak vyrozumíte z hraběcího psaní; dejte jim jen ordonanci, aby se vrátily, a připomeňte to hraběti z Mansfeldu, aby jich tam užil k onomu dílu. Prosím, hleďte mu poslat toho chlapíka von Drostena, aby se lodě vytáhly z přístavu. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

(Bez místa a data.)

č. 243. Témuž, polní ležení, 31. srpna 1628

+

Zítřka k Vám přijdu a úpis, který byl dříve jen na 4000 říšských tolarů, udělám na 5000. Zde bych sice peníze měl, musím je však dát jezdcům, kteří přišli od nepřítelů; jinak jsem pro peníze poslal do Güstrowa. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Polní ležení 31. srpna léta 1628.

č. 244. Témuž, Greifswald, 9. září 1628

+

Z Vašeho psaní jsem vyrozuměl, co mi sdělujete (*comunicacion*), i Vaše dobrozdání stran útoku na ono místo; pilně Vám za to děkuji a sám jsem ještě nebyl rozhodnut na řečené místo zaútočit, neboť musím mít bdělé oko na Švéda. Jaké je mínění kolínského a jiných kurfiřtů, tomu jsem také porozuměl, a kdybych neznal vůli Jeho Veličenstva, že chce mít mír, dal bych kurfiřtům ve všem za pravdu; ale já vím, že Jeho Veličenstvo mír mít chce, a až dojde k jednání (*tractacion*), uvidí se, kdo po míru sáhne dřív, zda já, nebo hrabě Tilly; neboť jakože chci dojít spasení, toužím po míru i já, neboť bych rád přenesl zbraně (*arma*) proti Turkovi, k čemuž jsem naklonil papeže, císaře i všechny císařské ministry. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Greifswald 9. září léta 1628.

P. S. Z přílohy uvidíte, jak byl zajat generální wachtmeister von Schaumburg; musíme hledět zajatce podržet a potom je za něho vyměnit.

274 Příloha chybí.

Prosím, přičiňte se, abychom do Švédska poslali někoho, kdo to vykoná.

č. 245. Témuž, bez místa a data

+

Z mé první zprávy jste jistě vyrozuměl, co oznamuje Piccolomini ze Stargardu. Mé mínění je, abychom se položili k Ueckermünde, neboť vidím, že mi chce jít do Zadního Pomořanska, a především spálí mosty přes Odru; neboť i když máme šanci u Peenemünde, neobsadíme-li ji hodně silně, zmocní se jí nepřítel znovu, jakmile se odtamtud obrátíme. Prosím, přemýšlejte o té věci a řekněte mi zítra své mínění. Těch 200 mušketýrů na koních by bylo dobře brzy poslat s dobrými důstojníky k oderským mostům; je třeba jim dát s sebou také potřebnou munici.

(Bez místa a data.)

č. 246. Témuž, Greifswald, 6. září 1628

+

Zde Vám posílám psaní od říšského kancléře ze Švédska; píše také mně, ale latinsky, mám za to proto, aby mi nemusel dát titul generála Oceánského a Baltského moře; píše S. C. M. *Duci Exercituum Generalissimo* (vévodovi, nejvyššímu veliteli vojsk Jeho svatého císařského Veličenstva). Píše mi jen kvůli zajatému podplukovníkovi; prosím, dejte mi vědět své mínění, zatím zde trubače zdržím. Prosím, mějte švédskou věc na starosti tak, jak se stalo s dánskou. Dnes byl u mne ten Skot; doufá, že to bude mít svůj účinek (*effect*); ten, kdo má do Švédska, se musí brzy vypravit, dříve než přijde zima. Já pak tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Greifswald 6. září léta 1628.

č. 247. Témuž, Franzburg, 15. září 1628

+

Podplukovník Sparre se vrátil ze Stralsundu; z jeho relace vyrozumíte vše obšírněji. Se Švédem se nechci pouštět do žádného jednání (*tractacion*), neboť všechno jeho počínání směřuje jen k podvodu. Prosím Vás proto co nejsnažněji, hleďte, abychom tam brzy poslali někoho, kdo to vykoná, neboť je už načase, aby tam odcestoval, dříve než přijde zima. Až ho dostanete, pošlete ho jen ke mně, abych mu vyplatil, co s ním ujednáte. Jinak mi říká, že mnoho důstojníků u Švédů chce opustit službu (*quitiren*); hleďte zjistit, kdo to jsou, a potom mi napište své mínění; ty, které navrhnete, umístím (*acommodiren*). A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Franzburg 15. září léta 1628.

č. 248. Témuž, polní ležení u Mischkau, 21. září 1628

+

Jsem téhož mínění jako Vy, že říšský kancléř chce v Dánsku lovit v kalných vodách a také snad jménem svého pána uzavřít konfederaci s hanzovními městy. Rozhlašuji (*spargire*) všude, že podnikne-li něco proti králi dánskému, budu králi pomáhat (*assistiren*) a také že budu všechna místa, kde bude švédská posádka, stíhat tvrději než ta, kde dánská. Byl u mne ten kupec; dal jsem mu ihned vyplatit těch 5000 říšských tolarů a slíbil jsem, že bude-li to dílo mít úspěch, dám mu k 15 000 říšských tolarů, které jste mu slíbil Vy, ještě dalších 15 000 říšských tolarů; měl by tedy, zdaří-li se to dobře, dostat ještě 30 000

říšských tolarů. Prosím, dejte mu všechny pokyny, aby bylo vše dobře zařízeno a aby se se svými lidmi neprodleně vydal na cestu tam (*incaminiren*). Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Polní ležení u Mischkau 21. září léta 1628.

č. 249. Témuž, polní ležení u Mischkau, 25. září 1628

+

Z přílohy uvidíte, co mi píše Hans de Witte. Od Rostockých nemohu dostat skoro nic a také meklenburské kontribuce se scházejí tak liknavě, že se nemohu spolehnout skoro ani na 1000 zlatých. Prosím Vás proto snažně, až přijde termín, kdy mají Štětínští složit peníze, dejte v Hamburku korespondentovi Hanse de Witte Walteru de Hertooge složit těch 18 000 říšských tolarů a také těch 5000 zlatých rýnských. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Polní ležení u Mischkau 25. září léta 1628.

č. 250. Témuž, Mischkau, 3. října 1628

+

Oznamuji Vám, že se naskytá mnoho důležitých věcí, o nichž bych rád slyšel Vaše mínění; žádám Vás proto co nejsnažněji, abyste se, je-li to jen možné bez újmy (*prejudicio*) Vašeho léčení, odebral ke mně jen na pár dní. Kdyby to však mělo Vašemu zdraví sebemeně uškodit, naprosto toho nežádám, nýbrž mnohem raději uvidím, že budete dbát svého zdraví, aby potom Jeho Veličenstvo mohlo Vašich služeb užívat tím více. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Mischkau 3. října léta 1628.

č. 251. Témuž, kvartýr, 26. října 1628

+

Nevím, zda budu moci přijít k městu²⁷⁵ hodně časně, neboť od mnohého stání mě zase bolí noha; doufám však, že to nebude nic znamenat. Prosím Vás co nejsnažněji, kolem 10. hodiny vymáhejte (*solicitare*) od města odpověď, a poněvadž Vy i plukovník Aldringen znáte můj úmysl (*intencion*), hleďte, aby to bylo s vyslanci měšťanů uvedeno na papír, abych to potom jen podepsal, neboť vojsko bude muset zítra dovnitř. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Kvartýr 26. října léta 1628.

č. 252. Témuž, Steinhorst, 4. listopadu 1628

Albrecht z Boží milosti vévoda frýdlantský a zaháňský, římského císařského Veličenstva generální nejvyšší polní hejtman, též generál Oceánského a Baltského moře.

Urozený, statečný, zvláště milý pane polní maršálku,

dostali jsme od pana hraběte z Merode několik tištěných novin, které Vám tímto chceme zaslat. Dáno ve Steinhorstu 4. listopadu léta 1628.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

²⁷⁵ Pravděpodobně Rostock, který se v té době konečně uvolil přijmout posádku.

+

P. S. Jsou to noviny zcela hodnověrné (*autentische*); doufám, že jich dostanu ještě víc. Prosím, pamatujte na polskou věc; doufám také, že kvartýry budou brzy rozděleny. Patenty k rekrutům také co nejdříve pošlu. Hans de Witte mě opět trápí; prosím, hleďte, jak by byl stran těch 18 000 říšských tolarů a také 5000 zlatých rýnských od Štětínských uspokojen; raději si dám na ta děla přivést jiné peníze ze Slezska.

č. 253. Témuž, polní ležení před Krempe, 12. listopadu 1628

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že se hrabě Tilly chtěl ubytovat v Prignitz, že tam však byl s nějakým vojskem poslán pan z Dietrichsteina, aby kvartýry obsadil; prosím, poručte, aby mu ty 2 roty jezdců na žádost pana z Dietrichsteina kvartýry vyklidily. Že se sejdete (*abociren*) s onou známou osobou z Polska, velmi rád vidím a pokládám to také za velmi nutné. Krempe se vzdalo; nechávám je odtáhnout s vlajíci praporci a hořícími doutnáky a co je ještě takových věcí; potom se sejdu s hrabětem Tillym v Boizenburgu a odtamtud potáhnu do Güstrowa. Prosím, pošlete mi, jak jste všude vojsko rozdělil a kde jsou jezdcí dona Baltasara,²⁷⁶ i zda byla Magniova rota reformována. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Polní ležení před Krempe 12. listopadu léta 1628.

č. 254. Plukovníku Herclasovi, polní ležení u Krempe, 16. listopadu 1628

Počestný, zvláště milý, Vaše psaní z 28. minulého měsíce října jsme obdrželi a obšírněji z něho vyrozuměli, o čem podáváte zprávu. Poněvadž pak sami pokládáme za potřebné, abyste se k nám dostavil osobně, a míníme co nejdříve dorazit do země meklenburské,

odeberte se k nám tam, kde budeme v zemi meklenburské k zastížení. Dáno v polním ležení u Krempe 16. listopadu léta 1628.

A. H. z. F.

+

P. S. Za 14 dní budu v Güstrowě nebo ve Zvěříně; tam se tedy budete moci dostavit.

č. 255. Polnímu maršálkovi von Arnim, Boizenburg, 26. listopadu 1628

+

Posílám k Vám Piccolominiho kvůli několika záležitostem (*negocien*); na jeho relaci se odvolávám. Prosím, hleďte, jak umístit (*acomodirt*) Savelliho a Valony, neboť nadělají víc povyku než celá armáda. Právě teď dostávám psaní od kurfiřta bavorského, který mi také posílá onu smlouvu (*acord*), kterou Stralsundští uzavřeli se Švédskem. Prosím, hleďte, abyste se mohl sejít (*abociren*) s ministry z Polska. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Boizenburg 26. listopadu léta 1628.

P. S. Posílám Vám také, co oznamuje císařův orátor u Porty. Dej Bůh, abychom zde uzavřeli mír a vytáhli Turkovi na krk.

Právě teď přichází můj kurýr od pana Tillyho; ten bude zítra zde u mne.

276 Pozn. překl. Mínen je don Baltasar Marradas, velitel císařského vojska v Čechách a na Moravě, a jezdecký pluk nesoucí jeho jméno.

č. 256. Témuž, polní ležení u Krempe, 18. listopadu 1628

+

Včera jsem Vám psal kvůli Valonům; nyní prosím, hleďte ihned, aby jim byly kvartýry rozšířeny, neboť v Barthu a ve Franzburgu, stejně jako v malé šanci zůstat nemohou. Vezměte je okamžitě z malé šance a dejte tam Němce, neboť tihle by ze zoufalství (*desparacion*) mohli udělat něco, co by se mi nelíbilo. Ti, kteří leží ve Franzburgu, ať mají svou kontribuci odjinud, stejně jako ti v Barthu. V Barthu je 5 rot jezdců příliš mnoho; mám za to, že 2 úplně stačí, a poněvadž vévoda (*Duca*) Savelli žádá více jezdců, můžete mu poslat z těch v Barthu. Barth musíme udržet (*conserviren*), protože leží u moře, a co víc, kdyby Barth musel být pro vyjedený kvartýr opuštěn nebo opatřen slabou posádkou (*presidio*), tím spíše se toho místa zmocní nepřítel a bude mi potom moci sužovat (*travagliren*) zemi meklenburskou. Prosím tedy, mějte to místo i Valony na starosti. Jezdci dona Baltasara se dlouho měli dobře, mohou už něco vydržet. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Polní ležení u Krempe 18. listopadu léta 1628.

Cito Citissime. Kde je k zastižení.

č. 257. Témuž, bez místa a data

+

S plukem dona Baltasara mají přijít ještě 2 roty jezdců; jedna patří mému štolbovi, tu prosím dobře umístěte (*acomodire*); druhá patří Magniovi (Manio), tu reformujte v okamžiku, kdy přijde, neboť se na Moravě stále jen povalovali na medvědí kůži. Dejte jim ihned strhnout korouhve (*Cornet*) z žerdí; jezdci, kteří chtějí sloužit, se mohou dát najmout k jiným plukům; poručíka a praporečníka pošlete ke mně, abych jim, kdyby jim snad ještě něco po právu (*per rason*) náleželo, dal to vyplatit. A zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

(Bez místa a data.)

č. 258. Témuž, bez místa a data

+

Poručte ihned, aby byl zámek Franzburg obsazen 30 pěšáky a 30 koňmi; pošlete tam také někoho, kdo je voják, aby dohlédl, že se tam opevní tak, aby se s nimi nenaložilo jako s těmi v Barthu.

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

(Bez místa a data.)

č. 259. Témuž, Güstrow, 26. listopadu 1628

+

U Mischkau (Mitschke) jsem Vám řekl, abyste dal vyslechnout Kratzova podplukovníka a vyžádal od něho ordonance, které mu dal jeho plukovník, aby tak zle řádl, a že bych potom nebyl proti tomu, aby byl propuštěn na svobodu. Nevím nyní, jak jste to zařídil; prosím Vás proto o zprávu, a máte-li řečené ordonance v rukou, prosím, pošlete mi je, neboť Kratz se chce dělat docela nevinným. Také prosím, oznamte mi, zda Vás Hebronova vdova stran těch 8000 říšských tolarů uspokojila; uspokojila-li Vás, pošlete mi kvitanci, že jste ty peníze přijal zálohou (*a bon conto*) na svou pohledávku (*pretension*) za své pluky, abych si je dal zase nahradit (*restituiren*); nepřijal-li jste však od ní těch 8000, oznamte mi to také, aby je složila mně. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 26. listopadu léta 1628.

č. 260. Témuž, Boizenburg, 27. listopadu 1628

+

Slyším, že Magniova rota nebyla reformována; poněvadž však může konat málo služby, prosím, naříd'te, aby byla ihned (*incontinenti*) reformována; vojáci, kteří chtějí sloužit, se pak budou moci dát najmout k rotám dona Baltasara. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Boizenburg 27. listopadu léta 1628.

č. 261. Témuž, Boizenburg, 29. listopadu 1628

+

Velmi nerad jsem slyšel o nesnázích s kvartýry. Bůh mi je svědkem, že nemám žádnou jinou možnost, jak vojsko umístit (*acomodiren*); poslat je do říše není ani příležitost, ani se to nedovoluje. Kéž by Bůh dal, abych mohl být jen na pár hodin u Vás; rád bych s Vámi leccos probral (*comuniciren*). Mírové jednání jsme stanovili na 16. ledna nového kalendáře; dej k tomu Bůh své požehnání. Lübeckým a Hamburským jsme zde dosti důrazně domlouvali kvůli verbování, které dovolují, a také kvůli pisateli paskvilů Raschovi,²⁷⁷ že ho Lübečtí u sebe trpí. Prosím, sdělte mi své dobrozdání, jak přes tuto zimu uděláme z nouze ctnost a vyjdeme s vojskem; zjara by se mohlo hodit, aby se část přenesla jinam. Dejte ke mně do Güstrowa ihned přijít podplukovníka dona Baltasara nebo toho, kdo velí jeho jezdcům, a potom mi prosím pošlete své dobrozdání, jak budeme moci vojsko přes zimu vydržet; k létu už pomyslím na jiné cesty. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Boizenburg 29. listopadu léta 1628.

P. S. Nevím, zda by nebylo prostředkem reformovat část jízdy; prosím, dejte mi své dobrozdání, kterou míníte; buďte ujistěn, že to nikomu neřeknu, nýbrž Vám Vaše psaní ihned (*incontinenti*) pošlu zpět. Napište mi o všem, abych podle toho učinil opatření (*disposicion*).

Cito Citissime.

č. 262. Témuž, Güstrow, 1. prosince 1628

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že si stavové ve Střední marce stěžují, že jim chtějí odejmout Lubušský kraj (Lebusischer Kreis), aby přispíval do Frankfurtu. Nic o tom nevím a také jsem nic takového neporučil, jen jsem Lorenzo del Maestro napsal, aby hleděl, jak plukovník Moranzani dostane svůj měsíční plat (*interteniment*) na štáb. Prosím tedy, rozhodněte v tom sám, jak uznáte za nejlepší. Jinak mám za to, že když generální wachtmeister půjde z Frankfurtu do Greifswaldu, budou Frankfurtští moci kontribuci složit tím snáze; jemu pak, prosím, dejte něco tam kolem Greifswaldu na jeho vydržování. Právě teď totiž posílám Meroda a Piccolominiho a dávám reformovat několik rot dona Baltasara. Co se týče starých nedoplatků, mám špatnou naději, že se dá ze Střední marky něco vymáčkout. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 1. prosince léta 1628.

²⁷⁷ Pozn. překl. Christoph Ludwig Rasche, publicista a diplomat ve švédských službách, který v hanzovních městech působil proti císařské straně (neověřeno).

č. 263. Témuž, Güstrow, 2. prosince 1628

+

Dorazil ke mně plukovník Sparre, od něhož jsem se dozvěděl, jak dopadla věc plukovníka Götze; velmi rád vidím, že se věc urovnala po dobrém. Oznamujete mi, že poněvadž má opustit Anklam, má mu být naproti tomu dán Treptow; to vše ponechávám Vám, zaříd'te to, jak se Vám líbí. Plukovník Sparre ostatně už dává svou rotu z Anklamu vytáhnout a naproti tomu tam táhnou Savelliho lidé. Plukovník Sparre se bude muset několik dní zdržet u mne; prosím tedy, dejte jeho podplukovníkovi ordonanci, kam mají jeho jezdci táhnout; naproti tomu však musí být Merodovým přísně poručeno, aby z toho místa okamžitě (*in puncto*) vytáhli. Lorenzo del Maestro nebude moci mít své vydržování z Frankfurtu; až přijde, musíme uvidět, jak ty věci zařídíme. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 2. prosince léta 1628.

č. 264. Témuž, Zvěřín, 5. prosince 1628

+

Právě mi napadá, že bude lépe, aby se v Ukerské marce ubytovali Vaši jezdci než dělostřelectvo, neboť můžete lidem od dělostřelectva dát v Pomořansku nějaké místo, z něhož budou moci mít své vydržování. Co je dobrých koní, ty ať se ponechají u dělostřelectva, co je však špatných, ať se dají sedlákům; ale zjara se od nich musejí žádat zpět titíž, nebo lepší. Až to bude v pořádku, rád bych, aby se podplukovník Ködderitz (Gödriz) na pár dní odebral ke mně do Güstrowa a přinesl s sebou seznam (*lista*) všeho, co je u dělostřelectva a čeho je k tomu ještě zapotřebí. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Zvěřín 5. prosince léta 1628.

P. S. Prosím, poručte, aby bylo každému pluku ihned vykázáno (*assigniren*) jeho území (*teretorium*), které jim bude poskytovat vydržování, neboť na pomořanské komisaře nesmíme vůbec nic stavět, neboť víte, jak si počínali dříve.

č. 265. Témuž, Zvěřín, 5. prosince 1628

+

Z Vašeho druhého psaní vyrozumívám, že míníte, aby mi každý plukovník dodal jeden vůz se 6 koňmi. Oznamuji Vám, že to podle mého mínění vydá velmi málo; poručil jsem také vévodovi Františku Albrechtovi, aby dal v Zadním Pomořansku udělat jistý počet vozů, a totéž se bude muset stát i v jiných zemích. Bude také třeba objednat nejen vozy, nýbrž i postroje na koně a plachty na vozy; stran koní jsem však velmi na rozpacích, ježto nevím, kde v těchto zemích najít silné koně. Prosím, sdělte mi o tom také své mínění, jak to s koňmi budeme muset zařídit. Právě posílám kurýra pro podplukovníka dona Baltasara; rád bych z nich něco reformoval, nechci jim to však říci, dokud k tomu nedojde. Prosím, pošlete ke mně plukovníka Sparra, aby mi přinesl seznam (*lista*), jak budou kvartýry rozděleny, neboť na to, jak to zařídí (*disposicion*) Pomořané, se nesmíme ani v nejmenším spoléhat. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Zvěřín 5. prosince léta 1628.

č. 266. Témuž, Zvěřín, 5. prosince 1628

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, že se domníváte, jako bych snad z nevole vůči Vám poručil ubytovat dělostřelectvo v Ukerské marce; tomu však naprosto tak není, nýbrž nepamatuji se na nic jiného, než že to

tak bylo dříve umluveno. Víte také, že je nemožné udržet vojsko v Předním Pomořansku; proto bych rád něco reformoval, jak jsem Vám o tom v těchto dnech psal. Prosím Vás tedy, sdělte mi své mínění, z které jízdy (*cavaleri*) by se podle Vás mělo něco reformovat. Špatné koně od dělostřelectva lze zatím rozdělit po vesnicích a zjara je od sedláků žádat zpět; nejlepší budou moci zůstat u dělostřelectva. Na pomořanské komisaře se naprosto nesmíte spoléhat, neboť víte, jací jsou, nýbrž budete muset hledět provést rozdělení sám a každému kvartýru vykázat (*asigniren*) jeho území (*teretorium*). Stran Lorenza Vám Piccolomini bezpochyby oznámil příčinu, proč chci, aby byl v Předním Pomořansku; až tedy k Vám dorazí, pošlete ho ke mně, abych ho mohl dobře poučit. Prosím také, poručte v Předním i Zadním Pomořansku, aby se nyní ze země nepouštělo ani zrnko obilí, neboť je třeba mít napřed to, co potřebuje armáda; kolik ho podle Vás bude třeba a jak se má rozdělit, o tom také prosím o zprávu, neboť to bude třeba učinit ihned, dříve než je rozprodají. Já pak tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Zvěřín 5. prosince léta 1628.

P. S. Poručte, aby se podplukovník dona Baltasara nebo ten, kdo pluku v jeho nepřítomnosti velí, ihned (*incontinenti*) odebral ke mně, neboť se od něho musím dozvědět, jak jsou silní.

č. 267. Témuž, Güstrow, 8. prosince 1628

+

Dostal jsem seznam kvartýrů; vidím sice, že rozdělení (*disposicion*) bylo provedeno dobře, ale ona místa kolem Greifswaldu jsou všechna zničena, neboť tam armáda ležela celé léto; také zámek Franzburg musí být obsazen pěchotou a jezdci. Má-li nyní Savelli s 5 praporci zůstat v šanci a držet posádkou (*presidiren*) Franzburg a Greifswald, nebude mít dost vojska, aby je poslal do ostatních míst; nepošle-li tam žádné vojsko, nikdo kontribuci nevybere, a tak těch 5 praporců, které leží v šanci, nebude moci mít žádné vydržování. Proto jsem stále toho mínění, že se mu má dát Anklam, a také v Greifswaldu ať má něco svého vojska, vedle toho však i dělostřelectvo. Těmto oběma kvartýrům budete muset dát tolik vesnic a městeček, aby pluk i dělostřelectvo mohly být vydržovány. Do Franzburgu dejte něco valonské pěchoty vedle několika jezdců. Stran výtržností (*insolenzen*), jichž se Valoni dopustili, a že prodávali obilí, prosím, opatřte si řádné zprávy (*informacion*) a ihned mi je pošlete, neboť jim to jistě neodpustím. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 8. prosince léta 1628.

č. 268. Témuž, Güstrow, 8. prosince 1628

+

Z Vašeho psaní vyrozumívám, jaké prostředky navrhuje, jak by mělo být vojsko v Pomořansku vydržováno; nezdá se mi to sice špatné, ale víte, jací Pomořané jsou; proto by obilí prodali, peníze strčili do kapsy a vojsko by muselo zůstat bez vydržování, jak se to stalo loňskou zimu. Mám však za to, že by se mělo dovolit, aby důstojníci mohli na svou kontribuci vybírat něco v obilí, a potom jim také povolím je zpeněžit; ale vyvážet nyní obilí ze země jsem všude zakázal a nechci průchody otevřít dříve, dokud si neopatřím takovou zásobu (*provision*) obilí, abych mohl na léto armádu vydržovat. Žádost Anklamských u mne nemá místa, nýbrž dejte plukovníka Sparra ihned (*incontinenti*) vytáhnout a dejte Savellimu Anklam, Ueckermünde a ještě několik jiných měst, aby mohl být jeho pluk vydržován, neboť víte, jak nám záleží na postavení (*posteo*), v němž se nalézá; nadto má svůj pluk okamžitě doplnit (*cumpliren*), protože musí být opatřen dobrým kvartýrem. Dejte také něco Savelliho vojska do Greifswaldu, poněvadž je jeho postavení tam nablízku, aby držel i to; a mám za to, že už nebude třeba postoupit mu Ueckermünde, jen Anklam a Greifswald vedle tolika země, aby z ní mohl vydržovat celý svůj pluk; neboť v Greifswaldu má ještě zůstat dělostřelectvo spolu s důstojníky, kteří k němu

patří; u dělostřelectva at' se přes zimu neponechá více než 200 koní. Kdyby se však Savelliho pluk vedle dělostřelectva a rot jezdců, které má u sebe u Brandshagenu a z nichž ovšem několik reformuji, nemohl z Anklamu a Greifswaldu uživit, prosím, přidejte jim ještě něco v zemi, aby vydržování dostali; neboť musím na ně mít ohled, poněvadž musejí celou zimu ležet v poli a snášejí mnoho nesnází (*molestien*). Plukovníka Sparra můžete ubytovat někde v Předním Pomořansku, kde se mu bude nejlépe líbit. Sparrovy nároky (*pretencionen*) mi sice připadají podivné, nicméně o nich vyslechnu plukovníka Aldringena. Se zemí meklenburskou se mi tak zacházet nesmí, neboť je v dobrých rukou. Až budete mít kvartýry (rozděleny), pošlete Sparra ke mně; potom už uvidím, jak ho lze umístit (*acomodirt*). Stran dělostřelectva pošlete ke mně podplukovníka Ködderitze (Kedriz), abych od něho mohl být o všem zpraven. Jinak Vám oznamuji, že mi nyní z Vídně přivážejí 12 půlkartoun; rád bych měl půl tuctu moždírů a také mnoho granátů a jiných ohněstrůjných potřeb. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 8. prosince léta 1628.

č. 269. Témuž, Güstrow, 22. prosince 1628

+

Plukovníku Sparrovi jsem poručil, aby Vám přednesl něco stran proviantu a také doutníků a dělostřeleckých potřeb; prosím, uznáte-li to za dobré, poručte, aby to bylo co nejdříve provedeno. A tímto zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 22. prosince léta 1628.

č. 270. Témuž, Güstrow, 27. prosince 1628

+

Slyším, jaké strašlivé nepořádky se dějí na Rujáně, že se obilí houfně vyváží a prodává. Prosím, pošlete spěšně k Lorenzu del Maestro, aby neodkládal (*diferiren*) ani minutu, nýbrž ihned se odebral sem, neboť takové nepořádky už nelze trpět. Poručte plukovníku Götzovi, aby dával pozor a takové nepořádky netrpěl, nýbrž oznámil je mně nebo Vám; potom uvidíme, jak tomu čelit. Já pak zůstávám

Váš k službám ochotný A. H. z. F.

Güstrow 27. prosince léta 1628.

P. S. Prosím, poručte, aby se plukovník Götz ihned (*incontinenti*) odebral na Rujánu.

Slovníček dobových pojmů

A. H. z. F. – zkratka podpisu, kterou nesou listy z Valdštejnovy kanceláře od povýšení Frýdlantska na vévodství (červen 1625): Albrecht, vévoda frýdlantský (německy *Albrecht Herzog zu Friedland*). Nejde o grafickou parafu; podpis se píše buď plně, nebo touto zkratkou, často ji dopisoval sekretář. Vlastnoruční listy mívají rozvedenější podpis. Zkratka je vázána na frýdlantský vévodský titul, i když později přibyl titul meklenburský a zaháňský.

Akord – dohoda o vzdání města nebo pevnosti, zpravidla s podmínkami volného odchodu posádky.

Approche (přibližovací práce) – příkopy a zákopy, jimiž se obléhatelé nepozorovaně přibližovali k opevnění.

Brandšatc – výpalné; peníze, jimiž se obec vykoupila z vypálení.

Dragoun – jezdec, který bojuje pěšky; lehčí vojenský druh mezi jízdou a pěchotou.

Exekuce – nucené vymáhání (kontribucí, nedoplatků) vojenskou silou; též trest vojenského ubytování.

Fourýr – nižší správní důstojník roty či pluku, který zajišťuje ubytování a proviant.

Generální komisař – vysoký úředník armády, který řídí zásobování, ubytování, vyplácení žoldu a vybírání kontribucí. Komisař je jeho podřízený pro určité území.

Generální wachtmeister – generální strážmistr, hodnost přibližně odpovídající generálmajorovi; Obristwachtmeister = major.

Hejtman – velitel roty (kapitán); v civilní správě i zemský či krajský představitel (zemský hejtman, hejtman kraje).

Kapitulace – viz Akord.

Komisař – viz Generální komisař.

Kontribuce – dávka v penězích, naturáliích nebo v ubytování, již obyvatelstvo platilo vojsku v poli nebo na kvartýrech. Podle Valdštejnova systému měla země armádu živit.

Kornet – nejmenší jezdecká jednotka (rota) i její praporečník.

Kopa – počítací míra: šedesát kusů. Kopa grošů = šedesát grošů.

Kurfiřt – kníže, jenž měl právo volit římského krále; v době dopisů kurfiřti saský, brandenburský, bavorský (od roku 1623 místo falckého), mohučský, kolínský a trevírský a český král.

Kvartýr – ubytování vojska v domech obyvatel; zimní kvartýry = rozmístění vojska na zimu.

(L. S.) – zkratka latinského *locus sigilli*, „místo pečeti“; v listině označuje místo, kde byla přitištěna pečeť. Sama pečeť se v tisku nezachovala, zůstala jen tato značka.

Majestát – listina panovníka zaručující svobodu náboženství; Rudolfův majestát z roku 1609 zaručoval svobodu vyznání v Čechách.

Milost, Vaše (Liebden) – dobové oslovení knížat a panovníků mezi sebou (německy *Euer Liebden*, zkratka Ew. L.), jímž si psali rovní vévodové, knížata a kurfiřti. V překladu „Vaše Milost“, „Jeho Milost“. Od oslovení *Gnaden* (též Milost), jímž se obracela nižší šlechta a města na knížata, se v překladu neliší.

Musterplatz (shromaždiště, mustr) – místo, kde se verbovaná vojska shromažďují a podrobují přehlídce.

Polní zbrojmistr (Feldzeugmeister) – velitel dělostřelectva, hodnost přibližně odpovídající generálovi dělostřelectva.

Pluk, rota, prapor – jednotky pěchoty a jízdy. Pluk tvořilo několik rot, početní stav se lišil podle druhu zbraně a doby; skutečné stavy byly obvykle nižší než stavy předepsané.

Predikáty v oslovení – dobová kancelář oslovovala adresáty zdvořilostními přívlastky podle stavu a ve výčtech je řadila sestupně. V překladu: *Ehrwürdig* – velebný (duchovní), *Hochgeboren* – vysoce urozený

(hrabata a vyšší šlechta, též knížata), *Edel* (případně *Wohlgeboren*) – urozený (nižší šlechta a rytířské rody), *Ehrenvest* – statečný (důstojníci a úředníci), *Hoch-und Wohlgelahrt* – vysoce a dobře učený (právně vzdělaní). Řada „vysoce urozeným, urozeným, slovutným“ tedy nezdvojuje totéž oslovení, jde o dva různé stupně stavu.

Profous – vojenský policista a vykonavatel soudních rozsudků v armádě.

Purkrabí – správce hradu nebo země; nejvyšší purkrabí pražský byl nejvyšším zemským úředníkem Království českého.

Reiter (rajtar) – těžký jezdec.

Rytmistr – kapitán jízdy.

Salva guardia – ochranná stráž či ochranný list vydaný vojskem pro určitou obec nebo statek, aby byla ušetřena od plenění a ubytování.

Tolar, zlatý, dukát – platidla. Říšský tolar = přibližně 1,5 zlatého; dukát je zlatá mince, hodnota kolísala. Údaje jsou orientační.

Proviant – zásoby potravin a krmiva pro vojsko.

Tabulka jmen

Tabulka uvádí podoby, které jsme v překladu zvolili. Letopočty jsou orientační.

Osoby

Originál	Česky
Albrecht Wenzel Eusebius von Wallenstein / Waldstein	Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna (1583–1634), zkráceně Albrecht z Valdštejna; vévoda frýdlantský a meklenburský
Ferdinand II.	Ferdinand II. (1578–1637), císař od roku 1619
Ferdinand III.	Ferdinand III. (1608–1657), syn Ferdinanda II., král uherský a český, později císař
Rudolph II.	Rudolf II.
Matthias	Matyáš
Friedrich, Kurfürst von der Pfalz	Fridrich Falcký, kurfiřt falcký
Maximilian, Herzog / Kurfürst von Baiern	Maxmilián I. Bavorský
Gustav Adolph	Gustav Adolf, král švédský
Christian IV., König von Dänemark	Kristián IV., král dánský
Graf Thurn	Jindřich Matyáš Thurn
Slawata	Vilém Slavata z Chlumu
Martinitz	Jaroslav Bořita z Martinic
Mansfeld	Arnošt z Mansfeldu
Bethlen Gabor	Gabriel Bethlen
Arnim / Arnheim / Arnimb	Hans Georg von Arnim (1583–1641)
Aldringer / Altringer	Johann von Aldringen (1588–1634), císařský plukovník a vrchní vojenský komisař; polním maršálem až 1632
Gallas	Matthias Gallas (1588–1647)
Piccolomini	Octavio Piccolomini (1599–1656)
Collalto / Colalto	Rambaldo Collalto (1575–1630)
Eggenberg	Eggenberg
Questenberg	Gerhard z Questenbergu (asi 1586 Kolín nad Rýnem – 1. července 1646 Vídeň), od roku 1627 říšský svobodný pán (v listu bývá hrabě); od roku 1626 skutečný dvorský válečný rada, později místopředseda dvorské válečné rady a tajný rada; byl jedním z mála vídeňských radů, kterým Valdštejn věřil
Werdenberg	Werdenberg
Trautmannsdorf	Trauttmansdorff
Khevenhiller	Khevenhüller
Keppler	Kepler
Tilly	Jan Tserclaes Tilly (1559–1632)
Pappenheim	Gottfried Heinrich Pappenheim (1594–1632)
Bernhard von Weimar	Bernard Výmarský
Franz Albrecht von Sachsen-Lauenburg	František Albrecht Sasko-Lauenburský
Lobkowitz	Lobkowitz
Stöhl	Hans Friedrich von Stöhl (Stessel), plukovník arkebuzírskeho pluku od 18. června 1627

Originál	Česky
Hebron	Daniel Hebron (Hepburn; 1584–1628), plukovník arkebuzírského pluku ve Valdštejnově vojsku
Walmerode	Reinhard von Walmerode, císařský dvorský komorní rada a komisař; roku 1631 svobodný pán

Místa

Originál	Česky
Prag	Praha
Wien	Vídeň
Nürnberg	Norimberk
Insbruck	Innsbruck
Altorf	Altdorf (u Norimberku)
Padua	Padova
Goldberg	Goldberg (Złotoryja)
Sagan	Zaháň
Friedland	Frýdlant
Mecklenburg	Meklenbursko
Schlesien	Slezsko
Mähren	Morava
Böhmen	Čechy
Pommern	Pomořansko
Dessau (Dessauer Brücke)	Dessava (Dessavský most)
Rügen	Rujána
Regensburg	Řezno
Eger	Cheb
Pilsen	Plzeň
Leipzig	Lipsko
Dresden	Drážďany
Breslau	Vratislav
Troppau	Opava
Jägerndorf	Krnov
Neisse	Nisa
Kosel	Kožle
Teschen	Těšín
Glogau	Hlohov
Liegnitz	Lehnice
Brünn	Brno
Olmütz	Olomouc
Znaim	Znojmo
Kopenhagen	Kodaň
Jütland	Jutsko
Elbe	Labe
Oder	Odra